

p-ISSN 0033-202X
e-ISSN 2545-2487

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

WYDZIAŁ DZIENNIKARSTWA, INFORMACJI I BIBLIOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

przegląd biblioteczny

Rok założenia 1927

ROCZNIK	92
zeszyt	2

Warszawa 2024

RADA REDAKCYJNA

prof. dr hab. Ewa Głowacka – przewodnicząca (Instytut Badań Informacji i Komunikacji, Wydział Filozofii i Nauk Społecznych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. Mariola Antczak (Katedra Informatologii i Bibliologii, Uniwersytet Łódzki), prof. Shifra Baruchson-Arbib (Bar Ilan University, Israel), prof. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Instytut Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), John C. DeSantis (Dartmouth College Library, Hanover, NH, USA), prof. Dr. Ágnes Hajdu Barát (Association of Hungarian Librarians – President), prof. Artur Jazdon (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. Maria Juda (Instytut Nauk o Kulturze, UMCS w Lublinie), prof. Bożena Koredczuk (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego), prof. Dariusz Kuźmina (Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski), dr Tomasz Makowski (Biblioteka Narodowa), prof. Krystyna Matusiak (University of Denver, USA), dr. Peter Organisciak (Morgridge College of Education, University of Denver, USA), prof. Maria Próchnicka (Instytut Studiów Informacyjnych, Uniwersytet Jagielloński), dr. Egbert John Sánchez Vanderkast (Instituto de Investigaciones Bibliotecológicas y de la Información, Universidad Nacional Autónoma de México), dr. Lynn Silipigni Conaway (Online Computer Library Center – OCLC, Dublin, USA), prof. Barbara Sosińska-Kalata (Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski), Jolita Steponaitienė (Martynas Mažvydas National Library of Lithuania), prof. Anna Tokarska (Instytut Nauk o Kulturze, Uniwersytet Śląski w Katowicach), prof. Katalin Varga (National Educational Library and Museum, Hungary), prof. Grażyna Wrona (Instytut Nauk o Informacji, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), prof. Maja Žumer (University of Ljubljana, Slovenia)

**Dofinansowano ze środków Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytetu Warszawskiego**

REDAKCJA

Elżbieta Barbara ZYBERT – redaktor naczelna
Dorota GRABOWSKA – sekretarz redakcji
Dariusz GRYGROWSKI – redaktor tematyczny
Anna WOŁODKO – redaktor językowy
Anna GRZECZNOWSKA – redaktor statystyczny

Anna LIS – redakcja techniczna i korekta
Agnieszka KASPRZYK – tłumaczenie na język angielski

Adres redakcji i wydawcy:

Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
tel.: (+48 22) 827-52-96
e-mail: przegląd.biblioteczny@uw.edu.pl

Niniejsza wersja papierowa jest pierwotną wersją czasopisma

Przegląd Biblioteczny jest wykazywany w Europejskim Indeksie Referencyjnym ERIH+,
a zawartość kwartalnika indeksowana jest w bazach:
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities,
Pol-Index i *Polska Bibliografia Bibliologiczna*.

Pełne teksty roczników 1927-2023 dostępne są w Archiwum Cyfrowym SBP: www.ac.sbp.pl
oraz w Mediatece Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego:
medioteka.uw.edu.pl;
pełne teksty roczników 2009-2023 znajdują się na Platformie Czasopism Naukowych SBP
Open Journal Systems: ojs.sbp.pl/index.php/pb

PRZEGŁĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 92

2024

zeszyt 2

Kwartalnik „Przegląd Biblioteczny” jest wykazywany na liście czasopism punktowanych
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego z liczbą 70 punktów

**Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury**

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

TREŚĆ

ARTYKUŁY

JACEK DROGOSZ: Publikacyjny dorobek naukowy o tematyce bibliologicznej i informatologicznej w latach 2017-2021 w świetle ewaluacji polskiej nauki.....	179
MARLENA GĘBORSKA: Promocja instytucji kultury w rzeczywistości hybrydalnej na przykładzie bibliotek publicznych.....	198
MARIOLA ANTczAK, MONIKA WACHOWICZ: Serwisy społecznościowe polskich wojewódzkich bibliotek publicznych w świetle badań ilościowych (2004-2023).....	231
WERONIKA KORTAS: Academic Library on Facebook: A Narrative Review of Scientific Literature Published between 2004 and 2022	252
IZABELA IWONA SWOBODA: Komputeryzacja procesów biblioteczno-informacyjnych tematem obrad konferencji organizowanych w Polsce w latach 60. i 70. XX w.	266
ALEKSANDRA SZTAJERWALD: Biblioteka dostępna dla osób w spektrum autyzmu	289

ARTYKUŁY RECENZYJNE / RECENZJE I PRZEGŁĄDY PIŚMIENNICTWA

Przegląd piśmiennictwa krajowego (<i>Barbara Koryś</i>)	307
Z lektur zagranicznych (<i>Jacek Wojciechowski</i>)	311
Z ŻYCIA SBP	321

KOMUNIKATY

Nagroda Naukowa SBP im. Adama Łysakowskiego za rok 2023	334
WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW	335

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Volume 92

2024

Issue 2

„The Library Review” was awarded 70 points in the official register of journals
of Ministry of Science and Higher Education

TABLE OF CONTENTS

ARTICLES

JACEK DROGOSZ: Scientific Output in the Field of Book Studies and Information Science from 2017 to 2021 in Light of Polish Science Evaluation.....	179
MARLENA GĘBORSKA: Promoting Cultural Institutions in a Hybrid Reality on the Example of Public Libraries.....	198
MARIOŁA ANTČAK, MONIKA WACHOWICZ: Social Networking Sites of Polish Regional Public Libraries in Light of Quantitative Research (2004-2023).....	231
WERONIKA KORTAS: Academic Library on Facebook: A Narrative Review of Scientific Literature Published between 2004 and 2022	252
IZABELA IWONA SWOBODA: Automation of Library and Information Processes as a Topic of Conferences Held in Poland in 1960s and 1970s	266
ALEKSANDRA SZTAJERWALD: Libraries Accessible to People with Autism	289

REVIEW ARTICLES / REVIEWS AND LITERATURE SURVEYS

Polish literature survey (<i>Barbara Koryś</i>)	307
Foreign publications (<i>Jacek Wojciechowski</i>).....	311

NEWS FROM SBP (POLISH LIBRARIANS ASSOCIATION)	321
---	-----

MESSAGES

Adam Lysakowski Scientific Award 2023	334
---	-----

GUIDELINES FOR AUTHORS	340
------------------------------	-----

JACEK DROGOSZ

Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy

e-mail: jacek.drogosz@opi.org.pl

PUBLIKACYJNY DORÓBEK NAUKOWY O TEMATYCE BIBLIOLOGICZNEJ I INFORMATOLOGICZNEJ W LATACH 2017-2021 W ŚWIETLE EWALUACJI POLSKIEJ NAUKI

Jacek Drogosz jest pracownikiem Działu Zasobów Informacyjnych Ośrodka Przetwarzania Informacji PIB, gdzie zajmuje się pracami związanymi z procesem ewaluacji nauki. W latach 1994-2016 pracował w bibliotekach naukowych i publicznych. W pracy bibliotekarskiej zajmował się głównie wdrażaniem systemów informatycznych i digitalizacją. Pomysłodawca i współrealizator projektu digitalizacji „Polskiej Bibliografii Lekarskiej 1901-1939”. Autor publikacji m.in. w czasopismach „Forum Bibliotek Medycznych”, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, „Guliwer”, „Bibliotekarz”, „Przegląd Biblioteczny”, „Studia Prawno-Ekonomiczne”.

SŁOWA KLUCZOWE: Ewaluacja nauki. Bibliologia i informatologia. Nauki o komunikacji społecznej i mediach. Czasopisma naukowe. Wydawnictwa naukowe. Konferencje naukowe.

ABSTRAKT: Artykuł prezentuje analizę polskiego dorobku publikacyjnego pracowników naukowych zajmujących się tematyką bibliologiczną i informatologiczną, która stanowiła do 2018 r. samodzielną dyscyplinę naukową. Dorobek pochodzi z lat 2017-2021. **Teza/cel artykułu** – Celem badania jest wskazanie najpopularniejszych czasopism, wydawnictw i konferencji naukowych publikujących prace związane z badaną tematyką oraz porównanie wyników z dorobkiem sprawozdanym w poprzedniej ewaluacji. **Metody badań** – Materiał opracowany

został na podstawie danych z dorobku naukowego sprawozdanego w aplikacji SEDN w procesie parametryzacji w 2022 r. Po przeanalizowaniu metadanych wszystkich sprawozdanych publikacji wyodrębniono te, które dotyczą badanej tematyki. Dane o czasopismach i wydawnictwach zostały uszeregowane metodą rankingowania. Podano również krótko informacje o materiałach konferencyjnych. **Wyniki/wnioski** – Analiza wykazała, że pomimo likwidacji dyscypliny naukowej bibliologia i informatologia, rankingi zbytnio nie odbiegają od tych sprzed czterech lat. Badana tematyka w polskiej nauce wciąż funkcjonuje podobnie, wykazując się silną tożsamością. Pomimo przewidywań o konieczności zmian wybieranych czasopism i wydawnictw, autorzy publikacji konsekwentnie trzymają się dotychczasowych tradycji publikowania. Wskazano, że reprezentatywność analizowanych publikacji w dorobku naukowym badanej dyscypliny jest mniejsza.

WSTĘP

Proces ewaluacji działalności naukowej przeprowadzony w 2022 r. objął dorobek z lat 2017-2021. Powodem przedłużenia okresu sprawozdawczego z 4 lat do 5 była pandemia COVID-19 (Zdziebłowski, 2020; MEiN, 2020). Ponadto ocena dorobku naukowego odbywała się na innych zasadach niż 5 lat wcześniej. Istotne znaczenie miało rozporządzenie z 2018 r. wprowadzające nową klasyfikację dziedzin nauki i dyscyplin naukowych, gdzie usunięto z dziedziny nauk humanistycznych dyscyplinę „bibliologia i informatologia” (Głowacka, 2021).

ZMIANY ZASAD EWALUACJI W PORÓWNANIU Z ROKIEM 2017

Zmieniona została podstawa prawna przeprowadzenia procesu ewaluacji. Straciły moc akty prawne z lat 2010-2016, na których opierała się ewaluacja z 2017 r. (Drogosz, 2020).

Podstawą prawną kolejnej oceny parametrycznej przeprowadzonej w 2022 r. były:

- Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce,

- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce,

- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych

- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 7 listopada 2018 r. w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych,

– Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej,

– Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie danych przetwarzanych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on.

Wymienione przepisy do czasu rozpoczęcia procesu ewaluacji podlegały kilku nowelizacjom.

Dla analizy piśmiennictwa o tematyce bibliologicznej i informatologicznej kluczowe okazało się rozporządzenie dotyczące dziedzin i dyscyplin naukowych. Z wykazu usunięta została dyscyplina „bibliologia i informatologia”, a jej zakres wszedł w skład o wiele szerszej tematycznie dyscypliny jaką są „nauki o komunikacji społecznej i mediach” (Głowacka, 2021). Stąd nie było możliwości automatycznego wyodrębnienia interesujących nas publikacji, ale wyszukanie ich wymagało analizy całej puli publikacji zgłoszonych do ewaluacji jako osiągnięcia naukowe.

Na podstawie Rozporządzenia z 7 listopada 2018 r. zasadniczo zmieniono wykaz czasopism, za publikacje w których przyznawane były punkty ewaluacyjne. Na chwilę rozpoczęcia procesu oceny parametrycznej obowiązywały wykaz czasopism i konferencji naukowych opublikowany 21 grudnia 2021 r. oraz wykaz wydawnictw naukowych z dn. 22 lipca 2021 r. (MEiN, 2021 a, b). W porównaniu z wykazem czasopism obowiązującym przy poprzedniej ewaluacji, aktualny zawierał o kilkanaście tysięcy czasopism więcej, z drugiej zaś strony – nie ujęto w nim wielu tytułów, zwłaszcza krajowych. Wykaz wydawnictw naukowych obowiązywał po raz pierwszy.

Ewaluacja przeprowadzona w 2022 r. objęła 291 podmiotów naukowych, w których ewaluowanych było 117 855 osób. Liczba publikacji sprawozdanych do ewaluacji wyniosła 707 862 (OPI PIB, 2022).

Osiągnięcia oceniane były w zakresie trzech kryteriów:

Kryterium I. Poziom naukowy lub artystyczny prowadzonej działalności – obejmowało osiągnięcia:

- publikacje,
- patenty,
- prawa ochronne,
- prawa hodowców do odmian roślin.

Kryterium II. Efekty finansowe badań naukowych i prac rozwojowych – obejmowało:

- projekty naukowe,
- przychody z komercjalizacji oraz z usług badawczych.

Kryterium III. Wpływ działalności na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki (ocena ekspercka) uwzględniało opisy wpływu działalności na społeczeństwo i gospodarkę (OPI PIB, 2022).

CEL BADANIA

Niniejsza analiza dotyczy jedynie osiągnięć z kryterium I, konkretnie publikacji naukowych. Ma ona na celu:

1. Wyodrębnienie podmiotów specjalizujących się w tematyce bibliologii i informatologii, co poparte jest liczbą publikacji o tej tematyce.

2. Określenie dyscyplin naukowych, do jakich przypisane zostały publikacje o tematyce bibliologicznej i informatologicznej (poza pracami przypisanymi do nauk o komunikacji społecznej i mediach).

3. Na podstawie danych dotyczących artykułów z czasopism naukowych – stworzenie rankingu czasopism naukowych dotyczących tematyki bibliologicznej i informatologicznej.

4. Na podstawie danych dotyczących monografii naukowych (autorstwo – redakcja naukowa – autorstwo rozdziału) – wyszczególnienie najpopularniejszych wydawnictw publikujących wydawnictwa zwarte z zakresu bibliologii i informatologii.

5. Na podstawie sprawozdanych materiałów konferencyjnych – określenie, w jakich konferencjach uczestniczyli pracownicy naukowcy zajmujący się tematyką bibliologiczną i informatologiczną (Kancelaria Sejmu RP, 2022).

PODMIOTY NAUKOWE ORAZ PRACOWNICY NAUKOWI PODDANI BADANIU

Wszystkie publikacje sprawozdane w procesie ewaluacji podzielono na dwie grupy i z każdej z nich wyodrębniono te, które tematycznie związane są z tematyką bibliologiczną i informatologiczną.

Pierwsza grupa – to wszystkie publikacje pracowników, którzy zadeklarowali je w dyscyplinie „nauki o komunikacji społecznej i mediach”. Spośród tej grupy wyodrębniono publikacje dotyczące badanej tematyki. W wątpliwych przypadkach, brano pod uwagę:

– czasopismo, w jakim opublikowano artykuł, lub monografię, w której opublikowano rozdział: czy czasopismo / monografia dotyczy tematyki bibliologiczno-informatologicznej;

– specjalizacja zawodowa, wykształcenie oraz dorobek publikacyjny danego autora – czy zajmuje się on tematyką bibliologiczno-informatologiczną;

– jednostka organizacyjna zatrudniająca autora – czy jest to instytut, katedra bądź zakład zajmujący się przedmiotową tematyką.

W tej grupie wyodrębniono 6368 publikacji, z czego przedmiotową tematykę określono jako wiodącą dla 1426 i w tej liczbie znalazło się:

– 715 artykułów,

– 109 monografii autorskich,

- 70 redakcji monografii,
- 513 rozdziałów,
- 19 materiałów konferencyjnych.

Druga grupa objęła publikacje pracowników, którzy zadeklarowali dyscyplinę inną niż wyżej wymieniona. W tym przypadku konieczne było wyodrębnienie z bazy tych publikacji, których słowa z tytułu (a właściwie ciągi liter) wskazywałyby na przedmiotową tematykę (przykładowo: „biblio”, „librar”, „science+information”). Spośród wyselekcjonowanych w ten sposób tytułów odrzucono te, które nie dotyczyły badanej tematyki. (Odrzucono np. analizy piśmiennictwa w różnych dyscyplinach, gdzie wykorzystano jedynie narzędzia bibliometryczne lub opublikowano tylko zestawienie bibliograficzne.) Ponadto, jeśli któraś publikacja kwalifikowała się, sprawdzany był również pozostały dorobek jej autora. Poprzez wyszukiwanie z bazy wyodrębniono 1542 publikacje, z czego – po szczegółowej analizie tytułów – jako związane z przedmiotową tematyką określono 675 publikacji, w tym:

- 352 artykuły,
- 46 monografii autorskich,
- 23 redakcje monografii,
- 240 rozdziałów,
- 14 materiałów konferencyjnych.

Publikacje z pierwszej grupy pochodziły z 24 podmiotów naukowych, od 209 autorów.

Maksymalna liczba publikacji jednego autora wyniosła 28.

Podmioty z najliczniejszym dorobkiem publikacyjnym bibliologiczno-informatologicznym:

- Uniwersytet Warszawski – 240,
- Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – 213,
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie – 212,
- Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu – 187,
- Uniwersytet Wrocławski – 181,
- Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach – 110.

Publikacje z drugiej grupy zostały sprawozdane w 63 podmiotach przez 281 autorów. Maksymalna liczba publikacji jednego autora wyniosła 32.

Podmioty z tej grupy, które sprawozdały najwięcej publikacji z przedmiotowej tematyki:

- Uniwersytet Śląski w Katowicach – 158,
- Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – 42,
- Uniwersytet Gdański – 40,
- Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – 39,
- Uniwersytet Łódzki – 35,

- Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – 35,
- Uniwersytet Rzeszowski – 32,
- Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy – 31,
- Uniwersytet Wrocławski – 29,
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie – 26.

W tym miejscu warto przyjrzeć się dyscyplinom, w jakich zostały sprawozdane publikacje z tej grupy. Przedstawia się to następująco:

- nauki o kulturze i religii – 233,
- historia – 113,
- literaturoznawstwo – 73,
- filozofia – 36,
- pedagogika – 35,
- językoznawstwo – 34,
- nauki o bezpieczeństwie – 30,
- nauki o zarządzaniu i jakości – 30,
- architektura i urbanistyka – 13,
- nauki prawne – 12,
- nauki o sztuce – 12,
- pozostałe dyscypliny łącznie – 56.

ARTYKUŁY W CZASOPISMACH NAUKOWYCH

Najpopularniejsze czasopisma naukowe wśród bibliologów i informatologów (pierwsze 30) przedstawia tabela 1.

Z zestawienia wynika, że specjaliści od bibliologii i informatologii najczęściej wybierają do publikacji swych prac polskie czasopisma. W czołowej trzydziestce znalazły się tylko trzy czasopisma zagraniczne (z USA, Szwecji i Wielkiej Brytanii) zawierające po pięć artykułów polskich autorów i plasujące się dopiero od 27. pozycji. Punktację polskich czasopism z czołówki określić można jako średnią (najczęściej 40-70 pkt). Prawie 1/3 tytułów stanowią tu pięciopunktowe czasopisma spoza wykazu. Zdecydowana większość czasopism powiązana jest z przedmiotową tematyką (i przez to przypisana do dyscypliny „nauki o komunikacji społecznej i mediach”). Ciekawostką jest to, że dwa najwyżej punktowane w 2022 r. polskie czasopisma w tej grupie (100-punktowe: „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” oraz „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo”) nie są formalnie z tą tematyką powiązane. Niemal wszystkie polskie czasopisma znalazły się w ministerialnym wykazie czasopism jako wybrane z bazy ERIH+ lub poprzez program WCN (Wsparcie Czasopism Naukowych). Wyjątek stanowi tu czasopismo „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi”, zajmujące się dosyć obszerną tematyką (uwzględniające

Tabela 1. Ranking najpopularniejszych czasopism dla publikacji o tematyce bibliologicznej i informatologicznej

Pozycja w rankingu	Tytuł czasopisma	ISSN	Dyscypliny wg wykazu	Kraj	Pkt w ewaluacji 2022	Pkt w wykazie 2023	Liczba artykułów 2017-2022	Podstawa zamieszczenia w nowym wykazie
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis I Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia	2081-1861	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	70	100	76	ERIH+
2	Przegląd Biblioteczny	0033-202X	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	70	140	63	WCN
3	Rocznik Historii Prasy Polskiej	1509-1074	historia; literaturoznawstwo; nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	70	140	59	ERIH+
4	Zagadnienia Informacji Naukowej	0324-8194	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	40	40	58	WCN
5	Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi	1897-0788	historia; językoznawstwo; literaturoznawstwo; nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	20	40	42	Scopus
6	Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy	1734-6576	–	Polska	5	5	40	–
7	Toruńskie Studia Bibliologiczne	2080-1807	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	20	20	28	ERIH+

1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	Nowa Biblioteka	1505-4195	–	Polska	5	5	20	–
9-10	Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne	0518-3766	historia; nauki o kulturze i religii; nauki o sztuce; nauki teologiczne	Polska	100	100	19	WCN
9-10	Folia Bibliologica	1230-2376	–	Polska	5	5	19	–
11	Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum	0860-7435	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	5	20	18	–
12-13	Roczniki Biblioteczne. Czasopismo poświęcone kulturze książki i komunikacji piśmiennej	0080-3626	językoznawstwo; literaturoznawstwo; nauki o kulturze i religii; nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	40	70	14	ERIH+
12-13	PTINT Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej	1230-5529	–	Polska	5	5	14	–
14-15	Studia Medioznawcze	1641-0920	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	40	40	12	WCN
14-15	Folia Toruniensia	1641-3792	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	20	20	12	ERIH+
16	Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo [PFLIT]	2084-6045	literaturoznawstwo	Polska	100	100	10	ERIH+
17-18	Zeszyty Prasoznawcze	0555-0025	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	40	70	9	ERIH+
17-18	Biblioteka i Edukacja	2299-565X	–	Polska	5	5	9	–
19-20	Biblioteka	1506-3615	archeologia; filozofia; historia; językoznawstwo; literaturoznawstwo; nauki o kulturze i religii; nauki o sztuce; nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	40	40	8	ERIH+

1	2	3	4	5	6	7	8	9
19-20	Zarządzanie Biblioteką	2081-1004	nauki o komunikacji społecznej i mediach	Polska	20	20	8	Dec. MEiN
21-22	Galicja. Studia i materiały	2450-5854	filozofia; historia; literaturoznawstwo; nauki o kulturze i religii; nauki o sztuce	Polska	70	70	7	WCN
21-22	Fides Biuletyn Bibliotek Kościelnych	1426-3777	–	Polska	5	5	7	–
23-26	Bibliotekarz Podlaski. Ogólnopolskie naukowe pismo bibliotekoznawcze i bibliologiczne	1640-7806	literaturoznawstwo; nauki o kulturze i religii	Polska	40	70	6	WCN
23-26	Forum Bibliotek Medycznych	1899-5829	archeologia; filozofia; historia; językoznawstwo; literaturoznawstwo; nauki o kulturze i religii; nauki o sztuce	Polska	20	20	6	ERIH+
23-26	Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie	1642-2503	nauki o polityce i administracji	Polska	5	20	6	–
23-26	Studia o Książce i Informacji	2300-7729	–	Polska	5	5	6	–
27-30	Journal of Academic Librarianship	0099-1333	architektura i urbanistyka; nauki o komunikacji społecznej i mediach	USA	200	200	5	WoS, Scopus
27-30	Information Research – An International Electronic Journal	1368-1613	nauki o komunikacji społecznej i mediach; nauki o zarządzaniu i jakości	Szwecja	70	70	5	WoS, Scopus
27-30	Library Hi Tech	0737-8831	informatyka techniczna i telekomunikacja; nauki o komunikacji społecznej i mediach	Wielka Brytania	70	70	5	WoS, Scopus
27-30	Filoteknos. Children's Literature – Cultural Mediation – Anthropology of Childhood	2082-9310	literaturoznawstwo	Polska	40	70	5	ERIH+

Źródło: oprac. własne.

aspekty historii, językoznawstwa i literaturoznawstwa), które trafiło do wykazu z racji indeksowania w bazie Scopus. W czołówce znalazło się tylko jedno czasopismo 200-punktowe – „Journal of Academic Librarianship” – wydawane w USA i uwzględniające w swych publikacjach aspekty architektury.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że w 2023 r. niektórym z tych czasopism podniesiono punktację o 1-2 progi punktowe (MEiN, 2023).

Jak wyglądało publikowanie polskich artykułów w czasopismach z poszczególnych krajów:

- w polskich czasopismach (201 tytułów) znalazło się 832 artykuły,
- w 21 czasopismach brytyjskich opublikowano 37 artykułów. Najpopularniejsze brytyjskie czasopismo to 70-punktowe „Library Hi Tech”, w którym znalazło się pięć polskich artykułów,
- w siedmiu czasopismach wydawanych w USA opublikowano 14 artykułów. Najpopularniejsze amerykańskie czasopismo to 200-punktowy „Journal of Academic Librarianship”, w którym również znalazło się pięć polskich artykułów,
- kolejnym państwem, w którego czasopismach Polacy publikowali swe prace, była Ukraina W tamtejszych siedmiu czasopismach znalazło się 12 polskich artykułów. Najwięcej – cztery artykuły w periodyku spoza wykazu MEiN „Людинознавчі студії”.

Na dalszych miejscach znalazły się Niemcy i Holandia (po osiem artykułów) oraz Czechy, Hiszpania i Szwajcaria (po sześć).

Najwyżej punktowane czasopisma (200 i 140 pkt) popularne wśród bibliologów i informatologów przedstawia tabela 2.

W 2023 r. do najwyżej punktowanych czasopism dołączyły „Przegląd Biblioteczny” oraz „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, uzyskując po 140 pkt. (MEiN, 2023).

MONOGRAFIE NAUKOWE I ROZDZIAŁY W MONOGRAFIACH

Monografie naukowe i zamieszczone w nich rozdziały to kolejna grupa osiągnięć w zakresie dorobku publikacyjnego. Ich punktacja uzależniona jest od podstawowej punktacji przyznanej danemu wydawnictwu publikującemu monografię, podanej w wykazie wydawnictw naukowych opublikowanym przez MEiN (MEiN, 2021a).

Tabela 3 przedstawia ranking wydawnictw, w których zostały opublikowane monografie będące osiągnięciami (całościowo lub jako rozdziały) autorów powiązanych z bibliologią lub informatologią. W tabeli została podana punktacja podstawowa – zgodna z opublikowanym wykazem. Należy zaznaczyć, że w przypadku przypisania publikacji do dziedziny

Tabela 2. Ranking najwyższej punktowanej czasopism popularnych wśród polskich bibliologów i informatologów

L.p.	Tytuł czasopisma	ISSN	Dyscypliny wg wykazu	Kraj	Pkt w ewaluacji 2022	Liczba artykułów 2017-2022	Podstawa zamieszczenia w nowym wykazie
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Journal of Academic Librarianship	0099-1333	architektura i urbanistyka; nauki o komunikacji społecznej i mediach	USA	200	5	WoS, Scopus
2	Information Sciences	0020-0255	informatyka techniczna i telekomunikacja; inżynieria biomedyczna; inżynieria mechaniczna; nauki o zarządzaniu i jakości; informatyka;	USA	200	1	WoS, Scopus
3	Muzeológia a kultúrne dedičstvo – Museology and Cultural Heritage	1339-2204	archeologia; historia; nauki o kulturze i religii; nauki o sztuce;	Słowacja	200	1	WoS, Scopus
4	Nature	0028-0836	multidyscyplinarne	Wielka Brytania	200	1	WoS, Scopus
5	Studia Aurea-Revista de Literatura Espanola y Teoria Literaria del Renacimiento y Siglo de Oro	1988-1088	literaturoznawstwo	Hiszpania	200	1	WoS
6	Česká Literatura	0009-0468	literaturoznawstwo	Czechy	140	3	WoS, Scopus
7	College & Research Libraries	0010-0870	nauki o komunikacji społecznej i mediach	USA	140	3	WoS, Scopus

1	2	3	4	5	6	7	8
8	Journal of Informetrics	1751-1577	informatyka techniczna i telekomunikacja; inżynieria biomedyczna; nauki o komunikacji społecznej i mediach; nauki o zarządzaniu i jakości; nauki prawne; informatyka	Holandia	140	2	WoS, Scopus
9	Research Evaluation	0958-2029	nauki o kulturze i religii; nauki o komunikacji społecznej i mediach; nauki o zarządzaniu i jakości; nauki prawne; nauki socjologiczne; pedagogika	Wielka Brytania	140	2	WoS, Scopus
10	Energy and Buildings	0378-7788	architektura i urbanistyka; automatyka, elektronika i elektrotechnika; inżynieria lądowa i transport; inżynieria środowiska, górnictwo i energetyka; nauki leśne; rolnictwo i ogrodnictwo; nauki chemiczne;	Szwajcaria	140	1	WoS, Scopus
11	Heritage Science	2050-7445	archeologia; historia; nauki o kulturze i religii; nauki o sztuce; architektura i urbanistyka; inżynieria biomedyczna; inżynieria lądowa i transport; inżynieria materiałowa; nauki leśne; nauki chemiczne	Wielka Brytania	140	1	WoS, Scopus
12	Skandinavskaya Filologiya	0202-2397	historia; językoznawstwo; literaturoznawstwo	Rosja	140	1	WoS

Źródło: oprac. własne.

nauk humanistycznych, społecznych lub teologicznych (co miało miejsce w zdecydowanej większości sprawozdanych publikacji badanego zbioru), indywidualna punktacja była odpowiednio podwyższana wg szczegółowych zapisów rozporządzenia o ewaluacji (Kancelaria Sejmu RP, 2022).

Tabela 3. Wydawnictwa najpopularniejsze dla publikacji o tematyce bibliologicznej i informatologicznej.

Miejsce w rankingu	Wydawca	Łączna liczba publikacji	Liczba monografii	Liczba rozdziałów	Wykaz 2021	Pkt. za monografię	Pkt. za rozdział
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich	107	37	70	Poziom I	80	20
2	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	41	13	28	Poziom I	80	20
3	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	22	8	14	Poziom I	80	20
1	2	3	4	5	6	7	8
4	Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie	21	10	11	Poziom I	80	20
5-6	Uniwersytet Śląski w Katowicach	20	8	12	Poziom I	80	20
5-6	Uniwersytet Wrocławski	20	7	13	Poziom I	80	20
7	Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach	18	9	9	Poziom I	80	20
8	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	17	13	4	Poziom I	80	20
9	Uniwersytet Łódzki	13	7	6	Poziom I	80	20
10-12	Brill	7	1	6	Poziom II	200	80

1	2	3	4	5	6	7	8
10-12	Oficyna Wydawnicza ASPRA	7	2	5	Poziom I	80	20
10-12	Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki	7	2	5	Poziom I	80	20
13-16	Wydawnictwo Naukowe Silva Rerum	6	1	5	Poziom I	80	20
13-16	IGI Global	6	1	5	-	20	5
13-16	Wydawnictwo Gnome	6	1	5	Poziom I	80	20
13-16	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	6	6	0	Poziom I	80	20

Źródło: oprac. własne.

Wśród wydawców publikacji o tematyce bibliologiczno-informatologicznej niekwestionowanym liderem pozostaje Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich – podobnie, jak w czasie ewaluacji z 2017 r. (Drogosz, 2020). Wydawnictwo SBP specjalizuje się w badanej tematyce, wydając publikacje nie tylko naukowe. Przypisane było do prawie 11% wszystkich osiągnięć związanych z monografiami w badanym materiale. Świadczy to o tym, że tematyka bibliologiczno-informatologiczna jest w praktyce wyraźnie wyodrębniona, jeśli się ją porówna z oficjalnie przyjętymi dyscyplinami naukowymi.

Kolejne miejsca – do dziewiątego włącznie – zajmują wydawnictwa uniwersyteckie. Na dalszych miejscach pojawiają się komercyjne wydawnictwa, które nie są bezpośrednio związane z podmiotami naukowymi. Należy zaznaczyć, że wśród pierwszych 16 wydawnictw tylko jedno nie znalazło się w wykazie ministerialnym, ale też tylko jedno zostało ujęte na II poziomie.

W badanym materiale znalazło się 5 wydawnictw z poziomu II:

- Brepols Publishers (autorstwo 1 monografii),
- Brill – (redakcja 1 monografii i autorstwo 6 rozdziałów),
- John Benjamins Publishing Company (autorstwo dwóch rozdziałów w jednej monografii),
- Routledge (autorstwo dwóch rozdziałów w dwóch różnych monografiach),
- Harrassowitz Verlag (autorstwo trzech rozdziałów w jednej monografii).

PUBLIKACJE W MATERIAŁACH KONFERENCYJNYCH

Publikacje w materiałach konferencyjnych stanowiły jedynie margines sprawozdanego dorobku bibliologów i informatologów. Powodem tego jest zamieszczenie w wykazie punktowanych konferencji naukowych wyłącznie konferencji przypisanych do dyscyplin informatyka oraz informatyka techniczna i telekomunikacja.

W przypadku publikacji z lat 2017-2018 uwzględniano tu jeszcze konferencje odnotowane w bazie WoS bez względu na tematykę. Z tego okresu sprawozdano po jednej publikacji z następujących konferencji:

- International Conference on Scientometrics and Informetrics [ISSI] (Wuhan, 16-20 października 2017),
- Annual International Conference of Education, Research and Innovation [ICERI] (Sevilla, 12-14 listopada 2018),
- European Conference on Information Literacy [ECIL] (Sain Malo, 18-21 września 2017),
- International Conference on Digital Information Management [ICDIM] (Fukuoka, 12-14 września 2017),
- International Conference on Education and Educational Psychology [ICEEPSY] (Porto, 11-14 października 2017).

W latach 2017-2021 obowiązywał jednocześnie ministerialny wykaz konferencji (MEiN, 2021b). Spośród konferencji punktowanych w tym wykazie znalazło się kilka, do których przypisane zostały publikacje w omawianej tematyce:

Za 70 pkt:

- International Business Information Management [IBIMA] – pięć publikacji: jedna z roku 2018 (Sevilla), dwie z roku 2019 (Madryt), dwie z 2020 r. (Sevilla),
- International Conference on Knowledge-Based and Intelligent Information and Engineering Systems [KES] – dwie publikacje z 2021 r. (Szczecin),
- European, Mediterranean and Middle Eastern Conference on Information Systems [EMCIS] – jedna publikacja z 2017 r. (Coimbra).

Za 20 pkt:

- International Conference on Agents and Artificial Intelligence [ICA-ART] – z publikacją z 2017 r. (Funchal, Madera).

Trudno przy tak małej liczbie materiałów konferencyjnych wyciągać jakiegokolwiek wnioski, niemniej daje się zauważyć, że spośród renomowanych konferencji wśród bibliologów i informatologów najpopularniejsza jest hiszpańska konferencja IBIMA, w ramach której, w sprawozdawczym okresie opublikowano aż pięć materiałów.

WNIOSKI

Likwidacja dyscypliny naukowej „bibliologia i informatologia” i włączenie jej do nowej dyscypliny „nauka o komunikacji społecznej i mediach” nie spowodowała utraty jej tożsamości. Wciąż funkcjonują na uczelniach jednostki organizacyjne kształcące w zakresie tej tematyki. Zachowały swą tożsamość czasopisma naukowe związane z przedmiotową tematyką, wciąż najpopularniejsze jest tu wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Faktem jest jednak, że „nauka o komunikacji społecznej i mediach” nie jest jedyną dyscypliną, którą deklarują specjaliści od bibliologii i informatologii.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że rankingi czasopism i wydawnictw nie zmieniły się zbyt wiele od czasu badania po poprzedniej ewaluacji, gdzie bibliologia i informatologia była formalnie wyodrębniona jako dyscyplina naukowa (Drogosz, 2020).

Zmiany w rankingach związane są m.in. z tym, że kilka lat temu brane były pod uwagę publikacje formalnie sprawozdane w dyscyplinie (bez względu na tematykę), zaś na potrzeby niniejszego artykułu przeanalizowana została tematyka artykułów – także autorów, którzy zadeklarowali inną dyscyplinę niż „nauki o komunikacji społecznej i mediach”.

W publikacji z 2020 r. zamieszczone zostały wnioski wskazujące na niepełną reprezentatywność sprawozdanego dorobku omawianej tematyki (wówczas dyscypliny) wobec całego dorobku. Związane to było z ograniczeniami przy sprawozdawaniu dorobku (Drogosz, 2020). W ewaluacji z 2020 r. ta reprezentatywność jest jeszcze niższa. Wiąże się to z tym, że do ograniczeń doszły następujące:

- Jeden autor (zatrudniony na pełny etat przez cały okres sprawozdawczy) mógł w danej dyscyplinie sprawozdać zasadniczo co najwyżej cztery pełne udziały publikacyjne.

- Publikacje pracowników inżyniersko-technicznych nie były w ewaluacji brane pod uwagę, jeśli autor wyraźnie nie zadeklarował zaliczenia do liczby N (w przypadku tej grupy pracowników nie było to obowiązkowe, choć obowiązkowy był wybór dyscypliny).

- Aby możliwe było sprawozdanie dorobku z danej dyscypliny, w podmiocie musiało dyscyplinę zadeklarować 12 pełnoetatowych pracowników. Jeśli więc podmiot uzyskał prawo do ewaluowania w dyscyplinie całkowicie niezwiązanej z bibliologią i informatologią, publikacje autorów związanych z tą tematyką mogły zostać zakwestionowane w przypadku sprawozdania w danej dyscyplinie.

Choć do ewaluacji można było sprawozdać dowolną liczbę publikacji (ograniczenia były realizowane poprzez aplikację), to jednak można wnioskować, że wiele publikacji naukowych z omawianej tematyki ewaluacja nie objęła. Z drugiej strony można – podobnie, jak przy poprzedniej oce-

nie – wyciągnąć wniosek, że dorobek sprawozdany do ewaluacji jest właśnie tym najcenniejszym.

Ewaluacja polskiej nauki to proces dynamiczny. Wciąż wyciągane są nowe wnioski z kolejnych cykli ewaluacyjnych. Zmieniają się zasady oceny, punktacja poszczególnych czasopism. Zmienia się zawartość ministerialnych wykazów. Po znacznym ograniczeniu liczby dyscyplin naukowych pojawiają się jednak nowe.

Czy tematyka bibliologiczno-informatologiczna ponownie stanie się kiedyś odrębną dyscypliną, czy też nie – dla osób specjalizujących się w niej wciąż stanowić będzie pewien obszar wiedzy o silnej tożsamości. Obszar posiadający własnych naukowców, specyficzny materiał badawczy i własne metody badawcze.

BIBLIOGRAFIA

- Drogosz, J. (2020). Dorobek piśmienniczy pracowników naukowych z dyscypliny bibliologia i informatologia w świetle oceny parametrycznej działalności naukowej polskich jednostek naukowych z 2017 r. *Przegląd Biblioteczny*, 88, (1), 65-80.
- Głowacka, E.; Kisilowska, M.; Świgoń, M. (2021). Analiza struktury przedstawicieli nowej dyscypliny – nauk o komunikacji społecznej i mediach. *Przegląd Biblioteczny*, 89, (3), 299-316.
- Kancelaria Sejmu RP (2020). Obwieszczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lutego 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie sporządzania wykazów wydawnictw monografii naukowych oraz czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych; [dostęp: 13.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000349>.
- Kancelaria Sejmu RP (2022). Obwieszczenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 23 lutego 2022 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej; [dostęp: 13.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000661>.
- Ministerstwo Edukacji i Nauki (2020). Nowelizacja rozporządzenia w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej [online]. Ministerstwo Edukacji i Nauki; [dostęp: 7.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/novelizacja-rozporzadzenia-w-sprawie-ewaluacji-jakosci-dzialalnosci-naukowej>.
- Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021) Komunikat Ministra Edukacji i Nauki w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe [online]. Ministerstwo Edukacji i Nauki; [dostęp: 7.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/komunikat-ministra-edukacji-i-nauki-w-sprawie-wykazu-wydawnictw-publicujacych-recenzowane-monografie-naukowe>.

- Ministerstwo Edukacji i Nauki (2021) Komunikat Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 grudnia 2021 r. o zmianie i sprostowaniu komunikatu w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych [online]. Ministerstwo Edukacji i Nauki; [dostęp: 7.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/komunikat-ministra-edukacji-i-nauki-z-dnia-21-grudnia-2021-r-o-zmianie-i-sprostowaniu-komunikatu-w-sprawie-wykazu-czasopism-naukowych-i-recenzowanych-materialow-z-konferencji-miedzynarodowych>.
- Ministerstwo Edukacji i Nauki (2023) Komunikat Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lipca 2023 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych [online]. Ministerstwo Edukacji i Nauki; [dostęp: 20.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/komunikat-ministra-edukacji-i-nauki-z-dnia-17-lipca-2023-r-w-sprawie-wykazu-czasopism-naukowych-i-recenzowanych-materialow-z-konferencji-miedzynarodowych>.
- Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy (2022) Ewaluacja w liczbach [online]. SEDN – System Ewaluacji Dorobku Naukowego; [dostęp: 7.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://sedn.opi.org.pl>.
- Ośrodek Przetwarzania Informacji – Państwowy Instytut Badawczy (2022) Założenia ewaluacji [online]. SEDN – System Ewaluacji Dorobku Naukowego; [dostęp: 7.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://sedn-cp.opi.org.pl/baza-wiedzy/zalozenia-ewaluacji/>.
- Zdziebłowski, Sz. (2020). Rozwiązania dla szkolnictwa wyższego i nauki w tzw. drugiej tarczy antykryzysowej [online]. Nauka w Polsce; [dostęp: 7.08.2023]. Dostępny w WWW: <https://naukawpolsce.pl/aktualności/news%2C81827%2Crozwiązania-dla-szkolnictwa-wyższego-i-nauki-zawarte-w-tzw-drugiej-tarczy>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 11 marca 2024 r.

JACEK DROGOSZ

Information Processing Center – National Research Institute

e-mail: jacek.drogosz@opi.org.pl

SCIENTIFIC OUTPUT IN THE FIELD OF BOOK STUDIES AND INFORMATION SCIENCE FROM 2017 TO 2021 IN LIGHT OF POLISH SCIENCE EVALUATION

KEYWORDS: Science evaluation. Book studies and information science. Social communication and media science. Scientific journals. Scientific publishers. Scientific conferences.

ABSTRACT: This article presents an analysis of the output of Polish researchers working in the field of book studies and information science, which used to be an independent scien-

tific discipline until 2018. The output analyzed was published from 2017 to 2021. **Thesis/Objective** – The aim of the study is to indicate the most popular journals, publishers and scientific conferences that release papers on the subject in question and to compare the results with the output reported in the previous evaluation. **Methods** – The material was prepared on the basis of data collected from the scientific output reported in the SEDN application during the parameterization process run in 2022. Having analyzed the meta-data of all reported publications, the author extracted those pertaining to the researched subject. Data on journals and publishers were ranked with the ranking method. Brief information on the conference materials was also provided. **Results/Conclusions** – The analysis showed that the abolition of the scientific discipline of book studies and information science did not have any significant impact on the shape of the rankings discussed. The related topics researched by Polish scientists have not changed and retain an independent identity. Despite predictions on the need to select other journals and publishers, the authors of the publications discussed in the article consistently follow the existing publishing traditions. It was indicated that the representativeness of the analyzed publications in the overall scientific output of the studied discipline had diminished compared to the previous evaluation.

MARLENA GĘBORSKA
Instytut Nauk o Kulturze
Uniwersytet Śląski
e-mail: marlena.geborska@us.edu.pl
ORCID 0000-0002-1802-5287

PROMOCJA INSTYTUCJI KULTURY W RZECZYWISTOŚCI HYBRYDALNEJ NA PRZYKŁADZIE BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

Marlena Gęborska, doktor nauk humanistycznych, od 2011 r. pracownik Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, obecnie na stanowisku adiunkta. W latach 2014-2015 pracownik Biblioteki Narodowej w Warszawie. W latach 2015-2021 nauczyciel informatyki oraz nauczyciel bibliotekarz. Działalność dydaktyczna i zainteresowania badawcze autorki skupione są wokół prakseologicznych podstaw zarządzania instytucjami, promocji w instytucjach kultury, mediów społecznościowych, literatury dla dzieci i młodzieży, kinezyprofilaktyki narządu ruchu i jej wpływu na wydajność pracy. Autorka

monografii: *Biblioteka aktywnie promująca książkę dziecięcą* (Warszawa 2018), *Model biblioteki aktywnie promującej książkę dziecięcą* (Katowice 2019), *Promocja aktywności fizycznej w instytucjach kultury* (Warszawa 2023).

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteki publiczne. Instytucje kultury. Media społecznościowe. Otoczenie biblioteki. Promocja. Symulakrum. Wizerunek instytucji.

ABSTRAKT: **Teza/cel artykułu** – W artykule skupiono się na jednym z determinantów budowania silnego i pozytywnego wizerunku polskich bibliotek publicznych, czyli na promocji w mediach społecznościowych, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z otoczenia zewnętrznego. Wskazano cechy charakterystyczne klientów funkcjonujących w przegrzanym środowisku medialnym. **Metody badań** – Zastosowano metodę analizy źródeł (posty

i komentarze internetowe), metodę analizy porównawczej w odniesieniu do wybranych portali społecznościowych oraz *case study* przy prezentowaniu przykładów promocji z wykorzystaniem mediów społecznościowych. Postawiono hipotezę, że technologie i otoczenie społeczno-kulturowe mają duży wpływ na użytkowników instytucji kultury. **Wnioski** – Klienci biblioteki, będący jednocześnie użytkownikami mediów społecznościowych czy szeroko rozumianej sieci, funkcjonujący na granicy trzeciego poziomu symulakrum, mogą być przeciążeni przez przegrzane środowisko medialne, często zmagają się z uzależnieniami, zaburzeniami osobowości oraz niskim poczuciem własnej wartości, które może prowadzić do hejtingu i zaszkodzić wizerunkowi instytucji. Planując kampanię promocyjną trzeba rozważyć szereg zjawisk związanych z efektem sieciowym, teorią atrybucji, heurystykami i zmieniającymi się kodami kulturowymi. Kluczowe jest też świadome zarządzanie komunikatami ze szczególnym zwróceniem uwagi na ich funkcje (JOKER), zjawisko ramowania oraz dostępne narzędzia. Analiza przykładów promocji bibliotek w mediach społecznościowych pokazała, że nawet mniejsze instytucje, pomimo niewielkiej obsady, potrafią doskonale wypromować swoją działalność.

Rzeczywistość rozszerzona (ang. *augmented reality*) to połączenie świata realnego oraz rzeczywistości wirtualnej. Coraz częściej rozważa się oba światy jako jeden twór, zakładając, że stopniowe przenoszenie zawodowej działalności człowieka do sieci jest czymś naturalnym. Zgodnie z najnowszymi badaniami w styczniu 2023 r. w Polsce było 36,68 mln internautów (88% populacji), z czego 27,5 mln osób korzystało z mediów społecznościowych, co stanowi ponad 66% społeczeństwa¹ (Kemp, 2023). Na promocję swojej działalności w mediach społecznościowych coraz częściej decydują się różne organizacje, w tym również instytucje kultury. Zdaniem Justyny Stępień zastosowanie mediów społecznościowych w bibliotekach ma ogromny potencjał, który często nie jest odpowiednio wykorzystany (Stępień, 2021). W tematykę szkoleń pracowników z zakresu zarządzania mediami społecznościowymi powinny zostać włączone treści dotyczące zjawisk społeczno-kulturowych analizowanych na gruncie psychologii i socjologii Internetu. Wówczas praca z wykorzystaniem mediów społecznościowych mogłaby zostać efektywniej zaplanowana.

Celem artykułu jest przedstawienie sposobów budowania pozytywnego wizerunku bibliotek publicznych w mediach społecznościowych. Cel został zrealizowany przez scharakteryzowanie otoczenia zewnętrznego polskich bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki klien-

¹ Autor badania wskazuje, że Polskę zamieszkuje obecnie 41,48 mln ludzi. Przed 2022 r., czyli przed eskalacją konfliktu w sąsiadującej z Polską Ukrainie, szacowano, że Polskę zamieszkuje 38,4 mln ludzi. Aktualny znaczny wzrost liczby mieszkańców związany jest z imigrantami przybyłymi z zagrożonych terenów Ukrainy. Jednocześnie dane dotyczące korzystania z mediów społecznościowych w Polsce w 2023 r. nie mogą zostać porównane z wcześniejszymi badaniami, ponieważ mogłyby dostarczyć błędnych wniosków.

tów, zaprezentowanie wybranych narzędzi i strategii promocyjnych oraz przedstawienie przykładów promocji bibliotek publicznych w mediach społecznościowych². Zakres został ograniczony do polskich instytucji kultury, a jako przykład wybrano biblioteki publiczne, ponieważ to właśnie te instytucje w ciągu ostatnich dziesięciu lat dokonały największej transformacji swoich usług pod wpływem zmian technologicznych oraz społeczno-kulturowych. Biblioteki publiczne w Polsce (7693 placówki, stan na 31 grudnia 2021 r.) zgodnie z raportami GUS (*Polska w liczbach*, 2022) stanowią również największą grupę instytucji kultury, obok muzeów i galerii sztuki (1252), kin stałych (523) oraz teatrów i instytucji muzycznych (185).

OTOCZENIE ZEWNĘTRZNE INSTYTUCJI KULTURY

Każda instytucja kultury powinna dbać o silny wizerunek i kreowanie wśród obecnych i przyszłych klientów pozytywnych postaw wobec organizacji. Odpowiednie wykreowanie pozytywnego wizerunku może stanowić o przewadze konkurencyjnej, budować lojalność klientów oraz przyciągnąć nowych partnerów czy też inwestorów. Instytucje działające *non profit* lub *not for profit* powinny przeprowadzać ewaluację swojej działalności w podobny sposób, jak firmy nastawione dochodowo. Coroczna analiza powinna weryfikować czy osiągnięte cele są zbieżne z misją instytucji i czy owa misja wynika z szerszej wizji, a sformułowane założenia pozostają nadal aktualne. Szczególnie istotna jest analiza otoczenia, w którym funkcjonuje dana instytucja. Otoczenie każdej organizacji wpływa na warunki funkcjonowania i możliwości rozwoju, a więc docelowo na jej efektywność. Otoczenie zewnętrzne dzielimy na dalsze (inaczej makrootoczenie/otoczenie ogólne) i bliższe (mikrootoczenie/otoczenie zadaniowe). Do mikrootoczenia należą klienci, partnerzy, dostawcy, regulatorzy i konkurenci, którzy bezpośrednio wpływają na działalność instytucji kultury. Pośredni wpływ na organizację ma natomiast makrootoczenie, które składa się z wymiaru socjokulturowego, ekonomicznego, prawnopolitycznego, międzynarodowego oraz technologicznego. W przypadku bibliotek rozpoznanie otoczenia zewnętrznego mogłoby wyglądać następująco (Tab. 1).

² Przykłady oraz główne tezy artykułu były prezentowane studentom kierunków informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz architektury informacji podczas zajęć dydaktycznych prowadzonych w latach 2018-2023.

Tabela 1. Charakterystyka wybranych wymiarów w otoczeniu zewnętrznym (oprac. własne)

Otoczenie zewnętrzne polskich bibliotek publicznych	
wymiar makrootoczenia	przykłady
ekonomiczny	Inflacja, stopy procentowe, stopa bezrobocia – w końcu marca 2023 r. wyniosła 5,4% cywilnej ludności aktywnej zawodowo i była o 0,2 p. proc. wyższa niż w czwartym kwartale 2022 r. (Raport GUS, 2023, s. 10).
międzynarodowy	Normy i zalecenia międzynarodowe, standardy Unii Europejskiej, stosunki międzynarodowe, imigracja, emigracja, wojna w Ukrainie, embargo na produkty z Rosji, niechęć do rosyjskiego języka i kultury oraz rugowanie jej z przestrzeni publicznej (odwoływane przedstawienia teatralne rosyjskich autorów lub reżyserów, ograniczone transmisje baletu rosyjskiego, zmiana nazwy kierunków studiów wyższych związanych z filologią rosyjską na filologię wschodniosłowiańską), polityka handlowa.
polityczno-prawny	Konstytucja, Ustawa z 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych, kodeks pracy.
socjokulturowy	Kultura książki – obecność książki w przestrzeni publicznej, finansowanie instytucji kultury działających non profit, globalizacja i globalizacja, starzenie się społeczeństwa, uzależnienia cyfrowe, pracoholizm, model rodziny, religia, patriotyzm, prawa dziecka, wykształcenie jako wartość, edukacja i świadomość społeczna, kształcenie ustawiczne, stan czytelnictwa, wegetarianizm, konsumpcyjny styl życia, zanik autorytetów, moda związana z angielską kulturą i językiem, moda związana z nauką języków używanych na terenie Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej – chińskiego, japońskiego i koreańskiego, mniejszości narodowe (białoruska, czeska, litewska, niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska i żydowska) oraz etniczne (łemska, romska, karaïmska, tatarska), zgodnie z badaniem Biblioteki Narodowej w 2022 r. biblioteki publiczne stanowiły źródło książek dla jedynie 12% ankietowanych (Chymkowski, Zasacka, 2023), coraz większą popularnością cieszą się audiobooki i e-booki, ale jeszcze nadal najchętniej wybierane są książki drukowane, media społecznościowe stanowią jeden z kanałów informowania i promowania każdej instytucji.
technologiczny	Najnowsze technologie, aplikacje mobilne (Sowa Mobi), drukarki 3D, długopis 3D, okulary VR, konsola (PS4, PS5, Xbox One, Xbox Series X, Nintendo Switch), WiFi, internet rzeczy (Internet of Things), chmura obliczeniowa, przetwarzanie w chmurze, chat GPT, sztuczna inteligencja, sprzęt i komponenty do produkcji półprzewodników (m.in. czipy), meble wielofunkcyjne, meblościanka Ori, której system zmienia ustawienie mebli w celu zaoszczędzenia miejsca, powszechność urządzeń typu paczkomat-książkomat.

wymiar mikrootoczenia	przykłady
dostawcy	Hurtownie, księgarnie, wydawnictwa, dostawcy umeblowania oraz materiałów biurowych, firmy komputerowe, np. Sokrates Software (system biblioteczny i katalog OPAC – SOWA), dostawcy oprogramowania, sprzętu elektronicznego i urządzeń, np. czytników, dostawca prądu i Internetu, urząd pracy oraz uniwersytety jako dostawcy wykwalifikowanych pracowników.
klienci	Mieszkańcy gminy/powiatu/województwa, dzieci, młodzież w wieku szkolnym, studenci, seniorzy, osoby pracujące, osoby z niepełno sprawnościami, turyści, obcokrajowcy, użytkownicy nastawieni na kontakty twarzą w twarz lub rozmowy telefoniczne oraz użytkownicy akceptujący wyłącznie kontakt poprzez komunikatory i smsy (różnice pokoleniowe).
konkurenci	Instytucje działające w pobliżu, platformy streamingowe np. Netflix czy HBO MAX, biblioteki cyfrowe, Legimi, Empik GO, Ebookpoint BIBLIO.
partnerzy	Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, instytucje działające w pobliżu, muzea, kina, galerie sztuki, księgarnie, biblioteka pedagogiczna, biblioteki cyfrowe, Legimi, Empik GO, Ebookpoint BIBLIO, szpitale, dzienne domy seniora, klub seniora, fundacje, ośrodki pomocy społecznej, nadleśnictwo, Ochotnicza Straż Pożarna, harcerze, sieć szkół, przedszkoli i żłobków, pisarze, influencerzy, blogerzy zainteresowani książkami, organizatorzy targów książki.
regulatorzy	Biblioteka Narodowa, biblioteka wojewódzka, władze samorządowe, Urząd Skarbowy, Państwowa Inspekcja Pracy, Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu przyznające środki z Funduszu Promocji Kultury, wybrane akty prawne – działalność na podstawie: Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.

Należy pamiętać o związkach pomiędzy makro- a mikrootoczeniem oraz o zależnościach pomiędzy otoczeniem zewnętrznym a wewnętrznym danej instytucji (pracownicy, zasoby materialne i niematerialne, kultura organizacyjna). Wydawałoby się, że inflacja czy stopy procentowe (wymiar ekonomiczny makrootoczenia) nie mają wpływu na bibliotekę publiczną, skoro nie prowadzi ona działalności zarobkowej. Wymienione czynniki wpływają jednak na klientów, dostawców i partnerów instytucji kultury (mikrootoczenie), którzy z kolei bezpośrednio wpływają na biblioteczną działalność. Podobnie jest z konfliktem zbrojnym przy wschodniej granicy Polski, który bezpośrednio nie dotyczy bibliotek publicznych. Jednak nasilająca się niechęć klientów do rosyjskiego języka i kultury oraz obecność imigrantów sprawia, że biblioteki publiczne zaopatrują się w publikacje w języku ukraińskim (Ficoń, 2022), wyrażają wsparcie i umieszczają

zakładki w języku ukraińskim w mediach społecznościowych oraz jednocześnie zawieszają prowadzone w bibliotece kursy języka rosyjskiego. W ciągu ostatnich trzech lat dynamika zmian otoczenia była bardzo duża, rozpoczynając od pandemii, ograniczenia działalności bibliotek i wzrostu znaczenia kompetencji cyfrowych (lata 2020-2021), przez konflikt zbrojny w Ukrainie (2022), a skończywszy na udostępnieniu w 2023 r. na szeroką skalę bezpłatnych narzędzi sztucznej inteligencji, tj. czat GPT. W drugiej połowie XX w. biblioteki publiczne działały w otoczeniu stałym, potem rozważano ich funkcjonowanie w kontekście otoczenia zmiennego, w którym zmiany zachodzą, ale są przewidywalne (przełom XX i XXI w.). Współczesne biblioteki publiczne funkcjonują w otoczeniu burzliwym, zmiany nie tylko są nieprzewidywalne i niejednokrotnie zachodzą z dnia na dzień, ale również mogą doprowadzić do likwidacji instytucji, które nie wykażą się odpowiednią elastycznością działania.

Obecnie najistotniejszy wydaje się wpływ wymiaru społeczno-kulturowego oraz technologicznego na klientów bibliotek. Dynamiczne zmiany we wspomnianych wymiarach otoczenia zewnętrznego, generują daleko idące skutki dla działalności instytucji kultury i powinny stanowić podstawę pogłębionej analizy. Fakt, że tylko 12% czytelników wskazuje biblioteki publiczne jako miejsce zdobywania książek i że jednocześnie, zgodnie z najnowszymi badaniami, biblioteki należą do najrzadziej wymienianych źródeł ich pozyskiwania (Chymkowski, Zasacka, 2023, s. 6) oznacza, że te instytucje nie mogą bazować na gromadzeniu i przechowywaniu dokumentów. Biblioteki powinny stworzyć silną markę, kreować w mediach społecznościowych wizerunek bezpiecznego i przyjaznego miejsca, w którym można spotkać ambitnych, interesujących ludzi. Promowane powinny być przede wszystkim organizowane wydarzenia oraz interesujące inicjatywy. Podejmując się współpracy z partnerami, wyszukując nowych dostawców czy też konkurując o uwagę potencjalnych klientów w mediach społecznościowych, zawsze należy rozpoczynać od odpowiedzi na pytanie kim jest klient biblioteki i w jakim otoczeniu funkcjonuje.

KLIENCI BIBLIOTEKI W ŚRODOWISKU MEDIALNYM

Sam fakt definicyjnego wyróżniania klientów zewnętrznych (użytkownicy) i wewnętrznych (pracownicy), powinien prowadzić do refleksji, że bibliotekarze również podlegają podobnym wpływom i zmagają się z podobnymi konsekwencjami rzeczywistości hybrydowej co prosumenci. Z tego powodu w niniejszym paragrafie terminologia czytelnik-użytkownik-prosument, odnosząca się jedynie do klientów wewnętrznych biblioteki, zostanie zastąpiona jednym pojęciem – klient. Natomiast termin użytkownik będzie odnosił się do użytkowników mediów społecznościowych.

Kanadyjski teoretyk komunikacji, Marshall McLuhan już w latach 60. XX w. zwracał uwagę na rozróżnienie odbioru tzw. mediów gorących i zimnych w środowisku medialnym (McLuhan, 2004). Komunikaty generowane przez media zimne (książka, obraz w galerii sztuki, słuchowisko radiowe) wymagają większej aktywności w odbiorze i tym samym rozwijają wyobraźnię. Media gorące (telewizja, internet, narzędzia AI typu chat GPT) cechują się wysokim stopniem przetworzenia informacji, nie wymagają od odbiorcy wyobraźni, wszystko zostaje podane w najprostszej możliwej postaci, z uwzględnieniem najmniejszego wspólnego mianownika kompetencji informacyjnych grupy docelowej. Komunikaty generowane przez media gorące nie tylko nie wymagają od odbiorcy wykształcenia, ale również go nie wspierają, nie rozwijają – jego efektywność korzystania z globalnej sieci zostaje zawężona do kompetencji, którymi już wcześniej dysponował. Od momentu wynalezienia druku (XV w.), telegrafu (XIX w.), radia (XIX/XX w.), telewizji (XX w.) aż po szerokopasmowy Internet³, urządzeń mobilne i okulary VR (XXI w.), środowisko medialne jest nieustannie podgrzewane. Środki masowego komunikowania w przeciągu kilku dekad stały się znacznie gorętsze niż kiedykolwiek w historii, w krótkim czasie dostarczają wielu bodźców, nad którymi człowiek nie ma kontroli, nie może też spowolnić przekazu, bo jest on natychmiastowy (media tzw. szybkiego kroku). Zwiększone wykorzystanie urządzeń mobilnych jest jedną z głównych przyczyn gwałtownego rozwoju mediów społecznościowych, ponieważ aż 80% globalnych użytkowników Internetu korzysta z portali społecznościowych właśnie za ich pośrednictwem (Affde, 2021). Zwiększa się nie tylko liczba urządzeń, ale również liczba godzin spędzanych w wirtualnym świecie. Z mediów społecznościowych chętnie korzysta się podczas podróży, przerwy w pracy, w momencie oczekiwania na usługę. W ciągu miesiąca człowiek otrzymuje tyle informacji, ile jeszcze 50 lat temu otrzymałby przez całe swoje życie. Jest to ogromna zmiana w stylu życia, do której mózg człowieka ewolucyjnie (jeszcze) nie jest przystosowany. Wykorzystywanie przerw w pracy na scrollowanie portali społecznościowych powoduje przebodźcowanie i uniewrażliwienie na kolejne otrzymywane informacje. W Polsce początkowo prowadzono różnego rodzaju kampanie uświadamiające niekorzystne skutki nieustannego przebywania przed ekranem (sygnalizowano uzależniania, depresje, problemy, m.in. z układem ruchu, problemy ze wzrokiem), np. kampanie w ramach Sieciaki.pl, ale wraz z pandemią COVID-19 (2020) pojawiło się niejako społeczne przyzwolenie na obecność w świecie wirtualnym, otwarcie na kulturę ekranu oraz promocja przewagi usług zdalnych nad kontaktowymi. Brak sprzętu z dostępem do Internetu czy też

³ W Polsce początki szerokopasmowego Internetu wiążą się z Neostradą, którą w 2001 r. zaproponowała Telekomunikacja Polska.

brak umiejętności jego obsługiowania zaczęły wręcz wykluczać z życia społecznego i zawodowego. Edukacja zdalna w trakcie pandemii oparta była nie tylko, jakby się mogło wydawać, na zmianie środka i miejsca komunikowania, ale również na zastąpieniu środków zimnych (słuchanie i rozumienie wykładu, interpretowanie mimiki i mowy ciała prowadzącego, tworzenie notatek oraz związana z tym umiejętność szybkiej analizy i syntezy informacji, bieżące przyswajanie wiadomości umożliwiające zadanie interesującego pytania), środkami gorącymi (gotowe prezentacje multimedialne dostępne w każdej chwili, możliwość włączenia wykładu jako tła dla innych wykonywanych czynności, na kształt charakterystycznego dla lat 90. XX w. telewizora, włączonego przez cały dzień, na który zerka się od czasu do czasu, nie koncentrując się na całościowym objęciu i zrozumieniu przekazu).

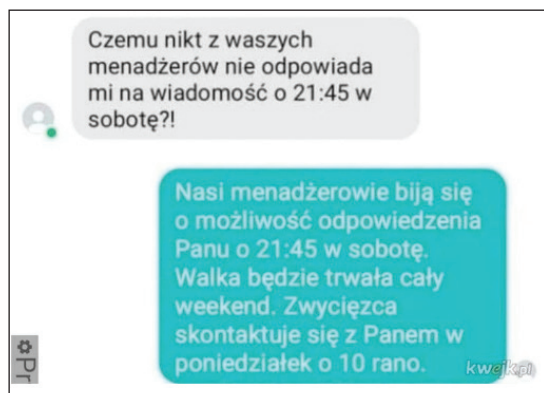
Przebodźcowanie i wynikająca z niego trudność przetwarzania informacji powoduje tzw. widzenie tunelowe. Niedostrzeżone pozostają okoliczności, użytkownik dostrzega samo zdarzenie, ale nie jest w stanie ustalić przyczyn, konsekwencji oraz powiązanych wiadomości, w ten sposób ułatwione zostaje funkcjonowanie fake newsów. Zaburzony proces przetwarzania informacji nie pozwala na analizę i syntezę otrzymywanych treści. Nie zostają one przeniesione z pamięci krótkotrwałej do pamięci długotrwałej, są jedynie migawkami dostępnymi w każdym miejscu i czasie (pojawiało się nawet określenie tzw. kultura migawkowa). Większość bodźców z otoczenia staje się podprogowa. Nie oznacza to, że treści scrolowane w mediach społecznościowych w ogóle nie docierają do klientów biblioteki, wręcz przeciwnie. Dociera całe mnóstwo informacji, ale jedynie tych, które pojawiają się często oraz wiążą się z agresywną reklamą i wynikają z algorytmów wyświetlania treści. Układ nerwowy reaguje na bodźce podprogowe, zgodnie z zasadą sumowania się bodźców. Pojedyncza reklama nie dociera do świadomości, natomiast dany przekaz pojawiając się po raz drugi, trzeci czy czwarty zapisuje się w podświadomości. Użytkownik nie ma kontroli nad tym, co przyswaja i jak zmienia to w nim wizję świata i jego samego. Dodatkowo, zgodnie z teorią Jeana Baudrillarda podstawowy kod komunikacji społeczeństwa konsumpcyjnego jest wyznaczony przez krążenie symulaków⁴, np. w postaci wszechobecnych reklam (Baudrillard, 2005). Symulakrum można rozważać na trzech głównych poziomach. Poziom pierwszy wiąże się ze współistnieniem rzeczywistości oraz emblematów (pierwsza faza rozwoju mediów społecznościowych, realni użytkownicy zakładając profile używają jako emblematu swojego zdjęcia, podają prawdziwe dane i informacje o zain-

⁴ Symulakrum oznacza wykreowany obraz będący symulacją rzeczywistości, który zastępuje rzeczywistość.

interesowaniach, które w jakiś sposób określają ich samych. Poziom drugi oznacza, że emblematy zaczynają przesłaniać rzeczywistość, a media społecznościowe wchodzą w fazę kreowania jednostki jako bliskiej ideału (retuszowane zdjęcia, komunikaty generowane w celu osiągnięcia jakiegoś efektu). Poziom trzeci symulakrum wiąże się z istnieniem jedynie emblematów, dochodzi do sprzeczności, np. syn bezdzietnej matki. Wraz z rozwinięciem sztucznej inteligencji, pojawiła się możliwość tworzenia zdjęć osób, które nigdy nie istniały w rzeczywistości, przedstawiając je w miejscach, których nie ma, a zostały jedynie wygenerowane cyfrowo. Ponadto w 2017 r. pojawił się w sieci tzw. deepfake. Osoba znajdująca się na filmiku może mówić dowolnym głosem i być każdą osobą jaką zechce, a nawet zagrać wybraną scenę z ulubionego filmu (Deepfake o deepfake, 2021). Zatem współczesny użytkownik mediów społecznościowych już nie tylko funkcjonuje w drugim poziomie symulakrum, ale także znajduje się niejako na granicy światów, wkraczając w poziom trzeci. Rzeczywistość zostaje wyparta, pozostają same emblematy. Czat GPT potrafi generować odpowiedzi na wszystkie zadane pytania, jest nawet w stanie przejąć rolę terapeuty i po zaznaczeniu tzw. odpowiedzi kreatywnej, reagować wychwytyjąc z wpisów negatywne emocje, np. pocieszać internautę, który zmaga się z samotnością po rozstaniu z bliską osobą.

Niewprawne oko użytkownika nie jest w stanie rozpoznać deepfake'ów, a każda styczność z ideałem rodzi jednocześnie odniesienie do własnej niedoskonałości. Problem dotyczy szczególnie te osoby, które mają labilne poczucie własnej wartości. Przeglądanie mediów społecznościowych może dodatkowo pogłębić ich problem z samooceną i prowadzić do obniżenia poczucia swojej wartości i zaburzeń. Helmut Apel prowadząc badania na uniwersytecie w Kolonii w 2016 r. zaobserwował zależność pomiędzy biernym korzystaniem z Facebooka (jedynie scrollowaniem, bez generowania własnych treści) a potrzebą porównywania się do innych, depresją i zazdrością. Szwedzki lekarz psychiatra Anders Hansen wskazuje, że dwóch na trzech użytkowników mediów społecznościowych ma poczucie bycia niewystarczającym i kwestionuje swój wygląd. Z badania, któremu poddano 1,5 tys. młodych ludzi, aż 70% z nich przyznało, że ich widzenie własnego ciała uległo znacznemu pogorszeniu pod wpływem zdjęć oglądanych na Instagramie. Media społecznościowe mają również istotny wpływ na obniżenie poziomu empatii (Hansen, 2021). Z kolei z niskim poczuciem własnej wartości i obniżoną empatią ściśle związane jest zjawisko hejtingu (Dynkowska, 2017). Instytucja, której zależy na sprawnym reagowaniu na hejt, powinna rozumieć jego genezę. Tutaj warto wyodrębnić trzy role w jakie najczęściej wchodzą niezadowoleni klienci: hejter, troll oraz flamer (tzw. podpalacz). Hejter najczęściej jest osobą, która niewiele w życiu osiągnęła. W jego przypadku generowanie negatywnych komentarzy ma zrekompensować mu brak dobrej pozycji społecznej

i wykształcenia. Skoro nie może przewodzić w inny sposób, to staje się przynajmniej prowodyrem konfliktu, a fakt, że inne osoby angażują się w rozmowę z nim, sprawia, że czuje się ważną personą. Hejter wybiera przypadkowy obiekt swojego ataku, atakuje ad personam lub pośrednio poprzez dewaluowanie wartości wyznawanych przez daną osobę. Może krytykować nawet takie treści, z którymi generalnie się zgadza, ale w tej konkretnej sytuacji ich zanegowanie przyniesie mu więcej korzyści. Często na ofiarę typuje kogoś, kto w jego przeświadczeniu okazuje słabość, np. bibliotekarz, któremu zależy na użytkownikach i okazuje im empatię. Hejterowi zależy na jak najszybszym osiągnięciu celu, więc stosuje proste środki językowe, które pomogą szybko obrazić obiekt ataku, najczęściej są to wulgaryzmy. Najlepszym sposobem na hejtera jest odpowiedź żartem (ale bez obrażania kogokolwiek) lub ewentualnie brak odpowiedzi. Przykładową odpowiedź zawiera screen z serwisu kwejk.pl (Screen 1). Należy pamiętać, że w mediach społecznościowych każda odpowiedź na komentarz klienta biblioteki będzie skrupulatnie oceniana przez innych użytkowników pod kątem profesjonalizmu, musi być zatem odpowiednio wyważona. Natomiast strategia braku reakcji na pewno nie spotka się z przychylnością obserwujących profil, ponieważ z jednej strony klienci mogą uznać, że są ignorowani, a z drugiej strony pozostawienie negatywnego komentarza może wpływać na wizerunek i zniechęcać potencjalnych zainteresowanych.

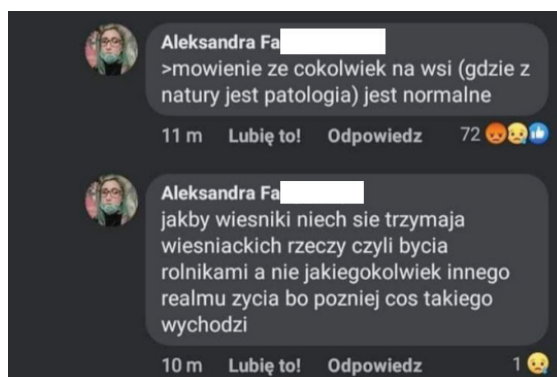

Rys. 1. Przykładowa odpowiedź

Źródło: kwejk.pl.

Troll najczęściej pragnie zakłócić komunikację, często powtarza te same komentarze, przekleja je w każdym możliwym miejscu w sieci, we wszystkich grupach do których ma dostęp, nawet jeśli tematyka znacząco odbiega od przekazywanej przez niego wiadomości. Komentarze są często nieskładne, pojawiają się literówki i brakuje podstawowej interpunk-

cji. Z uwagi na to, że troll jest manipulatorem i dokładnie wie, jak sprowokować innych do odpowiedzi (żonglowanie danymi, sformułowania typu „człowiek wykształcony powinien to wiedzieć”, „tylko pelikany to łykają”), jedynym sposobem zakończenia jego aktywności jest jak najkrótsza odpowiedź, np. „nie”, „nie zgadzam się z Panem”, „nie jest to prawda”, „proszę przestać manipulować”. Jakiegokolwiek rozwinięcie odpowiedzi na komentarz trolla, czyli podanie uzasadnienia (choćby było doskonałe i prezentujące wyniki najnowszych badań), spowoduje lawinę kolejnych komentarzy i następne próby manipulacji odbiorcami. Zniechęcić trolla może jedynie brak punktu zaczepienia, czyli zaprzestanie tłumaczenia się ze swoich poglądów. Przykładem trollingu mogą być komentarze do postu związanego z problemami młodych ludzi mieszkających na wsi, którzy zmagają się z brakiem środków transportu oraz ograniczonymi możliwościami znalezienia pracy (Screen 2)⁵.

Rys. 2. Przykładowe komentarze trolla

Trzecią wyróżnioną rolę, w jaką może wejść osoba negatywnie nastawiona jest flamer, inaczej zwany podpalaczem. Flamer jest osobą wykształconą, posiadającą dużą wiedzę, osobą inteligentną. Traktuje on awanturę w sieci jako sztukę wojny i dlatego poszukuje godnego siebie przeciwnika. Atakuje najczęściej osoby wykształcone lub osoby, które są specjalistami w jakiejś dziedzinie z racji długoletniego rozwijania swoich zainteresowań. Flamer stosuje wyszukane środki językowe i prawdziwe informacje, jego komentarze są zawsze przemyślane. Przykładem może być dyskusja pod postem znanej podróżniczki i autorki ebooków kulinarnych (Screen 3). Wszystkich trzech – hejtera, trolla i flamera, charakteryzuje niskie poczucie własnej wartości, a generowane komentarze mają deprecjonować opo-

⁵ Zdecydowano się usunąć nazwiska osób piszących komentarze, aczkolwiek wszystkie prezentowane treści pochodzą z ogólnodostępnych (otwartych) serwisów społecznościowych, więc osoby tam piszące powinny liczyć się z możliwością zacytowania ich wpisów wraz z pełnym nazwiskiem.

nenta i w ten sposób doprowadzić do podniesienia samooceny agresora. Należy pamiętać, że zablokowanie kłopotliwego użytkownika nigdy nie jest wyjściem z sytuacji, ponieważ każdy w sieci może utworzyć dowolną liczbę profili. Reakcje bibliotekarza powinny być przemyślane, wcześniej zaplanowane i stanowcze.

Oczywiście negatywne komentarze mogą być również związane z zaburzeniami psychicznymi, dlatego każdy pracownik biblioteki, jeśli nie realizował bloku psychologiczno-pedagogicznego podczas studiów wyższych⁶, powinien przynajmniej wziąć udział w szkoleniach przedstawiających cechy charakterystyczne poszczególnych zaburzeń i odpowiednie strategie reakcji, włączając w to kompetencje ochrony dobrostanu swojego i najbliższego otoczenia. Wśród najczęstszych zaburzeń zachowania można wyróżnić: chorobę afektywną dwubiegunową, depresję, narcyzm, schizofrenię paranoidalną, zaburzenia psychopatyczne i socjopatyczne oraz powikłania uzależnienia od alkoholu. Encefalopatia (charakteroterapia) alkoholowa jest zaburzeniem zachowania występującym u osób nadużywających alkoholu i charakteryzuje się drażliwością, gniewliwością, upośledzeniem kontroli nad impulsami i rozładowywaniem ich w sposób gwałtowny. Osoba z zespołem Otella (paranoją alkoholową) będzie przejawiała nie tylko agresję, ale też urojenia dość łatwe w rozpoznaniu (Bilikiewicz, 2006), np. zarzucanie klientom biblioteki w niewielkiej miejscowości współpracę z najmożliwszymi tego świata dążącą do eliminacji ludzkości. Paranoje mogą wynikać również ze schizofrenii paranoidalnej, z fazy maniakalnej choroby afektywnej dwubiegunowej (urojenia wielkościowe) oraz uszkodzenia układu nerwowego z uwagi na nadużywanie leków lub padaczkę i tutaj będą pojawiały się omamy, zaburzenia myślenia oraz uczuć. W przypadku dostrzeżenia objawów paranoi należy bardzo ostrożnie formułować odpowiedzi, nie przekonywać, że klient ma omamy, nie próbować go publicznie diagnozować, nie należy również prowadzić internetowej dyskusji polegającej na wymienianiu się argumentami. Warto natomiast publikować posty edukujące w kwestii zaburzeń i zawierające informacje o możliwych miejscach uzyskania pomocy. Podobnie jak w przypadku hejtu, strategia musi być ustalona wcześniej, spójna i stanowcza, nie powinna narażać wizerunku instytucji.

Klient może również wykazywać skłonności psychopatyczne lub socjopatyczne (tzw. osobowość dyssocjalna), które są znacznie trudniejsze do rozpoznania, np. brak poczucia winy, brak lęku i wstydu, lekceważenie norm, reguł i zobowiązań społecznych, zachowania antyspołeczne, niezdolność do przewidywania skutków własnego postępowania, brak

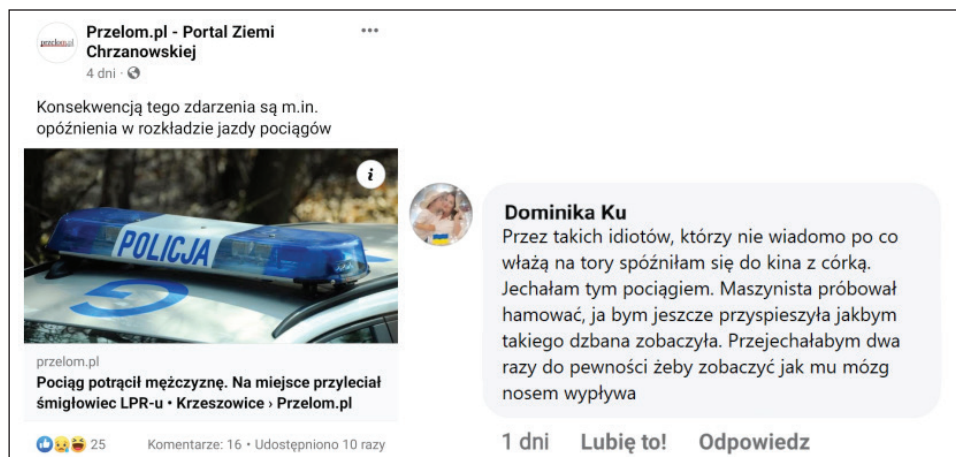
⁶ Blok obowiązkowy jedynie dla osób uczęszczających na zajęcia w ramach uprawnień do pracy w bibliotece szkolnej. Pracownicy bibliotek publicznych nie muszą posiadać uprawnień pedagogicznych.

Rys. 3. Rozmowa influencerki z flamerem.

wglądu i oceny samego siebie oraz zrozumienia zależności niepowodzeń od własnych cech charakterologicznych. Tym, co łączy osobowość dyssocjalną i narcyzm jest brak empatii. Formułowane komentarze często odwołują się do deprecjacji cierpienia innych, które jest niczym wobec niezaspokojonych potrzeb osoby zaburzonej. Przykładem może być post dotyczący opóźnień pociągów informujący o ludzkiej tragedii, który zostaje skomentowany przez osobę nie tylko nie artykułującą minimalnego współczucia, ale jeszcze wyrażającą agresję, ponieważ spóźniła się ona do kina (Screen 4).

Klienci mogą posiadać osobowość chwiejną emocjonalnie, która w przypadku typu pogranicznego (borderline) będzie przejawiała się niestałością i niedającą się przewidzieć zmiennością nastroju (jednego dnia komentarze wychwalające bibliotekę, a zaraz potem posty całkowicie zaprzeczające wartości i potrzeby istnienia tej instytucji). Przeplatające się stany uwielbienia i rozpacz mogą wiązać się też z okazywaną nienawiścią, agresją

Rys. 4. Zaburzenia osobowości.

słowną i tendencją do podtrzymywania zachowań impulsywnych, pomimo tego, że są one krytykowane lub kończą się niepowodzeniem (Bilikiewicz, 2006, s. 420-421). Coraz powszechniejsze wśród użytkowników sieci są także zespoły depresyjne. Osoba z depresją, z uwagi na zaburzenia snu lub całkowitą bezsenność, może generować komentarze głównie w późnych godzinach nocnych lub wczesnoporannych. Mogą one przejawiać się poczuciem winy lub wręcz przekonaniem o dopuszczeniu się ciężkich przewinień, poczuciem beznadziejności, nihilizmem i sygnalizowaniem dolegliwości bólowych. Do oznak wskazujących na tendencje autoagresywne należą również pozornie abstrakcyjne rozważania o śmierci i bezsensie egzystencji (Bilikiewicz, 2006, s. 431). Każdy komunikat nawiązujący do chęci odebrania sobie życia powinien być traktowany poważnie, reakcja na taki komentarz zawsze powinna wskazywać możliwe miejsca uzyskania pomocy.

Do zaburzeń użytkowników sieci należą również uzależnienia dotyczące Internetu i urządzeń mobilnych, które zostały sklasyfikowane jako „inne specyficzne zaburzenia związane z nałogowymi zachowaniami”, takie jak: FOMO (strach przed przeoczeniem informacji), nomofobia (lęk przed brakiem lub utratą telefonu, który pozwala łączyć się ze światem), cyberchondria (wyszukiwanie chorób w Internecie) oraz wynikające z nich dolegliwości, tj. syndrom myszki komputerowej i widzenia komputerowego, iGarb (zaokrąglone plecy, protrakcja głowy). Narcyzm, przejawiający się niskim poczuciem własnej wartości, maskowany udawaną pewnością siebie i próbami podniesienia swojej samooceny przez upokarzanie innych, jest podstawowym czynnikiem ryzyka uzależnienia się od portali społecznościowych. Jednostka zaburzenia definiowana jako tzw. cyfrowy narcyzm pojawiła się w odpowiedzi na możliwość autokreacji, kontroli autoprezentacji, szybkiej i silnej gratyfikacji oraz realizacji potrzeby uznania, popularności i wyjątkowości, którą zapewniają media społecznościowe.

Problemy klientów nie muszą jednak wynikać jedynie z zaburzeń i uzależnień, często wiążą się po prostu z brakiem dojrzałości informacyjnej, czyli postawy m.in. refleksyjności, otwartości, etyki, racjonalności i odpowiedzialności za generowane treści. Przykładem może być sarkastyczny komentarz odpowiadający na post dotyczący Blanki Lipińskiej. Odpowiedź autora ujawnia brak odporności na frustrację i szacunku w stosunku do innych oraz zaniedbanie realizacji wartościowych celów na rzecz pisania złośliwych komentarzy (Screen 5). Problem stanowi również związane z dojrzałością zachowywanie ekologii informacyjnej (sprawdzanie i niepowielanie fake newsów, szanowanie prawa autorskiego, ograniczanie spamu, stosowanie netykiety).

Rys. 5. Brak dojrzałości i kultury informacyjnej

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE W BIBLIOTECIE

Według danych opublikowanych na stronie Statista, Facebook jest odwiedzany średnio osiem razy dziennie, Instagram sześć razy, X (Twitter⁷) pięć razy, a Messenger trzy razy dziennie. Facebook od kilkunastu lat pozostaje najpopularniejszą platformą społecznościową. Największe zaangażowanie użytkowników jest dostrzegalne od poniedziałku do piątku, szczególnie we wtorek o 10 rano i w południe. Najgorszym dniem na publikowanie postów jest sobota. Według danych z 2022 r. użytkownicy generują 4 miliony polubień co minutę, każdy post uzyskuje średnio sześć polubień, a każdy użytkownik lajkuje średnio 11 postów miesięcznie. Codziennie publikowanych jest ok. 1 miliard relacji. Platforma jest jednak najmniej chętnie używana przez najmłodszą grupę odbiorców, czyli 13-17-latków. Baza użytkowników w wieku 13-17 lat w 2022 r. zmniejszyła się aż o połowę w stosunku do 2015 r. Jako powód takiego stanu rzeczy podaje się fakt, że młodzi ludzie preferują TikTok (Number of monthly active, 2023). Rzeczywiście przedstawione najpopularniejsze media społecznościowe zdominowane zostały przez różne grupy wiekowe. Facebook to obecnie głównie domena pokolenia X i Y, Instagram rozwijał się szczególnie intensywnie w czasach szkolnych obecnych 20-25-latków, natomiast konto na TikToku posiada większość nastolatków⁸. W promocji

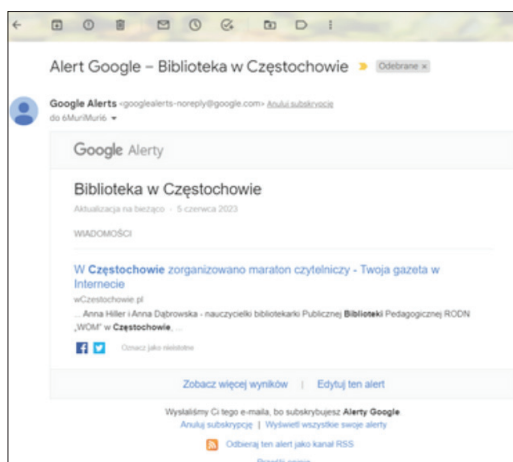
⁷ Zgodnie z zarządzeniem nowego właściciela Elona Muska, 24 lipca 2023 Twitter oficjalnie zmienił swoje logo na „X” (Boryń, 2023).

⁸ Spośród badanych 72 ósmoklasistów posiadanie konta na TikToku zadeklarowało 95% uczniów. Badanie miało charakter sondażowy, przeprowadzone było na uczniach jednej szkoły podstawowej z woj. śląskiego w maju 2023 r. Należałoby je powtórzyć rozszerzając zasięg badania. Tym niemniej uzyskana odpowiedź ukazuje pewien trend wśród młodzieży. Dodatkowo, na pytanie zamknięte „czy używasz Facebooka” kilka osób pozwoliło sobie dopisać obok swój komentarz. Jedna z tych wypowiedzi brzmiała: „Fb jest dla starych ludzi”.

bibliotecznej warto byłoby zatem publikować na wszystkich trzech wspomnianych portalach społecznościowych. Ewentualnie wybrać tylko jedno miejsce, ale za to takie, które będzie jak najlepiej dopasowane do najaktywniejszej grupy wiekowej czytelników promowanej instytucji. Wybór docelowej przestrzeni może ułatwić porównanie podstawowych możliwości i ograniczeń przedstawione w tabeli 2.

Przykładowe funkcje, które można wykorzystać w promocji instytucji:

- grupy, które pozwolą budować interakcje bibliotekarz-użytkownik oraz pomiędzy użytkownikami w określonej grupie wiekowej lub o określonych zainteresowaniach (Facebook),
- historie (stories, które są widoczne przez określony czas lub rolki), zawierające zapowiedzi wydarzeń, pytania do czytelników na zasadzie Q&A oraz krótkie ankiety etc. (Instagram i Facebook),
- posty i zdjęcia związane z wydarzeniami, nowościami, rekomendacjami książek, inspirującymi cytatami; można również zamieszczać zdjęcia bibliotecznych przestrzeni, kolekcji czy wydarzeń (Facebook, Instagram i TikTok),
- reklama poprzez opłacone (tzw. sponsorowane) posty, aby dotrzeć do większej liczby osób i zwiększyć zasięg swoich treści,
- transmisje na żywo (Live Streaming), które pozwalają na bezpośrednią interakcję z czytelnikami; bibliotekarze mogą organizować sesje pytań i odpowiedzi, prezentować nowości książkowe, prowadzić krótkie warsztaty lub głośne czytanie (YouTube, Instagram i Facebook),

Rys. 6. Przykładowy alert

Tabela 2. Porównanie popularnych mediów społecznościowych (oprac. własne)

	Facebook	YouTube	Instagram	TikTok
Historia powstania, rok, właściciel	Rok: 2004 Właściciel: META Facebook został założony przez Marka Zuckerberga w celu stworzenia internetowego środowiska dla studentów Harvardu. Z czasem rozszerzono działalność serwisu, stał się jednym z największych portali na świecie.	Rok: 2005 Właściciel: Google Inc. Serwis został założony przez Chada Hurleva, Steve'a Chena i Jaweda Kärima, którzy byli wcześniej pracownikami przedsiębiorstwa PayPal. W latach 2014-2023 prezeską była Susan Wojcicki. Od 2023 roku prezesem jest Neal Mohan.	Rok: 2010 Właściciel: META Instagram został założony w 2010 r. jako Burbn i służył do udostępniania lokalizacji. Z powodu podobieństwa do innych aplikacji zmieniono jej funkcję i przemianowano na Instagram, czyli portal do publikacji zdjęć.	Rok: 2016. Właściciel: ByteDance. Rok po debiucie tej aplikacji firma przejęła i wchłonęła konkurencyjną, popularną w Europie i USA aplikację musical.ly. W Chinach znana pod nazwą Douyin. W wielu krajach ograniczone jest korzystanie z aplikacji bądź ograniczane są materiały jakie mogą wyświetlać użytkownicy (m.in. w Chinach).
Tematyka	Brak sprofilowania, w serwisie znajdują się treści na każdy temat. Aplikacja na bieżąco analizuje to, co użytkownik ogląda/polubił oraz co pominął i na tej podstawie dobiera materiały do wyświetlania.	Serwis umożliwia oglądanie i umieszczanie filmów dostępnych dla widzów z całego świata. Na bieżąco analizowane są odtworzone filmy i na tej podstawie tworzona jest lista polecanych utworów.	Fotografie, Sztuka, Lifestyle.	Aplikacja na bieżąco analizuje to, co użytkownik ogląda/polubił oraz co pominął i na tej podstawie dobiera materiały do wyświetlania.
Grupa docelowa i szacowana liczba użytkowników	Pierwotnie dla studentów Harvardu, obecnie do powszechnej społeczności użytkowników z całego świata. Szacowana liczba użytkowników: 1,98 miliarda aktywnych użytkowników Facebooka dziennie (DAU) na całym świecie według stanu na 30 września 2022 r. Co roku firma usuwa ok. 1,5 miliarda fałszywych kont. W lipcu 2022 r.: 43,2% bazy użytkowników stanowiły kobiety, a 56,8% mężczyźni. Największą grupę użytkowników stanowią osoby w wieku od 25 do 34 lat.	Nieskonkretyzowana grupa docelowa, ze względu na różnorodność zamieszczanych filmów. Serwis posiada ponad 2 miliardy zalogowanych użytkowników. Największą grupę odbiorców stanowią osoby w wieku od 18 do 34 lat.	Grupa docelową jest powszechna społeczność użytkowników z całego świata. Szacowana liczba użytkowników: ok. 1 miliard. Ponad 75% użytkowników ma poniżej 35 lat.	Z aplikacji korzystają ponad 2 miliardy użytkowników z czego 41% to osoby w wieku od 18 do 24 lat.

Podstawowe funkcje	Publikowanie, komentowanie i udostępnianie postów (tekst, zdjęcia, filmy, linki, ankiety, pliki etc.) Rozmowy głosowe i wideo. Publikowanie krótkich relacji (rolek). Wysyłanie wiadomości prywatnych, dodawanie użytkowników do znajomych i ew. blokowanie ich. Tworzenie konwersacji grupowych, dołączanie do grup, dołączanie do wydarzeń. Obserwowanie wybranych stron.	Publikowanie filmów relacji - nujących przebieg dnia, recenzji (filmów i seriali, kosmetyków, elektronicznych) prezentujących talent (muzyczny, taneczny), wprowadzających w grę i przedstawiających typy, treści rozrywkowe i informacyjne.	Dzielenie się urywkami ze swojego życia za pomocą zdjęć i relacji (instastory), transmisje na żywo. Wysyłanie wiadomości prywatnych, obserwowanie kont innych użytkowników lub ew. blokowanie. Komentowanie twórczości innych osób.	Najczęściej użytkownicy publikują krótkie teledyski do których tańczą bądź prowadzą lip-sync. W aplikacji można nagrywać filmy, dowolnie je edytować, np. stosując filtry i dodając efekty tła. Można dodać muzykę, samodzielnie nagrać dźwięk, nagrać swoją reakcję lub komentarz na oglądany materiał. Można obserwować wybranych użytkowników i udostępnić im nagrane filmy.
Zaawansowane funkcje	Prowadzenie płatnych transmisji na żywo. Posty sponsorowane docierające do sprofilowanej grupy użytkowników.	Opcja zarabiania na umieszczanych filmach (powiązane z liczbą wyświetleń i dołączonych reklam) lub wspierania kanału – regularne opłacanie twórcy wybranego kanału, w zamian za dodatkowe/wcześniejsze treści lub inne udogodnienia wskazane przez youtubera.	Swipe up na instastory.	Creator Fund – użytkownicy, którzy tworzą autentyczne/ wyróżniające się filmy mogą otrzymać wynagrodzenie. Program jest aktywny w USA, Francji, Wielkiej Brytanii, Niemczech, Hiszpanii i we Włoszech. Warunkiem jest posiadanie ponad 100 tysięcy wyświetleń od prawdziwych osób (nie botów) w ciągu ostatnich 30 dni, ponad 100 tysięcy obserwatorów, bycie pełnoletnim.

Funkcje, których nie mają inne portale	Rozbudowany system tworzenia grup, wydarzeń, różnicowane reakcje (like, wrt, haha etc.), zapisane posty oraz wspomnienia „tego dnia xx lat temu”.	Tworzenie playlist i subskrypcja.	Edycja zdjęć (kadrowanie, filtry etc.). Brak możliwości pobierania cudzych zdjęć. Dodatkowe, interaktywne funkcje na instastory (odpowiadanie na story, okienko do zadawania pytań, ankiety, tworzenie kanału nadawczego). Tworzenie kolaży na profilu (dodawanie fotografii które łączą się z sobą w większą grafikę widoczną podczas przeglądania profilu. Wyróżnione stories – można na swoim profilu stworzyć ich kolekcję, dzięki czemu nie znikną po 24 godzinach.	Tworzenie i rozszerzona edycja filmów. Na tym portalu można dodawać jedynie wideo oraz komentarze do nich.
Dołączone aplikacje	Messenger (umożliwiający czatowanie z zaakceptowanymi użytkownikami), wersje light Facebooka i Messengera. Aplikacja Randki na Facebooku, Gry oraz Marketplace.	YT Music (składanki, popularne utwory, utwory dobrane tematycznie, np. relaks, trening, zastrzyk energii, koncentracja). Linki do filmów można bezpośrednio udostępnić przez zewnętrzne komunikatory typu Messenger.	IG TV. Zakładka „Sklep” pozwala zapoznać się z ofertą sklepu zanim przejdzie się na jego stronę.	Brak, ale wszystkie materiały można bezpośrednio udostępnić przez zewnętrzne komunikatory typu Messenger, Instagram czy też WhatsApp.

Wersja płatna	Możliwość płatnego promowania postów. Istnieje także funkcja prowadzenia płatnych transmisji na żywo (konieczna jest opłata za dostęp do transmisji).	Istnieje możliwość wykupienia YouTube Premium (brak reklam) i YouTube Music (brak reklam, możliwość pobierania treści oraz odtwarzanie w tle).	Konto profesjonalne umożliwiają promowanie postów i wgląd w statystyki – takie jak liczba osób, które odwiedziły profil, wyświetliły i udostępniły zdjęcie. Statystyki mogą dotyczyć pojedynczych zdjęć, ale też całego profilu – na przykład jakiej płci jest większość obserwujących i w jakim są wieku.	Konto pro pozwala na obserwowanie statystyk swoich filmów oraz uczestnictwo w Geldzie Twórców i uzyskiwanie dostępu do ustawień z tej Geldy. Możliwe jest wykupienie płatnej promocji dla kont biznesowych. Chętni mogą nabywać monety i kupować za nie prezenty podczas relacji na żywo.
Ograniczenia w udostępnianiu komunikatów	Ograniczony rozmiar plików (25MB) jakie można przesyłać.	Istnieje dzienny limit filmów przesyłanych przez kanał. Limity różnią się w zależności od regionu i historii kanału.	Opis o długości maksymalnie 2200 znaków łącznie ze spacjami. Maksymalnie 30 hashtagów do jednego postu. Video maksymalnie do 60 sekund, ale w IG TV nawet do 60 minut. Limit polubień oraz komentarzy to 60 na godzinę. Nowi użytkownicy mogą obserwować maksymalnie 7500 kont na Instagramie.	Filmy mogą mieć długość maksymalnie 60 sekund. Komentarze mogą zawierać maksymalnie 150 znaków.
Podobne portale	X (Twitter), LinkedIn, Edmodo, Mastodon.	TikTok, Twitch, Vimeo, Dailymotion.	Pinterest, DeviantArt, Tumblr.	Instagram, Pinterest, Snapchat, YouTube.

– tworzenie wydarzeń, które umożliwia automatyczne wysyłanie powiadomień i przypominanie zainteresowanym o dacie i miejscu wydarzenia bez generowania spamu na tablicy (Facebook).

W ramach świadomego zarządzania mediami społecznościowymi warto byłoby również skorzystać z narzędzi, takich jak Kontentino czy Hootsuite, ponieważ pozwalają one na zarządzanie wszelkimi aktywnościami w mediach społecznościowych w jednej aplikacji. Przykładowo Hootsuite umożliwia planowanie postów z wyprzedzeniem, tworzenie harmonogramu zbiorczego, śledzenie trendów związanych z marką czy tworzenie szczegółowych analiz dotyczących mediów. Kontentino oferuje miejsce dla pomysłów całego zespołu, poprzez możliwość równoczesnej edycji postów, możliwość dodawania logo i grafik oraz rozbudowaną analitykę. Wspomniane narzędzia pozwalają zaoszczędzić czas, ponieważ post raz edytowany, zostaje umieszczony w różnych, wybranych przez autora, mediach społecznościowych. Ponadto warto również korzystać z narzędzi służących do monitorowania sieci, aby w razie kryzysu wizerunkowego można było odpowiednio szybko zareagować. Jednym z bezpłatnych narzędzi jest Google Alerts, który w zależności od ustawionej częstotliwości (raz dziennie, raz na tydzień, na bieżąco) przesyła wiadomość zbiorczą z odniesieniami do stron, na których wystąpiły zdefiniowane wcześniej frazy (Screen 6). Należy jednak pamiętać, aby podać co najmniej kilkanaście opcji nazwy, uwzględniając zarówno akronimy, np. „MBP”, pełną nazwę „Miejska Biblioteka Publiczna” oraz wszystkie warianty tej nazwy, np. „Miejskiej Bibliotece Publicznej”, „Miejską Bibliotekę Publiczną” etc.

Rozważając zagadnienie promocji w mediach społecznościowych, koniecznie należy wziąć pod uwagę również podział ze względu na główne funkcje, jakie pełnią konkretne media, funkcje samych komunikatów medialnych oraz zjawisko *framingu* (inaczej ramowania). Opisywanie podziału mediów społecznościowych ze względu na funkcje można porównać do budowy domu. Piwnica, czyli absolutny fundament, to funkcja związana z wymienianiem opinii i poglądów na konkretny zadany temat. Jako przykład mediów, które to umożliwiają można podać fora i grupy dyskusyjne. Pierwsze piętro to funkcja związana z budowaniem relacji, m.in. poprzez nawiązywanie do wspólnych przeżyć i stałą wymianę informacji o interesujących wydarzeniach (Facebook). Na pierwszym piętrze znajdują się okna odzwierciedlające komunikatory dzielone ze znajomymi (Messenger, WhatsApp) oraz media budujące relacje wokół krótkich informacji podawanych przez ludzi z całego świata (X, Mastodon). Drugie piętro odzwierciedla funkcję wymiany zasobów (YouTube, Dailymotion, TikTok, Pinterest, Instagram, Slideshare). Dach tworzą serwisy fachowe gromadzące specjalistów i pasjonatów danej dziedziny (zamknięte grupy

Facebooka, blogi czytelnicze – Blogger, do 2022 r. także Edmodo⁹). Komin to współdzielenie zasobów (współedytowanie Dokumentów Google, Google One, Dropbox). Dym ulatujący z komina, to narzędzia służące do monitorowania sieci (Alerty Google) i zarządzania mediami społecznościowymi (Kontentino, Hootsuite). Poniższa koncepcja zakłada, że każdy bibliotekarz podejmujący się promocji swojej instytucji powinien zadbać o budowę całego domu. Czyli w bibliotece powinny być wykorzystywane media z każdego przedstawionego poziomu (piwnica, oba piętra i okno, dach, komin, dym z komina). Zasada jest natomiast taka, że budowę należy rozpocząć od fundamentów, a następnie realizować ją w porządku pionowym, uwzględniając poszczególne kondygnacje. Przykładowo, nie przygotowuje się do obecności w serwisach specjalistycznych (dach), gdy nie zostało jeszcze rozwinięte narzędzie do budowania relacji z czytelnikami (pierwsze piętro). Na każdym poziomie powinno zostać wykorzystane przynajmniej jedno ze wskazanych mediów społecznościowych tak, aby dana funkcja została w pełni zrealizowana. Zdaniem autorki w sytuacji idealnej kolejność poczynionych działań promocyjnych biblioteki powinna zatem wyglądać następująco:

1. Obecność na popularnych forach i grupach dyskusyjnych związanych z książką i czytelnictwem. Wyrażanie opinii przy jednoczesnym podkreślaniu roli swojej instytucji, np. komentarze odnośnie dostępności danej książki w tej konkretnej bibliotece oraz możliwości porozmawiania o niej na żywo w ramach organizowanych klubów dyskusyjnych (DKK).

2. Systematyczne prowadzenie profilu na Facebooku, zaplanowana strategia uwzględniająca funkcje komunikatów medialnych oraz *framing* (ramowanie). Ponadto stała obecność i aktywność bibliotekarza na Messengerze, odpowiadanie na wiadomości tekstowe użytkowników.

3. Obecność na TikToku, umieszczanie zabawnych filmików, przełamujących stereotypy na temat biblioteki i bibliotekarzy.

4. Prowadzenie blogu czytelniczego lub zamkniętej grupy (Facebook).

5. Współedytowanie i gromadzenie komunikatów medialnych i ciekawostek do publikacji przez wszystkich pracowników biblioteki (Dokumenty Google).

6. Monitorowanie sieci (Alerty Google).

Jeśli na pierwszym piętrze wybieramy więcej miejsc możliwej promocji, to na tym etapie wskazane jest również wspólne zarządzanie kontami za pomocą, np. Kontentino.

7. Ewaluacja strategii promocyjnej.

Wybór mediów nie musi wyglądać dokładnie tak, jak w przedstawionym przykładzie, wszystko zależy od konkretnych uwarunkowań, w których funkcjonuje biblioteka (kluczowe jest przedstawione w dwóch

⁹ Edmodo został zamknięty 22 września 2022 r., po 15 latach działania.

pierwszych paragrafach rozpoznanie otoczenia zewnętrznego). Istotna jest jednak wskazana kolejność. Ponadto trzeba pamiętać, że tak samo, jak w przypadku wybudowania domu, tak i tutaj należy stale dbać o wszystkie kondygnacje. W przypadku mediów społecznościowych należy zatem systematycznie uatrakcyjnić i odświeżać zasoby.

Komunikaty medialne mogą pełnić następujące podstawowe funkcje: informacyjna (J¹⁰), opiniotwórcza (O), kontrolna (K), edukacyjna (E), rozrywkowa (R). W promocji bibliotecznej istotne jest, aby biblioteka, jak to często bywa, nie ograniczała się jedynie do postów w funkcji informacyjnej, ale wykorzystywała pełny wachlarz (JOKER) w zależności od założonego efektu. Przykładowe posty realizujące wspomniane funkcje mogłyby wyglądać następująco:

„Zapraszamy czytelników na spotkanie autorskie. Gościem biblioteki będzie Katarzyna Puzyńska (ur. 1986), autorka serii kryminałów dziejących się w Lipowie. Spotkanie odbędzie się 9 października 2023 r. o godzinie 17:30, w bibliotece głównej przy ul. Czytelniczej 3”. (Funkcja informacyjna – maksymalna liczba faktów, dokładny adres i czas spotkania).

„Zapraszamy naszych czytelników na niezwykle spotkanie autorskie. Gościem biblioteki będzie Katarzyna Puzyńska, czyli najlepsza współczesna polska autorka kryminałów. Jak sama o sobie mówi: «jest najbardziej wytatuowaną polską pisarką». Puzyńska dzięki znajomości pracy policjantów pisze bardzo poczytne książki, warto posłuchać o tym, jak wygląda warsztat jej pracy”. (Funkcja opiniotwórcza, wiele przymiotników wartościujących, np. niezwykle, najlepsza).

„Zapraszamy naszych czytelników na spotkanie autorskie. Gościem biblioteki będzie Katarzyna Puzyńska (ur. 1986), psycholog z wykształcenia, która dzięki autorstwu książek mówiących o pracy policji w Polsce otrzymała od Komendanta Głównego nagrodę w kategorii «Policja w literaturze». (Funkcja kontrolna, informacje uwiarygodniające, np. wykształcenie, nagrody).

„Zapraszamy naszych czytelników na spotkanie autorskie. Gościem biblioteki będzie Katarzyna Puzyńska, autorka książek kryminalnych i non-fiction o pracy polskiej policji. W 2019 r. razem z Fundacją wydawnictwa Prószyński i S-ka przeprowadziła I charytatywną akcję #NIEBIESKIM, z której dochód został przekazany Fundacji Pomocy Wdowom i Sierotom po Poległych Policjantach”. (Funkcja edukacyjna, wyjaśnienie, fakty wskazujące na istnienie jakiejś organizacji czy istotnego przedsięwzięcia, o którym użytkownik mógł nie wiedzieć).

„Jeśli masz dość nudzenia się jak mops i chciałbyś przeżyć niezwykłą przygodę, to zapraszamy właśnie Ciebie, nasz czytelniku na spotkanie

¹⁰ Funkcja informacyjna powinna mieć skrót w postaci litery „i”, ale dużo łatwiej zapamiętać przedstawioną koncepcję, gdy nada jej się rozpoznawalny akronim (JOKER). Z tego powodu umownie funkcję informacyjną reprezentuje „j”.

autorskie. Razem z nami śledztwo przeciwko nudzie wśród czytelników kryminałów poprowadzi gość specjalny. Więcej informacji wkrótce". (Funkcja rozrywkowa, budowanie napięcia, zaciekawienie użytkownika, bezpośrednie zwroty, skracanie dystansu). Funkcja rozrywkowa może zostać zrealizowana również w formie zabawnego mema (Screen 7).

Rys. 7. Obraz powstał za pomocą generatora memów Meme Generator

Komunikaty można ogólnie podzielić na tekstowe, graficzne, graficzne z tekstem jako elementem dodatkowym oraz nagrania (w tym stories lub rolki). Istotne są również efekty specjalne, czyli wszystko, co może pozytywnie zaskoczyć użytkownika. Przykładowo, za pomocą kreatorów graficznych można stworzyć własną kreskówkową postać (Mascotkit, b.d.). Tak wygenerowany awatar funkcjonuje również w wersji 3D, a umieszczony na bibliotecznym profilu może dopytywać odwiedzających o ulubioną/ostatnio przeczytaną książkę, propozycję wydarzenia bibliotecznego, w którym chciałoby się wziąć udział etc. W promocji można również wykorzystać bezpłatne generatory memów (Meme Generator, b.d.).

Planując tygodniowy harmonogram postów związanych z organizacją spotkania w bibliotece warto przyjąć konkretną strategię. Przykładowo, w poniedziałek można uwzględnić rozpoczęcie od wstępnego zainteresowania użytkownika (post w funkcji rozrywkowej). Kolejny post (wtorek/środa) mógłby realizować funkcję kontrolną lub edukacyjną. Następnie warto byłoby przedstawić szczegóły dotyczące spotkania (post w funkcji informacyjnej w czwartek) oraz na końcu zachęcić do udziału (post

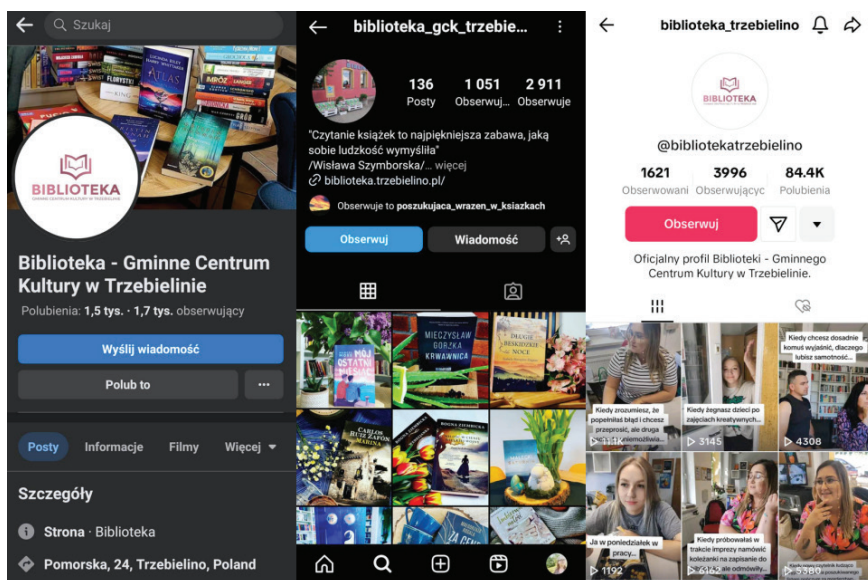
w funkcji opiniotwórczej). Na wybór konkretnych dni i godzin publikacji postów powinny mieć wpływ statystyki odwiedzin bibliotecznego profilu oraz statystyki największej aktywności użytkowników (wspomniane na początku tego paragrafu). Ponadto warto uwzględnić *framing*, czyli ramowanie komunikatów. Zjawisko ramowania jest powszechnie wykorzystywane w telewizyjnych serwisach informacyjnych. Zakłada ono, że na odbiór wiadomości ma wpływ nie tylko jej treść, ale również informacja, która bezpośrednio ją poprzedza oraz informacja, która następuje po komunikacie. Zatem jeśli przed postem dotyczącym spotkania autorskiego zostanie umieszczony post podkreślający wzrost liczby i aktywności czytelników biblioteki, natomiast po informacji na temat spotkania wstawiony zostanie post dotyczący nagród i wyróżnień uzyskanych przez tę bibliotekę, to w efekcie samo organizowane spotkanie zyska na wartości dla użytkowników, a biblioteka zbuduje wizerunek instytucji aktywnej i preżnie działającej.

PRZYKŁADY PROMOCJI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH W MEDIACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH

Analiza 80 kont bibliotek w mediach społecznościowych¹¹ pokazała, że nawet te instytucje, które mogą poszczycić się dużą liczbą obserwujących, rzadko mogą pochwalić się ich równie dużą aktywnością, która przejawiałaby się w reakcjach lub komentarzach klientów. Istnieje zatem problem z zaangażowaniem użytkowników. Ponadto w mediach społecznościowych analizowanych polskich bibliotek trudno jest dostrzec jakąkolwiek strategię umieszczania postów, media na ogół są prowadzone, ale nie są zarządzane. W przypadku 98% badanych instytucji nie można było wskazać czytelnej strategii. Publikowane posty zwykle bezpośrednio wiązały się z bieżącą działalnością instytucji i możliwe stało się wskazanie prostego schematu: informacja o zbliżającym się wydarzeniu – relacja z tego wydarzenia – życzenia świąteczne, w żadnym przypadku nie zaobserwowano ramowania. W 70% przypadków wszystkie posty były jednolite pod względem realizowanej funkcji i była to funkcja informacyjna. Jedynie 42% bibliotek decydowało się na używanie memów czy też na zwroty bezpośrednie do czytelnika, które skracająby dystans. Ze zjawiskiem hejtingu radzono sobie na dwa sposoby – albo profil nie zawierał żadnych negatywnych komentarzy (prawdopodobna skuteczna moderacja administratora konta) albo unikano odpowiedzi na negatywne teksty (90% sytuacji, w których negatywny komentarz pozostał i był widoczny na profilu). Początkowo zamierzano przedstawić kontrast pomiędzy pro-

¹¹ Badanie przeprowadzono w pierwszym kwartale 2023 r. Analizowano jedynie media społecznościowe zarówno bibliotek wojewódzkich, miejskich, jak i gminnych.

filami niewielkich bibliotek gminnych, a kontami dużych bibliotek miejskich czy wojewódzkich. Założono bowiem, że w niewielkich bibliotekach trudno jest zarządzać mediami społecznościowymi, skoro pracuje w nich często tylko jedna lub dwie osoby, natomiast biblioteki wojewódzkie są w stanie powołać nawet cały sztab czy komórkę organizacyjną odpowiedzialną za prowadzenie mediów. Okazało się jednak, że ta teza nie jest prawdziwa. W trakcie badań znaleziono wiele przykładów dużych bibliotek, które w mediach społecznościowych prezentują się niezwykle skromnie, jak i bibliotek, które pomimo niewielkiej obsady potrafią doskonale wypromować swoją instytucję, np. Biblioteka – Gminne Centrum Kultury w Trzebielinie.

Rys. 8. Media społecznościowe Biblioteki – Gminnego Centrum Kultury w Trzebielinie

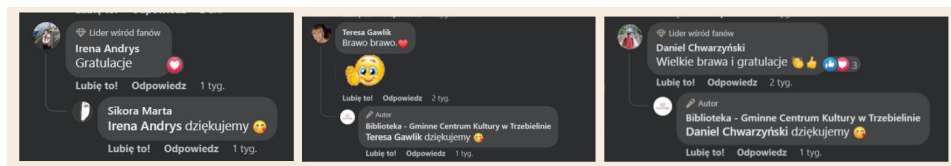
BIBLIOTEKA – GMINNE CENTRUM KULTURY W TRZEBIELINIE

Użytkownikami biblioteki są mieszkańcy gminy (ponad 3,5 tys. mieszkańców), w tym 49% stanowią kobiety, a 51% mężczyźni. Średni wiek mieszkańców wynosi 40 lat. W 2022 r. do biblioteki zapisanych było 550 użytkowników – co stanowi prawie 15,5% wszystkich mieszkańców gminy. Najaktywniejszą grupą wiekową są osoby w wieku od 18 do 44 lat. Biblioteka oprócz strony internetowej prowadzi profile w mediach społecznościowych, tj. na Facebooku, Instagramie i TikToku (Screen 8), co stanowi dobre połączenie, bowiem każde z tych mediów zdominowane jest przez inną grupę wiekową. Biblioteka ze swoim przekazem trafia więc

do wszystkich zainteresowanych. Największą aktywność wykazuje się na Facebooku, ponieważ tutaj mają profile członkowie wspomnianej najaktywniejszej grupy wiekowej.

Na Facebooku profil biblioteki posiada aż 1,7 tys. obserwujących i 1,5 tys. polubień, co jest jednoznaczne z faktem, że śledzą go nie tylko mieszkańcy tej małej miejscowości. Podane liczby osób obserwujących i lubiących profil są istotne ze względu na tzw. przechodnie zaufanie (Shih, 2012), ponieważ „skoro tylu ludzi zaufało i zaufali moi znajomi, to znaczy, że warto” oraz na społeczny dowód słuszności (przyjmowanie stanowiska podobnego do większości osób w grupie). Częstotliwość publikowania postów jest odpowiednia – pojawiają się one średnio co dwa dni i są starannie przygotowane. Posty na Facebooku są publikowane zarówno w formie tekstowej, jak i graficznej, często można zauważyć zabawne memy przygotowane przez samych pracowników. Funkcja informacyjna przeplata się z rozrywkową opartą na ramie ludzkiego zainteresowania (nawiązania do aktualnych wydarzeń, np. do zdobycia złota w Lidze Narodów siatkarzy). Każdy post uzyskuje co najmniej kilkanaście lajków. Widoczna jest interakcja z użytkownikiem poprzez umieszczanie odpowiedzi na komentarze czy proponowanie zabaw z nagrodami (rebusy). Na Instagramie przyjęto formę tzw. bookstagrama (zdjęcia dotyczą polecanych książek). Średnia częstotliwość postów wynosi dwa na dwa tygodnie. Zdjęcia są prezentowane w estetyczny sposób, co zachęca do ich przeglądania. Profil posiada ponad 1 tys obserwujących, ale tylko 50-80 osób aktywnie wpiera bibliotekę i lajkuje posty. Często są to początkujące bookstagramerki, które poprzez pozostawienie pozytywnego komentarza, jednocześnie promują swój profil. TikTok prowadzony jest od maja 2022 r. Posty początkowo pełniły funkcję informacyjną (nowości i wydarzenia w bibliotece), obecnie jest to funkcja rozrywkowa (zabawne filmiki nawiązujące do biblioteki lub czytelnictwa). W przypadku tego portalu najistotniejsze są wyświetlenia i tutaj biblioteka może poszczycić się bardzo dobrym wynikiem. Zwykle filmiki mają po kilkanaście tysięcy wyświetleń. Komentarze użytkowników ograniczają się jednak do przesłanych emotikonów wyrażających rozbawienie. Biorąc pod uwagę specyfikę grupy, która korzysta z TikToka, można stwierdzić, że zjawisko zastępowania tekstu emotikonami jest tutaj czymś naturalnym i nie powinno budzić obaw, jeśli chodzi o odbiór bibliotecznych informacji. Niestety, pracownikom biblioteki moderującym profil w aplikacji TikTok zdarza się mierzyć ze zjawiskiem hejtingu. Negatywne komentarze nie są jednak usuwane, co zwiększa wiarygodność pracowników tej instytucji. Hejt odnosi się do wyglądu fizycznego (kwestionowanie potrzeby aparatu ortodontycznego u 35-letniej bibliotekarki), opisywania przez bibliotekarkę nieodpowiednich warunków pracy (praca w okresie zimowym bez ogrzewania), społeczności (wyrażenie poprzez emotkę niezadowolenia co do użycia języka

ukraińskiego). Jednak wyważone odpowiedzi na negatywne komentarze, liczba postów dotyczących sukcesów biblioteki oraz towarzyszące im komentarze z formami gratulacyjnymi (brawo, gratulacje, wielkie brawa) wskazują na pozytywny wizerunek tej instytucji (Screen 9).

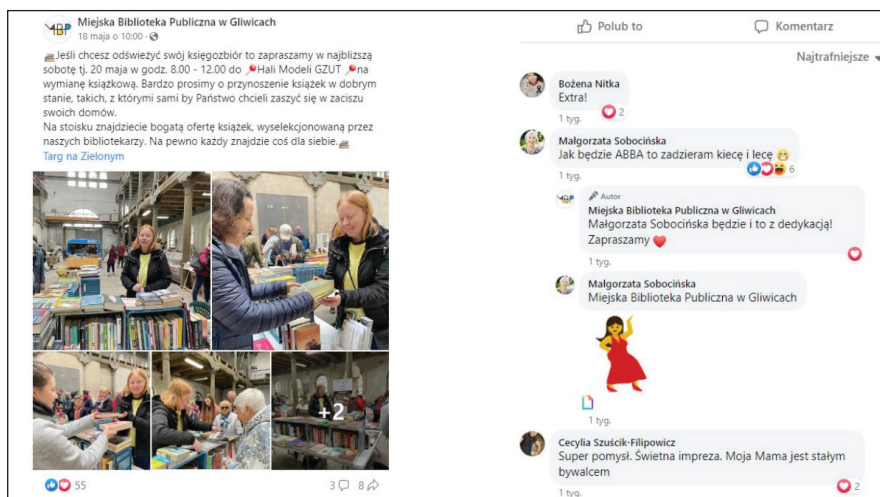

Rys. 9. Reakcje i komentarze dotyczące sukcesów biblioteki

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W GLIWICACH

Początki gliwickiej biblioteki sięgają 1945 r. Obecnie składa się ona z Biblioteki Centralnej, Biblioforum (punkt biblioteczny w centrum handlowym o nazwie FORUM), 17 filii i siedem oddziałów dla dzieci. MBP w Gliwicach posiada prawie 440 tys. egzemplarzy książek i ponad 59 tys. jednostek zbiorów specjalnych. Liczba zarejestrowanych użytkowników wynosi ponad 40 tys., co teoretycznie stanowi ponad 22% ogólnej liczby mieszkańców miasta (stan na 31 grudnia 2022). Biblioteka chętnie udostępnia dane liczbowe na swojej stronie internetowej (Miejska Biblioteka Publiczna w Gliwicach, 2023). Użytkownikami biblioteki są głównie mieszkańcy miasta Gliwice, ale również mieszkańcy pobliskiego Zabrze i Knuruwa. Placówka ma zbiory przeznaczone dla osób dorosłych, starszych, młodzieży i dzieci. Z tego powodu MBP w Gliwicach można znaleźć w wielu serwisach, adresowanych do różnych grup wiekowych, takich jak Facebook, X (Twitter), YouTube, Instagram i Pinterest. Jest ona również aktywna w serwisie GAMA (gliwicka aplikacja miejskich aktywności). Profil na Facebooku posiada ponad 5 tys. polubień. Posty pojawiają się praktycznie codziennie (od jednego do czterech na dobę). Komunikaty zawsze składają się z tekstu (często dłuższego) i formy wizualnej (zdjęcia, grafiki, filmy). Język stosowany w postach jest prosty, wspomagany dosyć dużą liczbą emotikonów. Aktywność użytkowników jest zależna od postu, ale w większości przypadków komentarzy nie ma lub jest ich niewiele, a liczba polubień waha się pomiędzy 20 a 80. Treść komentarzy zwykle jest pozytywna lub zawiera konkretne pytania dotyczące funkcjonowania biblioteki (Screen 10).

Posty na X (Twitter) pojawiają się z mniejszą regularnością. Czasem są to dwa posty jednego dnia, kilka postów w tygodniu, a czasami nie pojawia się nic przez miesiąc. Komunikaty są krótkie, każdy posiada dodatkowo formę graficzną oraz hasztagi. Posty dotyczą aktualnych wydarzeń,

Rys. 10. Komentarze i reakcje na posty MBP Gliwice

świąt i nowości książkowych. Aktywność użytkowników jest jednak praktycznie zerowa. Bibliotekę na tej platformie obserwuje jedynie 80 osób. Podobnie wygląda sytuacja na platformie Pinterest. Biblioteka ma tu jedynie dziesięciu obserwujących. Tworzone są tu tablice tematyczne z różnymi motywami lub kolaże zdjęć z bibliotecznych wydarzeń co wyróżnia tę bibliotekę. Zdjęcia są krótko opisane. Kanał biblioteki na YouTube posiada 255 subskrypcji i 260 udostępnionych filmów. Liczba wyświetleń różni się znacznie pomiędzy różnymi filmikami (niektóre posiadają ich 20, niektóre 500, inne ponad 1 tys.). Materiały pojawiają się co kilka miesięcy, często publikowane są seriami. Filmiki dotyczą wydarzeń organizowanych przez bibliotekę, promują konkretne gatunki literatury lub są zapisem spotkań. Prowadzona jest też seria przybliżająca działalność i otoczenie biblioteki, opatrzona nowymi wersjami znanych piosenek. Również nie-regularnie prowadzone są publikacje na Instagramie. Biblioteka posiada tam ponad 1 tys. obserwujących, co stanowi 25% zapisanych czytelników. Posty zawierają zdjęcia i opisy, stosowany język jest prosty i przystępny, rzadko pojawiają się emotikony, sporo jest hashtagów. Posty raczej dotyczą konkretnych pozycji książkowych, mają zazwyczaj pomiędzy 10 a 80 polubień i maksymalnie dwa komentarze. Biblioteka dba również o wstawianie rolek oraz instastories. Biorąc pod uwagę niniejsze informacje być może warto byłoby zlikwidować profile gromadzące niewielu użytkowników (X, Pinterest) i skupić się na innych mediach społecznościowych (TikTok) lub zadbać o regularność postów na chętniej odwiedzanych profilach (YouTube, Instagram). Natomiast rozwijanie dobrze prowadzonego profilu na Facebooku powinno wiązać się ze wstawianiem memów lub zabawnych postów zachęających do komentowania, które pomogłoby zwiększyć

szyc aktywność użytkowników (wzorem Biblioteki – Gminnego Centrum Kultury w Trzebielinie). Tym niemniej obie przedstawione biblioteki dobrze promują się w mediach społecznościowych i prezentują wizerunek instytucji zaangażowanej w życie społeczne swojego otoczenia.

ZAKOŃCZENIE

Klienci biblioteki, będący jednocześnie użytkownikami mediów społecznościowych czy szeroko rozumianej sieci, mogą być przeciążeni przez przegrzane środowisko medialne, z którego dociera do nich zbyt wiele komunikatów. Z tego powodu instytucje kultury muszą przede wszystkim dbać o rozpoznawalność i jakość publikowanych treści, np. poprzez konkretną, jednolitą estetykę i poruszanie kwestii istotnych dla klientów. Przykładowo, dzięki dołączaniu do komunikatów wyrazistego logo, użytkownicy mogą od razu rozpoznać instytucję i tym samym szybciej dostrzegać jej posty spośród informacji zalewających ich kanały komunikacyjne. Natomiast rozpoczęcie tworzenia strategii promocyjnej od przeanalizowania otoczenia zewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru społeczno-kulturowego oraz klientów, powinno korzystnie wpłynąć na zapewnienie wartościowego i interesującego kontentu.

Promocja pozytywnego wizerunku biblioteki w rzeczywistości hybrydalnej, to jednak nie tylko wybór odpowiednich portali społecznościowych, monitorowanie sieci i generowanie wartościowych, zaplanowanych treści pełniących określone funkcje w strategii. To także (a może przede wszystkim) poznanie rzeczywistości, w której funkcjonuje klient oraz trudności z jakimi się zmagają, wliczając w to przeciążenia informacyjne, brak dojrzałości informacyjnej, kompensacje i sposoby wyrażania frustracji, zaburzenia osobowościowe czy uzależnienia. Promocja może wiązać się zatem też z działaniami, których świadomie się nie podejmuje, takimi jak metahejting (hejtowanie hejtera) czy angażowanie się w dyskusje z trollem lub flamerem. Należy pamiętać, że promocja działalności jest równocześnie promocją instytucji, która buduje pozytywny wizerunek. Z kolei pozytywny wizerunek przekłada się na promocję działalności i w ten sposób powstaje swoiste *perpetuum mobile* (Gęborska, 2019).

Media społecznościowe stały się jednym z najważniejszych kanałów promocji internetowej, który pozwala zwiększyć zasięg i tym samym dotrzeć do potencjalnych klientów oraz rozwinąć dotychczasowe kontakty. W promocji instytucji kultury należy wziąć pod uwagę istnienie tzw. efektu sieciowego (ang. *network effect*), czyli zjawiska, w którym nowy uczestnik zwiększa wartość dla innych uczestników struktury, ponieważ rozbudowuje sieć, do której dołączył, np. wpływa na dostępne usługi (Unold, 2011). Odkrycia antropologa Robina Dunbara, wskazują jednak na ograniczenia możliwości nawiązywania i podtrzymywania relacji,

uwarunkowane są one zdolnością poznawczą ludzkiego mózgu – kora nowa umożliwia zbudowanie maksymalnie 148 trwałych relacji z innymi osobami (Aronson, 2020). Należy zatem utrzymać równowagę pomiędzy rozbudowywaniem sieci, a liczbą jej członków. Stosowanie przez instytucję kultury nowych technologii i platform powinno przede wszystkim budować aktywną społeczność skupioną wokół biblioteki i zaangażowaną w jej rozwój. W przypadku, gdy do społeczności należy więcej niż 150 osób, wówczas warto dodatkowo podzielić ją na mniejsze grupy tak, aby mogły wytworzyć się relacje pomiędzy członkami. Należy pamiętać, że zgodnie z teorią tożsamości społecznej autorstwa psychologia Henriego Tajfela, członkostwo w grupach wyznaniowych, politycznych, regionalnych, narodowych czy zawodowych oddziałuje na poczucie przynależności i własnej wartości (Aronson, 2020), których to często brakuje użytkownikom sieci.

Bibliotekarz nie musi diagnozować i nazywać jednostek chorobowych związanych z zaburzeniami użytkowników. Powinien natomiast wyłapywać związane z zaburzeniami pewne charakterystyczne zachowania i mieć przygotowane schematy działania. Analizując wymiar społeczno-kulturowy, w którym funkcjonują użytkownicy mediów społecznościowych warto nawiązywać do elementów teorii socjologicznych i psychologicznych. Warto np. skorzystać z teorii atrybucji, która pozwala na wyjaśnianie postrzeganych przyczyn zachowania. Dzięki znajomości atrybucji jesteśmy w stanie przewidywać i wyprzedzać pojawiające się trudności użytkowników oraz odpowiednio kształtować ich zachowania w społeczności. W ten sposób można eliminować hejt oraz budować pozytywne wspomnienia i skojarzenia z instytucją kultury. Dodatkowo, promując osiągnięcia biblioteki, można podkreślać czynniki zewnętrzne, które przyczyniły się do tych wyników, w tym wsparcie społeczności czy współpracę z lokalnymi instytucjami, co wzmacnia w partnerach poczucie wpływu i zaspokaja potrzebę docenienia, równocześnie budując pozytywną atmosferę wokół promującej się instytucji. Klient biblioteki funkcjonujący w rzeczywistości hybrydowej nie chce już być postrzegany jako bliżej nieokreślona masa, jako „jakiś odbiorca”. Dostosowywanie komunikacji do preferencji i potrzeb prosumentów wzmacnia poczucie indywidualnego znaczenia i wkładu, który każda osoba wnosi w funkcjonowanie instytucji kultury.

BIBLIOGRAFIA

- Affde (2021). Pozyskano z: <https://www.affde.com/pl/how-much-time-does-the-average-person-spend-on-social-media.html> (dostęp: 20.06.2023).
- Aronson E., Aronson J. (2020). *Człowiek istota społeczna*. Warszawa.
- Baudrillard J. (2005). *Symulakry i symulacja*. Warszawa: Sic!

- Biblioteka – Gminne Centrum Kultury w Trzebielinie – profil na Facebooku (2023). Pozyskano z: <https://www.facebook.com/people/Biblioteka-Gminne-Centrum-Kultury-w-Trzebielinie/100064394154440/> (dostęp: 20.06.2023).
- Biblioteka – Gminne Centrum Kultury w Trzebielinie – strona internetowa (2023). Pozyskano z: <https://biblioteka.trzebielino.pl/> (dostęp: 20.06.2023).
- Bilikiewicz A. (red.). (2006). *Psychiatria. Podręcznik dla studentów medycyny*. Warszawa: Wydaw. Lekarskie PZWL.
- Boryń A.: *Wielkie zmiany na X (Twitter). Platforma będzie płatna dla nowych użytkowników*. Pozyskano z: <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-10-18/wielkie-zmiany-na-x-twitter-platforma-bedzie-płatna-dla-nowych-uzytkownikow/> (dostęp: 20.12.2023).
- Chymkowski, R., Zasacka, Z. (2023). *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2022 roku*. Pozyskano z: <https://www.bn.org.pl/download/document/1682012775.pdf> (dostęp: 20.06.2023).
- Deepfake o deepfake (2021). Pozyskano z: <https://www.youtube.com/watch?v=zA0W8DadBW0> (dostęp: 20.06.2023).
- Dynkowska J. i in. (red.). (2017). *Hejterstwo. Nowa praktyka kulturowa? Geneza, przypadki, diagnozy*. Łódź: Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego.
- Ficoń M. (2022), Darmowe książki w języku ukraińskim w polskich bibliotekach. *Biblioteka w Szkole*, nr 10, s. 32-35.
- Geograficzno-polityczny atlas Polski (b.d.). Pozyskano z: <http://atlas2022.uw.edu.pl/mapa-tygodnia-mniejszosci-w-polsce/> (dostęp: 20.06.2023).
- Gęborska, M. (2019). *Model biblioteki aktywnie promującej książkę dziecięcą*. Katowice: Wydaw. UŚ.
- Hansen A. (2021). *Wyloguj swój mózg*. Kraków: Wydaw. Znak.
- Kemp, S. (2023). *Digital 2023: Poland*. Pozyskano z: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-poland> (dostęp: 20.06.2023).
- McLuhan M. (2004). *Zrozumieć media. Przedłużenia człowieka*. Warszawa: Wydaw. WNT, s. 33-119.
- Mascotkit (b.d.). Pozyskano z: <https://mascotkit.pl/> (dostęp: 20.06.2023).
- Meme Generator (b.d.). Pozyskano z: <https://imgflip.com/memegenerator> (dostęp: 20.06.2023).
- Miejska Biblioteka Publiczna w Gliwicach (2023). Pozyskano z: <https://biblioteka.gliwice.pl/> (dostęp: 27.07.2023).
- Number of monthly active Facebook users worldwide as of 2nd quarter 2023 (2023). Pozyskano z: <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> (dostęp: 27.07.2023).
- Polska w Liczbach* (2022). Pozyskano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/inne-opracowania-zbiorcze/polska-w-liczbach-2022,14,15.html> (dostęp: 20.06.2023).
- Raport GUS (2023). Pozyskano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/bezrobocie-rejestrowane-1-kwartal-2023-roku,3,54.html> (dostęp: 20.06.2023).
- Shih C. (2012). *Era Facebooka. Wykorzystaj sieci społecznościowe do promocji, sprzedaży i komunikacji z Twoimi klientami*. Gliwice: Helion.
- Stępień, J. (2021). Facebook, Instagram, a może blog? Gdzie promują się biblioteki? *Zarządzanie Biblioteką*, nr 1 (13), s. 25.

- Unold J. (2011). Wykorzystanie efektu sieciowego w rozwoju społeczności wirtualnej. *Studia Informatica*, nr 28, s. 101-112.
- Wąsowska A. (2013). Heurystyki i błędy poznawcze jako źródło niepowodzeń audytu zewnętrznego. *Problemy Zarządzania*, nr 3 (43), s. 192-193.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 28 grudnia 2023 r.

MARLENA GĘBORSKA
Institute of Culture Studies
Silesia University
e-mail: marlena.geborska@us.edu.pl
ORCID 0000-0002-1802-5287

PROMOTING CULTURAL INSTITUTIONS IN A HYBRID REALITY ON THE EXAMPLE OF PUBLIC LIBRARIES

KEYWORDS: Public libraries. Cultural institutions. Social media. Library surroundings. Promotion. Simulacrum. Image of an institution.

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – The article focuses on the promotion of Polish public libraries in social media, with particular emphasis on the conditions resulting from their external environment. The author discusses the characteristics of users operating in an overheated media environment. **Methods** – The author used following methods: source analysis (online posts and comments), comparative analysis (selected social networking sites) and case study (while discussing promotion done by means of social media). The research hypothesis was put forward that new technologies and socio-cultural environment have significant impact on the users of cultural institutions. **Conclusions** – Library users who also use social media or a broadly understood web, functioning on the border of the third level of the simulacrum, may become overloaded by an overheated media environment. They often struggle with addictions, personality disorders and low self-esteem, which can result in hate speech and a damage to the image of a given institution. When planning a promotional campaign, one needs to take into consideration a number of phenomena related to the network effect, attribution theory, heuristics and changing cultural codes. It is crucial to manage messages consciously with particular focus on their functions (JOKER), the phenomenon of framing and available tools. The case analysis of library promotion in social media showed that even smaller institutions, despite few staff, are able to run a perfect promotion of their activity.

MARIOLA ANTCHAK
Katedra Informatologii i Bibliologii
Uniwersytet Łódzki
e-mail: mariola.antczak@uni.lodz.pl
ORCID 0000-0002-4378-7101

MONIKA WACHOWICZ
Katedra Informatologii i Bibliologii
Uniwersytet Łódzki
e-mail: monika.wachowicz@uni.lodz.pl
ORCID 0000-0002-2846-374X

SERWISY SPOŁECZNOŚCIOWE POLSKICH WOJEWÓDZKICH BIBLIOTEK PUBLICZNYCH W ŚWIETLE BADAŃ IŁOŚCIOWYCH (2004-2023)

Mariola Antczak doktor habilitowany nauk humanistycznych w zakresie bibliologii i informatologii, profesor Uniwersytetu Łódzkiego, kierownik Katedry Informatologii i Bibliologii UŁ. Obszary badawcze: marketing biblioteczny, społeczeństwo informacyjne, kultura czytelnicza dzieci i młodzieży, biblioteki różnych typów, komunikacja naukowa. Autorka ponad stu publikacji, uczestniczka konferencji krajowych i międzynarodowych (m.in. Piza, Osijek, Lwów, Çankırı). Ostatnie publikacje: *Academic library research development in the context of IF of journals: bibliometric analysis of*

articles based on the LISTA database (2000-2019) „Przegląd Biblioteczny” 2022; Prezentacje multimedialne w wystąpieniach naukowych (red.) 2023; *Library model of community resilience during the war. Activities of selected Polish academic libraries addressed to Ukrainians* (co-author) „Journal of Academic Librarianship”, 2023

Portfolio zawodowe: <https://sites.google.com/view/mariolaantczak>

Monika Wachowicz (doktorat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu) jest adiunktem w Katedrze Informatologii i Bibliologii Uniwersytetu Łódzkiego. Jej zainteresowania badawcze obejmują media społecznościowe, ICT, biblioteki pedagogiczne. Jest współautorką (wraz z Mariolą Antczak) artykułu *Assessment of the COVID-19 Pandemic Impact on the Changes in the Operation and Structure of Polish Voivodeship Pedagogical Libraries „Polish Libraries”*, 2022, 10; 201-226 oraz monografii *Technologie informacyjno-komunikacyjne w wojewódzkich bibliotekach pedagogicznych*. Łódź: Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, 2023.

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteki publiczne. Serwisy społecznościowe. Wojewódzkie biblioteki publiczne. Media społecznościowe.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Głównym celem badań było prześledzenie zmian, jakie dokonały się na przestrzeni ostatnich dwóch dekad w liczbie kont i doborze serwisów społecznościowych przez wojewódzkie biblioteki publiczne w Polsce do komunikacji ze swoimi użytkownikami i innymi osobami zainteresowanymi ich działalnością. **Metody badań** – Materiał badawczy pozyskano ze stron internetowych księżnic oraz z ich oficjalnych profili w wybranych serwisach. W pracy poddano krytycznej analizie dotychczasową literaturę naukową i fachową z wziętego pod uwagę zakresu. Do badań wykorzystano metody: bibliograficzną, analizy i krytyki piśmiennictwa, analizy zawartości stron internetowych i kont bibliotek w wytypowanych serwisach społecznościowych, statystyczną oraz porównawczą. **Wnioski** – Przegląd stron internetowych 18 wojewódzkich bibliotek publicznych w Polsce pozwolił na wyodrębnienie czterech najczęściej wykorzystywanych przez nie serwisów społecznościowych. Na początku października 2023 r. były to: Facebook (100%), YouTube (100%), Instagram (89%), X (Twitter; 50%). W świetle analizy zgromadzonych danych ilościowych, zdecydowana większość bibliotek we wskazanym okresie zamieszczała na swoich stronach internetowych informacje w postaci linków do serwisów. Pierwsze konto wojewódzkiej biblioteki publicznej powstało w 2008 r. na YouTube i w rok później na Facebooku. W latach 2008-2013 księżnice posiadały przynajmniej po jednym koncie w badanych mediach. Biblioteki starały się aktywnie uczestniczyć w dialogu ze swoimi odbiorcami, o czym świadczy również fakt, iż większość z nich (95%) posiadała konta przynajmniej w trzech serwisach.

WPROWADZENIE

Z każdym rokiem wzrasta liczba użytkowników Internetu zainteresowanych komunikowaniem się i pozyskiwaniem informacji z różnego rodzaju serwisów społecznościowych. Przy okazji powiększa się także liczba publikacji, w których opisano przebieg tego procesu. Do najnowszych opracowań w tym zakresie należy opublikowany w maju 2023 r. raport

Social Media 2023 przygotowany przez Gemius¹, Polskie Badania Internetu² oraz IAB Polska³. Przedstawiono w nim dane statystyczne dotyczące wybranych serwisów społecznościowych, będące zestawieniem ich comiesięcznych średnich wyników z 2022 r. Pod uwagę wzięto webowe i mobilne wersje serwisów: Facebook, Instagram, YouTube, TikTok, Twitter/X, Pinterest, Snapchat, LinkedIn oraz Twitch. Jak wynika z zamieszczonego w raporcie komentarza przedstawiciela firmy Gemius Bartosza Wójcika, prym w tym względzie wiodą YouTube i Facebook, do których w 2022 r. średnio sięgało miesięcznie odpowiednio 89% i 88% użytkowników Internetu. Zdaniem Wójcika „oznacza to, że wykorzystując tylko te dwa media teoretycznie, jesteśmy w stanie dotrzeć do większości internautów. Warto jednak mieć na uwadze, że inne platformy społecznościowe również budują całkiem wysokie dotarcie. Poza wiodącymi platformami są dwa serwisy – Instagram i TikTok – których zasięg w grupie ALL⁴ wyniósł miesięcznie średnio ok. 50% (*Social Media 2023*, 2023)”.

Serwisy internetowe stanowią niezbędne narzędzie w promocji bibliotek, umożliwiając im skuteczne dotarcie do różnych grup społecznych, budowanie relacji z czytelnikami i dostosowywanie oferty do współczesnych oczekiwań użytkowników. Dzięki regularnym postom, udostępnianiu ciekawych materiałów czy inicjowaniu interakcji z obserwatorami biblioteki mogą budować swój pozytywny wizerunek, moderować społeczną kulturę czytelniczą, stwarzać przestrzeń do wymiany rekomendacji przez czytelników oraz dzielenia się przeżyciami płynącymi z lektur. W dobie cyfrowej edukacja online staje się coraz bardziej popularna. Biblioteki mogą zatem wykorzystywać serwisy internetowe do udostępniania kursów, materiałów edukacyjnych czy wirtualnych lekcji, co umożliwia dostęp do wiedzy m.in. również dla osób, które nie mogą odwiedzić instytucji w sposób fizyczny.

¹ „Gemius to międzynarodowa firma badawczo-technologiczna założona w Polsce w 1999 r. Dostarcza zarówno badanie dotyczące konsumpcji mediów, jak i narzędzia służące do optymalizacji kampanii reklamowych oraz adservingu. Firma jest oficjalnym dostawcą danych będących standardem pomiaru widowni internetowej w kilkunastu krajach europejskich, w tym w Polsce (Mediapanel)” (Gemius. <https://www.gemius.pl/o-nas.html>).

² PBI wspiera rynek wiedzą pozwalającą podejmować decyzje biznesowe w środowisku cyfrowym. W tym celu organizacja prowadzi i udostępnia wyniki badań Internetu – standardu pomiaru widowni internetowej Mediapanel. Z danych PBI korzystają przedstawiciele wydawców, domów mediowych, działów badawczych dużych firm oraz agencje interaktywne (Polskie Badania Internetu. <https://pbi.org.pl/pbi/>).

³ „IAB istnieje na polskim rynku interaktywnym, technologicznym i reklamowym od 1999 r. Od 2007 r. działa jako Związek Pracodawców Branży Internetowej IAB Polska. Wśród około 230 członków Związku znajdują się m.in. największe portale internetowe, sieci reklamowe, domy mediowe, agencje interaktywne i reklamodawcy”. IAB Polska. <https://www.iab.org.pl/o-nas/>.

⁴ Grupa ALL (z jez. ang.), to cała grupa badanych serwisów internetowych.

BIBLIOTEKA A SOCIAL MEDIA – POCZĄTKI

Problematyka udziału bibliotekarzy w sieciach społecznościowych wiąże się z rozwojem koncepcji tzw. biblioteki 2.0, nazywanej również „biblioteką drugiej generacji”, oraz działającego w niej „bibliotekarza 2.0”. Zagadnienia te zostały udokumentowane i omówione przez badaczy w zagranicznej i polskiej literaturze przedmiotu. Termin „Library 2.0” został po raz pierwszy użyty przez Michaela Caseya w 2005 r. w opublikowanym na jego blogu *Library Crunch* poście pt. *Librarians without borders* (por. m.in.: Kent, 2008, s. 447-448; Ostrowska, 2008, s. 12; Stephens & Collins, 2007, s. 254). O użyciu serwisów społecznościowych w kontekście koncepcji „biblioteki 2.0” wspominali Michael Stephens i Maria Collins, którzy postulowali wykorzystanie narzędzi społecznościowych w celu przekazywania użytkownikom biblioteki informacji, wiedzy i rozrywki w dowolnym miejscu, w najskuteczniejszy sposób (2007, s. 254). Jako przykład wykorzystania mediów do komunikacji z użytkownikami biblioteki, podali funkcjonujące w serwisie MySpace konta biblioteczne i bibliotekarskie profile obecne w serwisie Facebook (Stephens & Collins, 2007, s. 255). Na gruncie polskim do terminu „biblioteka 2.0” w ujęciu teoretycznym nawiązali m.in. Bożena Jaskowska i Adam Dudczak, zwracając uwagę (za Stephenem Abramem, 2007) na to, że bibliotekarz 2.0 powinien charakteryzować się umiejętnością wykorzystywania narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz nowoczesnych sposobów komunikacji. Jego działania mają na celu „integrowanie ludzi, technologii i informacji w odpowiednim kontekście” (Jaskowska & Dudczak, 2007, s. 359). W podobny sposób rolę narzędzi Web 2.0⁵ scharakteryzowała Agnieszka Korzeń, która odniosła się do możliwości ich wykorzystania w promocji wizerunku bibliotek publicznych (2009, s. 53-70). Pod koniec pierwszej dekady XXI w. ukazał się szereg artykułów praktyków, które zostały opublikowane na łamach branżowych czasopism bibliotekarskich, takich jak np.: „Bibliotekarz” (Ostrowska, 2008), „Poradnik Bibliotekarza” (Stępniewska, 2008), „Biblioteka w Szkole” (Boryczka, 2009), czy „EBIB. Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy” (Filipczak, 2008). Ich autorzy nie tylko omówili zagadnienia związane z narzędziami Web 2.0, modelem biblioteki 2.0 i bibliotekarza 2.0, ale również sprawozdali obrady konferencji poświęconych tej problematyce i zaproponowali praktyczne rozwiązania w tym zakresie. Danuta Ostrowska z Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego omówiła zagadnienia Web 1.0 i Web 2.0, a w szczególności przedstawiła problemy związane z blogowaniem, społecznością *Wikipedii*, wymieniała

⁵ Do najpopularniejszych narzędzi Web 2.0 Agnieszka Korzeń zaliczyła takie social media, jak: blogi, fora i gry online. W jej publikacji zabrakło natomiast odniesień do popularnych w roku powstania tej publikacji (2009) serwisów społecznościowych takich jak Facebook czy MySpace (Korzeń, 2009, s. 53-70).

także szereg funkcjonujących ówczesznie serwisów społecznościowych m.in. Friendster, Grono, oraz tych, które zachowały popularność do dzisiaj, np. YouTube (Ostrowska, 2008). Dominika Stępniewska z Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej sprawozdała przebieg obrad ogólnopolskiej konferencji *Biblioteka 2.0 – zasoby cyfrowe w nauce, kulturze i administracji* zorganizowanej przez Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego oraz Bibliotekę Śląską (15 maja 2008; Stępniewska, 2008, s. 22-23). Małgorzata Filipczak scharakteryzowała pojęcie „Biblioteki 2.0” oraz sylwetkę tzw. czytelnika (użytkownika) drugiej generacji. Na szczególną uwagę zasługuje zaproponowany przez nią *Manifest bibliotekarza drugiej generacji*, którego jednym z postulatów było m.in. „Będę chętny do podążania tam, gdzie są użytkownicy zarówno online, jak i w sensie fizycznym, aby doskonalić swój warsztat zawodowy” (Filipczak, 2008).

Na przestrzeni drugiego dziesięciolecia XXI w. zainteresowanie wykorzystaniem serwisów społecznościowych przez instytucje kultury i placówki oświatowe (w tym biblioteki) konsekwentnie wzrastało. Literatura przedmiotu w tym zakresie poszerzyła się o opracowania ogólne (m.in. Gmiterek, 2012; Wójcik, 2013) lub odnoszące się do wybranych problemów szczegółowych (np. Lubińska, 2021; Machcińska, 2014; Onak, 2013/2014). W 2012 r. na rynku wydawniczym upowszechniona została publikacja Grzegorza Gmiterka, która w całości została poświęcona zagadnieniom Biblioteki 2.0 i Web. 2.0. W następnych latach powstały publikacje teoretyczno-badawcze dotyczące takich kwestii, jak: zagadnienia terminologiczne, historia i rodzaje mediów społecznościowych, metody badań social mediów, ich funkcji czy strategii bibliotek w komunikacji medialnej (Machcińska, 2014; Machcińska, 2013; Przybysz & Pioterek, 2015), marketingowej i promocji czy budowaniu wizerunku instytucji kultury (Lubińska, 2021; Onak, 2013/2014; Wróblewski, 2019). Opublikowano wyniki badań, pozwalające na ustalenie nazw serwisów społecznościowych, w których księżnice najczęściej zakładają swoje konta, ich stanu liczbowego, popularności bibliotecznych profili i kategorii zawartych w nich treści (Boryczka, 2018; Morawiec, 2017; Wójcik, 2014). Powstały publikacje, których autorzy poruszyli kwestie dotyczące błędów popełnianych przez administratorów bibliotecznych kont społecznościowych (Krysiński, 2019; Onak, 2013/2014). Na szczególną uwagę zasługują m.in. wyniki pracy badawczej Magdaleny Wójcik, która w 2014 r. dokonała analizy ilościowej i jakościowej najpopularniejszych w owym czasie (według liczby użytkowników) serwisów społecznościowych gminnych i miejsko-gminnych bibliotek publicznych. Były to: Facebook i Nasza Klasa. M. Wójcik w swoich badaniach uwzględniła również zasoby powstałego w 2011 r. serwisu Google+, ponieważ chciała ustalić, czy „biblioteki publiczne śledzą wiadomości z zakresu nowych technologii i są skłonne zakładać konta w nowo powstałych serwisach społecznościowych” (Wójcik, 2014, s. 39). Jak usta-

liła, w 2014 r. jedynie 15% małych bibliotek założyło konto przynajmniej w jednym z wymienionych serwisów społecznościowych. Konta w serwisie Facebook posiadało 10% księżnic, Nasza Klasa zgromadziła 5% kont, a Google+ 0,2% (Wójcik, 2014, s. 39-41). Do zagadnienia obecności bibliotek w serwisie Facebook M. Wójcik powróciła m.in. w wydanej w 2022 r. publikacji, która ukazała się w ramach materiałów pokonferencyjnych. Tym razem przedmiotem jej rozważań była problematyka facebookowych profili bibliotek publicznych jako źródeł informacji o wydarzeniach lokalnych (Wójcik, 2022).

W opublikowanym w 2018 r. poście *Biblioteki i media społecznościowe* udostępnionym na blogu Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej odniesiono się do działań przedstawicieli kadry zarządzającej bibliotecznymi kontami społecznościowymi. Zamieszczono w nim wyniki badań TechSoup i WebJunction, nawiązujące do działań administratorów kont społecznościowych z 311 bibliotek w USA (Bacon, 2017). Ustalono, że najczęściej wykorzystywanymi przez księżnice serwisami społecznościowymi były Facebook, Twitter i Instagram. Jak się okazało, „ponad połowa ankietowanych bibliotek (56%) spędzała do pięciu godzin tygodniowo w mediach społecznościowych” (bgpw [Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej], 2018). Biblioteki zamieszczały głównie wpisy dotyczące bieżących wydarzeń, usług, kolekcji, wspierania innych bibliotek (bgpw [Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej], 2018; Por. też m.in. Wojciechowska, Orzoł, 2020; Boryczka, 2018; Budyńska, Jezierska, 2019).

Podsumowując, rosnąca obecność bibliotek w social mediach, w szczególności w serwisach społecznościowych, została zauważona przez wielu polskich i zagranicznych badaczy oraz praktyków. W publikacjach można prześledzić początki i charakterystyki funkcjonowania bibliotecznych kont społecznościowych w Polsce i poza jej granicami. W świetle przytoczonych argumentów staje się jasne, iż środowisko naukowców związanych z badaniem bibliotek powinno nadal prowadzić badania roli social mediów we współczesnej komunikacji bibliotek. Stąd wybrany przez autorki temat. W sposób szczegółowy postanowiono przedstawić obecną mapę (stan liczbowy i rodzaje) serwisów społecznościowych polskich księżnic publicznych szczebla wojewódzkiego. Głównym celem podjętej pracy badawczej było ustalenie, które serwisy wykorzystują do promocji swoich instytucji. Zastanawiano się też, czy są takie, które nie prezentują swojej placówki w żadnym ze znanych serwisów.

KONCEPTUALIZACJA I OPERACJONALIZACJA BADAŃ

Pierwszym etapem badań było zdefiniowanie i ustalenie liczby bibliotek, które można było zakwalifikować jako wojewódzkie biblioteki publiczne. Ustalenia rozpoczęto od definicji „wojewódzkiej biblioteki

publicznej”. Odwołano się do zapisu zawartego w art. 19 ust. 4 Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, zgodnie z którym „samorząd województwa organizuje i prowadzi co najmniej jedną wojewódzką bibliotekę publiczną” (Ustawa z 1997 r. o bibliotekach). Należało więc przewidywać, iż księżnic publicznych szczebla wojewódzkiego będzie 16, tyle co województw w Polsce. Jak wynikało z załączonych do raportu *Kultura i dziedzictwo narodowe w 2022 r. – Tablic w formacie XLSX w pliku ZIP* – w 2022 r. w Polsce funkcjonowało jednak o dwie więcej niż przewidywana liczba, a mianowicie 18 wojewódzkich bibliotek publicznych (Tabl. 1(13). *Sieć i działalność bibliotek publicznych w 2022 r.*). W polskojęzycznej Wikipedii funkcjonuje strona, w której zawartości umożliwiono dostęp do artykułów encyklopedycznych, poświęconych wojewódzkim bibliotekom publicznym (*Kategoria: Wojewódzkie biblioteki publiczne w Polsce*). Znalazły się tam odnośniki do 20 podmiotów, w tym dwóch bibliotek cyfrowych. Wszystkie instytucje zostały poddane przez autorki niniejszego artykułu dodatkowej weryfikacji, polegającej na sprawdzeniu, czy są prowadzone przez samorządy województw. Sprawdzano to w zapisach na ich stronach internetowych, w statutach i w ich „Biuletynach Informacji Publicznej”. W przypadku Bałtyckiej Biblioteki Cyfrowej i Zachodniopomorskiej Biblioteki Cyfrowej „Pomerania” nie potwierdzono takich danych. Były to kolekcje cyfrowe, a nie instytucje, które można byłoby – w rozumieniu definicji – zakwalifikować do zbioru badanych podmiotów⁶. Ostatecznie wyłoniono do badań 18 wojewódzkich bibliotek publicznych⁷.

W kolejnym kroku badań odnajdywano na stronach internetowych bibliotek odnośniki do posiadanych przez nie kont w serwisach społecznościowych. Takie działanie było podyktowane przekonaniem, że witryny

⁶ Jak wynika z zapisów zawartych w tekście *Porozumienia o współtworzeniu Bałtyckiej Biblioteki Cyfrowej* jest to prezentowany użytkownikom online zasób cyfrowy. Bałtycka Biblioteka Cyfrowa została założona przez uczestnika założyciela – Archiwum Państwowe w Koszalinie oraz Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku. Kolejnym uczestnikiem założycielem jest Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku (*Porozumienie o współtworzeniu Bałtyckiej Biblioteki Cyfrowej*). Zachodniopomorska Biblioteka Cyfrowa „Pomerania” jest kolekcją cyfrową dostępną w ramach *Zachodniopomorskiego Systemu Informacji N@ukowej i Region@lnej* stanowiącego część projektu *Biblioteka Cyfrowa* (Marcinkiewicz, b.d.).

⁷ Były to (w kolejności alfabetycznej): Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, Biblioteka Śląska w Katowicach, Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dra Witolda Bełzy w Bydgoszczy, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie).

księżnic można uznać za ich internetową „wizytówkę”, która dzięki połączeniu systemem hiperłączy z social mediami danej instytucji staje się elementem rozwiniętego systemu informacji i promocji biblioteki w sieci (Wałek, 2014, s. 110). Pozwoliło to na wytypowanie najbardziej popularnych social mediów przez nie używanych. Do takich zaliczono: Facebook, YouTube, Instagram, Twitter/X. Przy okazji zwrócono uwagę na usytuowanie odnośników do serwisów na tych stronach, ponieważ miało to wpływ na dotarcie do informacji o tym, że dana biblioteka wymieniony serwis posiada. Istotnym problemem było ustalenie, czy wytypowane księżnice umieściły na swojej stronie informacje o wszystkich posiadanych przez siebie serwisach. W celu zlokalizowania potencjalnych kont bibliotecznych w wybranych serwisach, do których nie zamieszczono odnośników, wykorzystywano ich wewnętrzne wyszukiwarki, wpisując kolejno całe nazwy bibliotek, ich skrócone nazwy (utworzone od pierwszych liter poszczególnych wyrazów). W ten sposób uzupełniono dane dotyczące oficjalnych profili księżnic, które nie zamieściły na swoich głównych stronach internetowych informacji o wszystkich posiadanych profilach, a mimo to je prowadziły.

Do badań wykorzystano metody: analizy stron internetowych i serwisów społecznościowych, statystyczną oraz porównawczą.

W związku z wyznaczonym tematem badań, sformułowano następujące, szczegółowe problemy badawcze:

1. Jaki procent bibliotek informuje na swoich stronach o posiadaniu kont w serwisach i gdzie zamieszczają informacje?
2. W jakich latach poszczególne biblioteki założyły pierwsze konta i na jakich serwisach społecznościowych?
3. Ile bibliotek ma współcześnie założone konta i na których serwisach społecznościowych?
4. Który z serwisów społecznościowych jest najbardziej, a który najmniej, wykorzystywany przez biblioteki?
5. Jaki procent bibliotek posiada konta na wszystkich serwisach społecznościowych?

PREZENTACJA I OMÓWIENIE WYNIKÓW BADAŃ

Analizę zebranych danych rozpoczęto od przedstawienia wyników badań dotyczących tego, które instytucje posiadały w wyznaczonym okresie (październik 2023) na swoich stronach internetowych odnośniki do prowadzonych kont w serwisach społecznościowych. Omówienie danych postanowiono przedstawić w ujęciu chronologicznym, który to kontekst umożliwił zilustrowanie zmieniającej się liczby kont bibliotek w danym serwisie w poszczególnych latach, z wyeksponowaniem daty założenia

pierwszego oraz liczby aktualnie prowadzonych profili. Następnie zaprezentowano dane dotyczące najpopularniejszych serwisów, rozpoczynając od najchętniej wykorzystywanego. Prezentację wyników zakończono informacją o liczbie bibliotek, które posiadają konta na wszystkich czterech, uwzględnionych w badaniach profilach.

INFORMACJA O AKTYWNOŚCI W SERWISACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH NA STRONACH BIBLIOTEK

Współczesna strona internetowa biblioteki nie jest już tylko prostą „wizytówką” ksiąźnicy w sieci. To za jej pośrednictwem użytkownicy otrzymują ciągły dostęp do informacji o usługach bibliotecznych z każdego miejsca na ziemi i w każdym czasie. Jedynym ograniczeniem w tym względzie jest zapewnienie stałego dostępu do Internetu. Dokonanie analizy 18 stron internetowych ksiąźnic publicznych szczebla wojewódzkiego pozwoliło na ustalenie, że nie wszystkie z nich należycie zadbały o wyeksponowanie prowadzonych przez bibliotekę serwisów, choć takich była zdecydowana większość. Najczęściej ksiąźnice podawały odnośniki do posiadanych serwisów w dwóch miejscach jednocześnie, w lewym lub prawym górnym rogu i dodatkowo u dołu strony⁸. Informacje bywały także zamieszczane tylko w prawym górnym rogu strony⁹. Na kilku stronach zakładka z serwisami została dodatkowo „przypięta” w prawym górnym rogu, co umożliwiało dotarcie do nich, niezależnie od aktualnie przeglądane fragmentu strony¹⁰. Jedna z bibliotek posiadała jedynie „przypięty” odnośnik do serwisu Facebook, natomiast link do platformy YouTube został zamieszczony wśród innych, w środkowej części strony¹¹. W pozostałych bibliotekach informacja o kontaktach została usytuowana u dołu strony¹² lub na stronie Biuletynu Informacji Publicznej danej biblioteki¹³. Jak ustalono, wszystkie osiem bibliotek, które były obecne w czterech serwisach społecznościowych, zamieściły informację o ich funkcjonowaniu

⁸ Np. Biblioteka Śląska w Katowicach, Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego w Białymstoku, Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie.

⁹ Np. Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dra Witolda Bełzy w Bydgoszczy.

¹⁰ Np. Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim; Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku.

¹¹ Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi.

¹² Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Witolda Gombrowicza w Kielcach, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie.

¹³ Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu.

na swojej stronie internetowej. Trzy z dziewięciu bibliotek posiadających trzy serwisy nie zamieściły odnośników do wszystkich posiadanych social mediów¹⁴ (por. Tab. 1). Znalazło to odzwierciedlenie we wskaźniku procentowym bibliotek, które poinformowały o kontach w mediach na swoich stronach. Zgodnie z wyliczeniem było ich 84% (por. Tab. 1).

Tabela 1. Wojewódzkie biblioteki publiczne w Polsce z uwzględnieniem liczby prowadzonych serwisów społecznościowych uwidocznionych na stronach internetowych: Facebook, YouTube, Instagram, Twitter/X; N=18

Wyszczególnienie	Liczba serwisów				
	4 serwisy	3 serwisy	2 serwisy	1 serwis	Razem bibliotek
Liczba bibliotek, które posiadają konta w danej liczbie serwisów	8	9	1	0	18
w tym z widocznym na stronie odnośnikiem do Facebooka	8/8	8/9	1/1	x	17/18 94%
w tym z widocznym na stronie odnośnikiem do YouTube	8/8	8/9	1/1	x	17/18 94%
w tym z widocznym na stronie odnośnikiem do Instagrama	8/8	6/8	0/0	x	14/16 88%
w tym z widocznym na stronie odnośnikiem do Twittera	8/8	0/1	0/0	x	8/9 89%
Liczba bibliotek, które mają odnośniki na stronie do wszystkich serwisów, które posiadają	8/8	6/9	1/1	x	15/18
Procent bibliotek, które mają odnośniki na stronie do wszystkich serwisów, które posiadają	100%	67%	100%	x	84%

Źródło: oprac. własne na podstawie zebranych danych.

PIERWSZE KONTA BIBLIOTEK W SERWISACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH

Aby odnieść się do tego, kiedy biblioteki założyły swoje pierwsze konta w serwisach społecznościowych należy przypomnieć od kiedy to w ogóle było możliwe, czyli w których latach powstały poszczególne media. Pre-

¹⁴ Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie (Instagram), Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie (Twitter/X).

kursorem w swoim gatunku była Nasza klasa, która została udostępniona Polakom w 2006 r. Serwis ten – z oczywistych względów – nie był inicjatywą, w której mogłyby z sukcesem partycypować biblioteki, a jednak znalazły się w tym względzie pewne wyjątki (Wójcik, 2014, s. 39-41).

Początki interesujących bibliotekarzy serwisów sięgają 2004 r., w którym to powstał Facebook, ale należy pamiętać, że polska wersja językowa zaistniała cztery lata później (por. Tab. 2). W pierwszym dziesięcioleciu XXI w. powstały również kolejne znane nam: YouTube (2005 r.), Twitter (2006 r.), czy Instagram (2010 r.). Należy jednak ponownie podkreślić, że były to serwisy w anglojęzycznej wersji, więc polskie ksiąznice mogły założyć swoje konta po raz pierwszy w 2007 r. Wówczas w Polsce zainaugurował swoją działalność YouTube, co wykorzystały biblioteki, zakładając w rok później pierwsze konto (por. Tab. 2; zob. też Sadowski, 2013, s. 27-30).

Tabela 2. Wojewódzkie biblioteki publiczne w Polsce ze względu na rok przystąpienia do serwisów społecznościowych

Nazwa serwisu społecznościowego	Data powstania	Data powstania polskiej wersji językowej	Przyjmuje my, jako punkt wyjściowy do badań	Biblioteki publiczne: pierwsze konta
Facebook	2004	2008	2008	2009
YouTube	2005	2007	2007	2008
X/Twitter	2006	2011	2010	2010
Instagram	2010	2012	2012	2013

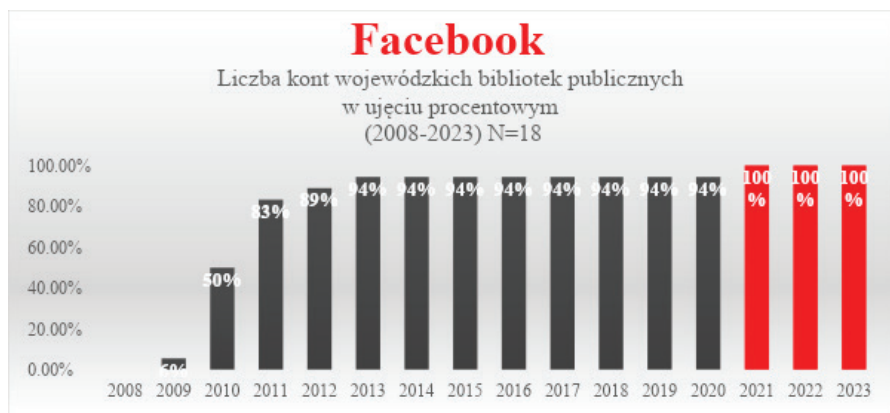
Źródło: oprac. własne na podstawie zgromadzonych danych¹⁵.

Biblioteki reagowały na bieżąco na pojawianie się nowych ofert mediów społecznościowych, i tak w 2009 r. powstały pierwsze konta na Facebooku, rok później na Twitterze/X i w 2013 r. na Instagramie.

¹⁵ W przypadku X/Twittera rok 2010 wzięty jako początkowy do badań, rozmiągający się z rokiem opublikowania polskojęzycznej wersji językowej serwisu (2011), wynika z faktu, iż w 2010 r. jedna z polskich publicznych bibliotek wojewódzkich założyła swoje konto na tym portalu (Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu; założyła konto na Twitterze w marcu 2010 r.).

KONTA BIBLIOTEK NA SERWISACH SPOŁECZNOŚCIOWYCH W UJĘCIU LICZBOWYM I PROCENTOWYM ORAZ NAJPOPULARNIEJSZE SERWISY WŚRÓD KSIĄŻNIC

Wojewódzkie biblioteki publiczne mają konta (stan: październik 2023 r.) na: Facebooku, YouTube, Instagramie i Twitterze/X. Dane dotyczące aktywności bibliotek na pierwszym z wymienionych portali zaprezentowano na wykresie 1. Od 2021 r. wszystkie poddane badaniom księżnice mają konta na Facebooku. Podobna sytuacja dotyczy portalu YouTube od 2022 r. (por. Wykres 2).

Wykres 1. Facebook. Liczba kont wojewódzkich bibliotek publicznych w ujęciu procentowym (2008-2023) N=18

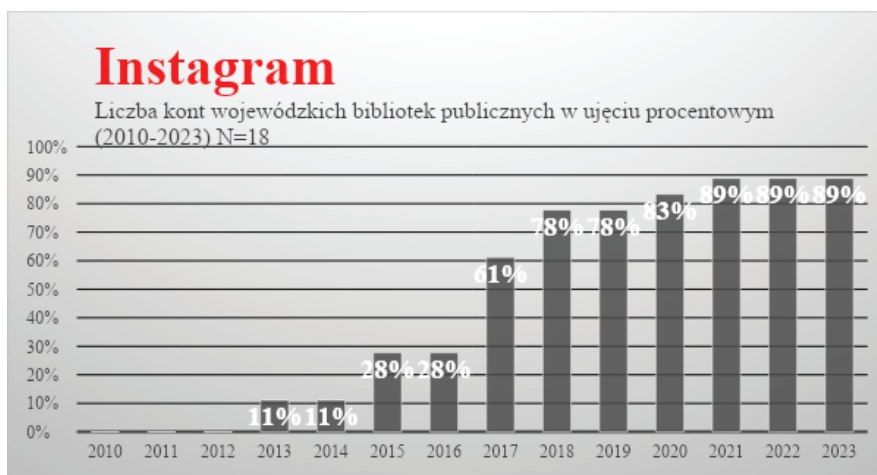
Źródło: oprac. własne na podstawie zebranych danych.

Wykres 2. YouTube. Liczba kont wojewódzkich bibliotek publicznych w ujęciu procentowym (2008-2023) N=18

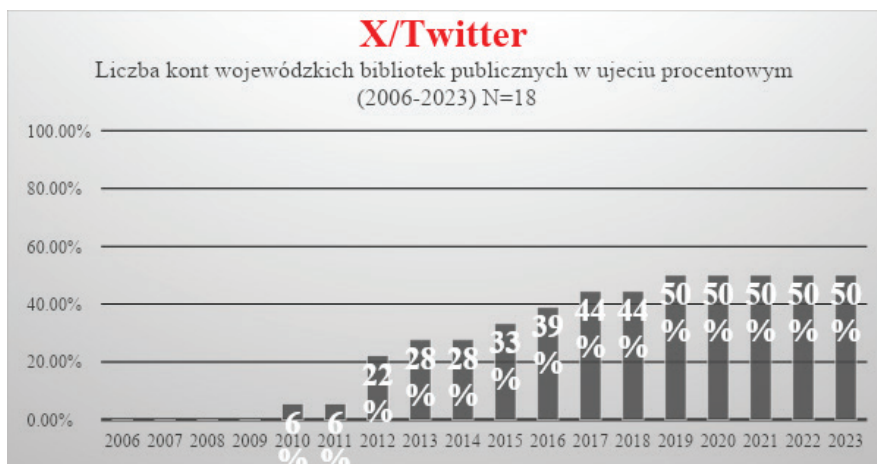
Źródło: oprac. własne na podstawie zebranych danych.

Nie mniej aktywne są polskie ksiąźnice na Instagramie. W 2023 r. prawie 90% bibliotek miało założone konta na tym portalu. Stan ten utrzymuje się od 2021 r., od którego jednak nie odnotowano przyrostu (por. Wykres 3). Czwarty z analizowanych serwisów nie cieszy się popularnością wśród bibliotek. Tylko połowa z nich prowadzi swoje konta w tej przestrzeni. Stan ten nie zmienia się od 2019 r. (por. Wykres 4).

Wykres. 3. Instagram. Liczba kont wojewódzkich bibliotek publicznych w ujęciu procentowym (2008-2023) N=18

Źródło: oprac. własne na podstawie zebranych danych.

Wykres. 4. Twitter/X. Liczba kont wojewódzkich bibliotek publicznych w ujęciu procentowym (2008-2023) N=18

Źródło: oprac. własne na podstawie zebranych danych.

Wykres 5. Liczba kont serwisów społecznościowych wojewódzkich bibliotek publicznych 2008 vs. 2023 N=18

Źródło: oprac. własne na podstawie zebranych danych.

Przy nazwach serwisów podano rok, w którym założono pierwsze konto.

Najpopularniejszymi serwisami wśród administratorów wojewódzkich bibliotek publicznych okazały się Facebook i YouTube (por. Wykres 5). W październiku 2023 r., kiedy przeprowadzano badania, wszystkie biblioteki miały konta w wymienionych serwisach. Niemalże tą samą popularnością cieszy się wśród bibliotecznych administratorów Instagram, który doceniło prawie 90% (16) badanych jednostek. Najmniej bibliotek zainteresowało się X/Twitterem. Obecnie ma na nim konta połowa bibliotek, jednak od wielu lat nie widać progressu w przyroście ich liczby.

SKALA AKTYWNOŚCI BIBLIOTEK MIERZONA LICZBĄ SERWISÓW, W KTÓRYCH DZIAŁAJĄ

Autorki ciekawiło, czy badane biblioteki preferują działalność w jednym serwisie, czy też zdecydowały się na trudniejszy krok i aktywność w większej ich liczbie. W świetle wyników badań przedstawiciele różnych grup wiekowych preferują różne serwisy (*Digital Global Overview Report 2023*; Kemp, 2023; Chwolek, 2023). Aby zatem dotrzeć do różnych pod względem wiekowym grup użytkowników, instytucje powinny dywersyfikować kanały komunikacji.

Zebrane dane pozwalają na stwierdzenie, iż prawie wszystkie placówki założyły konta w co najmniej trzech serwisach (por. Wykres 6). Nie ma też takiej, która zostałaby tylko przy jednym serwisie, a zatem pozostałe 5% działa w dwóch.

Wykres. 6. Procentowy udział wojewódzkich bibliotek publicznych, ze względu na liczbę serwisów społecznościowych, na których mają konta 2023; N=18

Źródło: oprac. własne na podstawie zebranych danych.

DYSKUSJA WYNIKÓW, WNIOSKI I REKOMENDACJE

Planując badania zwrócono uwagę na to, jaki procent bibliotek informuje na swoich stronach o posiadaniu kont w serwisach i w jaki sposób to robi (gdzie umieszcza informację) zauważając, iż nie wszystkie placówki tak czynią. Z analizy danych wyniknęło, że zdecydowana większość bibliotek zamieszcza informację w postaci linków do serwisów w prawym lub lewym górnym rogu swojej strony internetowej i dodatkowo na jej dole. Od tej reguły zdarzały się jednak sporadyczne wyjątki, a mianowicie informacja o kontach społecznościowych została zawarta jedynie u dołu strony lub na stronie Biuletynu Informacji Publicznej danej biblioteki. Oba wymienione na końcu sposoby należy uznać za niewystarczające.

Autorki interesowało, w jakich latach poszczególne biblioteki założyły pierwsze konta na wybranych serwisach. Jak ustalono pierwsze konto wojewódzkiej biblioteki publicznej powstało w 2008 r. na YouTubie i w rok później na Facebooku. W latach 2008-2013 interesujące nas książki posiadały już przynajmniej po jednym koncie w badanych mediach.

Kolejnym celem podjętych przez autorki badań było wyłonienie najbardziej popularnych serwisów wśród bibliotek. Najpowszechniejszymi okazały się Facebook i YouTube. Prawie wszystkie instytucje mają również konta na Instagramie. Warto tutaj przypomnieć, cytowany na początku ar-

tykułu raport Wójcika. Jak wynika z zamieszczonego w nim komentarza przedstawiciela firmy GEMIUS, do YouTube i Facebooka w 2022 r. średnio sięgało miesięcznie prawie 90% użytkowników Internetu. Zdaniem Wójcika oznacza to, że wykorzystując te dwa media jesteśmy w stanie dotrzeć do większości internautów. Biblioteki upodobały sobie Facebook i YouTube, być może dlatego, iż te serwisy do tej pory wiodą prym wśród międzynarodowych i polskich społeczności sieciowych (Chwolek, 2023; *Digital 2023*; *Global Overview Report*; Kemp, 2023; *Social Media 2023*, 2023). Zasięg Instagrama w grupie ALL wyniósł miesięcznie średnio około 50% (*Social Media 2023*, 2023). Natomiast tylko połowa bibliotek zainteresowała się X/Twitterem. Być może wiąże się to ze specyfiką tego medium. Krótki, szybki komentarz niekoniecznie jest specjalnością bibliotek.

Poszukiwano także odpowiedzi na pytanie o procent bibliotek posiadających konta na wszystkich czterech serwisach społecznościowych, wychodząc z założenia, że absolutnym minimum powinno być posiadanie go w przynajmniej jednym z serwisów. W świetle zgromadzonych danych można stwierdzić, że biblioteki starają się aktywnie uczestniczyć w dialogu ze swoimi odbiorcami, o czym świadczy fakt, iż większość z nich (95%) posiada konta przynajmniej w trzech mediach.

Autorki nie badały jakości zamieszczanych postów, nie weryfikowały również częstości i systematyczności w ich zamieszczaniu oraz charakteru i rodzaju komunikatów. Zagadnienia te wymagają oddzielnych badań.

Niewątpliwie w prowadzeniu serwisów pomogłyby bibliotekarzom praktyczne wskazówki. O roli mediów w odniesieniu do firm pisała m.in. Liana Evans (2011, s. 21-25; por. też Miotk, 2013), udzielając administratorom kont praktycznych porad, mających zastosowanie również w instytucjach non profit, którymi są biblioteki. Niektóre placówki, dostrzegając rolę dobrze wyszkolonej kadry, zainwestowały w kompetencje personelu. Jako dobry przykład może posłużyć Miejska Biblioteka Publiczna w Nowym Targu, która w ramach programu „Partnerstwo dla Książki”, otrzymała w 2019 r. od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dofinansowanie na cykl podstawowych szkoleń z mediów społecznościowych. „Nowe media coraz bardziej przenikają do dzisiejszych instytucji, dlatego nie można ignorować oczekiwań użytkowników. Zaplanowane zostały szkolenia z zakresu Social Mediów, ze szczególnym uwzględnieniem platform takich jak Facebook, Instagram oraz YouTube. Przewidziano także warsztaty z tworzenia blogów jako formy reklamy i poznanie dostępnych aplikacji pomocnych w organizowanych spotkaniach z czytelnikami. Zmieniające się i coraz bardziej wymagające społeczeństwo wyznacza nowe kierunki i zadania bibliotekom, oczekując zachowania z jednej strony tradycyjnej funkcji, a z drugiej – nowoczesności opartej na nowych formach pracy. Współczesny bibliotekarz to zawód, który wymaga sporej dawki kreatywności, poznawania nowych technologii i przede wszystkim

umiejętności zastosowania przykuwającej uwagi odpowiedniej reklamy, skierowanej do wybranej grupy osób. Osoba taka powinna umieć dostosować się do zmian rynkowych i wymagań użytkownika (Miejska Biblioteka Publiczna w Nowym Targu, 2019)".

Innym przykładem uzasadnienia konieczności szkoleń w funkcjonowaniu bibliotek w serwisach może być wysoka frekwencja bibliotekarzy na wykładzie organizowanym przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w ramach projektu „Informacja i komunikacja” poświęconym mediom społecznościowym w działalności bibliotek (Antczak & Wachowicz, 2023a i b). Uczestniczyli w nim bibliotekarze z całej Polski, reprezentujący wszystkie rodzaje bibliotek.

Badania ilościowe nie wyczerpują problematyki obecności bibliotek w serwisach społecznościowych. Należałoby je uzupełnić o te, dotyczące ich jakości. Istotnym sposobem pozyskania danych byłaby analiza dobrych praktyk bibliotek w interesującym nas zakresie oraz diagnoza błędów popełnianych przez administratorów kont. Należy dostrzec, jak ważne jest przygotowanie bibliotekarzy do pełnienia ról managerów w sieciach społecznościowych, aby ich posty mogły być ocenione jako profesjonalne.

BIBLIOGRAFIA

- Abram, S. (2007). Web 2.0, Library 2.0, and Librarian 2.0: preparing for the 2.0 World. Library and Information Services in Astronomy V: Common Challenges, Uncommon Solutions. ASP Conference Series, Vol. 377, proceedings of the conference held 18-21 June 2006 in Cambridge, Massachusetts, USA. Ricketts, S., Birdie, Ch., Isaksson, E. (Eds.), *Astrophysics Data System*, 161-167. <https://articles.adsabs.harvard.edu/full/seri/ASPC./0377/0000167.000.html>.
- Antczak, M. & Wachowicz, M. (2023a). Serwisy społecznościowe w komunikacji marketingowej biblioteki; <https://www.sbp.pl/ik/wyklady/nagrania-wykkladow>.
- Antczak M. & Wachowicz M. (2023b). Serwisy społecznościowe w komunikacji marketingowej biblioteki. <https://www.sbp.pl/images/files/ik/Serwisy-spoecznościowe.pdf>.
- Bacon, M. (2017). How library use social media?. <https://blog.techsoup.org/posts/how-libraries-use-social-media>.
- bgpw [Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej] (2018, 30 stycznia). Nowe technologie. Biblioteki i media społecznościowe. <https://bgpw.wordpress.com/2018/01/30/biblioteki-i-media-spoecznościowe/>.
- Boryczka, B. (2018). Wykorzystanie mediów społecznościowych w bibliotekach pedagogicznych. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy*, 1, <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/80/81>.
- Boryczka, B. (2009). Zaprosz mnie do swojego grona, zagraj ze mną w sieci. *Biblioteka w Szkole*, 7/8 (dodatek „Biblioteka: Centrum Informacji” [nr] 3, s. 5-6).

- Budyńska, B. & Jezierska, M. (oprac.) (2019). *Stan bibliotek w Polsce objętych badaniem Głównego Urzędu Statystycznego – 2018 r.* Warszawa, Biblioteka Narodowa. <https://www.bn.org.pl/download/document/1571226672.pdf>.
- Chwolek, K. (2023, 14 lutego). *Najpopularniejsze portale społecznościowe – Aktualny ranking popularnych aplikacji.* Inmedium.pl. <https://inmedium.pl/najpopularniejsze-portale-spolecznosciowe/>.
- Digital Global Overview Report. Datareportal. <https://www.slideshare.net/DataReportal/digital-2023-global-overview-report-summary-version-january-2023-v02>.
- Evans, L. (2011). *Social media marketing. Odkryj potencjał Facebooka, Twittera i innych portali społecznościowych.* Wydaw. Helion.
- Filipczak, M. (2008). Jak daleko stąd do nowoczesności - w stronę biblioteki drugiej generacji. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy*, 1 (92). <https://www.ebib.pl/2008/92/a.php?filipczak>.
- Gemius. <https://www.gemius.pl/o-nas.html>.
- Gmiterek, G. (2012). *Biblioteka w środowisku społecznościowego Internetu: biblioteka 2.0.* Wydaw. Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 2012.
- IAB Polska. <https://www.iab.org.pl/o-nas/>.
- Jaskowska, B. & Dudczak, A. (2007). Library 2.0. Rewolucja i przełom, czy kolejny etap rozwoju współczesnego bibliotekarstwa? *Przegląd Biblioteczny*, 3, 354-365.
- Kategoria: Wojewódzkie biblioteki publiczne w Polsce W: Wikipedia. Wolna Encyklopedia. https://pl.wikipedia.org/wiki/Kategoria:Wojew%C3%B3dzkie_biblioteki_publiczne_w_Polsce.
- Kemp, S. (2023, 26 January). Digital 2023: Global Overview Report. *Datarareportal* <https://datareportal.com/reports/digital-2023-global-overview-report>.
- Kent, P. G. (2008). Library 2.0: A Guide to Participatory Library Service. *Library Menagment*, 29, 447-448. <https://doi.org/10.1108/01435120810869200>.
- Korzeń, A. (2009). Interaktywne narzędzia internetowe w promocji wizerunku bibliotek publicznych. *Zagadnienia Informacji Naukowej. Studia Informacyjne*, 47, 1 (93), 53-70.
- Krysiński, P. (2019). Niewłaściwe wykorzystywanie mediów społecznościowych jako narzędzi zarządzania wizerunkiem instytucji sektora GLAM. Casus Facebooka i Instagrama, *Zarządzanie Biblioteką*, 11(1), 9-28.
- Lamberti, M., Theus, M. (2016). Media społecznościowe w polskich bibliotekach, archiwach i muzeach. *Biblioteka*, 0, 20(29), 183-206. http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_14746_b_2016_20_11.
- Lubińska, A. (2021). TikTok jako instrument komunikacji marketingowej bibliotek, *Przegląd Biblioteczny*, 4, 521-544. <http://ojs.sbp.pl/index.php/pb/article/view/877/788>.
- Machcińska, K. (2014). Media społecznościowe w bibliotece – rodzaje, funkcje, strategia działania. *Biuletyn Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej*, 267-276. https://delibra.bg.polsl.pl/Content/15554/Machcinska_Katarzyna_tekst.pdf.
- Machcińska, K. (2013). Facebook, You Tube, Twitter – jak promują się biblioteki? Marketing społecznościowy w bibliotece. *Forum Bibliotek Medycznych* 6/2 (12), s. 311-318. [https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Forum_Bibliotek_Medycznych/Forum_Bibliotek_Medycznych-r2013-t6-n2_\(12\)/Forum_Bibliotek_Me](https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Forum_Bibliotek_Medycznych/Forum_Bibliotek_Medycznych-r2013-t6-n2_(12)/Forum_Bibliotek_Me)

- dycznych-r2013-t6-n2_(12)-s311-318/Forum_Bibliotek_Medycznych-r2013-t6-n2_(12)-s311-318.pdf.
- Marcinkiewicz, L. (b.d.). *Ogólne założenia Zachodniopomorskiego Sytemu Informacji N@ukowej i Region@lnej tworzonego w ramach projektu „Biblioteka cyfrowa”*. Książnica Pomorska. https://zbc.ksiaznica.szczecin.pl/Content/1738/biblioteka_cyfrowa.pdf?handler=pdf.
- Miejska Biblioteka Publiczna w Nowym Targu (2019). *Social media w promocji bibliotek. O nowoczesnych technologiach informacyjnych w pracy bibliotek*. <https://www.nowotarski.pl/aktualnosci/region/social-media-w-promocji-biblioteki-5638.htm>.
- Miotk, A. (2013). *Skuteczne social media. Prowadź działania, osiągaj zamierzone efekty*. Wydaw. Helion.
- Morawiec, B. M. (2017, 23 lutego). *Ranking bibliotek w social mediach*. Lustro Biblioteki. <https://lustrbiblioteki.pl/2017/02/ranking-bibliotek-social-mediach/>.
- Onak, J. (2013/2014). Serwis Facebook jako narzędzie promocji bibliotek. *Folia Bibliologica*, 55/56, 161-169. https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-5421206c-1bfd-464a-a6ec-85579328f5bf/c/czas2913_55_56_2013_2014_11bb.pdf.
- Ostrowska, D. (2008). Od Web 2.0 do Biblioteki 2.0. *Bibliotekarz*, 3, 10-13. Polskie Badania Internetu. <https://pbi.org.pl/pbi/>
- Porozumienie o współtworzeniu Bałtyckiej Biblioteki Cyfrowej. Bałtycka Biblioteka Cyfrowa. *Porozumienie_o_wspoltworzeniu_BBC.pdf* (bibliotekacyfrowa.eu).
- Przybyś, J. & Pioterek, P. (2015). Media społecznościowe w służbie bibliotek W: *Biblioteki bez użytkowników...? Diagnoza problemu*, V Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Supraśl, 14-16 września 2015, Brzezińska-Stec, H & Żochowska, J., s. 339-356.
- Sadowski, M. (2013). *Rewolucja social media*. Wydaw. Helion.
- Stephens, M., Collins, M. (2007). Web 2.0, Library 2.0, and the Hyperlinked Library. *Serials Review*, 33 (4), 253-256.
- Stępniewska, D. (2008). Web 2.0 – nowa epoka w bibliotekarstwie? *Poradnik Bibliotekarza*, 9, 22-23.
- Tabl. 1(13). Sieć i działalność bibliotek publicznych w 2022 r. WYDZIAŁ_III_BIBLIOTEKI [plik XLSX]. (Tablice w formacie XLSX w pliku ZIP dodatek do raportu *Kultura i dziedzictwo narodowe w 2022 r.*). https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5493/2/20/1/kultura_i_dziedzictwo_narodowe_w_2022_r_tablice_w_formacie_xlsx_w_pliku_zip.zip.
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393). <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970850539>.
- Wąlek, A. (2014). Strony WWW bibliotek jako narzędzie promocji i narzędzie komunikacji z użytkownikiem. *Fides. Biuletyn Bibliotek Kościelnych*, 20(38 (1)), p. 109-118, https://mostwiedzy.pl/pl/publication/download/1/strony-www-bibliotek-jako-element-promocji-i-narzedzie-komunikacji-z-uzytkownikiem_11226.pdf, [accessed: 17 June 2023].
- Wojciechowska, M. & Orzoł, M. (2020). Promocja jako instrument marketingu wspierający działania bibliotek w obliczu niskiego czytelnictwa Polaków.

- Przykłady akcji i działań promujących czytelnictwo. *Zarządzanie Biblioteką*, 1(12), 23-35. <https://bibliotekanauki.pl/articles/1366368.pdf>.
- Wójcik, M. (2022). Profile bibliotek publicznych w serwisie Facebook jako źródło informacji o wydarzeniach lokalnych : komunikat z badań pilotażowych. W: Ślusarek, M., Janik, B. & Bukowczan, W. (red.), *Biblioteki pedagogiczne lokalnie: małe ojczyzny, duże perspektywy*, s. 39-46. Wydawnictwo Księgarnia Akademicka.
- Wójcik, M. (2014). Małe biblioteki publiczne w serwisach społecznościowych. [Small Public Libraries in Social Networking Sites]. W: Wojciechowska, M. (red.), *Sfera Kultury, Sfera Nauki: Współczesny Obraz Biblioteki*, s. 37-46. Oficyna Wydawnicza Edward Mitek.
- Wójcik, M. (2013). *Web 2.0 w działalności usługowej instytucji książki*. Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Wróblewski, Ł. (2019). Rola i znaczenie aktywności online użytkowników mediów społecznościowych w kształtowaniu wizerunku instytucji kultury. *Zarządzanie w Kulturze*, 2 (20), 221-239. <https://www.ejournals.eu/Zarządzanie-w-Kulturze/2019/20-2-2019/art/14247/>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 13 marca 2024 r.

MARIOLA ANTCHAK

Department of Information Science and Book Studies

Łódź University

e-mail: mariola.antczak@uni.lodz.pl

ORCID 0000-0002-4378-7101

MONIKA WACHOWICZ

Department of Information Science and Book Studies

Łódź University

e-mail: monika.wachowicz@uni.lodz.pl

ORCID 0000-0002-2846-374X

SOCIAL NETWORKING SITES OF POLISH REGIONAL PUBLIC LIBRARIES IN LIGHT OF QUANTITATIVE RESEARCH (2004-2023)

KEYWORDS: Public libraries. Social networking sites. Regional public libraries. Social media

ABSTRACT: Thesis/Objective – The main aim of this quantitative research was to trace changes that have occurred over the last two decades in the number of social media accounts and the selection of social networking sites used by regional public libraries in Poland to communicate with library users and other persons interested in library activities

and services. **Methods** – The analyzed material was obtained from the websites of the libraries and their official profiles available in selected social networks. The research was based on scientific and professional literature in the field. The following research methods were used: literature analysis and criticism, analysis of the content of websites and selected library social media accounts, bibliographic, statistical and comparative one. **Conclusions** – The analysis of the websites of 18 regional public libraries allowed authors to identify four social networking sites used most frequently. In the beginning of October 2023, these were (according to the percentage of libraries using given websites): Facebook (100%), YouTube (100%), Instagram (89%), X (known earlier as Twitter; 50%). Most libraries displayed links to those sites on their webpages. First account of regional public library was registered on YouTube in 2008 and Facebook in 2009. In the years 2008-2013 each library had at least one account in afore-mentioned social media. Libraries attempted to maintain active dialog with their users, confirmed by the fact that most of them (95%) had accounts on at least three different social networking websites.

WERONIKA KORTAS
Instytut Badań Informacji i Komunikacji
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: wkortas@umk.pl
ORCID 0000-0002-4276-7651

ACADEMIC LIBRARY ON FACEBOOK: A NARRATIVE REVIEW OF SCIENTIFIC LITERATURE PUBLISHED BETWEEN 2004 AND 2022

Dr. Weronika Kortas is an assistant professor at the Institute of Information and Communication Research at Nicolaus Copernicus University in Toruń. She graduated in Library and Information Science and Sociology from the same university and completed postgraduate studies in „User Experience.” She is the originator of the Toruń edition of the annual WIAD Scientific Conference (World Information Architecture Day), held at Nicolaus Copernicus University in Toruń since 2019, and she serves as the Chair of the

Organizing Committee. She is a member of the ISKO Scientific Society and the editorial board of the scientific journal „TSB.” Kortas is the author of numerous scientific articles and participates in national and international conferences. From 2023 to 2024, she led the User Experience subgroup (research planning and application evaluation for ET/VR based on user experience – UX) within the Bitscope project, funded by the National Science Centre. The scientific supervisor of this project was Professor Veslava Osińska. The author’s research interests include online communities – meeting their members’ informational and communicational needs, user-centered design, User Experience (UX), and social reading.

KEY WORDS: Facebook. Academic library. Library on Facebook. Social media. SM marketing. Information behavior.

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – This narrative review aims to synthesize and analyze the existing body of research concerning using Facebook (Fb) by academic libraries. **Method** – By conducting a comprehensive examination of 23 studies published between 2004 and 2022, this review identifies trends, research methods, and key findings in the field. The studies are categorized into three groups based on their methodologies: content analysis, surveys/interviews, and mixed methods. **Results** highlight the advantages of Fb in academic libraries, emphasizing tailored strategies, quality content, and adaptability to user preferences for improved communication and marketing. Additionally, Fb proves effective in facilitating communication, promoting library services, and gathering user feedback. **Conclusion** – This review identifies research gaps and provides insights for future studies, indicating Fb's value in academic library settings.

INTRODUCTION

The authors of the article "A review of Facebook research in social sciences" identified three main reasons why Facebook (Fb) is significant in terms of social sciences. Firstly, actions taken on Fb such as making connections, expressing preferences, and updating statuses leave behind traces in the form of observable data. This platform allows for the study of human behavior, which was previously difficult to examine. Fb can be treated as a constantly replenished database, and due to the platform's popularity in various countries and among different demographic groups, it offers a unique source of information about user behaviors. Therefore, one can study issues such as ways of making acquaintances, communicating identity, or spreading social networks (Wilson, Gosling & Graham, 2012).

The second reason arises from Fb's enormous popularity. According to available data, Facebook has achieved the distinction of being the first social media platform to surpass one billion registered accounts globally, with a current active user base of over 2.9 billion individuals per month, a number that continues to ascend (Dixon, 2023; Mixbloom, 2023). While it is true that younger demographics have exhibited a predilection for platforms such as TikTok and Snapchat, which resonate more with the Millennial cohort (Mixbloom, 2023), as of January 2023, a comprehensive demographic analysis has revealed that the primary user constituency on Fb comprises individuals between the ages of 25 and 34, constituting 29.9% of the global user population, with a gender distribution of 17.6% male and 12.3% female. Additionally, the second most prominent user cohort on Fb was individuals aged 18 to 24, constituting 21.5% of the total user base (Dixon, 2023). The inference to be drawn is that libraries should be mindful of the significant user demographic and consider their needs when creating content¹. This still makes Fb itself a subject of scientific re-

¹ See Lubińska A. (2021). TikTok jako instrument komunikacji marketingowej bibliotek, *Przegląd Biblioteczny*, 89(4). (accessed: 21.08.2023) ojs.sbp.pl/index.php/pb/article/view/877.

search, as in addition to reflecting existing social processes, it is also a place where many new ones emerge that change the way hundreds of millions of people relate to each other and share information. Although some commentators believe that Fb is disconnected from the real world, for many people living in industrialized societies, it has become a fundamental element of daily life. As a result, online and offline worlds have been at least partially integrated (Lampe, Ellison & Steinfield, 2016, cited in Wilson et al, 2012 p. 205).

Thirdly, the growing popularity of Fb and its integration with daily life bring new benefits and risks for society, such as issues of privacy and information disclosure. These new situations are monitored and studied for the positive and negative effects that the platform has on society (Wilson et al, 2012).

It is worth adding that analyzing the history of literature in a research context, particularly when investigating the operation of academic libraries on social media platforms like Fb, is essential. It allows researchers to gain valuable insights into best practices, identify trends, contribute to knowledge sharing, and pinpoint areas for improvement. This historical perspective offers lessons from past experiences, keeps those responsible for managing library Fb pages updated with advancements, encourages collaboration, and highlights potential focus areas for ongoing research and library management.

METHOD

Collecting materials for the narrative literature review described in this article consisted of an author-initiated search conducted using the Library Information Science & Technology Abstracts (LISTA) database and the catalogs of the Main Library of Nicolaus Copernicus University in Toruń (NCU ML). The objective of this search was to locate scientific publications discussing the presence of academic libraries on Fb, considering online publications worldwide within the time spanning from 2004 (since the creation of Fb) to the end of 2022. The sources were selected based on their reputation and comprehensiveness in library science, information technology, and scholarly research.

LISTA database is a well-known and established library and information science resource, including scholarly articles, conference proceedings, books, and book reviews. Hence, it is a practical resource for identifying relevant research articles on the activities of libraries on Fb. Similarly, NCU ML is a respected institution that provides access to various scholarly materials and electronic resources. NCU ML offers a comprehensive search function that enables users to explore its collection and the combined catalogs of other academic libraries in Poland, including the National Library.

Additionally, NCU ML provides access to a range of electronic resources, such as Academic Search Ultimate (EBSCOhost), Elsevier ScienceDirect Journals Complete, and the Directory of Open Access Journals (DOAJ), which were used to expand the search beyond the LISTA database and identify relevant research articles on the topic of libraries on Fb published in peer-reviewed journals.

The catalogs of NCU ML and other academic libraries were deemed valuable resources in identifying relevant research articles on libraries on Fb published in peer-reviewed journals. Thus, searching these catalogs enabled the identification.

Identifying pertinent research articles regarding library activities on Fb involved conducting searches in the LISTA and NCU ML databases, employing specific criteria. The search criteria encompassed the logical term/phrase "academic library" alongside the keyword "Facebook." Furthermore, the selected articles must be available online and published between 2004 and 2022 in peer-reviewed journals and periodicals. Additionally, only articles written in English were considered within the search results to guarantee the inclusion of high-quality and pertinent research articles regarding libraries on Fb.

The bibliographic data, including abstracts, keywords and DOI or links, were exported to MS Excel, where a table was created. It contained columns: title, author, bibliographic details, abstract, keywords, language, and DOI or link to the full text. Relevant information was entered into the respective columns.

A total of 121 articles were found. Subsequently, the articles were analyzed and assessed to determine if they met the following three criteria. Firstly, articles had to pertain to academic libraries. Secondly, they were required to investigate of Fb. In cases where other SM platforms were also examined, the research related to Fb had to be distinctly separated. Thirdly, the selected articles had to be published in academic journals that underwent peer review or were presented as conference materials subjected to peer review.

OVERVIEW OF SELECTED STUDIES

Twenty-three publications were selected for analysis. The earliest published article meeting all criteria dates back to the year 2007. Consequently, the chronological scope of the analyzed publications spans from 2007 to 2022 and most of the articles were published in 2014 ($n = 05$). The overview of the included studies is presented in Table 1. It displays that majority of the studies ($n = 13$) were published collaboratively with two and more than two authors. Most articles concern libraries from the United States ($n = 10$).

Table 1. The overview of the analyzed studies

Authors	Year	Geographic Area	Area of interest	Method
Charnigo & Barnett-Ellis	2007	United States	126 academic librarians	Survey / Interview
Connell	2008	United States	Students at Valparaiso University	Survey / Interview
Hendrix et al.	2009	United States	Academic Health Sciences Libraries	Survey / Interview
Ayu & Abrizah	2011	Malaysia	25 academic libraries	Content analysis
Phillips	2011	United States	17 academic libraries	Content analysis
Aharony	2012	United States	Public and academic libraries	Content analysis
Walton	2013	United Kingdom	University of Sussex Library in Brighton	Content analysis
Giri, Kar & Bimal	2014	India	Indira Gandhi Delhi Technical University for Women Library	Content analysis
Palmer	2014	Australia	University library websites	Content analysis
Tan et al	2014	Asia Pacific region	82 Fb pages of university libraries	Content analysis
van Beynen & Swenson	2014	United States	Student-run Fb groups	Content analysis
Witte	2014	United States	28 academic libraries from Ohio, Indiana, and Kentucky	Content analysis
Kasperek & Messersmith	2015	United States	Mansfield University Library	Comprehensive Approach
Winn, Groenendyk & Rivosecchi	2015	Australia	The University of British Columbia	Survey / Interview
Chatten & Roughley	2016	United Kingdom	University of Liverpool	Content analysis
Al-Daihani & Abrahams	2018	Different countries	100 English-language universities according to the 2014 Shanghai World University Rankings	Content analysis
Peñaflor	2018	Philippines	University Libraries	Content analysis

Shaffer, Martin & Simpson	2018	United States	Troy University Libraries	Content analysis
Lesda, Gouldin & Lowe	2019	United States	University Libraries	Comprehensive Approach
Tyson et al	2019	New Zealand	University of Canterbury Library	Content analysis
Chan, Lam & Chiu	2020	Hong Kong	University of Hong Kong Libraries	Comprehensive Approach
Affum	2021	Ghana	Borsah Library Complex (Cape Coast Technical University) Main Library	Survey / Interview
Chi	2021	Vietnam	Four academic libraries in Ho Chi Minh City	Content analysis
Chi	2022	Vietnam	Students at four Vietnamese universities	Survey / Interview

Three main groups of articles can be distinguished based on the type of research conducted (Table 2). The first was titled “content analysis”. This group includes fifteen texts in which the authors examined Fb pages regarding what is posted on them, how it is presented, and to whom it is directed. The second group, titled “Survey/Interview”, contains six articles. The authors of these texts investigated the behavior and opinions of users and employees in the context of library pages on Fb. The final group comprised three studies, for which a comprehensive research approach was undertaken, involving the application of both methods.

Table 2. Research Methods Employed in the Analyzed Articles

Used method	No. of articles	Research questions
Content analysis	15	How is information posted, presented, and directed to specific audiences?
Survey / Interview	6	What are the attitudes and behaviors of users and employees towards library Fb pages?
Comprehensive research approach	3	Both of the above questions.

RESULTS

A thorough examination of the texts of the researched articles was undertaken to uncover the primary discoveries and recommendations that underpin this section. Following the categorization of thematic areas, the results and suggestions were amalgamated to enable a comprehensive analysis of the articles. This method facilitated a holistic overview of the collective insights and proposals presented in the literature.

Regarding the findings extracted from the examined articles concerning the involvement of academic libraries on Fb, these can be categorized into the following thematic domains: (1) Perceptions of Facebook in Academic Libraries; (2) User Acceptance and Privacy Concerns; (3) Library Usage of Facebook; (4) Benefits of Facebook for Libraries.

Articles according to this division are discussed below. Then, after discussing the findings, recommendations are presented based on the authors' suggestions in the analyzed articles.

FINDINGS

Perceptions of Facebook in Academic Libraries

Perceptions of Fb in academic libraries can be mixed, with varying opinions among librarians. According to Hendrix et al. (2009), most librarians are aware of Fb's potential, but the extent to which they embrace it as a tool for their profession differs. Some librarians view Fb as a valuable tool for engaging with students and promoting library services. In contrast, others may perceive it as falling outside professional librarianship's scope, as Charnigo and Barnett-Ellis (2007) noted.

One of the factors influencing these differing perspectives is the concern about the appropriateness of Fb in academic settings. Questions about whether Fb aligns with the educational mission of libraries can impact its adoption. Privacy issues are another concern that can limit Fb usage in academic libraries. Librarians may worry about collecting and handling user data on the platform. Additionally, staff limitations, such as the availability of personnel to manage and maintain a Fb presence, can also shape perceptions of its utility within the academic library context (Aharony, 2012).

In summary, while Fb has the potential to be a valuable tool in academic libraries, varying perceptions among librarians exist, influenced by concerns about appropriateness, privacy, and staffing constraints. These factors contribute to the diverse viewpoints held within the academic library community regarding the role of Fb in their professional practice.

User Acceptance and Privacy Concerns

User acceptance and privacy concerns play a significant role in shaping the dynamics of library engagement, particularly in SM. As revealed in a study conducted by Chi (2022), respondents generally are willing to embrace library contact through platforms such as Fb. This openness reflects the evolving nature of information dissemination and user expectations in the digital age. However, it is crucial to acknowledge the nuanced landscape of user attitudes, as highlighted by Connell (2008). Some library users express valid privacy concerns regarding interactions through SM channels. These concerns underscore the need for libraries to strike a delicate balance between fostering user engagement and safeguarding individuals' privacy rights, thereby navigating the complex intersection of user acceptance and privacy considerations in the digital library landscape (Connell, 2008).

In summary, the interaction between user acceptance and privacy concerns in library engagement through SM is multifaceted. Users generally embrace library contact via SM. However, privacy concerns remain a significant consideration. Balancing user engagement and privacy protection is critical for libraries in the digital era.

Library Usage of Facebook

Libraries utilize Fb for various purposes, as highlighted in several studies. Firstly, Fb serves as a potent tool for library promotion, as noted by Tan et al. (2014). Furthermore, it serves as a platform for information dissemination, photo sharing, chat-based reference services, and maintaining a library's online presence, as emphasized by Tyson et al. (2019) and Hendrix et al. (2009). This comprehensive strategy enables libraries to establish effective connections with their audience.

Phillips (2011) underscores that Fb provides an interactive medium for libraries to engage with students and convey their identity and purpose. Through this platform, libraries can foster community and interaction with their patrons.

Additionally, research by Palmer (2014) identifies two primary forms of interaction on library Fb pages: comments on library posts and engagement with visual content. These interactions contribute to the overall engagement and outreach of library Fb pages.

Lastly, it's important to note that the frequency of posts on library Fb pages plays a significant role in determining the engagement rate. Regular and well-timed posts can enhance user interaction and participation on library Fb pages (Peñaflor, 2018; Chi, 2021).

In summary, libraries harness Fb for diverse purposes, from promotion to community engagement. The platform's interactivity and content stra-

tegies, as well as the frequency of posts, are key factors influencing the success of library Fb pages in reaching and connecting with their audiences.

Benefits of Facebook for Libraries

Fb has become a valuable platform for libraries to connect with their patrons and enhance their services. Several studies have highlighted the advantages of utilizing Fb for library outreach and engagement. First, Fb's immediacy, informality, and interactivity provide libraries with unique opportunities to shape their image and interact with students in a more approachable manner (Phillips, 2011). Users also perceive a library's Fb page as a convenient platform for communication, making it easier for patrons to seek assistance and stay updated on library news and events (Walton, 2013).

Moreover, Fb is an effective tool for marketing library services, building user relationships, and obtaining valuable feedback from the community (Tan et al., 2014; Chatten & Roughley, 2016). This engagement is exceptionally cost-effective, a critical consideration for resource-conscious institutions such as academic libraries. However, success on Fb requires careful attention to factors like collaboration, communication, timing, and diverse content creation (Giri, Kar & Bimal, 2014).

In addition to marketing and engagement, Fb is an excellent platform for promoting library collections, educating users, and attracting new readers (Affum, 2021). It is not limited to promotional activities; Fb can also be utilized as an educational tool by delivering information literacy content effectively (Winn, Groenendyk & Rivosecchi, 2015; Tyson et al., 2019).

In summary, Fb offers libraries many benefits, including the ability to shape their image, improve communication, engage users, and effectively promote their services and collections. When used strategically, Fb can be a powerful tool for libraries to fulfill their mission of providing information and education to their communities.

RECOMMENDATIONS

Based on the analysis of selected articles, several recommendations have emerged for libraries seeking to enhance their presence on SM platforms. Academic libraries, in particular, can benefit from these insights. Firstly, academic libraries should increase their posting frequency and employ visually engaging content (Al-Daihani & Abrahams, 2018; Shaffer, Martin & Simpson, 2018; Chan, Lam & Chiu, 2020). Furthermore, conducting surveys to understand user expectations better, as Chi (2021) advocates, can help libraries tailor their SM strategies.

To effectively connect with students, libraries should align their content with students' interests, utilize vivid visuals, incorporate unique fea-

tures, and encourage social interaction, as recommended by Chi (2022). Notably, the quality of content should take precedence over quantity, in line with findings from Tan et al. (2014) and Lam, Au, and Chiu (2014). The study underscores that successful SM practices for libraries hinge on comprehending the user base, making informed decisions, and ensuring continuity, especially during staff transitions, as Lesda, Gouldin, and Lowe (2019) noted.

User-generated informal and conversational content has been shown to generate more engagement, as Al-Daihani and Abrahams (2018) and Lam, Au, and Chiu (2014) emphasized. Libraries are encouraged to adopt an entertaining and interactive style on SM while sharing visually appealing content, as suggested by the same authors and Chan, Lam, and Chiu (2020). Furthermore, libraries should strategically harness advanced features such as live videos and hashtags while scheduling their posts to maximize their impact.

Researchers recommend avoiding controversial topics, as highlighted by Kasperek and Messersmith (2015) and Shaffer, Martin, and Simpson (2018). Well-prepared profile pictures and cover photos play a crucial role in establishing a positive online image, as indicated by Lam, Au, and Chiu (2014). Short video clips are particularly effective for engaging younger audiences. Lastly, libraries should balance creating their own content and sharing relevant content from external sources, as Witte (2014) suggested.

In summary, academic libraries can enhance their SM presence by following these recommendations, emphasizing the importance of user engagement, content quality, and strategic use of features while being mindful of their audience's preferences and expectations.

LIMITATIONS OF THE STUDY

The limitations of this study encompass several aspects, including the choice of the database, language-based filtering, the search strategy employed, and the inclusion of only 23 studies in the review. Data extraction relied on two primary sources: LISTA database and the catalogs of NCU ML, which provides access to a range of electronic resources, such as Academic Search Ultimate, Elsevier ScienceDirect Journals Complete, and the Directory of Open Access Journals. Despite access to numerous databases, there remains a possibility that not all relevant articles have been located. Furthermore, despite the implementation of a rigorous search strategy, there is a possibility of missing certain studies due to disparities in keywords and a concentration on English-language publications.

CONCLUSION AND FUTURE RESEARCH DIRECTIONS

This narrative review examined the literature published between 2004 (since the inception of Fb) and the end of 2022 on using Fb by academic libraries. After searching relevant databases and applying additional criteria, 23 studies were included in this review. These articles came from different countries. The chronological scope of the analyzed publications covers the years 2007–2022, and most of the articles were published in 2014 ($n = 05$). Most studies ($n = 13$) were published jointly with two or more authors. Most articles concern libraries from the United States ($n = 10$).

The materials analyzed in the study were categorized into three groups based on the research methods employed. The first category contains fifteen texts that use content analysis as a research method. This method is based on a systematic approach and interpretation of activity data in articles. The studies focused on several themes, including the use of SM by libraries, the impact of SM on information behavior, and the effectiveness of SM marketing by libraries.

Six articles were identified within the second group, and data was collected through surveys and interviews. These studies employed diverse survey and interview techniques to gather information regarding the utilization of SM by libraries and their patrons. The third group also encompasses three articles that adopt a mixed-method approach, combining content analysis with survey and interview techniques.

In conclusion, the analyzed studies underscore the potential benefits of Fb for academic libraries, emphasizing its role as a versatile communication and marketing tool. However, these benefits come with the caveat that libraries must tailor their approaches, prioritize content quality, and remain adaptable to changing user expectations. The multifaceted role of Fb in academic libraries, from addressing librarians' varying perceptions to navigating privacy concerns, has been explored. The study also highlights the importance of using Fb to foster user engagement and educational outreach. Ultimately, the research provides actionable recommendations for academic libraries to harness the full potential of Fb in connecting with students and promoting their services effectively.

The review reveals several research gaps in the field, including a lack of studies examining the impact of SM on specific library services and programs, limited research on the effectiveness of SM in promoting library collections, and few studies exploring SM's potential to support library outreach efforts to underserved communities.

It is essential to address these gaps in research for several reasons. Firstly, understanding the impact of SM on specific library services and programs is crucial for designing effective strategies and allocating resources. By investigating how SM influences various aspects of library operations,

such as reference services, programming, or information dissemination, we can optimize these services to meet library users' needs better.

Secondly, examining the effectiveness of SM in promoting library collections is essential for maximizing the reach and impact of these resources. Libraries invest significant resources in acquiring and maintaining collections, and leveraging SM platforms can enhance their visibility, accessibility, and usage. By conducting studies on this topic, we can identify best practices, improve collection promotion techniques, and ultimately increase user engagement with library materials.

Thirdly, exploring SM's potential to support library outreach efforts to underserved communities is paramount for promoting equitable access to information and resources. Underserved communities often face barriers to library services and may not be aware of the available resources. By harnessing the power of SM, libraries can extend their reach, connect with marginalized populations, and tailor their services to meet their needs better. Research in this area can illuminate effective strategies for engaging underserved communities through SM platforms and help bridge the digital divide.

Lastly, Fb has surpassed one billion global users, with 2.9 billion monthly active users. Demographic analysis as of January 2023 highlights a primary user group aged 25 to 34, making up 29.9% of the user population, followed by those aged 18 to 24 at 21.5%. This indicates that libraries still have a substantial Fb user base. However, libraries must adapt their content strategies, recognizing that younger generations will require new approaches and exploring alternative social media platforms.

BIBLIOGRAPHY

- Affum, M. Q. (2021). Promoting Borsah Library Complex (Cape Coast Technical University) Main Library Through Facebook. *Library Philosophy & Practice*, 6438. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/6438>
- Aharony, N. (2012). Facebook use in libraries: an exploratory analysis. *Aslib Proceedings*, 64, 358-372. <https://doi.org/10.1108/00012531211244725>
- Al-Daihani, S. M., & Abrahams, A. (2018). Analysis of Academic Libraries' Facebook Posts: Text and Data Analytics. *Journal of Academic Librarianship*, 44, 216-225. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2018.02.004>
- Ayu R. A., & Abrizah, A. (2011). Do you Facebook? Usage and applications of Facebook page among academic libraries in Malaysia. *International Information & Library Review*, 43(4), 239-249. <https://doi.org/10.1016/j.iilr.2011.10.005>
- Chan, T. T. W., Lam, A. H. C., & Chiu, D. K. W. (2020). From Facebook to Instagram: Exploring user engagement in an academic library. *Journal of Academic Librarianship*, 46(6), 17-29. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102229>
- Charnigo, L., & Barnett-Ellis, P. (2007). Checking out Facebook.com: The Impact of a Digital Trend on Academic Libraries. *Information Technology & Libraries*, 26, 23-34. <https://doi.org/10.6017/ital.v26i1.3286>

- Chatten, Z., & Roughley, S. (2016). Developing Social Media to Engage and Connect at the University of Liverpool Library. *The New Review of Academic Librarianship*, 22(2-3), 249-256 <https://doi.org/10.1080/13614533.2016.1152985>
- Chi, D. T. P. (2021). Content Analysis of the Facebook Pages of Selected Academic Libraries in Vietnam. *Journal of Information Science Theory and Practice*, 9(1), 79-89. <https://doi.org/10.1633/JISTaP.2021.9.1.6>
- Chi, D. T. P. (2022). Exploring Student Engagement on Library Facebook Pages: A Survey of Vietnamese Academic Libraries. *Journal of Librarianship and Information Science*, 10(2), 17-29. <https://doi.org/10.1633/JISTaP.2022.10.2.2>
- Connell, R. S. (2008). Academic Libraries, Facebook and MySpace, and Student Outreach: A Survey of Student Opinion. *Libraries and the Academy*, 9, 25-36. <https://doi.org/10.1353/pla.0.0036>
- Dixon S. J., (2023). *Global social networks ranked by number of users 2023*, <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>
- Giri, R., Kar, D. C., & Sen, B. K. (2014). The Effect of Facebook Adoption in an Academic Library. *World Digital Libraries*, 7(2), 133-144. <https://doi.org/3233/WDL-120123>
- Hendrix, D., Chiarella, D., Hasman, L., Murphy, S., & Zafron, M. L. (2009). Use of Facebook in academic health sciences libraries. *Journal of the Medical Library Association*, 97(1), 44-47. <https://doi.org/10.3163/1536-5050.97.1.008>
- Kasperek, S., & Messersmith, B. (2015). The Library that Cried Wolf. *Pennsylvania Libraries: Research & Practice*, 3, 53-75. <https://doi.org/10.5195/palrap.2015.87>
- Lam, E. T. H., Au, C. H., & Chiu, D. K. W. (2019). Analyzing the use of Facebook among university libraries in Hong Kong. *Journal of Academic Librarianship*, 45, 7-15. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2019.02.007>
- Lasda, E. M., Gouldin, C. F., & Lowe, A. F. (2020). Rethinking Facebook: An Exploration. *Marketing Libraries Journal*, 4(1), 81-106. <https://journal.marketinglibraries.org/mljv4i1-81-106/>
- Palmer, S. (2014). Characterizing University Library Use of Social Media: A Case Study of Twitter and Facebook from Australia. *The Journal of Academic Librarianship*, 40(6), 611-619. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2014.08.007>
- Peñaflor, J. (2018). Beyond "Likes". *Library Management*, 39(1/2), 59-65. <https://doi.org/10.1108/LM-12-2016-0100>
- Phillips, N. K. (2011). Academic Library Use of Facebook: Building Relationships with Students. *Journal of Academic Librarianship*, 37, 512-522. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2011.07.008>
- Shaffer, C., Martin, A., & Simpson, J. (2018). It just went viral: Now what? *South-eastern Librarian*, 66(2), 2-5. <https://digitalcommons.kennesaw.edu/seln/vol66/iss2/2/>
- Tan C., Hedren S. W. Y., Kiat F. S. E., Somasundram V. & Wong E. (2012). Asia-Pacific Libraries on Facebook: Content Analysis on Posts and Interactions. *Singapore Journal of Library & Information Management*, 41, 51-58. <https://www.academia.edu/4044843>
- Tyson, A. F., Angelo A., McElwaine B., & Tauro K. (2019). Delivering Information Literacy via Facebook: Here Comes the Spinach! *Evidence Based Library & Information Practice*, 14(2), 33-50. <https://doi.org/10.18438/ebliip29532>

- van Beynen, K., & Swenson, C. (2016). Exploring Peer-to-Peer Library Content and Engagement on a Student-Run Facebook Group. *College & Research Libraries*, 77(1), 34-50. <https://doi.org/10.5860/crl.77.1.34>
- Walton, E. (2013). "Suggest a Book for the Library" – Using Facebook for Purchase Suggestions at the University of Sussex Library. *ALISS Quarterly*, 8(2), 19-21. <http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/43799>
- Winn, D., Groenendyk, M., & Rivoecchi, M. (2016). Like, Comment, Retweet: Understanding Student Social Media Preferences. *Partnership*, 10(2). <https://doi.org/10.21083/partnership.v10i2.3449>
- Wilson, R., Gosling, S., & Graham, L. (2012). A review of Facebook research in the social sciences. *Perspectives on Psychological Science*, 7(3), 203-202. <https://doi.org/10.1177/1745691612442904>
- Witte, G. G. (2014). Content generation and social network interaction within academic library Facebook pages. *Journal of Electronic Resources Librarianship*, 26(2), 89-100. <https://doi.org/10.1080/1941126X.2014.910356>

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 9 marca 2024 r.

WERONIKA KORTAS

Institute of Information and Communication Research

Nicolaus Copernicus University in Toruń

e-mail: wkortas@umk.pl

ORCID 0000-0002-4276-7651

BIBLIOTEKA AKADEMICKA NA FACEBOOKU: PRZEGLĄD LITERATURY NAUKOWEJ Z LAT 2004-2022

KEYWORDS: Facebook. Biblioteka akademicka. Biblioteka na Facebooku. Media społecznościowe. Marketing w mediach społecznościowych. Zachowania informacyjne

ABSTRAKT: Teza/Cel – Celem niniejszego przeglądu literatury jest synteza i analiza istniejących opracowań naukowych na temat wykorzystania Facebooka przez biblioteki akademickie. **Metody badań** – Za pomocą kompleksowej analizy 23 opracowań opublikowanych w latach 2004-2022 autorka identyfikuje w swoim artykule trendy, metody badań i kluczowe odkrycia w omawianej dziedzinie. Opracowania podzielono na 3 kategorie w zależności od stosowanej w nich metodologii: analizy treści, ankiet/wywiadów lub metody mieszanej. **Wyniki** – Autorka podkreśla zalety wykorzystywania Facebooka przez biblioteki akademickie, kładąc nacisk na: strategie dopasowywane do indywidualnych potrzeb, jakość treści oraz dostosowywanie się do preferencji użytkowników w celu polepszenia komunikacji i marketingu. Ponadto Facebook wykazuje dużą skuteczność w ułatwianiu komunikacji, promowaniu usług bibliotecznych oraz gromadzeniu informacji zwrotnych od użytkowników. **Wnioski** – Niniejszy przegląd literatury pozwala zidentyfikować niezagospodarowane obszary badawcze i zgromadzić spostrzeżenia przydatne w kolejnych badaniach, wskazując na przydatność Facebooka w środowisku bibliotek akademickich.

IZABELA IWONA SWOBODA
Instytut Nauk o Kulturze
Wydział Humanistyczny
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: izabela.swoboda@us.edu.pl
ORCID 0000-0002-9610-4634

KOMPUTERYZACJA PROCESÓW BIBLIO- TECZNO-INFORMACYJNYCH TEMATEM OBRAD KONFERENCJI ORGANIZOWANYCH W POLSCE W LATACH 60. i 70. XX W.

Dr Izabela Swoboda pracuje na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk o Kulturze na Wydziale Humanistycznym (wcześniej w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informatyki na Wydziale Filologicznym) Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe związane są m.in. z organizacją informacji i wiedzy, komputeryzacją procesów biblioteczno-informacyjnych, biblio- i naukometrią. Jest autorką kilkunastu prac naukowych.

SŁOWA KLUCZOWE: Konferencje. Biblioteki. Biblioteki naukowe. Komputeryzacja bibliotek. Automatyzacja bibliotek. Lata 60. XX wieku. Lata 70. XX wieku. Polska.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Konferencje są postrzegane jako jedna z ważniejszych form prezentowania i dyskusowania wyników badań naukowych i prac wdrożeniowych. W artykule przedstawiono przegląd konferencji organizowanych w Polsce w latach 60. i 70. ubiegłego wieku, na których problematyka zastosowania techniki komputerowej do automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych stanowiła przedmiot obrad. Celem badań było poznanie aktywności bibliotekarzy i bibliotekoznawców w tym obszarze oraz zgromadzenie materiałów do bibliografii. **Metody badań** – W gromadzeniu materiału badawczego zastosowano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa – analizie poddano przede wszystkim ukazujące się w badanym okresie czasopisma bibliotekarskie,

bibliotekoznawcze i informatologiczne. **Wyniki/wnioski** – Cel poznawczy został zrealizowany, artykuł uzupełnia wykaz omawianych konferencji wraz z informacją o opublikowanych materiałach pokonferencyjnych. Bibliografia załącznikowa zawiera pozycje, które nie zostały odnotowane w Polskiej Bibliografii Bibliologicznej.

WPROWADZENIE

Konferencje naukowe, to – obok publikacji – najważniejsze formy prezentowania i dyskusowania wyników badań naukowych i prac wdrożeniowych. Spotkania grup naukowców, praktyków i innych osób zainteresowanych tym samym zagadnieniem stanowią cenną płaszczyznę wymiany informacji, poglądów i doświadczeń, często traktowane są jako miejsce twórczych inspiracji, źródło pomysłów, miejsce nawiązania nowych kontaktów czy tworzenia zespołów badawczych. Opublikowane materiały konferencyjne i relacje z ich przebiegu dokumentują stan prac i rozważanych kwestii badanej problematyki, pozwalają szerszemu gronu zapoznać się z najbardziej aktualnymi zagadnieniami. Tę aktualność wprawdzie tracą z biegiem lat, niemniej zyskują inną wartość – równie cenną – stają się znakomitym źródłem wiedzy o przeszłości. Liczba konferencji, tematyka obrad, organizatorzy i uczestnicy spotkań pokazują, jak kształtowało się zainteresowanie badaną problematyką, pozwalają wskazać najaktywniejsze ośrodki (ale też placówki, które nie uczestniczą w wymianie doświadczeń), instytucje otwarte na nowe formy pracy, współpracę itp.

Nie inaczej jest w przypadku komputeryzacji bibliotek w Polsce. Przedstawiony przegląd konferencji (seminariów, sympozjów, narad i innych spotkań), na których omawiano i dyskutowano problematykę zastosowania techniki komputerowej do procesów biblioteczno-informacyjnych w Polsce ma na celu:

1. Poznanie tego obszaru aktywności bibliotekarzy (i pracowników informacji) w PRL (cel *stricte* poznawczy),
2. Identyfikację opublikowanych materiałów konferencyjnych i piśmiennictwa relacjonującego przebieg tych spotkań (gromadzenie materiałów do bibliografii).

Identyfikacja opublikowanych wystąpień, materiałów konferencyjnych i publikacji relacjonujących przebieg spotkań bądź tylko informujących o takim zdarzeniu, często wymagała zapoznania się z piśmiennictwem dotyczącym bibliotek i ośrodków informacji z autopsji¹. Podjęta wcześ-

¹ Pomocne w identyfikacji materiałów były również bibliografie zawartości poszczególnych czasopism biblio- i informatologicznych oraz zestawienie bibliograficzne *Komputer w bibliotece* obejmujące wybór literatury do 1992 r. opracowane przez Sylwię Błaszczyk i wydane przez WBP w Katowicach. Śledzono również bibliografie załącznikowe prac tematycznie związanych z badaną problematyką. Cenną wskazówką był też sporządzony przez R. Cybulskiego *Wykaz konferencji poświęconych mechanizacji i automatyzacji prac w bibliotekach w Polsce w latach 1970-1979* (Cybulski, 1980, s. 43-45).

niej próba wyodrębnienia na podstawie źródeł pochodnych (*Polskiej Bibliografii Bibliologicznej*) materiałów konferencyjnych i sprawozdań z tego rodzaju spotkań, zakończyła się niepowodzeniem (Swoboda, 2018). Analizą objęto przede wszystkim ogólnopolskie czasopisma bibliotekarskie, bibliotekoznawcze i informatologiczne ukazujące się w Polsce do 1989 r. Były to: „Przegląd Biblioteczny”, „Bibliotekarz”, „Poradnik Bibliotekarza”, „Roczniki Biblioteczne”, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej”, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej”, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”, „Zagadnienia Informacji Naukowej” (i ukazujący się do 1971 r. „Biuletyn ODiN”), „Maszyny Matematyczne” oraz „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji”².

KONFERENCJE, SEMINARIA, NARADY nt. ZASTOSOWAŃ TECHNIKI KOMPUTEROWEJ W BIBLIOTEKACH W POLSCE

Na konferencjach i innych spotkaniach organizowanych przez środowisko bibliotekarzy i pracowników informacji, problematyka zastosowania techniki komputerowej w działalności biblioteczno-informacyjnej była obecna – może nie zawsze *explicite* – już w latach 60. XX w.

Radosław Cybulski w 1980 r. pisał: „Idea zmodernizowania w Polsce prac bibliotecznych i bibliograficznych dojrzała w pracowniach projektantów i w dyskusjach w środowiskach zawodowych. Głównym forum dyskusyjnym były narady [...] stanowiące wyraźne etapy w myśleniu o zautomatyzowaniu bibliotek i kształtowaniu podstawowych założeń zautomatyzowanych systemów informacyjnych [...]” (Cybulski, 1980, s. 25). Zdaniem autora, pierwszą znaczącą dla rozwoju automatyzacji bibliotek inicjatywą, była zorganizowana w 1965 r. przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich konferencja na temat bibliotecznej służby informacyjnej, na której skoncentrowano uwagę na funkcjach informacyjnych bibliotek. Wspomniana konferencja „wywodząca się z ducha polemik między bibliotekarzami i dokumentalistami, wiele wniosła dla ukształtowania samowiedzy zawodowej bibliotekarzy i określania roli bibliotek jako jednostek służby informacyjnej w kraju. [Był to – ...] ważny krok w kształtowaniu poglądów na integrację służb informacyjnych, chociaż na tej konferencji nie mówiono jeszcze o automatyzacji” (Cybulski, 1980, s. 25-26).

² Nie są to oczywiście wszystkie czasopisma bibliologiczne i informatologiczne ukazujące się w PRL. Nie uwzględniono: „Z doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych” (ukazywało się do 1972), „Informatora Bibliotekarza i Księgarza”, „Studiów o Książce” i innych czasopism, na łamach których ukazywały się prace (przede wszystkim historyczne) powstałe w oparciu na zasobach własnych bibliotek, jak np. „Libri Gedanenses”. Nie poddano analizie zawartości czasopism regionalnych (np. „Bibliotekarza Zachodniopomorskiego”, „Bibliotekarza Lubelskiego”) i biuletynów informacyjnych bibliotek (z wyjątkiem wymienionych wcześniej biuletynów BJ, BN i GBL o charakterze informacyjno-naukowym).

Trudno ocenić, czy obrady tej konferencji przyczyniły się do wzrostu świadomości konieczności integracji wysiłków w zakresie realizacji powinności informacyjnych bibliotek, a już niemożliwe jest określenie, jaki miały wpływ na automatyzację procesów biblioteczno-informacyjnych. Sądząc po efektach prac podejmowanych w PRL w tym obszarze, oddziaływanie tego, jak i następnych tego typu zjazdów nie było zbyt duże.

Spotkania przedstawicieli bibliotek, ośrodków informacji i ekspertów elektronicznej techniki obliczeniowej (eto), na których już *explicite* poruszano problematykę automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych, miały miejsce dopiero pod koniec lat 60. XX w. Pierwsze konferencje, kursokonferencje, narady poświęcone problematyce zastosowania techniki komputerowej w procesach informacyjnych były organizowane przez Centralny Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (CIINTE). Prawdopodobnie reprezentanci bibliotek po raz pierwszy wzięli udział w tego typu spotkaniu w maju 1968 r., kiedy to w obradach, oprócz przedstawicieli ośrodków informacji, Instytutu Maszyn Matematycznych czy Zakładu Obliczeniowego ZOWAR, uczestniczyli także pracownicy Biblioteki Narodowej. Na konferencji, poza prezentacją eksperymentalnych systemów zaprojektowanych na nieliczne elektroniczne maszyny cyfrowe (emc) wykorzystywane w Polsce³, zaproponowano zorganizowanie klubów użytkowników maszyn matematycznych jako etapu przejściowego do szerszego zastosowania emc. Pozwoliłoby to użytkownikom (ośrodkom informacji, ale też bibliotekom) uniknąć nadmiernych wydatków, skrócić czas eksperymentowania, opracować optymalne plany przygotowania pracowników i użytkowników do korzystania z emc. Zadaniem klubów byłoby też rozwijanie, w sposób planowy, koniecznego oprogramowania, udzielanie porad w tym zakresie, przygotowanie danych wejściowych do komputera (Maj, 1969, s. 115).

Niecały rok później, 28 lutego 1969 r., już z inicjatywy Biblioteki Narodowej (w porozumieniu z CIINTE) zwołano naradę roboczą poświęconą możliwościom zastosowania eto w informacji i bibliotekarstwie. Uczestniczyli w niej, poza reprezentantami jednostek inicjujących spotkanie, m.in. przedstawiciele Komitetu Nauki i Techniki, Instytutu Maszyn Matematycznych, Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwa Kultury i Sztuki, Centralnej Składnicy Księgarskiej oraz bibliotek Uniwersytetu Jagiellońskiego

³ W Polsce pierwsze prace nad zastosowaniem elektronicznych maszyn cyfrowych (komputerów) w działalności informacyjnej były podejmowane na Politechnice Wrocławskiej, w Instytucie Maszyn Matematycznych, CIINTE oraz kilku branżowych ośrodkach informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej. Związane były najczęściej z zastosowaniem techniki komputerowej do usprawnienia tworzenia wydawnictw informacyjnych, rzadziej tworzenia systemów w celach *stricte* wyszukiwawczych. Prace nie były skoordynowane, miały raczej charakter eksperymentalny i często kończyły się na próbach, ale – jak podaje Jan Bobrowski – do końca lat 60. XX w. opracowano (i wdrożono) dziesięć systemów związanych z procesami informacji naukowo-technicznej dla rozmaitych typów elektronicznych maszyn cyfrowych. Więcej zob. (Bobrowski, 1969).

i Warszawskiego. Uczestnik spotkania – Jerzy Maj – podkreślał, że „[b]yło to pierwsze robocze spotkanie specjalistów z dziedziny informacji, bibliotekarstwa i księgarstwa z ekspertami z zakresu techniki obliczeniowej” (Maj, 1969, s. 114). Na spotkaniu przedstawiciele CIINTE – poza zreferowaniem dotychczasowych poczynąń Instytutu w tej dziedzinie – poruszyli kwestie związane z możliwościami techniczno-organizacyjnymi, kadrowymi i finansowymi instytucji zainteresowanych zastosowaniem elektronicznych technik obliczeniowych. Ich zdaniem, wprowadzenie technik komputerowych należało rozpocząć od upowszechnienia w zainteresowanych instytucjach tzw. urządzeń wejścia, tj. dziurkarek, które przekształcają zwykły tekst w zrozumiały dla maszyny kod w postaci taśmy perforowanej oraz urządzeń wyjścia, czyli drukarek, które wykonują czynność odwrotną. Posiadanie takiego urządzenia np. przez bibliotekę pozwoliłoby na korzystanie z komputerów znajdujących się w ośrodkach obliczeniowych. Reprezentanci Biblioteki Narodowej przedstawili potrzeby instytucji w zakresie automatyzacji prac bibliotekarskich i bibliograficznych. Za podstawową uznali automatyczny wydruk bibliografii bieżącej i retrospektywnej. Jako nie mniej ważną potraktowali cykliczny – często aktualizowany – druk katalogu BN (z wieloma indeksami), który byłby rozsyłany bibliotekom. Wspomniano również o potrzebie wprowadzenia automatycznie drukowanej informacji dziedzinowej, która mogłaby być rozsyłana zainteresowanym na zamówienie. Zastanawiano się nad możliwością zmiany systemu produkcji kart katalogowych centralnie drukowanych na – wzorowanym na działaniach Biblioteki Kongresu – rozsyłaniu zakodowanych na taśmie perforowanej tekstów kart do bibliotek (np. ośrodków regionalnych). Zdaniem J. Maja, uczestnicy spotkania byli świadomi ogromu problemów technicznych i organizacyjnych, które trzeba rozwiązać przed podjęciem komputeryzacji bibliotek na szerszą skalę. Autor dzieląc się z czytelnikami „Bibliotekarza” swoimi przemyśleniami pisał: „W świetle wypowiedzi dyskutantów automatyczne opracowanie informacji w naszych bibliotekach – to jeszcze dość daleka perspektywa. Jednakże prawie wszyscy mówcy byli zgodni, że konieczna jest już teraz realna i konkretna dyskusja nad tymi zagadnieniami, aby nie dać się zaskoczyć w chwili, gdy rozwój techniki obliczeniowej dotrze do drzwi naszych bibliotek. Już dziś należy dokonać kategoryzacji zagadnień, dokonywać prób i poszukiwań optymalnego modelu organizacyjnego stosowania ETO w bibliotekach i ośrodkach informacji” (Maj, 1969, s. 115; Zasadowa, oprac., 1969).

W tym samym roku, podczas II Ogólnopolskiego Sympozjum Kół Naukowych Studentów Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego, które odbyło się w dniach 17-19 marca 1969 r. w Warszawie, Barbara Modzelewska i Zofia Ratman z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Uniwersytetu Warszawskiego wystąpiły

z referatem *Technika w służbie informacji*. Przybliżyły w ten sposób potencjalnym adeptom zawodu problematykę zastosowania elektronicznych technik obliczeniowych w placówkach informacyjnych. Przedstawiły dwa – eksploatowane eksperymentalnie w Instytucie Maszyn Matematycznych i CIINTE – systemy komputerowe: INBI i IGA. Referentki zwróciły uwagę na brak zainteresowania bibliotek zastosowaniem elektronicznej techniki obliczeniowej i jako przyczynę tego stanu rzeczy wskazały nieznamość problematyki w środowisku i brak „płaszczyzny porozumienia między pracownikami bibliotek a specjalistami w dziedzinie elektroniki” (Modzelewska & Ratman, 1969, s. 165; Zasadowa, oprac. 1969). Skrócona wersja referatu pt. *Automatyzacja procesów informacyjnych w Polsce* została opublikowana w „Bibliotekarzu” (zob. Modzelewska & Ratman, 1969).

Zapewne ważną inicjatywą przybliżającą środowisku bibliotekarskiemu problematykę automatyzacji bibliotek była Ogólnokrajowa Konferencja SBP poświęcona katalogom centralnym, na której m.in. postulowano utworzenie centralnego ośrodka przetwarzania danych, działającego dla potrzeb bibliotek i ośrodków informacji, prowadzącego także prace badawcze w zakresie automatyzacji informacji oraz zaopatrzenie bibliotek współpracujących z centralnymi katalogami BN w urządzenia przygotowujące materiały wejściowe (urządzenia typu Flexowriter), urządzenia do reprodukcji kart katalogowych i dalekopisy, co mogłoby przyspieszyć i usprawnić opracowanie zbiorów, dostarczanie materiałów do centralnych katalogów, ułatwić dostęp do informacji o zasobach bibliotek i docelowo obniżyć koszty sporządzania katalogów centralnych (*Wniośki i postulaty...*, 1970, s. 191). Konferencja odbyła się 13 grudnia 1969 r., a relację z niej i treści wygłoszonych referatów opublikowano w „Przeglądzie Bibliotecznym”. Wśród nich także wystąpienie Anny Sitarskiej zatytułowane *Problemy mechanizacji i automatyzacji katalogów centralnych*, będące pierwszym tak obszernym omówieniem zagadnień automatyzacji katalogów (zob. Sitarska, 1970). Referentka przedstawiła m.in. zarys prac nad zastosowaniem komputerów w zakresie katalogów centralnych, prowadzonych przede wszystkim w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Zwróciła jednak uwagę, że z punktu widzenia polskich bibliotekarzy, warto zwrócić uwagę na prace podejmowane w Czechosłowacji, w której sytuacja bibliotek jest znacznie bliższa bibliotekom w Polsce. Podkreśliła też konieczność przygotowania kadry w zakresie metod przetwarzania tekstów, kodowania, elementów językoznawstwa, logiki i matematyki (Sitarska, 1969; T.M., 1970). Problematyka zastosowania emc w pracach biblioteczno-informacyjnych przewijała się także podczas ożywionej dyskusji (zob. Pasierski, 1970).

Przegląd piśmiennictwa pokazuje, że głównym tematem spotkań organizowanych w 1971 r. był format MARC. Pierwsze dwa seminaria, zatytułowane kolejno: „Podstawowe założenia systemu MARC” (18 czerwca)

i „Zasady reprezentacji znaków służących do zapisu danych (tekstów) w systemie MARC” (29 października) przygotował Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (IINTE) w ramach prac Zakładu Mechanizacji i Automatyzacji Procesów Informacyjnych dotyczących studiów nad systemami o randze światowej (stanowiących część ogólnych studiów nad założeniami do krajowego zautomatyzowanego systemu inte) (T.M., 1972c). Później (18 listopada) wspomniany Zakład, już we współpracy z BN zorganizował w jej siedzibie kolejne seminarium „Automatyzacja w polskich bibliotekach naukowych – format zapisu danych bibliograficznych w systemie MARC II Biblioteki Kongresu USA”. Wzięli w nim udział przedstawiciele bibliotek naukowych oraz innych jednostek zainteresowanych komputeryzacją katalogów i informacji. Referaty prezentujące MARC II wygłosili pracownicy Zakładu Informatyki Politechniki Wrocławskiej – Edward Achtelik i Ryszard Łukasiak. Dyskutowano nad możliwością zastosowania formatu w Polsce, ze szczególnym zwróceniem uwagi na możliwość przetwarzania danych zapisanych w tym formacie przez komputery typu ODRA (T.M., 1972c).

Dyskusję na temat „Systemu MARC (Machine Readable Cataloging) i możliwości jego zastosowania w polskich bibliotekach naukowych” prowadzono również w Zakładzie Informatyki Politechniki Wrocławskiej, gdzie 22 października 1971 r. spotkali się przedstawiciele: Zakładu Informatyki Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytetu Warszawskiego i Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu, Katedry informatyki Politechniki Gdańskiej, BN, IINTE, Instytutu Maszyn Matematycznych, Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (IBIN) Uniwersytetu Warszawskiego oraz bibliotek szkół wyższych. W rozmowach podkreślano, że format MARC jest jednym z najwłaściwszych schematów do opracowania komputerowego systemu polskiej bibliografii, dane w tym formacie można przetwarzać na emc dostępnych w Polsce. Dyskusją objęto jednak znacznie szersze spektrum zagadnień zastosowania eto w pracach biblioteczno-informacyjnych. Próbowano znaleźć odpowiedź na wiele pytań, m.in. zastanawiano się czy dotychczasowe doświadczenia bibliotek zagranicznych i polskich w zakresie automatyzacji katalogów stanowią wystarczającą podstawę dla ich teoretycznego uogólnienia i zastosowania w kraju, ewentualnie jakie badania w tym zakresie należy podjąć, czy automatyzację katalogów bibliotek naukowych należy łączyć z problematyką katalogów centralnych, czy aktualny stan prawny organizacyjny i merytoryczny katalogów centralnych umożliwia ich automatyzację, czy automatyzacja poszczególnych krajowych bibliotek naukowych może być realizowana niezależnie, czy też – w ramach współdziałania bibliotek naukowych, przede wszystkim z BN, czy i jakie biblioteki są przygotowane do podjęcia prac nad automatyzacją katalogów, na jakich z istniejących

międzynarodowych i narodowych systemów automatyzacji katalogów można wzorować system dla bibliotek polskich? (T.M., 1972b).

W Poznaniu, 20 stycznia 1972 r., SBP – Zarząd w Poznaniu, Ośrodek Konsultacyjny Zakładu Kształcenia Kadr IINTE i Biblioteka Uniwersytetu Adama Mickiewicza zorganizowały sesję naukową „Zastosowanie nowych technik w działalności informacyjnej”, w której wzięło udział 120 przedstawicieli bibliotek i ośrodków informacji naukowo-technicznej. Na sesji wygłoszono pięć referatów, w tym dwa w całości poświęcone problematyce automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych: *Mechanizacja prac w zakresie informacji* (O. Pilecki) i *Systemy automatyzacji informacji* (L. Sikorski). Przedstawiono również szereg komunikatów na temat informacji w naukach ekonomicznych, medycznych, rolniczych i działalności informacyjnej bibliotek Poznania. Zapowiedziano opublikowanie materiałów z sesji w „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza” (Cybulski, 1980, s. 43).

Miesiąc później, 21 lutego, Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej (BG i OINT) Politechniki Wrocławskiej do dyskusji nad założeniami systemu APIN (Automatyczne Przetwarzanie Informacji Naukowej) – budowanego w ramach realizowanego na Politechnice Wrocławskiej Wielodostępowego Abonenckiego Systemu Cyfrowego (WASC) – zaprosili m.in. specjalistów z Biblioteki Narodowej, BG Politechniki Krakowskiej i IINTE. Temat do dyskusji stanowiły referaty: Jerzego Walczyka *Założenia dla zautomatyzowanego systemu informacji naukowo-technicznej dla potrzeb wyższej uczelni* oraz Andrzeja Rogowskiego *Wprowadzenie środków automatycznego przetwarzania danych do opracowania zbiorów bibliotecznych*. APIN, tworzony od 1970 r. został zaprojektowany jako grupa zautomatyzowanych systemów bibliotecznych (gromadzenia i opracowania druków zwartych, gromadzenia i opracowania wydawnictw ciągłych, udostępniania zbiorów bibliotecznych) i systemów informacji naukowo-technicznej (które miały objąć zbiory: inwentarzowy druków zwartych, inwentarzowy druków ciągłych, kart dokumentacyjnych zakończonych prac naukowo-badawczych, artykułów z czasopism gromadzonych przez BG). Założono, że system umożliwi wyszukiwanie zarówno informacji formalnej, jak i treściowej. W czasie dyskusji koncentrowano się na zagadnieniach związanych z budową tezaurusów dla systemu, wykorzystaniem tezaurusów anglojęzycznych, ewentualnym użyciem języka angielskiego do indeksowania (T.M., 1972a).

W maju 1972 r. w Zakładzie Systemów Informacyjnych Politechniki Wrocławskiej – który został utworzony jako jednostka podlegająca BG i OINT i który wraz z Pracownią Automatyzacji Biblioteki oraz oddziałami działalności bibliotecznej i informacyjnej BG realizował szeroko pojęte działania biblioteczno-informacyjne – odbyło się pierwsze z zaplanowa-

nych na cały rok, cotygodniowych seminariów, podczas których pracownicy BG i OINT oraz zaproszeni goście prezentowali rezultaty swoich badań. Uczestnikami seminariów, które traktowano jako ważną płaszczyznę wymiany poglądów, byli bibliotekarze i pracownicy informacji środowiska wrocławskiego, ale też innych – głównie krakowskiego i warszawskiego (w każdym spotkaniu uczestniczyło średnio 20-30 osób). Seminarium kontynuowano także w roku następnym⁴, a referaty wygłosili m.in. Henryk Szarski (*Koncepcje automatyzacji oddziału udostępniania; Automatyzacja procesów opracowania druków zwartych – usprawnienia i nowe możliwości pracy biblioteki*); A. Rogowski (*Organizacja wydruku kart katalogowych na podstawie opisu bibliograficznego APIN/MARC*); Władysław Klepacz (*Zautomatyzowany system centralnego katalogowania wydawnictw ciągłych ARKA 2*); J. Walczyk (*Zasady komunikacji użytkownika ze zautomatyzowanym systemem dokumentacji prac naukowo-badawczych*); Czesław Daniłowicz (*Analiza cytatów bibliograficznych w wydawnictwach naukowych Politechniki Wrocławskiej*); Maria Engiel i J. Walczyk (*Koncepcja organizacji pracy katalogu rzeczowego w systemie APIN*); Łucja Talarczyk (*Selektywne rozpowszechnianie informacji jako prospektywiczna forma obsługi użytkowników informacji*). Zapowiedziano publikację najciekawszych wystąpień w „Aktualnych Problemach Informacji i Dokumentacji”⁵ (*Cenna inicjatywa...*, 1973; *Seminaria...*, 1973).

Z kolei Biblioteka Narodowa, 22 czerwca 1972 r., zorganizowała seminarium poświęcone rozwiązaniom organizacyjnym i zagadnieniom programowania opracowywanego przez nią systemu ARKA (Automatyczne Redagowanie Katalogów). Założenia projektu mającego na celu zautomatyzowanie redagowania Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych (CKCZ) – stanowiącego wstępny etap prac nad automatyzacją innych centralnych wydawnictw informacyjnych Biblioteki Narodowej, przede wszystkim bibliografii narodowej – przedstawili w swoich wystąpieniach W. Klepacz i Jerzy Wierzbowski. Prezentując stan prac nad projektem, omówili m.in. czynniki, które zdecydowały o wyborze do automatyzacji w pierwszej kolejności CKCZ. Wśród najważniejszych determinant referenci wymienili pozytywną ocenę dotyczącą szybkości realizacji systemu oraz cechy systemowe, które pozwoliły na znaczne skrócenie terminów wykonania prac projektowo-wdrożeniowych, co – ich zadaniem – w dużym stopniu zapobiegło powstaniu atmosfery zniechęcenia i zachwiania wiary w korzyści z zastosowania komputerów. Ten czysto psychologiczny

⁴ Prawdopodobnie organizowano je do 1979 r. Teresa Koniaszewska i Ewa Zysek-Nockowska przedstawiając działalność szkoleniową BG i OINT piszą: „W latach 1972-1973 w Bibliotece Głównej prowadzone były szkolenia dla pracowników w zakresie podstaw informacji, a w okresie 1974 [?...]-1979 organizowano seminaria szkoleniowe na temat automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych i wdrażania nowych systemów” (Koniaszewska & Zysek-Nockowska, 2011, s. 133).

⁵ W „APID” ukazał się referat Ł. Talarczyk (zob. Talarczyk, 1974). Część referatów została opublikowana w biuletynie „Komunikaty Bibl. Gł. i OINT PWr”. Zob. zasoby w bazy „Dorobek naukowy pracowników PWr” (baza DONA) dostępnej pod adresem <https://dona.pwr.edu.pl>.

czynnik potraktowali jako jeden z najważniejszych wyznaczników sukcesu we wprowadzaniu komputerów do ośrodków informacji i bibliotek (T.M., 1972d).

Pod koniec roku (14 grudnia) miało miejsce spotkanie przedstawicieli bibliotek warszawskich poświęcone pracom podjętym nad „zintegrowanym systemem automatycznym dla bibliotek, obejmującym zarówno prace bibliograficzne, służące szerokim kręgom użytkowników krajowych i zagranicznych, jak i wewnętrzne procesy biblioteczne” (G.B., 1973). W konferencji wzięło udział 27 reprezentantów: BN, Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie (BUW), BG Politechniki Warszawskiej, Biblioteki SG-PiS, Głównej Biblioteki Lekarskiej (GBL), Centralnej Biblioteki Rolniczej (CBR), Biblioteki Sejmowej (BS) oraz Departamentu Pracy Kulturalno-Oświatowej i Bibliotek Ministerstwa Kultury i Sztuki. Inicjatorem spotkania była Biblioteka Narodowa, zatem referat wprowadzający w dyskusję wygłosiła jej przedstawicielka – A. Sitarska. W swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na potrzebę współpracy bibliotek krajowych w dziedzinie prac nad automatyzacją, co implikuje m.in. podział zadań pomiędzy biblioteki i wymianę doświadczeń między zainteresowanymi ośrodkami. Podkreśliła też konieczność przeprowadzenia analizy ówczesnych (manualnych) systemów bibliotecznych w celu ich zmodernizowania, przygotowania do wprowadzenia zintegrowanego systemu zautomatyzowanego. W dyskusji uczestnicy postulowali powołanie komitetu koordynacyjnego ds. automatyzacji procesów bibliotecznych w kraju, wskazywali też na konieczność ustalenia norm opisów bibliograficznych i analiz treściowych przystosowanych do automatycznych procesów bibliograficznych. Pojawił się pomysł organizowania cyklicznych spotkań, które nadałyby formę skoordynowanej współpracy działaniom poszczególnych bibliotek w zakresie automatyzacji. Wszyscy zgodzili się, że podział prac powinien być uzależniony od profilu i potrzeb bibliotek. I tak np. BN – mogłaby skoncentrować się na problemach automatyzacji prac bibliograficznych i katalogowych, biblioteki szkół wyższych – na udostępnianiu, a specjalne – dostosowaniu opisu rzeczowego do potrzeb zautomatyzowanych systemów (A.S., 1972; G.B., 1973).

Problematyką zastosowania komputerów do prac biblioteczno-informacyjnych starano się zainteresować nie tylko środowiska bibliotek i ośrodków informacji. Na odbywającej się w dniach 11-13 kwietnia 1973 r. w Poznaniu „II Krajowej Konferencji Informatyków” badacze z Politechniki Wrocławskiej wygłosili kilka referatów poświęconych tym zagadnieniom. J. Wałczyk przedstawił *Organizację procesu przetwarzania danych w zautomatyzowanym systemie dokumentacji prac naukowo-badawczych*, C. Daniłowicz – *Cele, metody i problemy automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych w uczelni techniczne*, A. Rogowski – *Wpływ ograniczeń technicznych na maszynową postać opisu bibliograficznego*, a Bogumił Szablowski

omówił *Zewnętrzną postać danych w systemach bibliotecznych i informacyjnych wykorzystujących środki EPD*. Treść wystąpień opublikowano w materiałach konferencyjnych (zob. *II Krajowa Konferencja ...*, 1973).

Miesiąc później, w dniach 14-19 maja 1973 r. w Jadwisinie k. Serocka Centrum Obliczeniowe PAN zorganizowało „I Krajową Konferencję Wyszukiwania Informacji”, w której udział wzięło około 110 pracowników naukowych, reprezentujących ośrodki obliczeniowe, biblioteki naukowe oraz ośrodki informacji (Brykczyńska, 1973). Celem spotkania było dokonanie przeglądu i konfrontacji niektórych teoretycznych problemów wyszukiwania informacji oraz przedstawienie istniejących w Polsce i – co ważne – funkcjonujących zautomatyzowanych systemów informacyjno-wyszukiwawczych. Na konferencji wygłoszono 11 referatów i 25 komunikatów. Z referatami wystąpili także goście z zagranicy. Maria Brykczyńska do najciekawszych – z bibliotecznego punktu widzenia – wystąpień zaliczyła referat Gerarda Saltona (USA) dotyczący indeksowania treściowego i udziału użytkowników informacji w procesach wyszukiwania; Janusza Schmindy o nowych metodach informacji patentowej i C. Daniłowicza, który przedstawił projekty automatyzacji Biblioteki Politechniki Wrocławskiej (Brykczyńska, 1973). Dyskutowano przede wszystkim zagadnienia polskich systemów automatyzacji wyszukiwania informacji – doboru języków klasyfikacyjnych, rozwoju systemów wyszukiwawczych ogólnych i specjalistycznych czy opracowania krajowego zautomatyzowanego systemu informacji naukowej. Podsumowując całość obrad organizatorzy stwierdzili, że konferencja stała się „forum wymiany doświadczeń” dla wszystkich zainteresowanych tą problematyką i zapowiedziano organizację następnych spotkań (Brykczyńska, 1973; Artowicz, 1973). Materiały konferencyjne wydano drukiem (zob.: Dąbrowski, red., 1974).

We wrześniu (2-10) Politechnika Warszawska zorganizowała w Międzygórze konferencję szkoleniową „Automatyzacja procesów biblioteczno-informacyjnych”⁶.

W tym samym roku, staraniem Komisji Katalogów Centralnych przy SBP, odbyły się dwa spotkania przedstawicieli Zakładu Katalogów Centralnych BN z przedstawicielami bibliotek naukowych i ośrodków informacji Krakowa i województwa krakowskiego (13 czerwca) oraz Poznania (24 listopada). Były to pierwsze, z zaplanowanych przez Zakład Katalogów Centralnych BN, spotkania informacyjne zorganizowane w celu usprawnienia współpracy bibliotek poszczególnych regionów z BN. Maria Brykczyńska i Maria Szpachta przedstawiły główne założenia systemu ARKA i omówiły nowe metody gromadzenia i opracowania materiałów dla potrzeb zautomatyzowanych wydawnictw Zakładu Katalogów Cen-

⁶ Informację o tym wydarzeniu podał R. Cybulski w dołączonym do artykułu wykazie konferencji (Cybulski, 1980, s. 43). Nie znaleziono informacji o konferencji w innych źródłach.

tralnych. Zaznajomiły też bibliotekarzy z nową instrukcją, formularzami i techniką opracowania materiałów do tych wydawnictw. Inicjatywa spotkała się z dużym zainteresowaniem środowiska (*Spotkanie...*, 1973; M.B., 1973).

Problematyka automatyzacji katalogów centralnych znalazła się też w centrum zainteresowania specjalistów państw członkowskich RWPG, którzy w dniach 15-16 listopada 1973 r. spotkali się w Bibliotece Narodowej. Delegaci z Polski, NRD i ZSRR w ramach tematu „Opracowanie zautomatyzowanego systemu katalogów centralnych” przedstawili narodowe systemy katalogów centralnych i dyskutowali nad kolejnym etapem prac – opracowaniem jednolitego systemu umożliwiającego łatwą i szybką wymianę informacji o zbiorach bibliotecznych w krajach RWPG (Krajewska, oprac., 1974).

Szeroko rozumianym zagadnieniom automatyzacji procesów informacyjno-bibliotecznych była poświęcona konferencja zatytułowana „Informatyka w informacji naukowo-technicznej” – zorganizowana 16 maja 1974 r. przez Komisję Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej w Poznaniu działającą w ramach Oddziału Wojewódzkiego NOT. Uczestnicy wysłuchali pięciu referatów, które wygłosili: Adam Górski (*Problemy automatyzacji procesów informacyjnych*), Jan Bobrowski (*Możliwości wdrożenia środków informatyki w krajowym systemie informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej*), Zbigniew Michejda (*Automatyzacja procesów odszukiwania informacji – nadzieje i pułapki*), C. Daniłowicz (*Automatyzacja procesów w bibliotece naukowej, sytuacja obecna i perspektywy na przykładzie APIN-WASC*) oraz Adam Empacher (*Wizje przyszłościowe skomputeryzowanych systemów bibliotecznych*). Na spotkaniu omówiono kierunki i możliwości wdrożenia zautomatyzowanego systemu informacji w Polsce i podsystemów realizowanych w poszczególnych resortach i branżach (J.K., 1974). W tym samym roku ukazały się drukiem materiały konferencyjne (zob. *Informatyka w informacji...*, 1974).

W dniach 10-13 września 1974 r. w Polanicy Zdroju i we Wrocławiu odbyła się I Krajowa Konferencja „Selektywna Dystrybucja Informacji (SDI) w Krajowym Systemie INTE”. Jej organizatorami były: Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie oraz BG i OINT Politechniki Wrocławskiej. Celem spotkania było omówienie sposobów organizacji i funkcjonowania systemu selektywnej dystrybucji informacji oraz zastosowania SDI w krajowym systemie inte. Referaty wygłosili przedstawiciele polskich i zagranicznych instytucji zajmujących się tematyką stanowiącą przedmiot konferencji. Pracownicy BG i OINT: Halina Pabisz i Ł. Talarczyk przedstawiły referat zatytułowany *SDI na tle innych form obsługi informacyjnej użytkowników* a C. Daniłowicz – *Problemy SDI w wielodyscyplinowej instytucji naukowej*. Zaprezentowano także funkcjonujący w Politechnice Wrocławskiej system informacji naukowo-tech-

nicznej WASC. Uczestnicy konferencji zwiedzili Bibliotekę Główną, stację końcową systemu WASC w Instytucie Cybernetyki Technicznej oraz inne pracownice Politechniki (*Selektywna...*, 1974; Krajewska, oprac., 1975). Materiały z Konferencji zostały opublikowane w 1975 r. (zob. *Selektywna...*, 1975).

Miesiąc później, 23-24 października, również we Wrocławiu, na konferencji „Automatyzacja bibliotek” spotkali się dyrektorzy bibliotek wojewódzkich. Spotkanie w całości poświęcone problematyce komputeryzacji procesów biblioteczo-informacyjnych, składało się z dwóch części: dydaktyczno-problemowej obejmującej referaty i dyskusję oraz pogładowej, w ramach której uczestnicy zapoznali się ze sprzętem elektronicznej techniki obliczeniowej i jego działaniem w Zakładzie Elektronicznej Techniki Obliczeniowej – ZETO Wrocław, Ośrodku Przetwarzania Danych Politechniki Wrocławskiej i Wrocławskich Zakładach Elektronicznych MERA-ELWRO. Referaty wygłosili pracownicy Biblioteki Narodowej: Wanda Gryziecka wystąpiła z referatem *Systemy przetwarzania danych*, wprowadzającym w problematykę, mającym charakter dydaktyczny; A. Sitarska przedstawiła *Problematykę automatyzacji bibliotek na świecie (ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych)* a R. Cybulski – *Główne założenia programu automatyzacji prac bibliograficznych i bibliotecznych w Bibliotece Narodowej*. W 1975 r. materiały te zostały wydane (do użytku wewnętrznego) przez Ośrodek Przetwarzania Danych BN (zob. Cybulski i in., 1975).

Jednymi z najważniejszych wydarzeń bibliotekarskich były odbywające się co kilka lat zjazdy bibliotekarzy polskich, na których przedstawiano i dyskutowano najważniejsze osiągnięcia i problemy środowiska, a przyjęte przez uczestników wnioski i sformułowane postulaty wyznaczały, przynajmniej w założeniu, kierunki działań na następne lata. W dniach 6-8 czerwca 1975 r. w Zielonej Górze odbył się VII Zjazd Bibliotekarzy Polskich zatytułowany „O dalszą modernizację bibliotek polskich”. W ramach sekcji Organizacja i metody pracy w bibliotece, przedstawiciele BN: A. Sitarska, Stefan Czaja i Julian Gałczyński zaprezentowali obszerny referat *O problemach mechanizacji i automatyzacji w bibliotekach*. Poza teoretycznym omówieniem zagadnień automatyzacji prac bibliotecznych i zarządzania biblioteką, dokonali w nim krytycznego przeglądu polskich osiągnięć i planów w zakresie mechanizacji i automatyzacji bibliotek oraz poruszyli niewygodne kwestie przygotowania bibliotek do wdrożenia nowych technik. Wnioski przedstawili w dwóch częściach: 1) konkluzje stanowiące podsumowanie zadań do realizacji, które nie wymagały – ich zdaniem – dyskusji, bo dotyczyły oczywistych potrzeb bibliotek; 2) tezy do dyskusji, dotyczące spraw, które wymagały wspólnego rozważenia i sformułowania poglądu środowiska bibliotekarzy. Referat został w całości opublikowany w „Przeglądzie Bibliotecznym” (zob. Sitarska i in., 1976). Był to jedyny referat na Zjeździe poświęcony tej problematyce. Automatyzacja

zacja bibliotek nie stała się też przedmiotem dyskusji, którą zdominowały bieżące problemy bibliotek. Automatyzacja procesów informacyjno-wyszukiwawczych, w dużej mierze pozostająca w sferze planów, dla wielu uczestników nie stanowiła ważnego wyzwania (*Przebieg obrad...*, 1976).

Automatyzacji procesów biblioteczno-informacyjnych w GBL poświęcono spotkanie zorganizowane 11 marca 1976 r. z okazji jej 30-lecia. Wzięli w nim udział przedstawiciele resortów zdrowia i opieki społecznej, resortów kultury i sztuki, bibliotekarze oraz wydawcy. Uczestnicy wysłuchali referatów przybliżających osiągnięcia gospodarzy w zakresie zastosowania komputerów w działalności biblioteczno-informacyjnej. Dyrektor Biblioteki, Feliks Widy-Wirski wygłosił referat pt. *Automatyzacja procesów biblioteczno-informacyjnych w GBL*, Wiesława Tylman-Gądek przedstawiła *Światowe systemy naukowej informacji medycznej* a Dariusz Kuźmiński – *Język deskryptorowy jako język informacyjno-wyszukiwawczy zautomatyzowanej naukowej informacji medycznej*. Zaprezentowano także wykorzystywany w GBL sprzęt komputerowy, oprogramowanie i wyszukiwanie online w systemie Medline (L.B., 1976b).

Podobny jubileusz 30-lecia, tym razem Biblioteki Głównej Politechniki Szczecińskiej, stał się okazją do zaprezentowania założeń automatyzacji procesów bibliecznych w tej instytucji. Konferencja problemowa odbyła się 12 października 1976 r. (L.B., 1976a).

Nieco wcześniej (29 maja) Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Śląskiego zorganizował w Sosnowcu sesję naukową „Problemy organizacji pracy bibliecznej”. Z ważnym referatem pt. *Automatyzacja udostępniania zbiorów w bibliotece szkoły wyższej* wystąpiła na niej Lucja Butlerowa. Referat został opublikowany na prawach rękopisu (do użytku wewnętrznego) (zob. Butlerowa, 1976).

W dniach 16-17 listopada 1976 r. Biblioteka Narodowa zorganizowała w Warszawie polsko-duńską konferencję na temat elektronicznego przetwarzania danych bibliograficznych, Podczas spotkania Witold Stankiewicz, dyrektor BN wygłosił referat pt. *Historia, stan obecny i perspektywy na przyszłość automatyzacji w Bibliotece Narodowej*, a Czesław Wrzesień i J. Wróblewski przedstawili kolejno: *RC-3600 wielostanowiskowy system rejestracji danych* i *Minikomputer RC-3600 w systemie informatycznym Biblioteki Narodowej*. Goście z Danii zaprezentowali systemy elektronicznego przetwarzania danych (epd) zainstalowane w duńskich bibliotekach i omówili perspektywy ich rozwoju. Przedstawili także plany rozwoju epd w nowych implementacjach bibliecznych (Krajewska, oprac., 1977a). Referaty na Konferencję opublikowano (zob. *Referaty...*, 1976).

W celu upowszechnienia wśród pracowników informacji naukowej bibliotek szkół wyższych i PAN wiedzy o nowoczesnych strukturach i metodach działalności informacyjnej w Polsce oraz przedyskutowanie ro-

dzących się w związku z zastosowaniem techniki komputerowej nowych zadań i problemów, Zarząd Sekcji Nauki Związku Nauczycielstwa Polskiego, w porozumieniu z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz PAN zorganizował w Warszawie w dniach 29-30 marca 1977 r. Ogólnokrajową Naradę Bibliotekarzy i Dokumentalistów „Modernizacja służb informacji naukowej. Nowe formy informacji w służbie nauki”. W spotkaniu uczestniczyło ok 200 przedstawicieli dyrekcji i rad zakładowych bibliotek szkół wyższych, PAN; reprezentantów instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, SBP, Biblioteki Narodowej oraz innych bibliotek naukowych o zasięgu centralnym. Wygłoszono pięć referatów, w których poruszono m.in. problematykę nowych technik w działalności bibliograficznej (R. Cybulski: *Komputeryzacja bibliografii narodowej*), selektywnej dystrybucji informacji (C. Daniłowicz), Regionalnego Systemu Informacji KRAKUS (Józef Czerni). Uczestnicy dyskusji przedstawiali także własne doświadczenia w zakresie automatyzacji. Narada ujawniła istotne trudności w działalności informacyjnej (niedostatek wydawnictw informacyjnych, brak katalogów centralnych). Zebrane uwagi i postulaty zostały uchwalone w postaci wniosków z Narady i przyjęte przez uczestników obrad (Romańska, 1977; L.B., 1977).

Miesiąc później, 5 kwietnia 1977 r. Komisja Informacji Naukowej poznańskiego oddziału PAN i BG Politechniki Poznańskiej zorganizowały Sesję Naukową „Zautomatyzowane systemy biblioteczno-informacyjne w placówkach naukowych w Polsce”, której celem było zaprezentowanie szerokiemu gronu pracowników informacji istniejących w kraju zautomatyzowanych systemów informacyjnych. Referaty wygłosili przedstawiciele ośrodków, w których podjęto prace w tym zakresie. R. Cybulski przedstawił *Automatyczny system bibliograficzno-informacyjny stosowany w Bibliotece Narodowej*, F. Widy-Wirski w referacie *Automatyczny system informacji naukowej stosowany w Bibliotece Głównej Lekarskiej w Warszawie* omówił korzystanie w trybie online z systemu MEDLARS w GBL, C. Daniłowicz – prace prowadzone w BG i OINT PWr nad automatyzacją procesów gromadzenia i udostępniania zbiorów oraz wyszukiwanie informacji (*Automatyczny system wyszukiwania informacji stosowany w Bibliotece Głównej i Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej w Politechnice Wrocławskiej*), J. Czerni – budowany w środowisku bibliotek krakowskich *Zautomatyzowany system informacyjny KRAKUS*, Edward Domański – *Automatyczny system wyszukiwania informacji naukowej stosowany w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej* a Stanisław Badoń i Urszula Kosiel – *Automatyczny system informacyjno-bibliograficzny KONFERENCJE stosowany w Bibliotece Głównej Politechniki*. Z budowanym w Ośrodku Informacji Naukowej PAN *Zautomatyzowanym systemem informatycznym z dziedziny naukoznawstwa i informacji naukowej* zapoznali uczestników Barbara Krygier, natomiast Jan Sójka przedstawił *Koncepcję uczelnianego systemu dokumentacyjno-infor-*

macyjnego na przykładzie systemu dokumentacyjno-informacyjnego Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Materiały konferencyjne planowano wydać drukiem (Lamperski, 1977; Krajewska, oprac., 1977b).

Dnia 20 stycznia 1978 r. w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej została zorganizowana sesja naukowa „Systemy automatycznego katalogowania”, której celem było zapoznanie przedstawicieli bibliotek naukowych z wdrożonym w tej placówce systemem SABI/OZ (System Automatyzacji Bibliotecznej/Opracowanie Zwartych). Wygłoszono na niej następujące referaty: *Role i miejsce automatycznego katalogowania w systemie informacyjno-bibliotecznym Politechniki Wrocławskiej* (C. Daniłowicz), *System automatycznego katalogowania w Politechnice Wrocławskiej* (C. Piekut) oraz *Systemy automatycznego katalogowania w Wielkiej Brytanii* (Z. Zajączkowski) (Krajewska, oprac., 1978a).

Biblioteki publiczne w niedużych miejscowościach nie należały do liderów automatyzacji, zatem wszystkie inicjatywy przybliżające środowisku bibliotekarzy publicznych problematykę wykorzystania techniki komputerowej w procesach biblioteczno-informacyjnych były ważne. W dniu 9 marca 1978 r. Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Pile i Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM zorganizowały w Pile sesję naukową „Biblioteki a współczesność”. J. Sójka wygłosił na niej referat *Nowoczesne systemy mechanizacji i automatyzacji bibliotek* (Krajewska, oprac., 1978b).

Z kolei Maria Brykczyńska, na sesji naukowej „Organizacja pracy w bibliotekach” zorganizowanej 15 maja 1978 r. w Warszawie przez Komisję Racjonalizacji i Mechanizacji Pracy ZG SBP, przedstawiła ważny komunikat nt. *Organizacji prac bibliotek dla celów automatyzacji na przykładzie INFONET*. Rada Użytkowników INFONET, zrzeszająca ponad 20 bibliotek i ośrodków informacji, powstała w 1973 r. w celu prowadzenia badań nad zastosowaniem maszyn cyfrowych do prac biblioteczno-informacyjnych. Referentka przedstawiła genezę i formy organizacji współpracy – prowadzenie wspólnych badań nad zastosowaniem wybranych zagranicznych systemów zautomatyzowanych, szkoleń dla wszystkich instytucji członkowskich i użytkowanie sprzętu komputerowego (Brykczyńska, 1978b). Komunikat został opublikowany przez SBP (zob. Brykczyńska, 1978a).

W grudniu (5-6) 1978 r. Ośrodek Automatycznego Przetwarzania Informacji Biblioteki Głównej Politechniki Krakowskiej zorganizował w Janowicach (k. Tarnowa) seminarium nt.: *Automatyzacji udostępniania zbiorów bibliotecznych*. Wzięło w nim udział około 70 przedstawicieli bibliotek naukowych, głównie bibliotek szkół wyższych. Celem seminarium była prezentacja aktualnego stanu prac w zakresie automatyzacji procesów udostępniania oraz dyskusja nad proponowanymi rozwiązaniami. Wygłoszono osiem referatów i przedstawiono dziesięć komunikatów o stanie prac (w kilku przypadkach będących jeszcze w fazie planowania) nad

automatyzacją procesów udostępniania w: Bibliotece Narodowej, bibliotekach akademickich Politechniki Krakowskiej, Politechniki Wrocławskiej, Politechniki Warszawskiej, Politechniki Łódzkiej, Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechniki Szczecińskiej, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Rolniczej we Wrocławiu, SGPiS oraz Bibliotece PAN w Warszawie i OIN PAN w Poznaniu. Najszerzej omówiono zadania i plany realizacji dwóch powstających niezależnie od siebie zautomatyzowanych systemów udostępniania – w Bibliotece AGH oraz w Bibliotece PK. Ich oddanie do pełnej eksploatacji przewidziano na 1980 r. W referatach, poza omówieniem prowadzonych prac nad automatyzacją udostępniania zbiorów w poszczególnych ośrodkach, poruszono także problematykę przygotowania biblioteki do automatyzacji prac i barier psychologicznych, jakie rodzi zastosowanie techniki komputerowej. Prawdopodobnie seminarium w Janowicach było pierwszą próbą wymiany doświadczeń między bibliotekami prowadzącymi prace w zakresie automatyzacji udostępniania zbiorów. J. Czerni w przemówieniu podsumowującym obrady zachęcał uczestników do jej kontynuowania, stwierdzając: „Jest nas za mało, by ze sobą konkurować, powinniśmy współpracować” (Brykczyńska, 1979, s. 432; Stępniaak, 1979a, Stępniaak, 1979b). Referaty zostały opublikowane (zob. *Seminarium...*, 1978).

Rozwój uczelni wyższych w modernizowanym systemie szkolnictwa wyższego w Polsce powodował zmianę funkcji pełnionych przez biblioteki uczelniane. W dniach 17-18 grudnia 1979 r. BG UAM, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM oraz Komisja Informacji Naukowej Oddziału PAN w Poznaniu zorganizowały Ogólnokrajową Sesję Naukową „Model biblioteki szkoły wyższej”. Problematyka mechanizacji i automatyzacji prac biblioteki uczelnianej była przedmiotem obrad jednej z sekcji Konferencji. Wygłoszono na niej jedynie trzy referaty (na 36 przedstawionych w ramach pozostałych pięciu sekcji). Urszula Kosiel omówiła *Biblioteczny system informatyczny i jego ogniwa*, J. Sójka w wystąpieniu *Tendencje w automatyzacji zbiorów bibliotecznych i warunki ich realizacji w bibliotekach uczelnianych* przedstawił m.in. doświadczenia bibliotek Stanów Zjednoczonych, Anglii, Francji i Niemiec oraz prace podejmowane w bibliotekach polskich, a Jerzy Sonnewend z IBiIN UAM – *Problemy analizy systemowej jako wstępny etap prac nad automatyzacją działań bibliotecznych*. Podczas obrad zaproponowano, żeby środowiska (krakowskie i wrocławskie) posiadające doświadczenie w procesie mechanizacji i automatyzacji zorganizowały konferencję na temat już wdrożonych systemów biblioteczno-informacyjnych, co umożliwiłoby wymianę spostrzeżeń teoretyków i praktyków, a w przyszłości – pozwoliłoby uniknąć niepotrzebnego dublowania działań (Śpikowska, 1980). Uczestnicy obrad postulowali także żeby „opracować prognozę rozwoju z informatyzowanych systemów biblioteczno-informacyjnych do 2000 r. i zabezpieczyć drożność zautoma-

tyzowanych systemów we wszystkich bibliotekach szkół wyższych w Polsce” (Śpikowska, 1980, s. 143). Referaty zostały opublikowane na prawach rękopisu (zob.: Kosiel, 1979; Sójka, 1979; Sonnewend, 1979).

ZAKOŃCZENIE

Analiza zgromadzonego materiału pokazuje, że spotkań, które sami uczestnicy traktowali jako forum wymiany doświadczeń w zakresie komputeryzacji procesów biblioteczno-informacyjnych, w omawianym okresie odbyło się niewiele. Konferencje w całości poświęcone problematyce komputeryzacji bibliotek, tłumnie gromadzące bibliotekarzy i bibliotekoznawców, to zjawisko charakterystyczne dopiero dla lat 90. ubiegłego wieku⁷. W latach 60. i 70. XX w. dominowały narady (zob. Cybulski, 1980), seminaria, sesje naukowe i spotkania w pewnej mierze informacyjne, które pozwalały zapoznać uczestników z problematyką zastosowania techniki komputerowej, na których dyskutowano wybrane problemy komputeryzacji procesów biblioteczno-informacyjnych. Bibliotek, które miały jakiegokolwiek doświadczenia w zastosowaniu techniki komputerowej na przełomie lat 60. i 70. po prostu nie było, a pod koniec tej dekady – było bardzo mało. Zatem tematyka obrad często dotyczyła rozpoznania celów, problemów i wytyczania planów. Jak zauważył R. Cybulski, w tym zakresie środowisko mogło pochwalić się niemałymi osiągnięciami (Cybulski, 1980b, s. 39).

Spotkania organizowały przede wszystkim: SBP, BN, CIINTE, przekształcony w 1971 r. w Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (IINTE), BG i OINT PWr., PAN oraz – rzadziej – instytuty bibliotekoznawstwa i informacji naukowej uczelni wyższych (zob. Zał. 1). Warto zauważyć dużą aktywność środowiska informatyków i dokumentalistów. To oni byli inicjatorami pierwszych konferencji, bibliotekarze dołączyli później.

Wśród seminarzystów, uczestników szkoleń i obrad poza przedstawicielami organizatorów (i instytucji afiliowanych przez referentów) pojawiali się również przedstawiciele innych ośrodków. Czynny udział w konferencjach był związany z podejmowanymi pracami (często tylko koncepcyjnymi) w poszczególnych instytucjach. Pewnymi dokonaniem, poza BN, GBL oraz BG i OINT PWr, mogły pochwalić się przede wszystkim biblioteki krakowskie (system KRAKUS), Biblioteka Politechniki Poznańskiej i Szczecińskiej. Na podstawie dostępnych materiałów trudno dzisiaj sporządzić pełną listę uczestników owych spotkań (i określić ich afiliację). W sprawozdaniach najczęściej podkreślano obecność przedstawicieli

⁷ Praca przedstawiająca problematykę konferencji dot. komputeryzacji bibliotek w latach 80. i 90 XX w. w przygotowaniu.

BN i ogólnie bibliotek naukowych, przede wszystkim kadry kierowniczej. Niewątpliwie zwiększenie świadomości osób kierujących placówkami było ważne, niemniej spotkania koncepcyjne nie rozwiązywały problemu komputeryzacji bibliotek. Można przypuszczać, że w przedsięwzięciach lokalnych, uczestniczyli także reprezentanci miejscowych, lokalnych instytucji.

Konferencje, seminaria, sesje naukowe, narady zawsze cechuje ograniczony krąg uczestników. Dla środowiska istotny jest zatem pośredni dostęp do zagadnień poruszanych na spotkaniach. Przed rozwojem Internetu, ważne było opublikowanie wygłaszanych referatów, zapisów prowadzonych dyskusji, sprawozdań z konferencji (zob. Zał. 1). Nie wszystkie materiały konferencyjne (pomimo zapowiedzi) ukazały się drukiem. Często referaty publikowano w małych nakładach na prawach rękopisu (do użytku wewnętrznego). Informacje o spotkaniach i podejmowanej na nich problematyce ukazywały się natomiast na łamach czasopism fachowych. Wprawdzie często pojawiały się w APID, który był mniej popularnym czasopismem w środowisku bibliotekarskim, niemniej inne tytuły ogólnopolskiej prasy fachowej nie zawiodły. Znaczącą rolę w upowszechnianiu informacji o tego typu przedsięwzięciach odegrał przede wszystkim „Bibliotekarz”, na łamach którego często publikowano dość obszerne sprawozdania z odbytych konferencji. Stosowne informacje pracownicy bibliotek i bibliotekoznawcy mogli znaleźć także na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” i „Zagadnień Informacji Naukowej”. Aktywność BN w tym obszarze była dość często sygnowana na łamach „Biuletynu Informacyjnego Biblioteki Narodowej”. Jedynie w „Rocznikach Bibliotecznych” i „Biuletynie Biblioteki Jagiellońskiej” (mimo dość dużego zaangażowania środowiska krakowskiego w działania w tym obszarze) ta problematyka prawie w ogóle się nie pojawiała.

Przedstawiony w artykule przegląd konferencji (seminariów, sympozjów, narad i innych spotkań) na których omawiano i dyskutowano problematykę zastosowania techniki komputerowej do procesów biblioteczno-informacyjnych w Polsce pozwala zobaczyć początki procesów komputeryzacji w bibliotekach polskich. Więcej informacji wszyscy zainteresowani mogą znaleźć w opublikowanych materiałach konferencyjnych (zob. Zał. 1. i Bibliografia).

BIBLIOGRAFIA

- A.G. (1972). Sesja naukowa zastosowania nowych technik w działalności informacyjnej. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 34-35.
- A.S. [Sitarska, Anna] (1972). Spotkanie informacyjne wielkich bibliotek warszawskich w sprawach automatyzacji. *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 3/4, 46-47.

- Artowicz, E. (1973). I Krajowa Konferencja nt. Wyszukiwania Informacji. Jadwisin k. Warszawy, 14-19 maja 1973 r. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 122-125.
- Bobrowski, J. (1969). *Wykorzystanie techniki elektronicznego przetwarzania danych w procesach informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej w Polsce: przegląd zastosowań*. CIINTE
- Brykczyńska, M. (1973). I Krajowa Konferencja Wyszukiwania Informacji, Jadwisin 14-19 V 1973. *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 2/3, 3-34.
- Brykczyńska, M. (1978a). *Organizacja prac bibliotek dla celów automatyzacji na przykładzie INFONET: Sesja naukowa Organizacja Pracy w bibliotekach Warszawa 15 maja 1978*. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.
- Brykczyńska, M. (1978b). Organizacja pracy w bibliotekach (Warszawa 18 czerwca 1978 r.). *Przegląd Biblioteczny*, 46(4), 447-449.
- Brykczyńska, Maria (1979). Seminarium nt. Automatyzacji udostępniania zbiorów bibliotecznych. Janowice, 5-6 grudnia 1978 r. *Przegląd Biblioteczny*, 47(4), 430-432.
- Butlerowa, Ł. (1976). *Automatyzacja udostępniania zbiorów w bibliotece szkoły wyższej*. Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej.
- Cenna inicjatywa Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej (1973). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 31.
- Cybulski, R. (1980). Problemy automatyzacji bibliotek. *Rocznik Biblioteki Narodowej*, 16, 19-45.
- Cybulski, R., Gryziecka, W., Sitarska, A. (1975). *Automatyzacja bibliotek: Materiały z konferencji, Wrocław 23-24 X 1974 r.* Biblioteka Narodowa.
- Dąbrowski, M., red. (1974). *Systemy wyszukiwania informacji: materiały z I krajowej konferencji, Jadwisin 14-19 maja 1973 r.* Państwowe Wydawnictwa Naukowe, PAN.
- G.B. (1973). Zintegrowany system automatyzacji procesów bibliotecznych. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 31.
- II Krajowa Konferencja Informatyków. Materiały, Poznań, 11-13 kwietnia 1973. (1973). NOT.
- Informatyka w informacji naukowo-technicznej: Konferencja naukowo-techniczna: Poznań, 16 maja 1974 r. : (materiały)* (1974). NOT.
- J.K. (1974). Informatyka w informacji naukowo-technicznej. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 4, 37.
- Koniaszewska, T., Zysek-Nockowska, E. (2011). Działalność szkoleniowa Biblioteki Politechniki Wrocławskiej. W: H. Szarski, J. Wojtczak (red.), *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2011 – historia, działalność, organizacja*. (s. 129-149). Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
- Kosiel, U. (1979). *Biblioteczny system informatyczny i jego ogniwa. Ogólnokrajowa Sesja Naukowa na temat: „Model Biblioteki Szkoły Wyższej”, Poznań, grudzień 1979*. Poznań: s.n.
- Krajewska, J., oprac. (1974). Automatyzacja katalogów centralnych. W: *Kronika krajowa i zagraniczna. Przegląd Biblioteczny*, 42(2), 210.
- Krajewska, J., oprac. (1975). Krajowa konferencja na temat selektywnej dystrybucji informacji. W: *Kronika krajowa i zagraniczna. Przegląd Biblioteczny*, 43(1), 117.

- Krajewska, J., oprac. (1977a). Konferencja polsko-duńska. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 45(2), 222.
- Krajewska, J., oprac. (1977b). Sesja naukowa w Poznaniu. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 45(3), 338.
- Krajewska, J., oprac. (1978a). Sesja naukowa na temat systemów automatycznego katalogowania. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 46(3), 374.
- Krajewska, J., oprac. (1978b). Sesja naukowa w Pile. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Przegląd Biblioteczny*, 46(3), 375-376.
- Lamperski, S. (1977). Sesja naukowa nt. „Zautomatyzowane systemy biblioteczno-informacyjne w placówkach naukowych w Polsce”, Poznań 5 kwietnia 1977 r. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 163-167.
- L.B. (1976a). XXX-lecie Biblioteki Głównej Politechniki Szczecińskiej. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Bibliotekarz*, 11/12, 318-319.
- L.B. (1976b). XXX-lecie Głównej Biblioteki Lekarskiej. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Bibliotekarz*, 4, 103.
- L.B., oprac. (1977). Ogólnokrajowa Narada Bibliotekarzy i Dokumentalistów. W: Kronika krajowa i zagraniczna. *Bibliotekarz*, 3, 94.
- M.B. [Brykczyńska, Maria] (1973). Drugie zebranie informacyjne o systemie ARKA. *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 4, 17.
- Maj, J. (1969). Komputery w bibliotecznej perspektywie (notatki z narady). *Bibliotekarz*, 4, 114-115.
- Modzelewska, B., Ratman, Z. (1969). Automatyzacja procesów informacyjnych w Polsce. *Bibliotekarz*, 6, 164-165.
- Pasiński, J. (1970). Trzecia Ogólnokrajowa Konferencja SBP w sprawie centralnych katalogów: dyskusja. refleksje. *Przegląd Biblioteczny*, 38(2/3), 192-209.
- Przebieg obrad [Sekcji Organizacji i Metod Pracy w Bibliotece. VII Zjazd Bibliotekarzy Polskich] (1976). *Przegląd Biblioteczny*, 44(4), 374-379.
- Referaty na konferencję polsko-duńską na temat „Elektroniczne przetwarzanie danych bibliograficznych”*: Warszawa 16-17.XI.1976 (1976). Biblioteka Narodowa
- Romańska, A. (1977). Narada bibliotekarzy i dokumentalistów i na temat nowych form informacji w służbie nauki. Warszawa 29-10 marca 1977 r. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 169-173.
- Selektywna Dystrybucja Informacji w Krajowym systemie INTE (1974). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 41.
- Selektywna dystrybucja informacji w krajowym systemie INTE. Materiały I Krajowej Konferencji*, Polanica Zdrój-Wrocław, 10-13.IX.1974 (1975). Politechnika Wrocławska.
- Seminaria w Bibliotece Głównej i Ośrodku inte Politechniki Wrocławskiej. (1973). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 31.
- Seminarium nt. Automatyzacja udostępniania zbiorów bibliotecznych*, Janowice, 5-6 grudnia 1978 r: *Referaty* (1978). Politechnika Krakowska.
- Sitarska, A. (1970). Problemy mechanizacji i automatyzacji katalogów centralnych. *Przegląd Biblioteczny*, 38(2/3), 173-190.
- Sitarska, A., Czaja, S., Gałczyński, J. (1976). Problemy mechanizacji i automatyzacji w bibliotekach. *Przegląd Biblioteczny*, 44(4), 323-336.

- Sonnewend, J. (1979). *Problemy analizy systemowej jako wstępny etap prac nad automatyzacją działań bibliotecznych*. Ogólnokrajowa Sesja Naukowa na temat: „Model Biblioteki Szkoły Wyższej”, Poznań, grudzień 1979. Poznań: s.n.
- Sójka, J. (1979). *Tendencje w automatyzacji zbiorów bibliotecznych i warunki ich realizacji w bibliotekach uczelnianych*. Ogólnokrajowa Sesja Naukowa na temat: „Model Biblioteki Szkoły Wyższej”, Poznań, grudzień 1979. Poznań: s.n.
- Spotkanie informacyjne o systemie ARKA (1973). *Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej*, 2, 34.
- Stępiak, J. (1979). Seminarium nt. Automatyzacji udostępniania zbiorów w Janowicach. *Bibliotekarz*, 3, 76-77.
- Swoboda, I. (2018). Analiza bibliometryczna piśmiennictwa z zakresu komputeryzacji bibliotek na podstawie „Polskiej Bibliografii Bibliologicznej”. *Nowa Biblioteka*, 2, 83-108
- Śpikowska, K. (1980). Sesja naukowa nt. „Model biblioteki szkoły wyższej”. Poznań 17-18 grudnia 1979. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 1, 140-157.
- Talarczyk, Ł. (1974). Selekttywne rozpowszechnianie informacji (SRI). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 2, 3-9.
- T.M. (1970). Konferencja Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich poświęcona zagadnieniom centralnych katalogów w Polsce. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 36
- T. M. (1972a). Dyskusja nad systemem automatycznego przetwarzania informacji naukowej (APIN). *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 3, 26-27.
- T. M. (1972b). O możliwości zastosowania systemu MARC w bibliotekach polskich. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 29-30.
- T. M. (1972c). Seminarium na temat formatu stosowanego w systemie MARC II. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 1, 30.
- T. M. (1972d). Seminarium na temat systemu ARKA. *Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji*, 5, 34-35.
- Wnioski i postulaty Ogólnokrajowej Konferencji SBP w sprawie Centralnych Katalogów (Warszawa, 13 grudnia 1969 r.) (1970). *Przegląd Biblioteczny*, 38(2/3), 191-192.
- Zasadowa, Hanna, oprac. (1969). Warszawa. W: Kronika krajowa. *Przegląd Biblioteczny*, 37 (1), 106-107.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 6 listopada 2023 r.

IZABELA IWONA SWOBODA

Institute of Culture Studies

Humanities Department

Silesia University

e-mail: izabela.swoboda@us.edu.pl

ORCID 0000-0002-9610-4634

AUTOMATION OF LIBRARY AND INFORMATION PROCESSES AS A TOPIC OF CONFERENCES HELD IN POLAND IN 1960S AND 1970S

KEYWORDS: Conferences. Libraries. Research libraries. Library automation. Computers in libraries. 1960s. 1970s. Poland

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – Conferences are received as one of more important methods of presenting and discussing research and implementation results. The author presents a review of conferences organized in Poland in 1960s and 1970s which were focused on the use of computers in the automation of library and information processes. The author intended to learn about the activity of librarians and library researchers in this field and gather source materials for a respective bibliography. **Research methods** – In order to collect research materials the author used a critical analysis of the field literature – journals in the field of libraries, library studies and information science. **Results/Conclusions** – The cognitive goal has been achieved. The article is followed by a list of conferences in question together with information on published conference proceedings. References cover publications which were not recorded in Polish Bibliography of Book Studies.

ALEKSANDRA SZTAJERWALD
Fundacja SYNAPSIS
e-mail: a.sztajerwald@synapsis.org.pl

BIBLIOTEKA DOSTĘPNA DLA OSÓB W SPEKTRUM AUTYZMU

Aleksandra Sztajerwald – pedagożka i animatorka społeczno-kulturowa. Współpracuje z licznymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi w całej Polsce, otwierając je na potrzeby osób w spektrum autyzmu i osób z niepełnosprawnością intelektualną. Uczestniczka zespołów konsultujących i opracowujących rozwiązania z zakresu dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Współautorka poradników, standardów i rekomendacji. Popularyzuje i tworzy materiały z tekstem łatwym do czytania i rozumienia.

Opracowuje, koordynuje autorskie i innowacyjne projekty, testuje nowe rozwiązania, szkoli i doradza. W latach 2022-2023 członkini Rady ds. komunikacji wspomagającej i alternatywnej oraz tekstu łatwego do czytania i zrozumienia – powołanej przy Pełnomocniku Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych. Współautorka innowacji społecznej „Kultura w tekście łatwym – wzorce dla instytucji”, czyli poradników dla zespołów pracujących nad materiałami z tekstem łatwym do czytania i rozumienia. Od 2008 r. związana z Fundacją SYNAPSIS, obecnie członkini Zarządu.

SŁOWA KLUCZOWE: Autyzm. Spektrum autyzmu. Osoby z niepełnosprawnościami. Niepełnosprawność intelektualna. Dostępność.

ABSTRAKT: **Teza/cel artykułu** – Celem artykułu jest zarysowanie współczesnego wyzwania, jakim jest stworzenie bibliotek dostępnych dla osób w spektrum autyzmu. **Metody badań** – Przeanalizowano akty prawne dotyczące osób o specjalnych potrzebach, w tym osób z autyzmem, publikacje dotyczące omawianego problemu oraz dokumenty dotyczące projektu „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem”. **Wnioski** – W pierwszej części skupiono się na wyjaśnieniu, czym jest autyzm, przedstawiono statystyki częstotliwości występowania oraz

główne potrzeby osób korzystających z bibliotek wynikające z autyzmu. Następnie, nawiązując do obowiązujących dokumentów prawnych, opisano, jakie zostały wypracowane rozwiązania dla czytelników w spektrum w ramach projektu „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem”. Projekt był realizowany przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w partnerstwie z Fundacją SYNAP-SIS. Na końcu przedstawiono różne inicjatywy polskich bibliotek mające na celu stworzenie przyjaznych warunków i zwiększenia świadomości lokalnej społeczności dot. spektrum autyzmu.

WSTĘP

Współczesna biblioteka to miejsce dla wszystkich. Słyszac takie stwierdzenie, zazwyczaj w pierwszej kolejności myślimy o tym, że każdy znajdzie w niej coś interesującego. Jednak nawet najlepiej zaopatrzona biblioteka w regionie nie będzie miejscem dla każdego, jeśli nie zapewni się w niej dostępności.

W Programie rządowym „Dostępność Plus 2018-2025” dostępność definiowana jest jako „właściwość środowiska (przestrzeni fizycznej, rzeczywistości cyfrowej, systemów informacyjno-komunikacyjnych, produktów, usług), która pozwala osobom z trudnościami funkcjonalnymi (fizycznymi, poznawczymi) na korzystanie z niego na zasadzie równości z innymi. Dostępność jest dla wielu osób warunkiem prowadzenia niezależnego życia i uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym kraju, społeczności lokalnej, szkoły czy miejsca pracy” (Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2023).

Biblioteki jako instytucje publiczne powinny być dostępne. Dlatego, planując swoje działania, muszą brać pod uwagę możliwości i potrzeby aktualnych i przyszłych czytelników, aby zapewnić im swobodny dostęp do lokalu i zasobów. A także przygotować personel do efektywnego wsparcia czytelników w korzystaniu z oferty biblioteki.

Na przestrzeni ostatnich lat możemy zaobserwować zintensyfikowanie różnorodnych aktywności skierowanych do osób starszych, osób z niepełnosprawnościami i osób w spektrum autyzmu. Stworzenie miejsca dostępnego dla tej ostatniej grupy stanowi obecnie największe wyzwanie. Opracowanie i wdrożenie rozwiązań zapewniających dostępność oferty dla tych osób jest złożonym i długotrwałym procesem.

Osoby w spektrum autyzmu chcą uczestniczyć w życiu kulturalnym, rozwijać swoje pasje i zainteresowania tak jak ich rówieśnicy. Niestety dla większości wyjście z domu wiąże się z dużym stresem. Najczęściej powoduje go lęk przed nieprzewidywalnymi sytuacjami, nowym miejscem, oceną i reakcjami innych osób. Dlatego potrzebują miejsc, w których będą czuły się zrozumiane, bezpieczne i w jak najbardziej samodzielny sposób będą mogły z nich skorzystać.

Warto przyrzeć się temu, co do tej pory zostało wypracowane w Polsce i w innych krajach. Sprawdzić, które inicjatywy spotkały się z najlepszym odbiorem przez osoby w spektrum i ich rodziny, a także bibliotekarzy. Dopiero wtedy będziemy mogli zaplanować kolejne działania w zakresie dostępności bibliotek.

CZYM JEST AUTYZM?

Autyzm jest odmiennym sposobem myślenia, poznawania i odczuwania świata. W obowiązującej jeszcze w Polsce Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób ICD-10 autyzm dziecięcy, autyzm atypowy i zespół Aspergera wymienione są wśród całościowych zaburzeń rozwojowych. Trwają prace nad wprowadzeniem w Polsce nowej wersji klasyfikacji ICD-11. W nowej klasyfikacji nie będzie wspomnianego wcześniej rozróżnienia, używany będzie natomiast termin „zaburzenie ze spektrum autyzmu” (autism spectrum disorder – ASD). Na potrzeby artykułu będę stosować zamiennie określenie osoba w spektrum autyzmu i osoba autystyczna. Oba są wskazywane przez osoby w spektrum autyzmu jako najbardziej akceptowalne (Autism Europe, 2022; National Autistic Society, 2021).

Słowo spektrum podkreśla jak bardzo różnorodne są osoby autystyczne i w jak różny sposób autyzm może wpływać na ich życie. Cechy autyzmu ujawniają się we wczesnym dzieciństwie i towarzyszą osobie przez całe życie. Umiejętności i potrzeby każdej osoby autystycznej są bardzo indywidualne i mogą się zmieniać w czasie. Diagnozę spektrum autyzmu mogą mieć zarówno osoby niemówiące, czyli nieposługujące się mową werbalną, potrzebujące stałej opieki i wsparcia przez całe życie i funkcjonujące na poziomie niepełnosprawności intelektualnej, jak również osoby sprawnie porozumiewające się mową, zakładające rodziny i realizujące się w życiu zawodowym. Cechą charakterystyczną jest również to, że osoby z autyzmem w specyficzny sposób odbierają bodźce sensoryczne. Wiele z nich jest nadmiernie wrażliwych na bodźce sensoryczne, np. światło, dźwięk, dotyk, zapach.

Autyzm nie musi, ale może być przyczyną niepełnosprawności, jeżeli powoduje u danej osoby ograniczenie samodzielności różnych funkcji życiowych. Osoby posiadające diagnozę, ze względu na niesamodzielność w różnych obszarach, mogą starać się w Polsce o orzeczenie o niepełnosprawności (Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, 2023).

STATYSTYKA

Liczba diagnoz spektrum autyzmu cały czas się zwiększa, najczęściej diagnozowane są dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym.

Zgodnie z danymi WHO przyjmuje się, że jedno na 100 dzieci ma autyzm. Jest to szacunkowa wartość, ponieważ nie ma jednolitego sposobu prowadzenia statystyk w poszczególnych krajach (WHO, 2023). Różny jest też poziom dostępu do badań diagnostycznych.

Najdokładniejsze statystyki prowadzi amerykańskie Centrum Zwalczania i Zapobiegania Chorobom (ang. *Centers for Disease Control and Prevention*). Według ostatnich badań wśród dzieci urodzonych po 2012 r. diagnozę autyzmu miało jedno dziecko na 36. Badaniem objętych było 11 amerykańskich stanów; przeprowadzono je w 2020 r. Raport z badań opublikowano w 2023 r. (Maenner, Warren, Williams, 2023).

W Europie przyjmuje się wskaźnik około 2% populacji, czyli 7 milionów osób (Autism Europe, 2024). W Polsce nie ma jednego rzetelnego źródła danych. W podręczniku *Standardy przebiegu oceny funkcjonalnej oraz planowania wsparcia edukacyjno-specjalistycznego (...)* prof. Ewa Pisula oszacowała na podstawie własnych obliczeń, że grupa dzieci w wieku 0-18 lat w spektrum autyzmu w Polsce to ok. 73,1 tys. (Pisula, 2022).

Natomiast statystyki Systemu Informacji Oświatowej wykazują, że w roku szkolnym 2019/2020 wśród osób z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego diagnozę spektrum autyzmu miało 40% dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego i 20% uczniów w szkołach, w sumie 48 091 dzieci (Podgórska-Jachnik, 2021). Biorąc pod uwagę aktualne statystyki oczywiste jest, że społeczeństwo powinno uwzględniać potrzeby osób w spektrum autyzmu i zapewniać równy dostęp do aktywności we wszystkich dziedzinach życia.

DOSTĘPNOŚĆ

Tworzenie bardziej przyjaznego i otwartego środowiska jest kluczowe dla budowania społeczeństwa, które akceptuje i wspiera różnorodność, zapewniając każdemu szansę na pełne uczestnictwo w życiu społecznym. W Polsce jest coraz większa świadomość społeczna na temat potrzeb i życia osób z niepełnosprawnością. Prowadzone są działania mające zapewnić wszystkim równy dostęp do przestrzeni i usług publicznych. Dokumentem, który się do tego przyczynił i zmienił sposób myślenia o niepełnosprawności jest Konwencja ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami z 13 grudnia 2006 r. Rząd Polski podpisał ją 20 marca 2007 r., natomiast ratyfikacja Konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 r.

Konwencja zapewnia osobom z niepełnosprawnościami prawo do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym na zasadach równości z innymi obywatelami. A co najważniejsze zobowiązuje państwa strony do wdrożenia we własnym ustawodawstwie jej zapisów:

„Art. 30 Udział w życiu kulturalnym, rekreacji, wypoczynku i sporcie
1. Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do udziału, na zasadzie równości z innymi osobami, w życiu kulturalnym i podejmą wszelkie odpowiednie środki w celu zapewnienia, aby osoby niepełnosprawne:

(a) miały dostęp do materiałów w dziedzinie kultury w dostępnych dla nich formach,

(b) miały dostęp do programów telewizyjnych, filmów, teatru i innego rodzaju działalności kulturalnej, w dostępnych dla nich formach,

(c) miały dostęp do miejsc działalności kulturalnej lub usług z nią związanych, takich jak teatry, muzea, kina, biblioteki i usługi turystyczne oraz w miarę możliwości, będą miały dostęp do zabytków i miejsc ważnych dla kultury narodowej”.

Potwierdzeniem realizacji zapisów konwencji przez Polskę jest ustawa o dostępności (Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, 2022). Ustawa ta wraz z ustawą o dostępności cyfrowej (Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, 2023) zobowiązuje podmioty publiczne do konkretnych działań w zakresie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Określenie „osoby ze szczególnymi potrzebami” zwraca uwagę na fakt, że dostępność dotyczy nie tylko osób z niepełnosprawnościami, ale też osób starszych czy osób z wózkiem dziecięcym.

DOSTĘPNOŚĆ DLA OSÓB W SPEKTRUM AUTYZMU

Przed wprowadzeniem aktów prawnych zapewnienie dostępności kojarzone było wyłącznie z interwencjami architektonicznymi, np. montowaniem podjazdów i wind; narzędziami wspierającymi osoby z niepełnosprawnością słuchu lub wzroku; opieką nad osobami z niepełnosprawnością intelektualną. Zapewnienie dostępności do usług publicznych osobom w spektrum jest czymś nowym w Polsce. Stanowi ono również wyzwanie ze względu na duże zróżnicowanie potrzeb tej grupy.

W krajach zachodnich od wielu lat rozwijana jest idea miejsc przyjaznych dla osoby autystycznej (ang. *autism friendly spaces*). Przykładem takiego działania w Polsce był projekt „Kultura przyjazna osobom z autyzmem” realizowany w 2013 r. (Fundacja SYNAPSIS, 2014). Był to pierwszy projekt skupiający się wyłącznie na zwiększeniu dostępności instytucji kultury dla osób w spektrum autyzmu.

Projekt był inicjatywą Fundacji SYNAPSIS. Fundacja ta powstała w 1989 r. jako jedna z pierwszych w Polsce organizacji pozarządowych działających w na rzecz osób w spektrum autyzmu i ich rodzin. Obecnie zajmuje się diagnostyką, terapią, szkoleniami oraz rzecznictwem.

Fundacja SYNAPSIS zaprosiła do współpracy warszawskie instytucje kultury: Zachętę – Narodową Galerię Sztuki, Centrum Nauki Kopernik, Teatr Baj i Multikino Ursynów. Ścisła współpraca z instytucjami kultury zaowocowała wypracowaniem uniwersalnych rozwiązań i narzędzi ułatwiających osobom autystycznym włączenie się w życie kulturalne. Rozwiązania były współtworzone i sprawdzane zarówno przez osoby autystyczne, ich rodziny, terapeutów a także pracowników różnego rodzaju placówek kulturalnych. Po jego zakończeniu z materiałów zaczęły korzystać kolejne instytucje kultury. Rozpoczęła się też organizacja szkoleń na temat potrzeb osób w spektrum autyzmu przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (obecnie: Narodowy Instytut Muzealnictwa) i Narodowe Centrum Kultury. W 2015 r. ukazała się publikacja „ABC Gość niepełnosprawny w muzeum część 2 – niepełnosprawność intelektualna, autyzm i grupy zróżnicowane”, wydana przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. Wydarzenia stworzone z myślą o potrzebach osób autystycznych są coraz częściej uwzględniane w działaniach edukacyjnych instytucji kultury w całej Polsce.

PROJEKT „BIBLIOTEKARZU ZAPRZYJAŹNIJ SIĘ Z OSOBĄ Z AUTYZMEM”

Następnym dużym działaniem na rzecz dostępności instytucji kultury był projekt „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem”. Inicjatorem i liderem projektu było Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich a partnerem Fundacja SYNAPSIS. Projekt realizowany był w latach 2015-2016. Celem projektu było podniesienie kompetencji bibliotekarzy w zakresie obsługi czytelników w spektrum autyzmu oraz pokazanie osobom autystycznym i ich rodzinom, że biblioteka jest miejscem przyjaznym, w którym warto spędzać czas wolny (Grzecznowska 2016).

Podczas pracy nad szczegółową koncepcją działań dużą rolę odegrały wcześniejsze doświadczenia Fundacji SYNAPSIS, rozmowy z pracownikami bibliotek i osobami w spektrum autyzmu oraz zagraniczne inicjatywy takie jak: Libraries and Autism: We're Connected i Targeting Autism. Dlatego zdecydowano się na prowadzenie równoległe działań skierowanych do pracowników bibliotek oraz osób autystycznych.

DZIAŁANIA Z BIBLIOTEKARZAMI

Do projektu zostało zaproszonych dziewięć bibliotek. Placówki były dobrane tak, aby reprezentowały odmienne rodzaje zbiorów. Były wśród nich biblioteki uniwersyteckie, szkolne, osiedlowe, powiatowe i nowoczesne mediateki. Podczas trwania całego projektu były one miejscem testów narzędzi i obserwacji zachowania pracowników i uczestników w spek-

trum autyzmu. Terapeuci sprawdzali, co stanowi trudność w komunikacji, gdzie niezbędne jest wsparcie, a gdzie wystarczy wspomóc się dodatkowym narzędziem. Każda z wizyt była zakończona ewaluacją, osobno z uczestnikami i pracownikami biblioteki. W sumie odbyło się 19 wizyt. Podczas spotkania podsumowującego wszystkie wizyty wielu bibliotekarzy przyznało, że zmienili oni postrzeganie osób autystycznych. Wcześniej uważali osoby w spektrum autyzmu za nieprzewidywalne i wycofane. Bali się, że nie będą widzieli jak z nimi rozmawiać i czy w ogóle się skomunikują z takim czytelnikiem. Wynikało to z licznych stereotypów i braku wcześniejszych doświadczeń. Po spotkaniach z uczestnikami, bibliotekarze nabrali pewności siebie i byli gotowi do bezpośrednich kontaktów.

Natomiast uczestnicy w spektrum autyzmu zostali zapytani „Dlaczego wcześniej nie korzystali z bibliotek?”. Najczęstszą odpowiedzią było, że nie wiedzieli o ich bogatej ofercie dodatkowych zajęć. Postrzegali biblioteki tylko jako wypożyczalnię książek. Obawiali się też, że nie poradzą sobie w nowej sytuacji, a pracownicy biblioteki im nie pomogą. Wcześniej, podczas korzystania z innych instytucji publicznych, odczuwali duży niepokój, czuli się oceniani przez pracowników i przebywające tam osoby. Dlatego swój wolny czas wolą spędzać w domu.

Podobną sytuację opisano w raporcie „Ogólnopolski Spis Autyzmu” z 2016 r. (Płatos, 2016). Raport był podsumowaniem badań ankietowych, w których udział wzięło 360 rodziców, 129 osoby autystyczne oraz 73 osoby rozwijające się typowo, stanowiące grupę porównawczą. Na pytanie: „Gdzie najczęściej spędzasz swój wolny czas?” osoby w spektrum autyzmu rzadziej deklarowały spędzanie czasu poza domem, czy to w miejscach publicznych, czy u przyjaciół i kolegów, niż osoby z grupy kontrolnej. Według danych tylko jedna czwarta osób autystycznych wskazała, że spędza czas w miejscach publicznych (np. w bibliotece, parku, świetlicy czy w kawiarni), a co druga osoba z grupy kontrolnej. Czas w domu przyjaciół lub kolegów wskazało 12% osób autystycznych przy 40% osób z grupy kontrolnej. Natomiast aż 20% osób autystycznych chętnie spędza wolny czas u rodziny, dla porównania w grupie kontrolnej było to 6%.

Narzędzia dla osób w spektrum autyzmu – opracowanie prototypów, testy, produkcja.

Bardzo istotne w procesie przygotowywania narzędzi było uwzględnienie różnorodności potrzeb osób w spektrum autyzmu, jak również ich zainteresowań i motywacji do korzystania z zasobów bibliotecznych. W ramach projektu zostało stworzonych pięć narzędzi do komunikacji i sześć filmów instruktażowych.

Zadaniem narzędzi i filmów było ułatwienie takich czynności jak:

- prośenie o pomoc,
- odnalezienie się w nowej przestrzeni,

- zainicjowanie rozmowy z bibliotekarzem,
- przejście z jednej czynności do kolejnej,
- podjęcie działania (np. zapisanie się do biblioteki, wypożyczenie książki).

Wszystkie narzędzia były projektowane w taki sposób, aby nie stygmatyzować osób w spektrum autyzmu. Miały być uniwersalne i możliwe do wykorzystania przez każdego czytelnika. W procesie testowania narzędzi udział wzięło 31 osób autystycznych i 5 terapeutów.

KSIAŻECZKI DO KOMUNIKACJI

Wielu osobom autystycznym trudno poradzić sobie w nowych sytuacjach społecznych. Osoby w spektrum autyzmu czują się dobrze, kiedy panują nad sytuacją i wiedzą co się wydarzy. Dlatego unikają okoliczności wymagających elastyczności i szybkiego dopasowania się do nowej i nieznanej sytuacji. Jeśli pojawiają się zmiany, odczuwają silną potrzebę przywrócenia stanu poprzedniego w rytuałach, w położeniu przedmiotów, a nawet zachowaniu innych ludzi. W nowych sytuacjach mogą odczuwać duży niepokój, lęk i frustrację; mieć trudności ze skupieniem się; być wycofane, agresywne lub autoagresywne.

Pomocne są wszelkie podpowiedzi, jak zachować się w danej sytuacji i co będzie się działo. „Przybornik biblioteczny” to składający się z dwóch części scenariusz wizyty w bibliotece. Pierwsza część zawiera najważniejsze informacje dotyczące pierwszej wizyty, m.in. jak się do niej przygotować, co należy zabrać ze sobą oraz o co warto zapytać bibliotekarza. Druga część to zbiór najczęściej zadawanych pytań i spraw załatwianych w bibliotece, np. wypożyczenie, przedłużenie wypożyczenia, oddanie książki. Narzędzie pomaga w zainicjowaniu rozmowy z bibliotekarzem oraz dobranie odpowiednich słów.

Prostsza wersją „Przybornika bibliotecznego” są książeczki „Chcę wypożyczyć” i „Chcę skorzystać”. Każda z nich zawiera przykład dialogu dotyczącego danej czynności. Na osobnych stronach zostały umieszczone pojedyncze zdania, ze wskazówkami, co należy zrobić, np. podać kartę czytelnika lub poczekać na odpowiedź bibliotekarza. W książeczkach znajdują się „podpowiadacze”, czyli karteczki z wybranymi rodzajami zbiorów lub urządzeń dostępnych w bibliotece (np. książka, audiobook, gazeta, gra, komputer, film, Internet, tablet), umożliwiające czytelnikowi wybór tego, co chce wypożyczyć lub z czego skorzystać. Karteczkę z wybranym przedmiotem można przeczepić we wskazanym miejscu w zdaniu.

Trzecim narzędziem do komunikacji są dwie tablice z piktogramami. Inspiracją do powstania tego narzędzia były tablice do komunikacji, wykorzystywane przez osoby posługujące się alternatywnymi metodami komunikacji. Na jednej tablicy umieszczone są kartoniki z piktogramami przedmiotów do wypożyczenia, na drugiej są piktogramy oznaczające

informacje i zasady obowiązujące w bibliotece na przykład „Proszę o ciszę”, „Zakaz jedzenia i picia”, „Poczekaj”, „Pomóż mi”. Czytelnik, może wskazywać palcem kartonik z piktogramem lub oderwać go od tablicy i przekazać bibliotekarzowi. W taki sam sposób bibliotekarz może w odpowiedzi wskazywać lub podać kartonik.

MAPA

Nawet osoby w spektrum autyzmu, które mają duże trudności w funkcjonowaniu, mogą samodzielnie wyszukać interesującą ich książkę lub sprzęt. Jednak w przestrzeni, której jeszcze dobrze nie znają, często czują się zagubione. Mapa pomaga im opanować i zrozumieć przestrzeń biblioteki, do której zamierzają się udać a potem z niej skorzystać. Dzięki mapom miejsce docelowe staje się bardziej przewidywalne, a co za tym idzie bezpieczne. W ramach projektu przygotowano przykładowe mapy i instrukcje, jak zrobić mapę dla własnej biblioteki.

FILM

Osoby w spektrum autyzmu często mają trudność z wyobrażeniem sobie danej sytuacji. Zobrazowanie i pokazanie, jak będzie ona przebiegała, pomaga im się odpowiednio do niej przygotować. Zaletą filmów jest możliwość obejrzenia ich bezpiecznym miejscu, jakim jest dom. W ramach projektu powstały filmy przedstawiających sytuacje najczęściej występujące w bibliotece: Czym jest biblioteka, Zakładam kartę biblioteczną, Chcę wypożyczyć, Chcę wypożyczyć z użyciem piktogramów, Chcę skorzystać, Zwracam książki. Filmy zamieszczone są na kanałach YouTube Fundacji SYNOPSIS i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Łącznie filmy wyświetlono 21 tys. razy (stan na 3.05.2024).

Każdy z filmów składa się z dwóch części. Pierwsza to wprowadzenie zawierające najważniejsze informacje. Druga pokazuje, jak może przebiegać rozmowa osoby w spektrum autyzmu z bibliotekarzem. W rolę aktorów wcieliły się osoby autystyczne oraz bibliotekarki.

GRA „LABIRYNT”

Paweł Tkaczyk to uznany w Polsce specjalista zajmujący się marketingiem i budowaniem marki, głównie poprzez grywalizację oraz storytelling. Określa on grywalizację (ang. *gamification*), jako zamianę codziennej czynności w grę, dodając takie elementy mechaniki gier, jak kolekcjonowanie, tabele wyników, konkretny cel, przechodzenie na kolejne poziomy, wyzwania, osiągnięcia i nagrody (Tkaczyk, 2014)

W czasie trwania projektu grywalizacja dopiero zyskiwała popularność w Polsce. Za stworzenie gry „Labirynt” odpowiedzialna była Fundacja Highlight/inaczej. Narzędzie miało przyczynić się do zmotywowania

osób autystycznych do skorzystania z biblioteki co najmniej raz w tygodniu. Prototyp został stworzony specjalnie na potrzeby projektu. Było to pierwsze w Europie wykorzystanie grywalizacji dla osób w spektrum.

Grę rozgrywano w dwóch przestrzeniach – w bibliotece i w znanym wcześniej uczestnikom miejscu, np. w fundacji, gdzie przychodzili wcześniej na zajęcia. Podczas zajęć uczestnicy otrzymywali misję do wypełnienia w bibliotece. Potwierdzeniem realizacji misji była pieczętka w karcie relacji. Na kolejnym spotkaniu gracze omawiali wizytę i rozwiązanie zadania. Za wykonane zadanie otrzymywali kartoniki z obrazkiem fragmentu korytarza. Kartoniki służyły do budowania tunelów Labiryntu, w którego środku jest Księga Stworzenia i Zagłady. Gracze musieli regularnie wypełniać misję, współpracując z pozostałymi uczestnikami. Dodatkowym elementem były misje specjalne zapoznające graczy ze znaną postacią ze świata kultury, nauki i sztuki. Każdy z tych bohaterów był postacią w spektrum autyzmu.

Prototyp gry został oceniony przez uczestników na 4 w pięciostopniowej skali. Uczestnicy stwierdzili, że biblioteka po udziale w grze stała się dla nich bardziej przyjaznym miejscem. Połowa z uczestników odpowiedziała, że nie chodziłaby do biblioteki bez uczestnictwa w grze.

Przez miesiąc przeprowadzane były testy różnych gier planszowych, by zbadać, jakie formy i elementy rozgrywki sprawiają największą radość uczestnikom zajęć. Uczono się również sposobu myślenia osób autystycznych, aby jak najskuteczniej zmotywować je do działania. Warto podkreślić, że wzięcie udziału w grywalizacji wymaga od uczestników posiadania konkretnych umiejętności takich jak czytanie i pisanie. Wszystkie elementy gry „Labirynt” wraz z instrukcją obsługi zostały zamieszczone na stronie internetowej projektu.

STRONA INTERNETOWA

Na potrzeby projektu oraz w celu zapewnienia jego trwałości powstała strona internetowa www.autyzm.sbp.pl. W trakcie projektu na stronie były zamieszczane relacje z wizyt, artykuły przygotowane przez różnych specjalistów i informacje o aktualnie prowadzonych działaniach. Istotnym elementem strony jest interaktywna mapa bibliotek przyjaznych osobom autystycznym. Mapa jest cały czas rozwijana. Biblioteka spełniająca konkretne wymogi, może zgłosić się do Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (administratora strony) z prośbą o oznaczenie jej na mapie. Na stronie zamieszczono także grafikę do oznaczenia biblioteki jako miejsca przyjaznego osobom autystycznym, wzór karty czytelnika i publikację podsumowującą.

SZKOLENIA

Ostatnim elementem projektu było szkolenie dla bibliotekarzy. W szkoleniu udział wzięło 49 osób z 37 bibliotek z całej Polski. Uczestnicy dowiedzieli się, jakie potrzeby mają osoby w spektrum autyzmu i zapoznali się z koncepcją przygotowywanych narzędzi. Wszystkie biblioteki otrzymały zestawy wydrukowanych narzędzi.

Kolejne szkolenia były organizowane samodzielnie przez biblioteki lub lokalnych aktywistów. Odbyły się szkolenia dla pracowników Miejskiej Biblioteki Publicznej w Andrychowie oraz bibliotek szkolnych z tego miasta. Potem zostały wdrożone w nich narzędzia przygotowane w ramach projektu. Szkolenia przeprowadzono również w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu oraz Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, podczas międzynarodowej konferencji naukowej: Osoby z niepełnosprawnością w bibliotece – inkluzja w świecie informacji i kultury – teoria i praktyka.

Projekt „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem” stał się inspiracją i zapoczątkował szereg zmian w bibliotekach w całej Polsce. Ogromnym wyróżnieniem była możliwość prezentacji założeń i efektów projektu podczas IFLA World Library and Information Congress w 2017 r. Projekt spotkał się z dużym zainteresowaniem i uznaniem uczestników kongresu.

Pomimo upływu dziewięciu lat, projekt „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem” pod względem tematyki i jakości opracowanych narzędzi, dalej pozostaje jedynym tak kompleksowym działaniem na temat autyzmu skierowanym do bibliotek z całej Polski.

JAK TERAZ WYGLĄDA DOSTĘPNOŚĆ W BIBLIOTEKACH?

W statystykach GUS z 2022 r. (Szlubowska, 2023) pod hasłem „udogodnienia w bibliotekach publicznych dla osób ze specjalnymi potrzebami” wymieniane są: przystosowania stanowisk dla osób z niepełnosprawnością ruchową, zakup sprzętu ułatwiającego czytanie: lupy powiększające, sprzęt do odtwarzania nagrań. Brakuje natomiast informacji, co zapewniają biblioteki dla osób w spektrum autyzmu.

Biblioteki tak, jak inne instytucje kultury, inwestycje i zakupy z zakresu dostępności najczęściej finansują z własnych środków lub konkursów ogłaszanych przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Obecnie instytucje muszą podejmować trudne decyzje co do priorytetów inwestycji w dostępność. Większość działań skupia się na likwidacji barier architektonicznych i cyfrowych oraz zakupie sprzętu, co przyczynia się do

marginalizowania potrzeb osób w spektrum autyzmu. Istnieje potrzeba wdrożenia rozwiązania systemowego, w ramach którego jednocześnie ze środkami na działania merytoryczne instytucje (w tym biblioteki) otrzymałyby pulę środków na dostępność.

Dużym wsparciem dla bibliotek był projekt „Rzecznicy dostępności w bibliotekach”, zrealizowany w 2020 r. przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w partnerstwie z Fundacją Kultury bez Barier. Jego głównym efektem było powołanie w środowisku bibliotekarskim grupy certyfikowanych rzeczników dostępności, którzy zdobyli kompetencje do dzielenia się wiedzą i wspierania innych bibliotekarzy w kreowaniu oraz realizacji nowych inicjatyw na rzecz osób niepełnosprawnych. Rozbudowano też stronę www.autyzm.sbp.pl o informacje związane z potrzebami i obsługą osób nie tylko autystycznych, ale także niedowidzących, niedosłyszących, z zaburzeniami psychomotorycznymi.

INICJATYWY BIBLIOTEK

Nie można pominąć bibliotek, które z własnej inicjatywy podejmują działania adresowane do osób autystycznych, ich rodzin i specjalistów. Najczęściej skierowane są one do środowiska lokalnego i finansowane z własnych środków lub pozyskanych grantów. Często motywacją do podjęcia tego typu działań są zgłaszane potrzeby czytelników oraz własne doświadczenia pracowników będących prywatnie rodzicami dzieci autystycznych lub mających w rodzinie takie osoby.

Przykładem takiego działania jest Klub Rodzica założony przez Miejską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu. Od kilku lat prowadzona jest w ramach niego grupa „Zespół Aspergera i autyzm w najbliższym otoczeniu: co, gdzie, jak”. Rodzice i nauczyciele spotykają się raz w miesiącu na specjalnie przygotowanych dla nich wykładach. Uczestnicy mogą też skorzystać z indywidualnych konsultacji z psychologiem. Biblioteka oferuje znacznie więcej. Tworząc pierwsze dostosowania współpracowała z ekspertami projektu „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem”. W filiach biblioteki realizowany jest program „Biblioteka przyjazna osobom z autyzmem”. Czytelnicy mogą skorzystać z map biblioteki i wskazówek ułatwiających orientację w bibliotece i jej zbiorach. W każdy poniedziałek przygaszone są światła, a odwiedzający bibliotekę proszeni są o ściszone rozmowy. Takie ograniczenie bodźców często nazywane jest „cichymi godzinami”. Biblioteka stale powiększa swoje zbiory o najnowsze publikacje dotyczące autyzmu.

KOMFORT SENSORYCZNY

Biblioteka często postrzegana jest jako miejsce ciche, spokojne i z ograniczoną ilością bodźców. Dla niektórych osób autystycznych specyficzne zasady, sztuczność sytuacji, brak jednoznacznej definicji co to znaczy „zachować ciszę” powoduje duży dyskomfort. Warunki sensoryczne trzeba traktować całościowo. Dźwięki to m.in. odgłosy dobiegające przez otwarte drzwi, okna lub wytwarzane podczas chodzenia, echo i dźwięki sprzętu. Na dźwięki nakładają się jednocześnie bodźce wizualne (ilość światła, przeszkłone przestrzenie, wystrój), węchowe (kurz, płyny czyszczące), dotykowe i te odbierane całym ciałem (temperatura). Wszystkie te bodźce wpływają na przyjazność sensoryczną przestrzeni. Dopiero eliminacja lub minimalizacja trudnych bodźców będzie sprzyjała pracy i koncentracji uwagi oraz spowoduje, że w tej przestrzeni osoby autystyczne będą czuły się bezpieczne (McMullin, Walton, 2019).

Rozwiązania zapewniające komfort sensoryczny są obecnie dość popularne wśród różnego rodzaju instytucji i sklepów. Duża ilość i różnorodność bodźców zmysłowych, zwłaszcza w nowym i nieznanym otoczeniu, może prowadzić u osoby w spektrum autyzmu do przeciążenia sensorycznego. W takich sytuacjach mózg nie radzi sobie z dużą ilością informacji, co prowadzi do trudności w koncentracji, zmęczenia, płaczu, zdenerwowania czy ataku paniki. Zapewnienie komfortu sensorycznego jest istotne dla osób w spektrum autyzmu ze względu na często występującą u nich dużą wrażliwość w odbiorze bodźców zmysłowych.

Początkowo może się wydawać, że stworzenie takich warunków jest niemożliwe. Najpopularniejszymi rozwiązaniami, które mają nie dopuścić do przeciążenia sensorycznego lub pomóc poradzić sobie w już zaistniałej sytuacji, są wspomniane wcześniej „ciche godziny”, a także pokoje wyciszenia, dostępność słuchawek wygłuszających, pokoje cichej pracy czy odpowiednia aranżacja przestrzeni (Sztajerwald, Świeża 2015). Każde z tych rozwiązań powinno być dobrane i odpowiednio zaadaptowane do warunków i przeznaczenia instytucji. W zespole pracującym nad tworzeniem koncepcji i wdrażaniem rozwiązań muszą być osoby autystyczne, rodzice i terapeuci. Tylko oni będą w stanie ocenić przydatność i sens danego rozwiązania.

Przykładami takiej współpracy są stworzone wspólnie z rodzicami i organizacjami pozarządowymi kąci wyciszenia w Książnicy Beskidzkiej w Bielsku-Białej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Świeciu. W „kącikach wyciszenia” znajdują się pomoce do stymulacji sensorycznej, a wystrój i warunki sprzyjają relaksowi. W ofercie obydwu bibliotek znajdziemy też warsztaty integracji sensorycznej, spotkania ze specjalistami i ciche godziny.

SZERZENIE WIEDZY

Najprostszą formą szerzenia wiedzy o spektrum autyzmu jest powiększanie księgozbiorów o pozycje o tej tematyce oraz robienie zestawień bibliograficznych dla nauczycieli i rodziców.

Kolejną grupą inicjatyw są wydarzenia na temat autyzmu, jest to najczęściej wybierana forma działań. Zaliczam do tej grupy: konkursy plastyczne, wystawy na temat autyzmu, wystawy prac osób w spektrum autyzmu z okolicznych szkół i ośrodków terapeutycznych, wystawy artystów w spektrum autyzmu (Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Włochy), spotkania ze specjalistami i osobami autystycznymi (Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego), konferencje (Biblioteka Centralna MBP w Gliwicach), przeglądy filmowe (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie) i szkolenia (Biblioteka Publiczna w Piaszynie). Wiele z tych wydarzeń organizowanych jest w ramach obchodzonego 2 kwietnia Światowego Dnia Świadomości Autyzmu i współorganizowanych z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, szkołami i Warsztatami Terapii Zajęciowej.

PODSUMOWANIE

Posiadając informacje na temat statystyk dotyczących diagnostyki spektrum autyzmu, należy stwierdzić, że dostępność instytucji publicznych dla tej grupy powinna być rozwijana i wskazana jako jeden ze strategicznych celów na najbliższe lata. Warto się jednak zastanowić, jakie obecnie są potrzeby czytelników, pracowników i środowiska lokalnego. Jak rozwiązania stworzyć i rekomendować biorąc pod uwagę różnorodne funkcje i wielkość bibliotek, poczynając od tych szkolnych i akademickich, po biblioteki pełniące funkcję lokalnych centrów aktywności społecznej. Jak usystematyzować i dbać o merytoryczną jakość tych rozwiązań.

Dzięki badaniom naukowym i relacjom osób autystycznych coraz więcej wiemy, zmienia się też społeczny obraz i nazewnictwo. Coś co jeszcze kilka lat temu było ogólnie przyjętą nazwą dzisiaj jest uznawane za obraźliwe. Takim przykładem jest określenie medyczne – osoba z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, używane w codziennej komunikacji jako stygmatyzujące. Osoby w spektrum autyzmu argumentują, że ich rozwój nie jest zaburzony tylko po prostu inny. Biblioteki powinny promować rzetelną wiedzę i przeciwdziałać powielaniu krzywdzących stereotypów. Dlatego rozwiązaniem, nad którym warto się zastanowić jest stworzenie dla bibliotek darmowego kursu e-learningowego. Jako wzór może posłużyć kurs angielskiej organizacji Dimensions, stworzony we współpracy z Association of Senior Children's and Education Librarians i Libraries Connected (Dimensions, 2019). Innym rozwiązaniem może być również

aktualizacja i rozwój materiałów stworzonych w ramach projektu „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem”, a także promocja dobrych praktyk przez organizacje parasolowe takie jak Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

Warto zauważyć, że świadomość personelu i stworzenie przyjaznej przestrzeni to tylko część pracy nad dostępnością. Zgodnie z wartościami IFLA biblioteki powinny poprzez swoją działalność promować realizację praw człowieka i włączenia społecznego. Dostęp do wiedzy i informacji jest jednym z podstawowych praw człowieka. Uważam, że środowisko polskich bibliotekarzy powinno włączyć się w stworzenie czytelniczej oferty dla osób w spektrum autyzmu z niepełnosprawnością intelektualną. W krajach zachodnich i skandynawskich popularne są adaptacje literatury, portale internetowe czy materiały informacyjne w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ang. *Easy to read*). Zasady tworzenia treści przygotowała również IFLA (Momura, Skat Nielsen, Tronbacke, 2010). Dodatkowo przy bibliotekach tworzone są Kluby Czytelników, w ramach których osoby z niepełnosprawnością intelektualną spotykają się i dyskutują na temat przeczytanych tekstów dotyczących szeroko pojętej kultury. W Polsce pisanie materiałów edukacyjnych w tekście łatwym do czytania i zrozumienia zajmuje się Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną i kilka organizacji pozarządowych. Do tej pory biblioteki nie podejmowały tego typu działań. Jest to oczywiście temat znacznie szerszy, jednakże pokazuje jak wiele rozwiązań warto jeszcze poprawić lub od początku opracować.

Jestem przekonana, że podobnie, jak w przypadku projektu „Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem”, dzięki współpracy różnych środowisk możemy sprostać tym wyzwaniom i przyczynić się do rozwoju dostępności polskich bibliotek.

BIBLIOGRAFIA

- Autism Europe (2024). *About autism* [online]. Autism Europe, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://www.autismeurope.org/about-autism/>.
- Autism Europe (2022). *Acceptable language* [online]. Autism Europe, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://www.autismeurope.org/about-autism/acceptable-language/>.
- Dimensions (2019). *Free autism friendly training for libraries* [online]. Dimensions, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://dimensions-uk.org/get-involved/campaigns/dimensions-autism-friendly-environments/autism-friendly-libraries/free-autism-friendly-training-libraries/take-libraries-training/>.
- Fundacja SYNAPSIS (2014). *Kultura przyjazna* [online]. Fundacja SYNAPSIS, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://synapsis.org.pl/nasze-dzialania/akcje-specjalne/kultura-przyjazna/>.

- Grzecznowska, A. (red.). (2016). *Bibliotekarzu zaprzyjaźnij się z osobą z autyzmem. Poradnik*. Wydaw. Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Maenner, M.J., Warren, Z., Williams, A.R. (2023). *Prevalence and Characteristics of Autism Spectrum Disorder Among Children Aged 8 Years – Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 Sites, United States, 2020*. Morbidity and Mortality Weekly Report, Centers for Disease Control and Prevention. <http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.ss7202a1>.
- McMullin, R.M., Walton, K.R. (2019). *Supporting Students on the Autism Spectrum: A Practical Guide for Academic Libraries*. Libraries Unlimited.
- Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (2023). *Fundusze Europejskie dla dostępności* [online]. Portal Funduszy Europejskich, [dostęp: 31.04.2024]. Dostępny w WWW: <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/fundusze-europejskie-bez-barier/dostepnosc-plus/aktualnosci/fundusze-europejskie-dla-dostepnosci/>.
- Momura, M., Skat Nielsen, G., Tronbacke, B. (2010). *Guidelines for Easy-to-Read Materials* [online]. International Federation of Library Associations and Institutions, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/636>.
- National Autistic Society (2021). *How to talk and write about autism* [online]. National Autistic Society, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://www.autism.org.uk/contact-us/media-enquiries/how-to-talk-and-write-about-autism>.
- Pisula, E. (2022). Standardy przebiegu oceny funkcjonalnej oraz planowania wsparcia edukacyjno-specjalistycznego. Otrębski W. (Red.) *Zaburzenia ze spektrum autyzmu* (s. 90-92). Wydaw. KUL.
- Płatos, M. (Red.). (2016). *Ogólnopolski Spis Autyzmu. Sytuacja młodzieży i dorosłych z autyzmem w Polsce*. Stowarzyszenie Innowacji Społecznych „Mary i Max”.
- Podgórska-Jachnik, D. (2021). *Raport merytoryczny Edukacja włączająca – bilans otwarcia 2020*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Szłubowska, A. (2023). *Biblioteki publiczne w 2022 roku*. Główny Urząd Statystyczny.
- Sztajerwald, A. Świeża O. (2015). ABC Gość niepełnosprawny w muzeum część 2. Niepełnosprawność intelektualna, autyzm i grupy zróżnicowane. J. Grzonkowska (Red.) *Osoba z autyzmem w muzeum* (s. 37-56). Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów.
- Tkaczyk, P. (2014). *Co to jest grywalizacja?* [online]. Paweł Tkaczyk, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://paweltkaczyk.com/pl/co-to-jest-grywalizacja-2/>.
- Dziennik Ustaw (2023). *Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych 2019 poz. 848* [online]. Rządowe Centrum Legislacji, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190000848>.
- Dziennik Ustaw (2022). *Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami poz. 1696* [online]. Rządowe Centrum Legislacji, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20190001696>.
- Dziennik Ustaw (2023). *Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych poz. 776* [online]. Rządowe

Centrum Legislacji, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU1997.1230776>.
World Health Organization (2013). *Autism spectrum disorders* [online]. World Health Organization, [dostęp: 5.05.2024]. Dostępny w WWW: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 22 maja 2024 r.

ALEKSANDRA SZTAJERWALD
SYNAPSIS Foundation
e-mail: a.sztajerwald@synapsis.org.pl

LIBRARIES ACCESSIBLE TO PEOPLE WITH AUTISM

KEYWORDS: Autism. Autism Spectrum Disorder. Disabled people. Intellectual disability. Accessibility

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – The aim of the article is to provide an outline of a current challenge which involves creating libraries accessible to people with autism. **Research methods** – The author analyzed legal regulations concerning people with special needs, including those with autism, publications covering the problem in question and documents referring to the project „Librarians to befriend people with autism”. **Conclusions** – In the first part of the article the author defines autism, presents statistics on the frequency of this disorder and discusses basic needs of library users with autism. Next, taking into consideration current legal regulations, the author describes solutions for library users with autism developed within the project „Librarians to befriend people with autism”. The project in question was implemented by Polish Librarians Association in cooperation with SYNAPSIS Foundation. Finally, the author presents various initiatives of Polish libraries focused on the creation of friendly environment for people with autism and raising the awareness of local communities as regards the afore-mentioned disorder.

ARTYKUŁY RECENZYJNE/RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENNICTWA

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 2024 z. 2
PL ISSN 0033-202X

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA KRAJOWEGO

Książka Alberto Castoldiego *Bibliofoolia, czyli szaleństwo czytania* (Castoldi, 2023), w przekładzie Joanny Ugniewskiej, wpisuje się w bogato reprezentowany nurt książek o książkach. W eseistycznej, erudycyjnej formie autor próbuje pokazać fenomen książki, miłości, ale i nienawiści do niej, fenomen lektury, czytelnictwa. Tematem publikacji jest nie tylko tytułowa bibliofoolia, której apogeum można dostrzec w rozdziale „Książka, która zabija”, ale i inne zjawiska związane z książką, literaturą, odzwierciedlone w tytułach rozdziałów, na przykład „Biblioteka jako schronienie”, „Biblioteki utracone”, „Bibliofilia/bibliomania”, „Strategie lektury”. Tłem refleksji autora jest głównie kultura i literatura europejska, a bohaterami są pisarze, eseiści, badacze, ludzie książki, kolekcjonerzy, a także postaci literackie. Starannie wydanej przez gdańskie wydawnictwo słowo/obraz terytoria publikacji, opartej na włoskim wydaniu z 2006 r., towarzyszą grafiki trzech wybitnych francuskich XIX-wiecznych ilustratorów oraz wybór dzieł malarskich zatytułowany *Bibliofoolia w obrazach*.

Obszar piśmiennictwa określany jako książki o książkach reprezentuje także zbiór szkiców Alberto Manguela, wybitnego eseisty i bibliofila, zatytułowany *Pożegnanie z biblioteką. Elegia z dziesięciorgiem napomknień* (Manguel, 2022) w tłumaczeniu Michała Tabaczyńskiego. Rozważania zostały osnute na opisie pożegnania autora ze swoim księgozbiorem liczącym ponad 35 tys. tomów, w związku z przeprowadzką z francuskiej wsi do niewielkiego apartamentu w Nowym Jorku. W kolejnych rozdziałach-„napomknieniach” autor prezentuje erudycyjne refleksje o książkach, ich gromadzeniu, posiadaniu, czytaniu, o bibliotekach, literaturze, często w kontekście przemijania i straty. Przykładem może być fragment dotyczący upadku Biblioteki Aleksandryjskiej: „Opisując wydarzenia po niemal stuleciu, Plutarch informował, że bibliotekę pochłonął pożar, którego sprawcami były oddziały oblegające w roku 48 przed naszą erą Aleksandrię, co dziś większości badaczy wydaje się przekazem mało wiarygodnym, jako że ogień strawił wówczas wyłącznie magazyny portowe, w których przechowywano zaledwie naddatek bibliotecznych zbiorów. Być może atrakcyjność tego wiele razy powtarzanego świadectwa leży

w swoistej *Schadenfreude* opierającej się na poczuciu, że oto ów arogancki projekt biblioteki pochłonął pożar równie gwałtowny co ambicja, która ją zrodziła” (s. 66).

Wpływ mediów na kształt rynku książki, jej społecznego obiegu, praktyk lekturowych, to zagadnienia, które stały się tematem II Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Ksi@żka w mediach, media w ksi@żce. Rynek – technologia – konsumpcja” zorganizowanej przez Katedrę Informatologii, Bibliologii i Edukacji Medialnej Instytutu Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach UMCS we współpracy z partnerami z uczelni ukraińskich w dniach 29-30 czerwca 2022 r. Zbiór artykułów (Has-Tokarz; Zelinska, red., 2023) będący pokłosiem konferencji został podzielony na trzy części. Część pierwsza „Rynek książki i publikowanie w przestrzeni mediatyzowanej” zawiera między innymi tekst poświęcony koncernowi wydawniczemu Prasa Ukraińska (1923-1939) i zawartym w jego wydawnictwach „przecuciu wojny” (Nadija Zelinska) oraz analizę zjawiska *self-publishing* w obszarze poezji autorstwa Dariusza Klimczaka. Wśród artykułów części drugiej „Media i technologie cyfrowe w produkcji i dystrybucji książki” wymienić można artykuł Nadii Zubko o prezentacji publikacji przez ukraińskie księgarnie internetowe jako czynnika stymulującym ich sprzedaż. W części trzeciej „Trendy w promocji i konsumpcji książek” autorzy zajmowali się m.in. zjawiskiem *celebrity marketing*, jako przejawem mediatyzacji współczesnego rynku książki w Polsce (Anita Has-Tokarz), czy też kierunkami strategii marketingowych wydawnictw książkowych w Ukrainie (Nataliia Vovk).

Kolejna, ósma edycja Lubelskiego Forum Bibliologów, Informatologów i Bibliotekarzy odbyła się 8 lutego 2022 r. w Lublinie, a jej temat przewodni „Edukacja medialna, informacyjna i cyfrowa (nie tylko) w bibliotece” stał się też tytułem pokonferencyjnej publikacji (Has-Tokarz, red., 2023). Tom otwiera artykuł Renaty Malesy, przedstawiający działalność bibliotek i organizacji bibliotekarskich na rzecz edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej. Między innymi omówione zostały opracowania i rekomendacje w tym zakresie międzynarodowych organizacji bibliotekarskich. Autorzy artykułów zajmowali się także problemami edukacji medialnej w bibliotekach wobec zmieniających się potrzeb i zachowań komunikacyjnych pokolenia iGen i pokolenia Alpha (Anita Has-Tokarz), charakterystyką użytkowników aplikacji TikTok (Jakub Nieściur), a także dzielili się swoimi doświadczeniami w obszarze edukacji medialnej, informacyjnej i cyfrowej (artykuł Łukasza Tomczaka prezentujący ofertę dydaktyczno-edukacyjną Centrum Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Lubelskiej oraz tekst Bożeny Lech-Jabłońskiej opisujący projekty edukacyjne realizowane w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie w ramach programu Erasmus+ i POWER).

Piąty tom publikacji *Czasopiśmiennictwo. Przeszłość i terażniejszość* (Dąbrowska-Cendrowska; Lubczyńska, red., 2023), przygotowany przez uniwersytecki ośrodek medioznawczy i bibliologiczny w Kielcach, poświęcony został jubileuszowi 45-lecia pracy naukowej profesor Danuty Hombek. Tekst Olgi Dąbrowskiej-Cendrowskiej i Aleksandry Lubczyńskiej opisujący drogę naukową i zawodową D. Hombek oraz jej osiągnięcia organizacyjne i dydaktyczne otwiera prezentowany zbiór artykułów. W pozostałych artykułach autorzy podejmowali m.in. problematykę czasopism skierowanych do kobiet (charakterystyka pisma „Kółko Domowe” wychodzącego w latach 1861-1868 autorstwa Izabeli Krasińskiej czy też analiza zawartości czasopisma „Pani” wychodzącego w latach 1922-1925 w Warszawie przeprowadzona przez Monikę Olczak-Kordas). Charakterystykę treści tygodnika „Agencja Prasowa” (1940-1945) oraz jego znaczenia dla działalności konspiracyjnej ZWZ-AK przedstawiła Renata Piasecka-Strzelec. W publikacji zaprezentowano także zagadnienia ekonomiczne (np. artykuł Jolanty Dzierżyńskiej-Mielczarek o nowych źródłach finansowania prasy) oraz dotyczące kondycji i postrzegania prasy lokalnej (Jolanta Kępa-Mętrak).

Publikacja autorstwa Norberta Delestowicza *Historia Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w latach 1857-2022* (Delestowicz, 2022) przybliży dzieje tej zasłużonej dla polskiej nauki i kultury instytucji, ściśle związanej z powołanym w 1857 r. Towarzystwem, pierwotnie nazywanym Towarzystwem Przyjaciół Nauk Poznańskim. Utworzona w okresie zaborów biblioteka stała się miejscem, w którym gromadzono i udostępniano książki, czasopisma, stare druki, rękopisy, zbiory ikonograficzne i kartograficzne potrzebne do prowadzenia badań, pielęgnowania języka polskiego, zachowania narodowego dziedzictwa. Autor przedstawia jej losy chronologicznie, poczynając od rozdziału pierwszego, obejmującego okres od roku 1857 do odrodzenia państwa polskiego. Rozdział drugi obejmuje okres międzywojenny, trzeci – okres II wojny światowej i pierwsze lata powojenne, a czwarty – okres powojenny. Osobny rozdział został poświęcony udostępnianiu zbiorów. Obecnie Biblioteka dysponuje niewielkim personelem, co wiąże się z krótszymi godzinami otwarcia i mniejszą liczbą czytelników. Coraz intensywniej natomiast wykorzystywane są jej zdigitalizowane kolekcje, udostępniane przez Wielkopolską Bibliotekę Cyfrową. Biblioteka stara się także uczestniczyć w życiu naukowym i kulturalnym Poznania.

Charkowska biblioteka uniwersytecka we współpracy z Centrum Badańczym Bibliografii Polskiej Estreicherów Uniwersytetu Jagiellońskiego przygotowała katalog starodručných poloników zatytułowany *Polonika XVI-XVIII w. w zbiorach Centralnej Biblioteki Naukowej Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. W.N. Karazina. Katalog*. (Kononenko, oprac., 2023). Zbiór 381 tytułów dzieł obejmuje szeroko pojęte polonika – pozycje

wydane w języku polskim i w innych językach na ziemiach, które w różnych okresach od XVI do XVIII w. wchodziły w skład Rzeczypospolitej. Są to także dzieła polskich autorów wydane w innych krajach Europy w różnych językach.

Biblioteka Narodowa w Warszawie może poszczycić się obszernym, ciekawym i stale uzupełnianym zbiorem dokumentów życia społecznego. Pokazaniu ich szerszej publiczności mogą służyć wydawane przez Bibliotekę ilustrowane katalogi. W 160. rocznicę wybuchu powstania styczniowego została zaprezentowana publikacja *Druki ulotne z okresu powstania styczniowego w zbiorach Biblioteki Narodowej. Katalog* (Walkiewicz, Wolniewicz, oprac., 2023) przygotowana przez Lecha A. Walkiewicza i Marcina Wolniewicza. Biblioteka posiada jedną z cenniejszych kolekcji druków ulotnych z czasów powstania styczniowego. „...kolekcja przedstawia przede wszystkim historię polityczną powstania, w tym zwłaszcza rzeczywistość instytucjonalną określaną mianem tajnego państwa polskiego, oraz wydarzenia, które twórcy tego państwa uważali za kluczowe dla jego utworzenia (manifestacje patriotyczne)” (s. 29).

Ważnemu wydarzeniu i miejscu na mapie kulturalnej Warszawy i Polski – otwarciu po remoncie i modernizacji Pałacu Rzeczypospolitej w Warszawie w maju 2024 r. towarzyszy publikacja *Pałac Rzeczypospolitej. Trzy razy otwierana. Najcenniejsze zbiory Biblioteki Narodowej w Pałacu Rzeczypospolitej* (Makowski, oprac. 2024). „Pałac Rzeczypospolitej został dopasowany do wymogów współczesnych technologii i standardów instytucji kultury, zapewnia interaktywną przestrzeń wystawienniczą do prezentacji unikalnych zbiorów Biblioteki Narodowej (ekspozycje zabytkowych obiektów, czasowe wystawy tematyczne, prezentacja historii Biblioteki Narodowej, Pałacu Rzeczypospolitej, książki i druku, europejskiego dziedzictwa literackiego, a także historycznych i współczesnych praktyk czytelniczych)” (s. 226). Książka zawiera opisy i reprodukcje stron tytułowych czy też fragmentów obiektów prezentowanych na wystawie stałej w nowo otwartym Pałacu Rzeczypospolitej – cennych zabytków polskiego i światowego piśmiennictwa, z Kazaniami świętokrzyskimi czy Psalterzem floriańskim na czele, średniowiecznych i renesansowych dzieł iluminatorów europejskich, rękopisów literackich, zabytków kultury muzycznej i kartograficznej.

KSIĄŻKI OPISANE

- Dąbrowska-Cendrowska, Olga; Lubczyńska, Aleksandra, red. (2023). *Czasopiśmiennictwo. Przeszłość i teraźniejszość*. T. 5. Kielce: Wydaw. Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego, ISBN 978-83-67580-51-9.
- Delestowicz, Norbert (2022). *Historia Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w latach 1857-2022*. Poznań: Wydaw. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, 306 s., il. ISBN 978-83-7654-475-5.

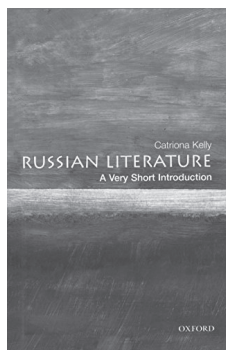
- Castoldi, Alberto (2023). *Bibliofolia czyli szaleństwo czytania*. Przeł. Joanna Ugniewska. Gdańsk: Wydaw. Słowo/obraz terytoria, 131 s. ISBN 978-83-8325-073-1.
- Has-Tokarz, Anita, red. (2023). *Edukacja medialna, informacyjna i cyfrowa (nie tylko) w bibliotece*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 213 s., il. ISBN 978-83-227-9728-0.
- Has-Tokarz, Anita; Zelinska, Nadija, red (2023). *Książka w mediach media w książce. Rynek – technologie – konsumpcja*. Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 278 s, il. ISBN 978-82-227-9764-8.
- Kononenko, Iryna, oprac. (2023). *Polonika XVI-XVIII w. w zbiorach Centralnej Biblioteki Naukowej Charkowskiego Uniwersytetu Narodowego im. W.N. Karazina. Katalog*. Kraków; Charków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 321 s., il. ISBN 978-83-233-5324-9.
- Makowski, Tomasz, oprac.; Sapała, Patryk, współpr. (2024). *Pałac Rzeczypospolitej. Trzy razy otwierana. Najcenniejsze zbiory Biblioteki Narodowej w Pałacu Rzeczypospolitej*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 227 s., il. ISBN 978-83-8259-518-5.
- Manguel, Alberto (2022). *Pożegnanie z biblioteką. Elegia z dziesięciorgiem napomknień*. Przeł. Michał Tabaczyński. Okoniny: Wydaw. Drzazgi, 161 s. ISBN 978-83-959581-8-2.
- Walkiewicz, Lech A.; Wolniewicz, Marcin (2023). *Druki ulotne z okresu powstania styczniowego w zbiorach Biblioteki Narodowej. Katalog*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 456 s., il. ISBN 978-83-8259-509-3.

Barbara Koryś

Tekst wpłynął do Redakcji 17 maja 2024 r.

Z LEKTUR ZAGRANICZNYCH

PUSZKINIANA

Catriona Kelly: *Russian Literature. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 164, ISBN 978-0-19-280144-9. [****]

Zapewne mało kto pamięta czasy, kiedy to na polskim rynku książki trudno było opędzić się od produktów rosyjskich, przeważnie sowieckich i na ogół bardzo marnych. Potem sytuacja jakoś się unormowała.

Aż dobrnęliśmy do okoliczności obecnych, kiedy to tekstów rosyjskich ani w przekładach, ani tym bardziej w oryginałach prawie u nas nie ma. Nie ma też obiektywnych o nich opinii. Jak każda skrajność, ta nie jest dobra.

Dlatego pomyślałem, że warto zasygnalizować opracowanie – pod tytułem jak wyżej – wydane w ramach świetnej serii oksfordzkiej, wolne od opinii przesadnych i skrajnych. Autorka Catriona Kelly to profesor honorowy (u nas profesorowie honorowi też już są) uniwersytetu w Cambridge. W tej książce, obok ciekawych impresji, imponuje nieprawdopodobnie bogata bibliografia.

Jeśli zaś dałoby się poczynić jakieś zastrzeżenia, to jedynie wobec tytułu. Nie jest to bowiem opowieść o całej literaturze rosyjskiej, lecz jedynie o jej fragmencie, zresztą świetnym, bo od renesansu aż po modernizm, i głównie skoncentrowana na Puszkynie.

Rosyjski renesans, barok, oświecenie i zwłaszcza romantyzm, to obszary na których prof. Kelly skupia się szczególnie. Szczercze mówiąc, trochę razi mnie marginalizacja (zamierzona?) Lermontowa, ale takie było i jest autorskie oksfordzkie prawo. Natomiast jej opinie o Puszkynie są nie do zatarcia, bo to rzeczywiście był i jest gigant literatury światowej. Mam zatem nadzieję, że nie zagraża mu eliminacja z obiegu, mimo że wobec Polaków – z wyjątkiem – jednego był nieprzyjazny.

Prof. Kelly zajęła się twórczością Puszkina w niejakej izolacji, ponieważ pod koniec XIX w. popularność na Zachodzie osiągnęli też Tołstoj i Dostojewski, a Puszkina do szerokiego aplauzu dochodził stopniowo i dopiero dzisiaj jest światowym gigantem literackim. Rosjanie uważali go przede wszystkim za mistrza języka. I to dzisiaj nie uległo zmianie.

Czytanie Puszkina po rosyjsku jest jak czytanie Ajschylosa po grecku lub Dantego po włosku. W przekładzie angielskim brzmi to gorzej. Ale i tak Puszkina przewodzi sporej gromadzie rosyjskich mistrzów pióra, którzy w całej Europie mają swoje ślady, z muzeami włącznie. To Czechow, Niekrasow, Dostojewski, Gogol, Ostrowski, Gorki, Pasternak, Jesienin i Fadiejew. Od samego rejestru nazwisk głowa boli.

I wtedy, i później to były dla rosyjskiej literatury czasy znakomite. Całkowity paradoks jest taki, że w kraju absolutnie zniewolonym oraz intelektualnie wyjąłowym rozwinęła się wspaniała literatura, muzyka, a poziomem nie odstawało malarstwo. Kelly wszystko to zauważyła oraz wyeksponowała.

Na styku stuleci sporo było w Rosji przekładów z angielskiego, obok tego najwyższej klasy edycje rodzime, właśnie Puszkina oraz Tołstoja, Czechowa, Lermontowa i Niekrasowa. Dużo tego i w urozmaiceniu. Kelly potraktowała całość bez uprzedzeń, których w Polsce uniknąć się nie da. Dlatego warto odwołać się do jej opinii oraz podobnych i skorzystać z nich w praktyce bibliotekarskiej – na ile to jest możliwe. Są bowiem bardziej zobiektywizowane.

A oto inna ciekawostka, którą prof. Kelly zauważyła, zestawiając literaturę rosyjską od XVI do XIX w. z literaturą zachodnioeuropejską z tego samego okresu. Otóż w Europie Zachodniej w okresie kolonizatorskim wprowadzono do literatury postacie przyjaznych niewolników, których w rosyjskim piśmiennictwie nie było. Zamiast nich – podkreśla Kelly – w tej roli pojawili się Kozacy. Autorka ujawnia takie wątki w twórczości wszystkich twórców rosyjskich – z Puszkinem włącznie.

Kelly odnotowuje ten fakt bez irytacji, od Angielki do Kozaków droga jest bowiem daleka. Natomiast naszych niechętnych relacji było i jest sporo, ponieważ z Kozakami przychodziło potykać się wielokrotnie. Ale tak kształtowała się rzeczywistość, a opisy, czyli narzędzia faktograficzne nie nadają się do ocen literatury.

Zwłaszcza nie mogą być wykorzystywane do akceptacji bądź do odrzucania wytworów literackich i ogólnie artystycznych. Zatem „czyszczenie” bibliotek i księgarń pod takim pretekstem to barbarzyństwo, które już miało miejsce i kto wie, czy nie przydarzy się znowu.

W 1949 r. obchodzono 150. rocznicę urodzin Puszkina, ale był to też początek zimnej wojny, więc na świecie wszystko co rosyjskie podlegało potępieniu. Z kolei w ZSRR zrobiono z Puszkina piewę socjalizmu. Dziś to wszystko jest do odrzucenia.

Jeszcze w rok po śmierci Stalina (1954 r.) dyskusje były wzajemnie nastawione. Dopiero w 1965 r. Jurij Łotman na uniwersytecie w Tartu inaugurował racjonalne komentarze merytoryczne oraz semiotyczne. W nawiązaniu do Puszkina odtąd komentowano intelektualne zalety jego pisarstwa i ogólnie uchodził za wspaniałego artystę, a nawet proroka. W jego cieniu pozostawali inni świetni artyści – Cwietajewa, Nabokov oraz Mandelsztam.

W Rosji władze próbowały kształtować moralność i kneblować sztukę, fikcję oraz faktografię, ale bez efektu. Równolegle wierzono, że komunizm jest w stanie ulżyć cierpieniom narodu. Zaś w odniesieniu do Puszkina – Gogol uważał, że tylko Puszkina potrafił rozumnie odczytać *Martwe dusze*. To sygnał jaki autorytet przypisywano w Rosji Puszkiniowi.

Na styku XVIII i XIX w. wśród inteligencji oraz szlachty panował w Rosji zwyczaj organizowania salonowych czytań publicznych, prezentujących dokonania różnych autorów. Puszkina bywał akurat lektorem u księżnej Wołkońskiej. Natomiast z jakimś trudem przebijało się do czytelniczey świadomości pisarstwo kobiet – bywało że pod pseudonimami. Na styku stuleci, obok Osipa Mandelsztama i Borysa Pasternaka, zasłyszeliśmy dwie poetki Anna Achmatowa i Marina Cwietajewa. Potem było ich już dużo więcej.

Puszkina przewidywał spore wzięcie swoich tekstów wśród Finów, Polaków i Bałtów. Ale to nie przeszkodziło, że wprowadzał często postacie Kozaków, strzegących rosyjskich granic przed agresywnymi Polakami. Tak pani prof. Kelly napisała!

Były relacje ze wschodnią kulturą i twórczością artystyczną – trochę jak piśmiennictwo postkolonialne, np. Aleksander Błok i *Kulikowe Pole* (1908). To taka mieszanka głosów zwycięzców oraz zwyciężonych.

Bywały zestawienia wizerunków oficerów, cywilizujących Kaukaz oraz tamtejszych prymitywnych dziewczyn z gminu. Tołstoj oraz Niekrasow kreślili prostackie formy życia na wsi. Pojawiły się też relacje, niby autentyczne i rzekomo wiejskie, w formie skazu, w pierwszej osobie. Moderniści nawiązywali do opowieści klas mieszanych. To Zoszczenko, Cwietajewa, Achmatowa, a także Nikołaj Klujew, w ZSRR określany negatywnym epitetem poety kułackiego.

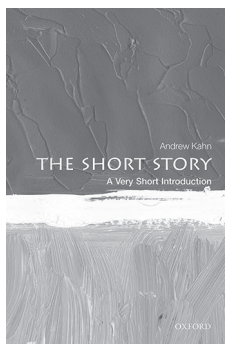
W połowie XX w. ludność wiejska była w Rosji w mniejszości. Słownictwo wiejskie było gorzej rozumiane, a naśladownictwo formy *skazu* nie mogło liczyć na większe powodzenie. Także pisarstwo kobiet postrzegano jako marginalne. Dla Rosjan istniały znaczne różnice pomiędzy piśmienniczą ofertą Wschodu oraz Zachodu.

Ruch słowianofilski tęsknił za wysoce religijnym Piotrem Wielkim. Puszkina początkowo był bliski religii, ale potem oddalił się znacznie. Inaczej niż jego siostra Olga oraz na przykład Łomonosow.

Wizja styku stuleci wydała się pesymistyczna. Apokalipsa: śmierć, sąd ostateczny, niebo i piekło. W słowianofilstwie nie było rozróżnienia pomiędzy duszą i ciałem, jednak w ofercie literackiej nie brakowało czarnego humoru, konkretnie w twórczości Bułhakowa.

W literaturze tamtejszej pojawiały się rozmaite odruchy wolnościowe. Pod tym względem wyróżniał się Bachtin oraz – antychrześcijański zresztą – Rozanow. Zmasowane i brutalne ataki władz nie zdławiły rosyjskiej literatury, która – oprócz różnorodności fabularnej oraz intelektualnej – do światowego skarbcza literackiego wniosła ogromne bogactwo nieznanych wcześniej form i rodzajów literackich. Niektóre z nich weszły na trwałe do światowego dorobku literatury.

Ostatnio przypominała o tym wydana u nas znakomita publikacja wieloautorska pod redakcją Jarosława Ławskiego i Lucjana Suhanka *Humanistyka między narodami* (Białystok/Kraków, 2020, „Temida”), zawierająca ważne teraz opinie – po polsku, angielsku i ukraińsku – ze streszczeniem jeszcze rosyjskim oraz niemieckim. Trzeba, żeby ta książka w bibliotekach humanistycznych była obecna.

SHORT STORY

Andrew Kahn: *The Short Story. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2021, s. 144, ISBN 078-0-19- 875463-9. [**]

Każda wypowiedź pisemna, zmyślona, fikcyjna albo faktograficzna, autentyczna, w mniejszym lub większym stopniu opiera się na wyselekcjonowaniu relacjonowanych zdarzeń. Dlatego jest krótsza niż mogłaby być jako opowieść całościowa, która – moim zdaniem – w pełni udać się nie może. Niezależnie od tego, ile liczy zdań, stron, tomów i edycji. Na tym zresztą opiera się trwałość piśmiennictwa, forma książki oraz profesja bibliotekarska. Tak było, tak jest i wszystko wskazuje na to, że tak będzie nadal.

Jednakże w dotychczasowej praktyce piśmienniczej dokonała się wyraźna zmiana rozmiarowa. Znacznie więcej niż kiedyś jest teraz form wypowiedzi radykalnie krótszych: nowel, opowiadań, a także esejów i szkiców. Autorzy wychodzą bowiem z założenia, że publiczność i każdy czytelnik indywidualnie zdoła rozwinąć po swojemu fabułę albo refleksję, odpowiednio dla siebie wartościową.

Maksymalne skracanie objętości nasiliło się w połowie XIX w. Przodowali w tym Edgar Allan Poe oraz Herbert G. Wells i forma nie zmieniła się nadmiernie aż do dzisiaj. Nie wymyślono nawet dla tych skrótowców specjalnie oryginalnej nazwy. *Short story* to po prostu krótka historia. Teraz opublikowano fachowe omówienie tej formy i zrzędzeniem losu o autorstwo poproszono także rusycystę, również oksfordzkiego, ale przyczyn do specjalnego aplauzu nie zauważyłem. W tomie przeważają streszczenia tekstów, w znacznej mierze rosyjskich, które jednak nie wytyczyły torowiska dla światowej *short story*.

Andrew Kahn pracuje w Oksfordzie od ćwierci wieku, ale sam staż nie wystarczył do osiągnięcia naukowych wyżyn. W książce przeważają relacje o fabułach, natomiast samo zjawisko *short story* jest scharakteryzowane mętnie.

Kahn pracował wcześniej w Columbia University, a opublikował m.in. *Pushkin's Lyric Intelligence* (OUP 2008), oraz jest współautorem monumentalnej monografii *A History of Russian Literature* (OUP 2018) i szeregu innych. Ale mam wrażenie, że akurat z tematem, który sygnalizuje się tutaj przez tytuł jego książki, niekoniecznie było mu po drodze. A szkoda, bo to temat ważny.

W 2013 r. kanadyjska pisarka Alice Munro otrzymała nagrodę Nobla za opowiadania krótkie i odtąd ta forma uzyskuje więcej życzliwości w opiniach czytelników oraz znawców literatury. Tak było zwłaszcza w USA,

w Irlandii oraz w Rosji. Frank O'Connor uważał jednak, że krótkimi formami literackimi operowały zwłaszcza narody podbite.

Krótką opowieść potraktowano jako stosowną dla XX w. Pasowała modelowo zwłaszcza do czasopisma „The New Yorker”. Średnia objętość to zapewne 2000-8000 słów. Ciąg opowieści krótkich bywa czasem wstrząsający, jak opowieści o lagrach Wałłama Szałamowa. Także John Updike wprowadził na rynek literacki cykl świetnych opowieści krótkich. Wygląda, że to był oddźwięk na rozwój industrialny. Stosunkowo rozległy, bo nie ominął nawet Australii, gdzie pojawiły się krótkie opowieści z Aborygenami. Wszystkie te formy objętościowo mieściły się w czasopismach, nawet niezbyt obszernych, stąd znaczne ich wzięcie.

W połowie XX w. zainteresowanie wzbudzili autorzy piszący w oparciu o rzeczywistość. Od 1915 r. rekordy popularności bił George Nathan, a od 1933 r. Raymond Chandler, wprowadzając postać detektywa-narratora, Marlowe'a. Za mistrzów krótkiej formy uchodzili także Ray Bradbury, Isaac Asimov i Zane Gray. Krótkie opowieści nadal miały znaczne wzięcie, a czytały je zwłaszcza kobiety. Jeszcze w 1915 r. miesięcznik „Harper's Magazine” miał nakład 200 tys. egz., właśnie za sprawą opowiadań krótkich.

Mavis Gallant, autorka kanadyjska, pisująca opowieści krótkie, w latach 90. ubiegłego stulecia przeniosła się do Paryża i ogłaszała swoje *short stories* w „New Yorkerze”. Były najczęściej o ludziach z jakiegoś powodu wykluczonych. Z kolei Henry James scenerię Paryża przetwarzał w sztuczne lecz urokliwe środowisko – także w opowieściach krótkich. To jest Paryż ze snów, czasem znikający, a niekiedy nie, jakkolwiek nieodmiennie odległy od ideałów.

Sukces gatunku zależy w znacznym stopniu od wymieszania fikcji z prawdą oraz dodania podtekstów psychologicznych. W formule skrótovej celowali w tym E. Wharton, H. James, C. Doyle i B. Malamud. A powodzenie tekstu literackiego bierze się ponadto z umiejętności budowania napięcia, jak też z zainteresowania czytelników wydarzeniami fabularnymi. Tak twierdził John Updike i na tym opierało się międzynarodowe powodzenie angloamerykańskich opowieści krótkich. Niebawem wzięcie osiągnął też film A. Kurosawy „Rashomon”, w sumie jako powieść też bardzo krótka.

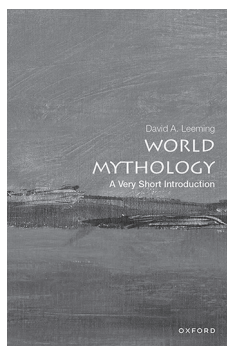
Prawda o rzeczywistości z fabułą przebija się z trudem. Fabuły udawały rzeczywistość, a postmodernizm ją relatywizował. Zgadywanie, produkcja niesamowitości, to już jest gra dla czytelników a nie dla autorów.

W swoim czasie ogromny wpływ na literaturę angloamerykańską wywarł Czechow, który pisał zwięźle – jego teksty były więc przeważnie krótkie, optymalne jako modele wypowiedzi niedługich. Podobnie Guy de Maupassant oraz Frank O'Connor. Nawiasem mówiąc, to właśnie Czechow jako pierwszy odróżniał empatię od życzliwości i tak już zostało.

Z kolei Isaac Singer miał swoją odrębną koncepcję opowieści krótkiej, jakkolwiek nie da się powiedzieć żeby nadmiernie wymyślną. Opowieść krótka – jego zdaniem – powinna mieć początek, koniec oraz fabularny środek. Hm... Przy tym lektura powinna sprawiać ulgę. Koniec *short story* nie jest więc gwarancją prawdziwego zakończenia jakiegokolwiek zdarzenia. To akurat formuła przystająca do koncepcji Czechowa, który słynął z zakończeń zerowych, nijakich, neutralnych.

Z początkiem ubiegłego stulecia zmarła inna, popularna wtedy autorka opowieści krótkich, Sarah Orne Jewett, lansowała pogląd, że mądrość niekoniecznie przychodzi z wiekiem. W rzeczywistości bowiem dzieciństwo przeplata się z dorastaniem, tak jak samotność z rodziną, a przyjaźń z nienawiścią. Tak wygląda życie. I wielu czytelników tę opinię podchwyciło.

A w ogóle to liczne opowieści kończą się sugestią, że nie ma żadnej nadziei. Jest tylko niepewność, egzystencja bowiem ma w sobie coś ukrytego. Być może zatem człowiek powinien znać swój moralny wymiar....

PRZEDLITERATURA

David A. Leeming: *World Mythology. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2022, s.138, ISBN 978-0-19-754826-4. [*****]

O wiele wcześniej niż do powszechnego obiegu trafiły krótkie opowieści faktograficzne oraz fikcjonalne, publiczność otrzymała do dyspozycji historie niekoniecznie pisemne i często słabo rozwinięte, a poza tym luźno trzymające się realiów. To rozmaite legendy, mity, opowieści o istotach połowicznie bądź całkowicie nadprzyrodzonych.

Powstawały na całym świecie i tak też przetrwały, jednak w najszerzej świadomości utrwaliły się zwłaszcza mity greckie. Być może za sprawą wczesnego wprowadzenia się i utrwalenia tamtejszego pisma. Ale one są treściowo porównywalne jeszcze nawet dzisiaj.

Charakterystyki tego zjawiska, w ramach znakomitej serii oksfordzkiej *A Very Short Introduction* podjął się em. prof. David A. Leeming, urodzony w 1937 r., ostatnio profesor uniwersytetu w Connecticut. Bibliografia jego opracowań ma temat legend oraz mitologii jest gigantyczna.

Zwraca uwagę fakt, że rozmaite wypowiedzi krótkie oraz nieco dłuższe, faktograficzne lub fikcjonalne, w wersji niekoniecznie pisemnej, a często werbalnej, pojawiły się w obiegu znacznie wcześniej aniżeli piśmiennictwo. Jeśli fikcjonalne, to częściowo bywały skoliigaczone z faktograficznymi i taka połowicznie realistyczna mieszanka wchodziła do obiegu,

a nawet pozostaje w nim jeszcze dzisiaj, tyle że w zróżnicowanych proporcjach i formach.

Nie brak w nich zdarzeń oraz postaci nadprzyrodzonych. Nieokreślone grupy osób bywają zaś traktowane jako prawdziwe. Ma miejsce fabularyzacja, stąd częste przeplatanie się relacji z rzeczywistości (?) z ofertą literacką. To także legendy i podania. Bywały wielkie mity o powodziach oraz są też mity religijne.

W obiegu akademickim poza tym funkcjonują jeszcze mityczne opowieści regionalne i wygląda na to, że są stosunkowo trwałe. Bo ewentualnie mają charakter metaforyczny; są po części jakby wyjęte ze snów.

Z paleolitycznych rysunków w grotach wynika, że ludzie myśleli o kreacyjnych istotach boskich, najpierw rodzinnych (panteistycznych), a potem w ogóle o pojedynczych postaciach nadprzyrodzonych, też boskich bądź ziemskich ale monoteistycznych i uporządkowanych hierarchicznie. Ich funkcjonowanie nakładało się (mieszało) na zdarzenia autentyczne, stanowiły więc wstęp do historii dziejów.

Starą Sumerię – dzisiaj południowy Irak – uważano za pierwszą cywilizację, wykrystalizowaną ok. 4000 lat p.n.e. Świetność osiągnęła za panowania bogini Ishtar, córki boga Enki, który wykreował (podobno...) pierwszego człowieka. I w tych kręgach powstały pierwsze obszerne opowieści przedpiśmiennicze, być może niewolne od wtretów faktograficznych.

Z kolei ważnym bogiem egipskim był też Ozyrys oraz jego córka Izysda. Ten mit funkcjonował do czasów rzymskich. Ozyrysa zabiła siostra (w innej wersji: brat) i zwłoki w kawałkach wrzuciła do Nilu. Ale Izysda wydobyła prawie wszystkie szczątki i odtąd Ozyrys mógł żyć – tyle że pod Ziemią. I razem z całą rodziną rządził światem podziemnym.

Starożytni bogowie greccy oraz rzymscy funkcjonowali bliżej ludzkiego życia. Czy nadają się do interpretacji rzeczywistości? Na pewno nie do rozpoznania. Przypominają ludzkie sukcesy oraz potknięcia. Bywają okrutni, samolubni, arbitralni, a czasami nawet komiczni. Oto bóg Nieba Uranos został sierpem wykastrowany przez własnego syna Kronosa, ponieważ znącał się nad jego matką.

Ale Kronos odziedziczył złe cechy swojego ojca i w złym pokoleniowym spadku władzę przejął jego syn Zeus. Z jego głowy narodziła się Atena, bogini mądrości; także opiekunka sztuk i prorocत्व. Zeus miał też syna Aresa, boga wojny.

Zwykle do bogów greckich dopisywany jest Zeus, ale bywa także różnicowanie, że do rzymskich. To jest jedna, wspólna i wymieszana skarbnica mitów.

Tak prezentuje się mitologia Europy Południowej. Na północy w połowie pierwszego tysiąclecia pojawiły się mity niemieckie *Beowulf* oraz po nich inne, skandynawskie, spisane ok. 1220 r., przez Snorri Sturlusona, islandzkiego poetę i folklorystę. A także angielskie, szkockie oraz irlandzkie.

Na innym kontynencie bardziej znane okazały się Wedy, religijne teksty sanskryckie, i Trimurti – trzy ważne bóstwa, połączone w jedno: Brahma, czyli kreator, twórca, Wisznu, czyli obrońca i Sziwa.

W legendach monoteistycznych niebem rządził (rządzili) jeden władca. W chrześcijaństwie Bóg Ojciec, który podarował światu swego syna Jezusa. To był już bóg śmiertelny. Jego matka Maria była/jest w niebie postacią ważną.

Z kolei w wierzeniach Indian północnoamerykańskich z plemienia Nawahów była grupa istot ponadnaturalnych, a japońskie *kami* miały charakter animistyczny. Animizm przetrwał częściowo jeszcze do dziś.

Co ci bogowie i boginie dla nas robią? Skąd się wzięli? Opowiadamy, że jesteśmy boskimi dziećmi i ulubieńcami. Z kolei polinezyjski mit Rangi=Papa (Niebo/Ziemia) przywędrował być może z Tajwanu. A znowu Walhalla była miejscem wiecznego szczęścia i przebywania tych, którzy polegli w chwale. Tak było u Nibelungów, a więc z mitologii nordyckiej, czyli germańskiej.

Bogów greckich doliczyłem się 64 i to wygląda na rekord. A znowu w Afryce funkcjonuje mitologia Dogonów, z życzliwym bogiem Nommo, który dla ratowania ludzi, rozerwał się na kawałki.

Pramitem wszystkiego była chińska historia początkowego jaja. A z kolei Irokezi wierzyli, że u początków życia funkcjonowali prymitywni nurkowie. Yolugu wprowadzili różne języki australijskie. To były mosty do światów boskich. Mity najstarsze pochodziły z Mezopotamii i były zaplątane w dzieje Gilgamesza (ok. 21 tys. p.n.e.).

Były i są wszędzie liczne podobieństwa do mitów biblijnych. Oto Noe i Arka, którą mu Bóg kazał zbudować. Podobnie w Afryce i Azji: potop zalał również Tajlandię. W hinduskim micie Manu zbudował łódź pod dyktando rybki i miliony lat temu w tej łodzi przetrwało wielu ludzi. Dostyc żeby rozwinęła się ludzkość.

W Chinach gigantyczny potop cesarz Yu zwalczał przekopywaniem kanałów do morza. A znowu w Egipcie do władzy dorwał się inny prymas Set, pan pustyni, ciemności i burz. W Izraelu rządził wąż, zaś w Ameryce Północnej – Mały Kojot.

W Grecji posłańcem bogów był Hermes, syn Zeusa. Miał powiązania z handlem oraz ze złodziejstwem. Ukraść bydło swojemu bratu Apollonowi, który jednak to bydło odzyskał i zażądał, żeby Zeus Hermesa ukarał. Ale Hermes tak pięknie grał na lirze i śpiewał, że Apollo odpuścił. Hermes, z przyrodnią siostrą Afrodytą mieli córkę Hermafrodytę.

Gilgamesz, król sumeryjskiego miasta Unug, w 2/3 bóg, a w 1/3 człowiek. Dotarł przez rzekę śmierci, do podziemia, zaś przewoźnikiem był Urshanabi, odpowiednik greckiego Charona. Z kolei *Księgi Tory* są zazwyczaj kojarzone z izraelskim Mojżeszem, który swoje boskie cechy zaczął ujawniać dopiero kiedy dorósł. To wtedy Jahwe zasugerował mu, żeby przeprowadził swój lud z Egiptu do Ziemi Obiecanej.

Powiązany z tym wątkiem mit Jezusa nadał trzon chrześcijaństwu. Zaś na obszarach Indii, Pakistanu oraz Nepalu narodził się religijny mit Bud-dy. Od 563 r. p.n.e. interpretowany na różne sposoby, lecz ciągle obecny.

Wielki epos sanskrycki w Indiach to Mahabharata. Zawładnął całą hinduską mitologią, a władzę miała sprawować piękna bogini Draupadi. A znów w greckiej mitologii postaci bogów i herosów są archetypowe. Jeden z największych to ateński królewicz Tezeusz. Zabił Minotaura oraz wielu innych, ale nie poradził sobie z Hadesem, bogiem podziemi i dopiero Herakles przywrócił mu wolność.

W greckim rejestrze była także Antygona, córka króla Edypa. Kiedy jej bracia poginęli w bratobójczym boju, Edyp zabronił pochówku, ale Antygona pochowała głównego sprawcę walk – Polinika. Wtedy Edyp kazał zamurować ją żywcem.

A oto król Artur i jego rycerze okrągłego stołu. To był mit celtycki, zatem w pełni europejski. Jako postać centralna na długo zapisał się ów król, władca Brytów. Na przełomie V i VI w. pokonał Saksonów. Legenda wiąże go z poszukiwaniem miecza *Ekskalibura*.

Ludzie funkcjonują w relacjach z przeszłością, teraźniejszością oraz przyszłością. Więc w opowieściach mieszają się sygnały powodzenia, niepewności oraz zmyśleń. Mity wymagają naddania kultury, dlatego są różne. Ale przeważnie wywodzą pochodzenie od wody. Pierwsze mity pojawiły się ok. 7000 r. p.n.e., więc na długo przed wynalezieniem pisma.

Ogólnie miało nastąpić złączenie Nieba i Ziemi, a potem rozejście, żeby ludzkość mogła się rozwijać. Niszczenie świata przez potopy miało stwarzać szanse na odrodzenie, za sprawą wpłątanych tam postaci. Taka była szansa na nowy świat.

Narodziny to zawsze jest okazja na nowy początek, ale bohaterom nieodmiennie coś zagraża. Tezeusz zabija Minotaura, jednak w życiu nie zna spokoju. Jezus umiera na krzyżu, zaś Mojżesz nigdy nie dociera do Ziemi Obiecanej.

Światowa mitologia to projekcja wielu dróg przez życie. A boskie konteksty ludzają, że nie jesteśmy na świecie sami. Potop sygnalizuje nie-szczęścia, ale bohaterowie uprawniają do nadziei oraz do dumy.

Jacek Wojciechowski

Tekst wpłynął do Redakcji 18 października 2023 r.

POSIEDZENIE ZARZĄDU GŁÓWNEGO SBP

9 kwietnia 2024 r. odbyło się posiedzenie członków Zarządu Głównego SBP (w formule online).

Dyskutowano nad następującymi dokumentami:

- Sprawozdanie finansowe za 2023 r.
- Sprawozdanie z działalności ZG SBP w 2023 r.
- Sprawozdanie z działalności struktur terenowych SBP w 2023 r.
- Sprawozdanie z działalności sekcji/komisji/zespołów ZG SBP w 2023 r.

Zarząd Główny SBP podjął jednogłośnie dwie uchwały:

- w sprawie przeznaczenia otrzymanych środków z tytułu 1,5% dla OPP za rok 2022 na dofinansowanie członkom SBP uczestnictwa w szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe (Uchwała ZG SBP nr 7/2024)
- w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego za 2023 r. (Uchwała ZG SBP nr 8/2024)

Pozostałe punkty programu dotyczyły:

- działalności ZG SBP w okresie luty-kwiecień 2024 (działalność szkoleniowa i wydawnicza, realizacja grantów, konkursy, patronaty)
- sytuacji finansowej Stowarzyszenia
- przygotowań do Krajowego Zjazdu Delegatów SBP w 2025 r.

Kolejne spotkanie członków Zarządu Głównego SBP zaplanowano na pierwszą połowę czerwca 2024 r.

NAGRODY I KONKURSY

• Bibliotekarz Roku

26 kwietnia 2024 r. zakończyła się XIV edycja Konkursu Bibliotekarz Roku 2023, w której wzięło udział 15 okręgów SBP. W I etapie członkowie 15 Kapituł Okręgowych wybrali Bibliotekarzy Roku 2023 poszczególnych województw, którzy przeszli do finału, natomiast w II etapie ustalili okręgowe rankingi finalistów (z pominięciem własnych reprezentantów). Zgodnie z postanowieniami Regulaminu Konkursu Komisja Odznaczeń i Wyróżnień wyłoniła na podstawie rankingów okręgowych zwycięzcę Konkursu.

Tytuł Bibliotekarza Roku 2023 zdobyła przedstawicielka Okręgu Wielkopolskiego SBP – Justyna Rudomina, nauczyciel-bibliotekarz ze Szkoły Podstawowej nr 2 im. Jana Pawła II w Suchym Lesie.

II miejsce – Anita Fal – Podkarpacki Bibliotekarz Roku 2023

III miejsce – Łukasz Żywulski – Śląski Bibliotekarz Roku 2023

Finaliści:

Joanna Bator – Małopolski Bibliotekarz Roku 2023

Ewa Dorynek – Opolski Bibliotekarz Roku 2023

Beata Grudzińska – Warmińsko-Mazurski Bibliotekarz Roku 2023

Marta Malinowska – Pomorski Bibliotekarz Roku 2023

Paweł Marchel – Kujawsko-Pomorski Bibliotekarz Roku 2023

Magdalena Mroczek – Świętokrzyski Bibliotekarz Roku 2023

Zbigniew Pacho – Łódzki Bibliotekarz Roku 2023

Małgorzata Podniesińska – Lubelski Bibliotekarz Roku 2023

Piotr Saporowski – Zachodniopomorski Bibliotekarz Roku 2023

Anna Sokulska – Lubuski Bibliotekarz Roku 2023

Monika Turecka – Podlaski Bibliotekarz Roku 2023

Beata Wiciak – Dolnośląski Bibliotekarz Roku 2023

Na wniosek ZG SBP Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego przyznał wszystkim finalistom nagrody pieniężne.

• Mistrz Promocji Czytelnictwa

Jury konkursu Mistrz Promocji Czytelnictwa 2023 pod przewodnictwem Bożeny Lech-Jabłońskiej przyznało nagrody i wyróżnienia za dokonania na rzecz upowszechnienia czytelnictwa w roku 2023 następującym bibliotekom:

I nagroda – Miejska Biblioteka Publiczna w Gliwicach

II nagroda – Miejska Biblioteka Publiczna im. Zofii Urbanowskiej w Koninie

III nagroda *ex aequo*

Szkoła Podstawowa nr 2 im. Jana Pawła II w Suchym Lesie – Biblioteka szkolna

Szkoła Podstawowa nr 2 w Bolszewie – Biblioteka Motyli

Nagroda Specjalna w kategorii „Biblioteka z miejscowości do 5000 mieszkańców” *ex aequo*

Biblioteka Publiczna im. Czesława Chruszczewskiego w Mieścisku

Gminna Biblioteka Publiczna w Kobylnicy

Wyróżnienia

Gminna Biblioteka Publiczna w Międzyrzeczu Podlaskim z/s w Wysokim Centrum Rozwoju Edukacji Województwa Łódzkiego w Łodzi Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Prof. Tadeusza Kotarbińskiego
Biblioteka Publiczna im. Stanisława Staszica w Dzielnicy Bielany m.st. Warszawy

Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Bemowo m.st. Warszawy

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Pleszew

Biblioteka Miejska w Bytowie

Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Adama Mickiewicza w Połańcu
Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej

Miejska Biblioteka Publiczna im. Jerzego Pilcha w Kielcach

Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka w Kaliszu

Miejska Biblioteka Publiczna im. Zdzisława Arentowicza we Włodawku

Nagrodę dla zwycięzcy ufundowało Wydawnictwo Naukowe PWN S.A.

SPOTKANIA

- Jubileusz 60-lecia Zespołu Historyczno-Pamiętnikarskiego Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (13 maja 2024 r., Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy. Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego)
Zasłużeni członkowie Zespołu otrzymali Dyplomy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Listy Gratulacyjne ZG SBP
- Seminarium w ramach wizyty studyjnej bibliotekarzy z Izraela dotyczące wymiany doświadczeń w zakresie różnych obszarów działania bibliotek publicznych, ich roli w upowszechnianiu czytelnictwa

twą, wprowadzaniu nowych form pracy związanych z cyfryzacją. Szczególną uwagę poświęcono bibliotekom narodowym – Bibliotece Narodowej w Jerozolimie i Bibliotece Narodowej w Warszawie i ich współpracy z bibliotekami publicznymi w obu krajach (23 maja 2024 r., Biblioteka Narodowa w Warszawie)

GRANTY

1. Społeczna Odpowiedzialność Nauki

- Bibliografia fonografii polskiej (1878-2024) – rozbudowa bazy i zwiększenie zasięgu udostępniania

Głównym celem projektu jest opracowanie i udostępnienie materiału źródłowego do badań fonografii polskiej poprzez rozbudowę istniejącej bazy danych (Bibliografia fonografii polskiej) o 7000 nowych źródeł bibliograficznych oraz jej modernizację, polegającą na poprawie dostępności opisów bibliograficznych przygotowanych w latach 2016-2017, które z uwagi na przestarzałą już formę prezentacji były wykorzystywane w ograniczonym zakresie. W 2023 r. bazę powiększono o 3000 nowych pozycji oraz dodatkowo włączono do niej 3500 opisów pochodzących z arkuszy programu Excel, w których wcześniej były udostępniane. W obu bazach danych: „Artykuły, książki i prace dyplomowe” oraz „Recenzje z czasopism”, na koniec 2023 r. znajduje się łącznie 24 000 opisów bibliograficznych. Każdy opis dostarcza od kilku do kilkunastu informacji, takich jak: nazwiska autorów i redaktorów publikacji poświęconych fonografii polskiej, nazwiska polskich kompozytorów i ich utwory, nazwiska i nazwy polskich wykonawców i nazwiska zagranicznych muzyków wykonujących polskie kompozycje, nazwy i znaki wydawnicze firm fonograficznych, miejsce i rok wydania publikacji, opisany w tekście przedmiot książki, artykułu lub recenzji.

Strona projektu: <https://fonografia.sbp.pl/pl/>

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II”.

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

2. Doskonała Nauka II

- Wydanie monografii „Marketing w działalności bibliotecznej” w formie e-booka

Monografia poświęcona problematyce marketingu bibliotecznego stanowi niezwykle wartościowe źródło informacji dla osób zainteresowanych badaniami nad zarządzaniem i marketingiem w bibliotekach i instytucjach kultury.

Publikacja skutecznie łączy teorię z rezultatami badań empirycznych, co pozwala czytelnikom na zdobycie kompleksowego spojrzenia na marketing w obszarze bibliotek. Tekst skierowany jest zarówno do badaczy, jak i praktyków tego tematu oraz studentów.

Monografia otrzymała Wyróżnienie Rektora Uniwersytetu Warszawskiego dla publikacji akademickiej w dziedzinie nauk społecznych w konkursie ACADEMIA 2024.

Publikację można pobrać ze strony Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP <https://wydawnictwo.sbp.pl/marketing-w-dzialalnosci-bibliotecznej,90,360.html>.

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Doskonała Nauka II”

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

3. Rozwój Czasopism Naukowych

- „Przegląd Biblioteczny” – numer specjalny

Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” przygotowuje wydanie kolejnego anglojęzycznego zeszytu specjalnego kwartalnika. Tematyka planowanego numeru będzie poświęcona zagadnieniom osób z szeroko rozumianymi niepełnosprawnościami i udziałowi polskich bibliotek w minimalizowaniu tych problemów.

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

- „Zagadnienia Informacji Naukowej – Studia Informacyjne”

Już wkrótce ukaże się kolejny numer czasopisma (1/2024). Będzie on poświęcony problematyce potrzeb i praktyk informacyjnych w okresie zmiany.

Strona czasopisma: <http://www.ojs.sbp.pl/index.php/zin/index>

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

4. Programy operacyjne MKiDN

- Realizacja XXI i XXII edycji programu Tydzień Bibliotek

W dniach 8-15 maja 2024 r. już po raz 21. odbywał się Tydzień Bibliotek (TB) – ogólnopolska kampania realizowana przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich od 2004 r., która na stałe weszła do kalendarza wydarzeń majowych organizowanych przez biblioteki z całej Polski.

Celem kampanii jest wzmacnianie roli bibliotek w upowszechnianiu czytelnictwa, nawiązywanie partnerstw lokalnych na rzecz jego rozwoju oraz popularyzacja różnorodnych form pracy z czytelnikami, alternatywnych dla kultury masowej. Kampania angażuje wszystkie rodzaje bibliotek, a także domy kultury, placówki oświatowe, wydawnictwa, media oraz samorządy.

Hasło tegorocznej edycji – „Biblioteka – miejsce na czasie” (którego autorką jest Katarzyna Pawluk z MBP w Opolu, członek ZG SBP) – odnosiło się do możliwości wykorzystywania w bibliotece najnowszych technologii. Biblioteka to przestrzeń, która jest dostępna dla wszystkich, niezależnie od wieku, umiejętności czy preferencji czytelniczych. To centralne miejsce doświadczeń kulturalnych. „Biblioteka – miejsce na czasie” nie ogranicza się do tradycyjnych książek – promuje różnorodność czytania, włączając w to: audiobooki, e-booki, gry edukacyjne, podcasty, platformy edukacyjne online oraz inne niestandardowe formy. Jest miejscem, gdzie ludzie mogą korzystać z interaktywnych aplikacji, wirtualnej rzeczywistości czy projektów edukacyjnych opartych na sztucznej inteligencji. „Biblioteka – miejsce na czasie” podkreśla konieczność ciągłej adaptacji do zmieniających się potrzeb społeczeństwa, uwzględnia nowe trendy, ale także eksperymentuje z innowacyjnymi formami przekazu wiedzy i kultury. „Biblioteka – miejsce na czasie” to przestrzeń do dyskusji, wymiany poglądów i wspólnoty.

W XXI edycji Tygodnia Bibliotek nacisk położono na akcje promujące czytelnictwo wśród wybranych grup. Towarzyszący programowi konkurs SBP na najlepszą akcję/wydarzenie organizowane w Tygodniu Bibliotek promuje nowe, atrakcyjne formy aktywizacji czytelniczej dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych, seniorów oraz nieużytkowników bibliotek.

Szczegółowe informacje dotyczące przebiegu XXI Tygodnia Bibliotek są dostępne na stronie <http://tydzienbibliotek.sbp.pl/>

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

- Sztuczna inteligencja w bibliotece – cyfrowe szanse czy realne zagrożenia?

Projekt szkoleniowy, którego celem jest przygotowanie grupy bibliotekarzy z bibliotek publicznych do bezpiecznego stosowania sztucznej inteligencji w pracy biblioteczej. Uczestnicy wezmą udział w trzech szkoleniach, podczas których zdobędą wiedzę na temat potencjału AI, możliwości jego wykorzystania do lepszej obsługi użytkowników i rozwoju biblioteki nowoczesnej, przyjaznej dla czytelników. Poznają także metody identyfikacji i przeciwdziałania zagrożeniom związanym z nadużywaniem sztucznej inteligencji, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu tego zjawiska na młodzież. Jednym z elementów zadania będzie panel dyskusyjny z udziałem Rafała Hetmana, Karola Baranowskiego oraz dr. inż. Mariusza Jarockiego: *Wykorzystanie sztucznej inteligencji (AI) w bibliotekach – potencjał i wyzwania*. Panel zostanie zorganizowany w trakcie FMB, które odbędzie się w dniach 12-13 września w Toruniu.

Opracowane zostaną materiały dokumentacyjne, które będą udostępnione na stronie zadania <https://sbp.pl/ai>

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

- Biblioteki dla planety

Projekt szkoleniowy, którego celem jest przygotowanie bibliotekarzy z bibliotek publicznych do pełnienia roli rzeczników Celów Zrównoważonego Rozwoju Agenda 2030, w szczególności w zakresie działań na rzecz ochrony klimatu. Biblioteki posiadając różnorodne zbiory i dostęp do szerokiego grona odbiorców mogą przyczynić się do zwiększenia świadomości społecznej na temat zmian klimatycznych i sposobów ograniczenia ich negatywnych konsekwencji. Uczestnicy zadania wezmą udział w cyklu szkoleń dotyczących Celów Zrównoważonego Rozwoju (CRZ), a następnie opracują i zrealizują w bibliotekach własne projekty na rzecz ochrony środowiska. Będą one udostępnione na stronie zadania, stanowiąc inspirację dla innych bibliotekarzy do podejmowania działań i kształtowania proekologicznych postaw użytkowników bibliotek.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

- Wydawanie czasopisma naukowego „Przegląd Biblioteczny” w latach 2023-2025 i poprawa jego dostępności

Dofinansowanie obejmuje wydawanie czasopisma „Przegląd Biblioteczny” w wersji drukowanej i elektronicznej. Wersja elektroniczna publikowana jest w formacie PDF, który umożliwia przeglądanie zawartości czasopisma na smartfonach, iphonach, i czytnikach. Artykuły zamieszczane są po upływie sześciu miesięcy w otwartym dostępie, na stronie czasopisma (<http://ojs.sbp.pl/index.php/pb>), dostosowanej do wymogów WCAG. Strona oferuje także dostęp do pełnych tekstów roczników archiwalnych. Dzięki dofinansowaniu możliwe jest zwiększenie liczby artykułów publikowanych w języku angielskim, w tym prezentujących wyniki polskich badań z zakresu bibliologii i dziedzin pokrewnych.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

- Wydawanie czasopisma „Poradnik Bibliotekarza” w wersji papierowej i elektronicznej w latach 2024-2026

Zadanie dotyczy wydawania ogólnopolskiego czasopisma branżowego „Poradnik Bibliotekarza” (12 numerów w roku), adresowanego przede wszystkim do bibliotekarzy z bibliotek publicznych, szkolnych, pedagogicznych oraz instruktorów z domów kultury. Miesięcznik, wydawany przez SBP od 1949 r. prezentuje różnorodne treści z zakresu szeroko pojętego bibliotekarstwa jako elementu kształtowania kultury współczesnej, praktyczne aspekty zawodu bibliotekarza i jego wpływ na edukację społeczną. Od kilku lat specjalizuje się w upowszechnianiu literatury dla dzieci i młodzieży (stały dział Świat Książki Dziecięcej) oraz nowoczesnych form aktywizacji czytelników i podnoszeniu kompetencji bibliotekarzy w tym zakresie.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

SZKOLENIA I KONFERENCJE

- „Z SBP o ...”

Z myślą o rozwoju i rozbudzaniu zainteresowań wszystkich bibliotekarzy Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich uruchomiło cykl bezpłatnych spotkań online „Z SBP o ...”

Dotychczas odbyły się następujące wykłady:

Dnia 20 marca 2024 r. – „Żywa biblioteka jako przestrzeń dialogu i zmiany społecznej” (dr Dagmara Kawoń-Noga)

Dnia 17 kwietnia 2024 r. – „Uczynić świat lepszym, czyli o koncepcji ekologicznej biblioteki” (dr hab. prof. UMK Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska)

Dnia 23 maja 2024 r. – „Moja praca kocha mnie bez wzajemności” (Agata Kyzioł-Cieślak)

Dnia 18 czerwca 2024 r. – „Skarby epoki internetowej – zasoby archiwalnego Internetu” (Krzysztof Wieniecki)

- **Szkolenia online**

Oferta szkoleniowa na 2024 r. obejmuje następujące tematy:

- Biblioteka wspierająca. Metody budowania efektywnej motywacji i zaangażowania zespołu w bibliotekach
- Organizacja kolekcji cyfrowych w instytucjach sektora GLAM
- Marka biblioteki – jak stać się niezapomnianym
- Tworzenie wystaw cyfrowych
- Zarządzanie informacją bibliograficzną
- Ewidencja zbiorów bibliotecznych
- Bibliotekarz kreatorem
- Kreatywne formy promocji książki i czytelnictwa w bibliotekach
- Doręczenia elektroniczne w bibliotece
- Osobiste archiwa cyfrowe
- Zostań Panią/Panem swojego czasu
- Bibliotekarz edukatorem. „Kapsułki/pigułki wiedzy” – inne podejście do tworzenia bibliotecznej oferty szkoleniowej
- Jak weryfikować informacje w sieci? Narzędzia i metody
- Silna marka osobista bibliotekarza
- Sztuczna inteligencja w codziennej pracy bibliotekarza. Darmowe narzędzia, które ułatwią Ci życie
- Mam swój zespół
- Kierunek – persona. Jak tworzyć z myślą o konkretnym odbiorcy

Oferta jest na bieżąco aktualizowana na stronie <http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/>

- **Kursy online**

Deskryptory Biblioteki Narodowej

Uczestnicy kursu poznają różnicę między zasadami obowiązującymi niegdyś w Języku Haseł Przedmiotowych BN a Deskryptorami BN. Dzięki praktycznym przykładom opisów i haseł wzorcowych kursanci zapoznają się z metodologią funkcjonowania DBN w opisie bibliograficznym tak, by samodzielnie używać tego języka informacyjno-wyszukiwawczego. Podczas ośmiu dwugodzinnych spotkań zaprezentowane zostaną poszczególne typy deskryptorów wraz z polami formatu MARC 21, w których są używane. Pokazane też będą przykładowe i charakterystyczne opisy dla dokumentów tematycznie skupionych wokół różnych dziedzin: literatury, roznawstwa i literatury pięknej oraz publicystyki, psychologii, socjologii, historii, historii sztuki, historii wojskowości, politologii, inżynierii i techniki, fizyki, matematyki, ekonomii, kulinariów, rolnictwa i weterynarii, biologii, kultury, religii, medycyny, prawa, języków obcych.

Kurs będzie realizowany od 18 września 2024 do 27 listopada 2024 r.

- **Bezpłatne szkolenia**

Opracowanie książek wydawanych cyrylicą (szkolenie online)

Szkolenie adresowane jest do osób, które chcą poszerzyć swoje umiejętności w zakresie opracowywania książek w językach zapisanych alfabetami niełacińskimi, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów ukraińskojęzycznych. Podczas szkolenia uczestnicy poznają specyfikę opracowania książek wydanych cyrylicą, nauczą się korzystać z narzędzi ułatwiających ten proces oraz przećwiczą swoje umiejętności na konkretnych przykładach.

- **Konferencja naukowa**

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Komisji Edukacji Narodowej w Warszawie organizują w dniach 28-29 listopada 2024 r. Ogólnopolską Konferencję Naukową pt. „Nie(użytkownicy) bibliotek – rozpoznanie potrzeb, stworzenie wspólnej przestrzeni”, adresowaną do bibliotekarzy z wszystkich typów bibliotek, przedstawicieli środowiska naukowego oraz innych osób zainteresowanych tematem. Celem konferencji jest wypracowanie strategii budowania nowoczesnych, inkluzywnych i przyjaznych bibliotek, które zaspokajają

potrzeby użytkowników i nieużytkowników oraz starają się zaangażować obie te grupy w swoje działania.

Konferencja odbędzie się w siedzibie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Warszawie.

Planowane obszary tematyczne:

Nowe trendy w kulturze i w uczestnictwie w kulturze – wyzwania dla bibliotek;

Ewolucja potrzeb użytkowników w dobie cyfryzacji;

Cyfryzacja bibliotek – szanse i zagrożenia;

Użytkownicy vs. nieużytkownicy – charakterystyka i bariery;

Społeczny wpływ bibliotek;

Społeczny obieg książki poza biblioteką;

Różne ujęcia definicyjne użytkownika i nieużytkownika w świetle norm, raportów, danych statystycznych i literatury przedmiotu;

Metody badań użytkowników (badanie potrzeb, badanie satysfakcji);

Strategie docierania do nieużytkowników;

AFB jako źródło wiedzy o użytkownikach i nieużytkownikach;

Stan badań nad użytkownikami i nieużytkownikami – doświadczenia bibliotek;

Współtworzenie biblioteki z użytkownikami – przykłady realizowanych projektów partycypacyjnych;

Wkład bibliotek w realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju; ekologiczne czytanie;

Budowanie oferty bibliotecznej dla obecnych i potencjalnych użytkowników.

Strona konferencji: <https://www.sbp.pl/nieuzytkownicy-bibliotek>.

WYDAWNICTWO NAUKOWE I EDUKACYJNE SBP

Nagroda ACADEMIA

Książka *Marketing w działalności bibliotecznej* pod red. prof. Mai Wojciechowskiej otrzymała Wyróżnienie Rektora Uniwersytetu Warszawskiego dla publikacji akademickiej w dziedzinie nauk społecznych w konkursie ACADEMIA 2024. Uroczystość odbyła się 24 maja 2024 r. podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie. Uczestniczyli w niej prof. dr hab. Ewa Krogulec – Prorektor ds. rozwoju Uniwersytetu Warszawskiego; prof. dr hab. inż. Roman Barlik z Wydziału Elektrycznego

Politechniki Warszawskiej, przewodniczący Jury ACADEMIA; Barbara Szelewa-Kropiwnicka, dyrektor Departamentu Analiz Strategicznych i Popularyzacji Nauki w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Krzysztof Lewandowski – dyrektor generalny Biura Stowarzyszenia Autorów ZAIKS.

Celem konkursu ACADEMIA jest wyróżnienie i promocja wydawców najlepszych publikacji akademickich i naukowych. Konkurs cieszy się niesłabnącą popularnością wśród uczestników – do tegorocznej edycji 58 wydawców zgłosiło 167 tytułów.

Nowości wydawnicze

- *Marketing w działalności bibliotecznej* (red. Maja Wojciechowska)

Monografia jest wyczerpującym studium problematyki marketingu bibliotecznego. Stanowi bardzo cenną pozycję na polskim rynku wydawniczym dla wszystkich osób zajmujących się lub interesujących się badaniami nad zależnościami między zarządzaniem i marketingiem a działalnością bibliotek i instytucji kultury. Poruszana w książce tematyka dotyczy bieżących i kluczowych zjawisk zachodzących w obszarze funkcjonowania współczesnych bibliotek. Nowe inspiracje zasługują na szeroką popularyzację ze względu na walory naukowe, poznawcze oraz dydaktyczne. Umiejętnie łączą wątek teoretyczny z wynikami badań empirycznych. Uzupełniają wiedzę o ważny komponent współczesności bibliotek i zachodzących w ich obszarze zmian.

Treść książki powinna zainteresować zarówno badaczy problematyki marketingu bibliotecznego, jak i praktyków funkcjonujących głównie w bibliotekach oraz w instytucjach kultury. Dla wielu, w tym – dla studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, ważne są zarówno analizowane zagadnienia i wyniki tych analiz, jak i obszerna literatura przedmiotu ułatwiająca pogłębione studia w obszarze marketingu bibliotecznego.

- *Biblioteki w obliczu społecznych i technologicznych wyzwań współczesności* (red. nauk. Małgorzata Kowalska-Chrzanowska)

Nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne stwarzają nowe możliwości udostępniania zasobów i unowocześnienia usług bibliotecznych, ale wymagają także przeprofilowania zadań i obowiązków, a także wypracowania efektywnych metod nabywania nowych umiejętności, dywersyfikacji systemu pracy czy zmian sposobów motywowania pracowników. Świadczą o tym różne formy aktywności bibliotek opisane w niniejszej publikacji.

- *Promocja aktywności fizycznej w instytucjach kultury* (Marlena Gęborska)

„Publikacja dr Marleny Gęborskiej wpisuje się w bardzo ważny, a nierealizowany dotąd w wystarczającym zakresie, nurt zagadnień związanych ze zdrowiem, jego ochroną, profilaktyką oraz wspomaganiem i rehabilitacją schorzeń w profesji bibliotekarzy i innych pracowników instytucji kultury. Duże znaczenie dla zdrowia ma również aspekt psychologiczny, co w sytuacji kryzysu wartości intelektualnych, społecznych i politycznych utrudnia lub wręcz uniemożliwia dobre samopoczucie osób pracujących w tych instytucjach. Działania prozdrowotne dla pracowników instytucji kultury powinny przebiegać dwutorowo, skutkując wzrostem aktywności fizycznej równolegle ze wzrostem samooceny i kondycji psychicznej. Publikacja ta z pewnością wzmocni pozytywne zmiany w procesie zdobywania nowoczesnego i modnego wizerunku osobowego oraz sprawnościowego w profesjach rzadko kojarzonych z koniecznością wdrażania kultury fizycznej, w tym pracowników instytucji kultury”. (*Z recenzji prof. UŚ dr hab. Anny Tokarskiej*)

- *Przepisy kancelaryjne i archiwalne dla bibliotek* (Anna Jastrzębska-Pawlak)

Archiwistyka to ciągle nie doceniana dyscyplina naukowa. Zarządzanie dokumentacją to poniekąd jej początek, a zarazem koniec. Każdy z nas na jakimś etapie zarządza informacją i to od każdego z nas zależy jak długo dana informacja przetrwa. Zawartość tej publikacji pozwoli przybliżyć sposób postępowania z dokumentami, niezależnie od techniki ich wytworzenia i postaci oraz informacji w nich zawartych, a także zachęci Państwa do tego, ażeby dbać o dokumenty z należyтым szacunkiem, bo tworząc dokumenty tworzymy przeszłość. Dokumentacja to swoiste dziedzictwo kulturowe, które stanowi świadectwo historii Państwa, społeczeństwa i jego tożsamości, a jej prawidłowe zarządzanie pozwala na jej zachowanie przez stulecia.

Opracowanie:

Aldona Zawalkiewicz, Małgorzata Dargiel-Kowalska

Tekst wpłynął do Redakcji 11 czerwca 2024 r.

**NAGRODA NAUKOWA SBP
im. ADAMA ŁYSAKOWSKIEGO ZA ROK 2023**

Komisja Nagrody Naukowej SBP im. A. Łysakowskiego w składzie: prof. Maria Juda (UMCS), prof. Bożena Koredczuk (UWr), prof. Barbara Sosińska-Kalata (UW), prof. Marzena Świgoń (UWM), dr hab. prof. UMK Małgorzata Kowalska-Chrzanowska, dr hab., prof. UJK Monika Olczak-Kardas, dr hab., prof. UP Kraków Michał Rogoź, dr hab., prof. UŚ Anna Tokarska, dr hab., prof. UJ Magdalena Wójcik, dr Barbara Budyńska (przewodnicząca SBP), mgr Marta Lach (sekretarz), dr hab. Jadwiga Sadowska (przewodnicząca), otrzymała 6 propozycji monografii wydanych w 2023 r. Komisja wskazała 3 publikacje w następujących kategoriach:

Prace o charakterze teoretycznym, metodologicznym, źródłowym

W bezpiecznym żyjesz kraju: polskie książki, prasa i biblioteki Poznania lat Wielkiej Wojny / Artur Jazdon. Poznań: Wydaw. Miejskie Poznania, 2023, 442 s.

Podręczniki akademickie

Marketing w działalności bibliotecznej. Pod red. naukową Mai Wojciechowskiej. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne SBP, 2023, 1074 s. (Nauka – Dydaktyka – Praktyka; 209); e-book + książka drukowana, e-ISBN: 978-83-89316-82-0

Prace o charakterze praktyczno-wdrożeniowym

Komunikacja interpersonalna i psychologiczne aspekty pracy z ludźmi: od instytucji kultury do biznesu / Magdalena Cyrklaff-Gorczyca. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne SBP, 2023, 264 s.

Laureaci Nagrody otrzymują dyplomy i pamiątkowe medale.

Jadwiga Sadowska

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

„Przegląd Biblioteczny” drukuje materiały oryginalne i tylko takie, których autor nie zamierza opublikować w innych czasopismach lub pracach zbiorowych.

Teksty artykułów są recenzowane zgodnie z zasadami *double-blind peer review*. Każdy artykuł recenzowany jest przez dwóch recenzentów dobieranych spośród specjalistów problematyki w nim poruszanej na podstawie jednolitego formularza. Podstawowymi kryteriami oceny artykułu są: zgodność tematu z profilem czasopisma, wartość merytoryczna tekstu, jego organizacja logiczna i forma językowa. O przyjęciu tekstu do publikacji autorzy informowani są w ciągu 6-10 tygodni od otrzymania go przez Redakcję.

Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” uprzejmie prosi autorów o przestrzeganie przedstawionych poniżej zasad przygotowania i przesyłania materiałów do publikacji.

1. ZASADY OGÓLNE

Teksty powinny być napisane w programie WORD w formacie RTF. Artykuł nie powinien przekraczać 36 000 znaków (ze spacjami), a recenzja, sprawozdanie itp. – 14 000 znaków (ze spacjami). Teksty należy nadsyłać w formie elektronicznej na adres e-mail redakcji: przeglad.biblioteczny@uw.edu.pl

Do każdego artykułu należy dołączyć streszczenie autorskie w języku polskim o objętości ok. 100 wyrazów (ok. 1000 znaków) oraz zestaw 5-8 słów kluczowych. Streszczenie powinno zawierać następujące informacje: teza/cel artykułu, metody badań, najważniejsze wyniki, wnioski.

Wydawnictwo SBP i Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” podpisała porozumienie z redakcją „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH) w sprawie elektronicznej publikacji streszczeń prac naukowych ukazujących się w „Przeglądzie Bibliotecznym”. Przedsięwzięcie to nie ma charakteru komercyjnego, a służyć ma popularyzacji polskiego dorobku naukowego. Jeśli Autor nadsyłał do „PB” artykułu nie wyraża zgody na publikację jego abstraktu w CEJSH, prosimy o wyraźne określenie na piśmie swego stanowiska.

Autorzy artykułów proszeni są o przygotowanie odrębnej strony tytułowej, zawierającej tytuł artykułu, nazwisko autora oraz adres e-mail. Zgodnie z zasadami przeciwdziałania zjawiskom *ghostwritingu* i *guest authorship* Redakcja prosi również, aby na tej stronie ujawnione zostały nazwiska i afiliacje wszystkich osób, które przyczyniły się do powstania artykułu, ich rola i udział w przygotowaniu publikacji (kto jest autorem koncepcji, założeń, metod itp. wykorzystywanych w pracy zgłoszonej do druku; procentowy udział w przeprowadzonych badaniach i opracowaniu artykułu). Redakcja zobligowana jest do poinformowania, iż *ghostwriting* i *guest authorship* są przejawem nierzetelności naukowej, a wszelkie wykryte przypadki muszą być przez Redakcję demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia edytorów naukowych itp.). Redak-

cja prosi także o podanie informacji o źródłach finansowania publikacji, wkładzie instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń i innych podmiotów (*financial disclosure*).

Na pierwszej stronie artykułu powinien być umieszczony jedynie tytuł oraz oświadczenie Autora/Autorów, że tekst przedstawiany redakcji „Przeglądu Bibliotecznego” nie był dotychczas opublikowany ani zgłoszony do publikacji w żadnym innym czasopiśmie. Jeśli tekst był prezentowany na konferencji, należy podać jej szczegółowe dane wraz z ewentualnymi informacjami o publikacji materiałów konferencyjnych. Jeśli artykuł jest częścią przygotowywanej do druku książki, należy podać jej dane oraz planowany termin publikacji. Zapewnienie anonimowości tekstów przekazywanych do recenzji wymaga, aby w tekście artykułu w żadnym miejscu nie była umieszczona informacja umożliwiająca identyfikację autora.

2. ZASADY SZCZEGÓŁOWE OPRACOWANIA ARTYKUŁU

Tekst artykułu powinien być podzielony na nienumerowane podrozdziały zaopatrzone w tytuły. W pierwszej części zaleca się umieścić informacje wprowadzające w problematykę prezentowaną w artykule. W części ostatniej – wnioski końcowe i podsumowanie przedstawionych rozważań.

Tytuły czasopism, wystaw, konferencji, programów itp. powinny być zapisane w cudzysłowie; tytuły publikacji (książek, artykułów itp.) należy wyróżnić kursywą.

Fragменты cytowane powinny być zapisane w cudzysłowie, czcionką prostą.

Materiały ilustracyjne (tabele, wykresy itp.) powinny być przygotowane w odcieniach szarości lub kolorystyce czarno-białej, z zaznaczeniem ich miejsca w tekście; wszystkie ilustracje powinny mieć własną numerację oraz tytuły.

Przypisy terminologiczne lub dygresyjne powinny być umieszczone na dole strony i ponumerowane liczbami arabskimi; zaleca się ograniczenie liczby przypisów do niezbędnego minimum.

Przypisy bibliograficzne zastępuje się odesłaniem do bibliografii załącznikowej, którą należy opracować zgodnie z zasadami *The Publication Manual of the American Psychological Association*, Seventh Edition. W razie wątpliwości i w przypadkach nieuwjętych w tych wskazówkach należy odwołać się do oryginalnego tekstu zasad APA, 7th Edition.

W artykułach napisanych w języku polskim stosuje się skróty polskie („w”, „s.”, „Red.”, „i in.” itd.), natomiast w przypadku prac przygotowanych w języku angielskim – angielskie („in”, „p.”, „pp.”, „Ed.” lub „Eds.”, „et al.” itd.).

Odesłanie w tekście umieszcza się w nawiasie okrągłym wg poniższych zasad.

Ogólne powołania na literaturę w tekście należy podawać w formie:

– odesłanie do jednego dzieła: (Dembowska, 1991), (Taradejna & Taradejna, 2003) lub (Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika, 1976);

– odesłanie do kilku dzieł: (Abramowicz, 2001; Kowalski, 1990, 1995) lub (Berners-Lee et al., 2001; Jankowska & Majewski, 2004; Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika, 1976).

Odwołania do określonych stron cytowanych tekstów należy podawać w formie: (Augustyniak, 2004, s. 15), (Taradejna & Taradejna, 2003, s. 231-233) albo (Stoltz et al., 2018, p. 17).

Opisy bibliograficzne wykorzystanych źródeł należy umieścić na końcu tekstu w bibliografii załącznikowej w układzie alfabetycznym autorów. Prace zbiorowe należy umieszczać pod nazwiskiem redaktora. Jeśli brak w źródle nazwy autora lub redaktora pracy zbiorowej, na pierwszym miejscu umieszcza się tytuł. Opisy prac tego samego autora powinny być uporządkowane według chronologii wstępującej, a w każdym z nich należy powtórzyć nazwisko i inicjał imienia (imion) autora. Prace tego samego autora opublikowane w tym samym roku należy oznaczać wg zasady: Dembowska, Maria (1976a), Dembowska, Maria (1976b), itd.

W opisach należy podać inicjały imion. W przypadku stron WWW bez podanej nazwy autora jako hasła opisu należy użyć nazwy instytucji, do której należy witryna WWW. Należy uwzględnić nazwy wszystkich wydawców, rozdzielone średnikiem, w kolejności, w jakiej zostali wymienieni w książce.

Numer DOI, poprzedzony nazwą protokołu (<http://>), ew. adres URL należy podać na końcu opisu. Po numerze DOI lub URL opis nie kończy się kropką. Nie należy podawać nazw naukowych baz danych (EBSCO, Proquest itd), z których pochodzą artykuły.

W przypadku stron WWW należy podać możliwie jak najdokładniejszą datę. Jeśli opisywane źródło nie zostało zarchiwizowane lub zawiera często zmieniającą się treść, należy podać datę dostępu do źródła.

Przykłady redagowania opisów bibliograficznych przedstawiono poniżej.

KSIĄŻKA

Dembowska, M. (1991). *Nauka o informacji naukowej (informatologia): Organizacja i problematyka badań w Polsce*. IINTE.

Taradejna, R., & Taradejna, M. (2003). *Dostęp do informacji publicznej a prawna ochrona informacji dotyczących działalności gospodarczej, społecznej i zawodowej oraz życia prywatnego*. Wydaw. Adam Marszałek.

Zeng, M.L., & Qin, J. (2022). *Metadata* (3rd ed.). ALA; Neal-Schuman.

Stoltz, D., Griffith, G., Kelly, J., Smith, M., & Wheeler, L. (2018). *Transform and thrive: Ideas to invigorate your library and your community*. ALA Editions.

PRACA ZBIOROWA

Zybert, E. B. (Red.). (2002). *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Wydaw. SBP.

Czapnik, G., Gruszka, Z., & Ladorucki, J. (Red.). (2014). *Jan Muszkowski: Ludzie, epoka, książki: Tradycje i kontynuacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Chen, C., & Larsen, R. (Eds.). (2014). *Library and information sciences*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-54812-3>

Golub, K., & Liu, Y.-H. (Eds.). (2021). *Information and knowledge organisation in digital humanities: Global perspectives*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003131816>

ARTYKUŁ W CZASOPIŚMIE NAUKOWYM

Augustyniak, A. (2004). Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*, 72(1/2), 3–21.

Buitrago Ciro, J. (2022). How are academic libraries in Spanish-speaking Latin America responding to new models of scholarly communication and predatory publishing? *Journal of Librarianship and Information Science*, 54(3), 373–388. <https://doi.org/10.1177/09610006211016533>

Frederickson, B.L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment*, 3(1), Article 1. <https://doi.org/10.1037/1522-3736.3.1.31a>

Lamers, W. S., Boyack, K., Larivière, V., Sugimoto, C. R., van Eck, N. J., Waltman, L., & Murray, D. (2021). Investigating disagreement in the scientific literature. *ELife*, 10, Article e72737. <https://doi.org/10.7554/eLife.72737>

ROZDZIAŁ W KSIĄŻCE

Gawrysiak, P. (2000). W stronę inteligentnych systemów wyszukiwawczych. W Cz. Daniłowicz (red.), *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne: materiały konferencyjne* (s. 59–69). Oficyna Politechniki Wrocławskiej.

Sadowska, J. (2021). Misja współczesnej biblioteki. W M. Wojciechowska (red.), *Zarządzanie biblioteką* (Wyd. 2 popr. i uzup., s. 19–31). Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Hartley, J. T., Harker, J. O. & Walsh, D. A. (1980). Contemporary issues and new directions in adult development of learning and memory. In L. W. Poon (Ed.), *Aging in the 1980's: Psychological issues* (pp. 239–252). American Psychological Association.

Zittrain, J. & Palfrey, J. (2008). Internet filtering: the politics and mechanisms of control. In R. Deibert, J. Palfrey, R. Rohozinski & J. Zittrain (Eds), *Access denied: the practice and policy of global Internet filtering* (pp. 29–56). The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/7617.003.0005>

ARTYKUŁY PRASOWE (DZIENNIKI, TYGODNIKI, PRASA FACHOWA)

Berners-Lee, T., Hendler, J. & Lassila, O. (2001, May 1). The semantic web. *Scientific American*, 284(5), 34–43. <https://www.scientificamerican.com/article/the-semantic-web/>

Glapa, J. (2002). Informacja gospodarcza w Książnicy Pomorskiej. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy*, 40(11). <http://www.ebib.pl/2002/40/glapa.php>

Szymielewicz, K. (2020, 3-8 czerwca). Wtyczka z krainy krzemowców. *Polityka*, (23), 56-57.

Burda, E. (2022, 15 marca). Biblioteka otworzyła się na uchodźców. *Dziennik Wschodni*, 9.

Grant, N. (2022, September 28). Google to make search and maps more 'immersive'. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/09/28/technology/google-maps-immersive-search-on.html?searchResultPosition=1>

Grant, N. (2022, September 29). Google says it will make its searches more visual. *The New York Times*, B5.

DOKUMENT Z WITRYNY INSTYTUCJI, ORGANIZACJI LUB OSOBY PRYWATNEJ

Chou, L., McClintock, R., Moretti, F., & Nix, D. H. (1993). *Technology and education: New wine in new bottles: Choosing pasts and imagining educational futures*. Columbia University, Institute for Learning Technologies. <https://web.archive.org/web/20020209053108/http://www.ilt.columbia.edu/publications/papers/newwine1.html>

Ministerstwo Edukacji i Nauki (2019, 3 grudnia). *Polscy uczniowie wśród najlepszych na świecie – wyniki badania PISA 2018*. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/pisa2018-wyniki>

Smith, B. (n.d). *Ontology and information systems*. Retrieved October 6, 2022, from <http://ontology.buffalo.edu/ontology.doc>

National Library of Medicine (2021, March 10). *Unified Medical Language System (UMLS)*. <https://www.nlm.nih.gov/research/umls/index.html>

Drózd, R. (2022, 11 lipca). Calibre 6.0 i nowa funkcja: wyszukiwanie pełnotekstowe wszystkich e-booków! *Świat Czytników*. <https://swiatczytnikow.pl/calibre-6-0-wyszukiwanie-pelnotekstowe-wszystkich-e-bookow/?pod>

Po przyjęciu artykułu do druku autorzy proszeni są o przesłanie swojej fotografii o dobrej rozdzielczości (elektronicznie, w formie pliku JPG lub TIF) oraz krótkiej informacji biograficznej (do 70 słów), która powinna zawierać następujące elementy: tytuł/stopień naukowy lub zawodowy autora, numer ORCID, aktualne miejsce pracy i zajmowane stanowisko; specjalności naukowe lub zawodowe, najważniejsze publikacje (max. 3).

Redakcja nie przyjmuje tekstów, które nie są opracowane zgodnie z powyższymi wskazówkami i zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian w uzgodnieniu z autorem. Redakcja nie zwraca przesłanych materiałów.

GUIDELINES FOR AUTHORS

The editors of „Library Review“ accept only manuscripts that have not been published before and are not planned to be published in other journals or collective works.

Papers are reviewed through a double-blind peer review process. Each paper is reviewed with a standard review form filled in by two referees selected from professionals with expertise in appropriate domain. The reviewers use the following evaluation criteria: compatibility of the subject discussed with the journal profile, scientific merit, appropriate text arrangement and correct language use.

The editors of „Library Review“ kindly requests Authors to follow the journal guidelines while preparing and sending papers for publication.

1. GENERAL GUIDELINES

Papers should be submitted as RTF (Rich Text Format) files with maximum of 36,000 characters including spaces per paper and 14,000 characters including spaces per review, report, etc. Papers saved as RTF files should be sent by e-mail to: przeglاد.biblioteczny@uw.edu.pl.

Each paper should be accompanied by keywords and an abstract maximum 100 words/1000 characters long prepared by the author. The abstract should present a thesis/objective of the paper, research methods applied, most important results and conclusions.

Wydawnictwo SBP (Polish Librarians Association Publishing House) and the editors of „Library Review“ have signed an agreement with the editors of „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities“ (CEJSH) concerning electronic publishing of abstracts of papers published in „Library Review“. This agreement is non-commercial and focused on the promotion of Polish scientific achievements. The Authors of papers sent to „Library Review“ who do not give their consent to the publication of their abstracts in CEJSH are kindly asked to express their view in written form.

Authors are expected to prepare a separate title page including the title of the paper, the Author's name, mailing and e-mail address. Furthermore, in compliance with the policy against ghostwriting and guest authorship Authors are requested to reveal names and affiliations of all persons who contributed to the paper and the extent of their contribution (the author of the concept, assumptions, methods, etc. used in the submitted manuscript; the percentage of the author's contribution to the research and the paper preparation). Ghostwriting and guest authorship are the mark of scientific dishonesty and all their occurrences have to be brought to public attention by the editors even if appropriate institutions need to be informed (institutions employing authors, scientific associations, associations of scientific editors, etc.) Authors are also requested to describe sources of founding that have supported the work and the financial involvement of research institutes, associations and other entities (financial disclosure).

First page of the submitted paper should include only the title and Authors' statement that the text presented to "Library Review" has neither been published nor considered for publication in any other journal. If the paper was presented at a scientific meeting, Authors should provide detailed information about the event and the conference proceedings. If the paper is planned as a part of a book, Authors should provide its metadata and planned publishing date. In order to ensure the anonymity of the review process, Authors are asked not to place any information in the text that could be used to identify the author.

2. DETAILED GUIDELINES FOR PAPER PREPARATION

The text should be organized into unnumbered subtitled sections. It should start with an introductory overview and end with conclusions and the summary of the discussion.

Titles of journals, exhibitions, conferences, programs, etc. should be put in double quotation marks; titles of publications (books, journal papers, etc.) should be italicized.

Quoted fragments should be written in quotation marks, in simple font.

Illustrative content (tables, graphs, etc.) should be saved as greyscale or black-white pictures and their place within the text should be clearly marked; all illustrations should be numbered and entitled.

Terminological or digressive footnotes should be placed at the bottom of appropriate pages and numbered with Arabic numerals; it is recommended to limit the number of footnotes to the most indispensable ones.

Bibliographic footnotes should be replaced with references to the end-of-work bibliography prepared according to APA Style (Seventh Edition). References within the body of the paper should be placed in brackets according to the rules provided below. General references to literature within the body of the paper should be formed as follows:

- the reference to one work: (Dembowska, 1991) or (*Library...*, 1976);
- the reference to several works: (Abramowicz, 2001; Kowalski, 1990; 1995) or (Berners-Lee et al., 2001; Jankowska & Majewski, 2004; *Library...*, 1976).

The references to the specified pages of publications cited in the text should be written as follows: (Augustyniak, 2004, p. 15), (Taradejna & Taradejna, 2003, pp. 231-233) or (Stoltz et al., 2018, p. 17).

Bibliographic descriptions of the sources cited in the paper should be placed in the end of the text as a bibliography ordered alphabetically by authors. Collective works should be ordered by the name of the editor. If the work lacks the name of the author or the editor, it should be ordered by title. The descriptions of foreign publications should include page numbering, numbers and abbreviations in the language of the text (e.g. "W" in Polish "In" in English, "s." in Polish "p." in English). The descriptions of several works by the same author should be ordered by the year of publication, ascending, and each of these descriptions should include the last and first name of the author. Several works of the same author published in the same year should be additionally marked with letters added to the year of publication, e.g. Dembowska, Maria (1976a)..., Dembowska, Maria (1976b)..., etc.

The descriptions should include the initials of the first names. For web pages without an author's name, use the name of the institution to which the web site belongs as the main entry of description. Include all publishers, separated by a semicolon, in the order in which they are listed in the book.

The DOI number, preceded by the protocol name (<http://>), or the URL address, should be given at the end of the description. The description does not end with a full stop after the DOI or URL. Do not include the names of the scientific databases (EBSCO, Proquest, etc.) from which the articles come.

In the case of websites, the date should be given as precisely as possible. If the described source has not been archived or contains frequently changing content, the date of access to the source should be provided.

See below the examples of correct bibliographic descriptions.

BOOKS

Dembowska, M. (1991). *Nauka o informacji naukowej: organizacja i problematyka badań w Polsce*. IINTE.

Zeng, M.L., & Qin, J. (2022). *Metadata* (3rd ed.). ALA; Neal-Schuman.

Stoltz, D., Griffith, G., Kelly, J., Smith, M., & Wheeler, L. (2018). *Transform and thrive: Ideas to invigorate your library and your community*. ALA Editions.

COLLECTIVE WORKS

Zybert, E. B. (Ed.). (2002). *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Wydaw. SBP.

Czapnik, G., Gruszka, Z., & Ladorucki, J. (Eds.). (2014). *Jan Muszkowski: Ludzie, epoka, książki: Tradycje i kontynuacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Chen, C., & Larsen, R. (Eds.). (2014). *Library and information sciences*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-54812-3>

Golub, K., & Liu, Y.-H. (Eds.). (2021). *Information and knowledge organisation in digital humanities: Global perspectives*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003131816>

JOURNAL PAPERS

Augustyniak, A. (2004). Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*, 72(1/2), 3–21.

Buitrago Ciro, J. (2022). How are academic libraries in Spanish-speaking Latin America responding to new models of scholarly communication and predatory publishing? *Journal of Librarianship and Information Science*, 54(3), 373–388. <https://doi.org/10.1177/09610006211016533>

Frederickson, B.L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment*, 3(1), Article 1. <https://doi.org/10.1037/1522-3736.3.1.31a>

Lamers, W. S., Boyack, K., Larivière, V., Sugimoto, C. R., van Eck, N. J., Waltman, L., & Murray, D. (2021). Investigating disagreement in the scientific literature. *ELife*, 10, Article e72737. <https://doi.org/10.7554/eLife.72737>

PAPERS IN COLLECTIVE WORKS

Gawrysiak, P. (2000). W stronę inteligentnych systemów wyszukiwawczych. In Cz. Daniłowicz (Ed.), *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne: materiały konferencyjne* (pp. 59–69). Oficyna Politechniki Wrocławskiej.

Sadowska, J. (2021). Misja współczesnej biblioteki. In M. Wojciechowska (Eds.), *Zarządzanie biblioteką* (Ed. 2, pp. 19–31). Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Hartley, J. T., Harker, J. O. & Walsh, D. A. (1980). Contemporary issues and new directions in adult development of learning and memory. In L. W. Poon (Ed.), *Aging in the 1980's: Psychological issues* (pp. 239–252). American Psychological Association.

Zittrain, J. & Palfrey, J. (2008). Internet filtering: the politics and mechanisms of control. In R. Deibert, J. Palfrey, R. Rohozinski & J. Zittrain (Eds), *Access denied: the practice and policy of global Internet filtering* (pp. 29–56). The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/7617.003.0005>

PRESS ARTICLES (DAILY NEWSPAPERS, WEEKLIES, PROFESSIONAL PRESS)

Berners-Lee, T., Hendler, J. & Lassila, O. (2001, May 1). The semantic web. *Scientific American*, 284(5), 34–43. <https://www.scientificamerican.com/article/the-semantic-web/>

Głapa, J. (2002). Informacja gospodarcza w Książnicy Pomorskiej. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy*, 40(11). <http://www.ebib.pl/2002/40/glapa.php>

Szymielewicz, K. (2020, 3-8 czerwca). Wtyczka z krainy krzemowców. *Polityka*, (23), 56–57.

Burda, E. (2022, 15 marca). Biblioteka otworzyła się na uchodźców. *Dziennik Wschodni*, 9.

Grant, N. (2022, September 28). Google to make search and maps more ‘immersive’. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/09/28/technology/google-maps-immersive-search-on.html?searchResultPosition=1>

Grant, N. (2022, September 29). Google says it will make its searches more visual. *The New York Times*, B5.

DOCUMENT FROM THE WEBSITE OF AN INSTITUTION, ORGANIZATION OR INDIVIDUAL

Chou, L., McClintock, R., Moretti, F., & Nix, D. H. (1993). *Technology and education: New wine in new bottles: Choosing pasts and imagining educational futures*.

Columbia University, Institute for Learning Technologies. <https://web.archive.org/web/20020209053108/http://www.ilt.columbia.edu/publications/papers/newwine1.html>

Ministerstwo Edukacji i Nauki (2019, 3 grudnia). *Polscy uczniowie wśród najlepszych na świecie – wyniki badania PISA 2018*. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/pisa2018-wyniki>

Smith, B. (n.d). *Ontology and information systems*. Retrieved October 6, 2022, from <http://ontology.buffalo.edu/ontology.doc>

National Library of Medicine (2021, March 10). *Unified Medical Language System (UMLS)*. <https://www.nlm.nih.gov/research/umls/index.html>

Drózd, R. (2022, 11 lipca). Calibre 6.0 i nowa funkcja: wyszukiwanie pełnotekstowe wszystkich e-booków! *Świat Czytników*. <https://swiatczytnikow.pl/calibre-6-0-wyszukiwanie-pelnostekstowe-wszystkich-e-bookow/?pod>

When the paper is accepted for publication, the Authors are asked to send in their high resolution photographs (by e-mail, as JPG or TIF files) and short biographical notes of maximum 70 words which should include the Authors' scientific/professional titles, ORCID id, current employers and positions occupied, scientific/professional specializations and most important publications (max. 3).

The editors do not accept texts which do not follow the guidelines listed above and stipulate the right to reduce texts and introduce changes accepted by the authors. The editors do not return materials sent to "Library Review".

PRZEGŁĄD BIBLIOTECZNY

Warunki prenumeraty

Zamówienia na „Przegląd Biblioteczny” prosimy kierować na adres:

Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Dział Sprzedaży 02-086 Warszawa

Al. Niepodległości 213

lub

przez stronę: wydawnictwo.sbp.pl

telefonicznie: (22) 608-28-26

mailowo: sprzedaz@sbp.pl; wydawnictwo@sbp.pl

Sprzedaż odręczna (w godz. 9⁰⁰ – 15⁰⁰)

– w siedzibie SBP (Al. Niepodległości 213)

– w Wydawnictwie Naukowym i Edukacyjnym SBP (ul. Konopczyńskiego 5/7, 00-335 Warszawa
tel/fax (22) 827-52-96)

Nasze konto: Credit Agricole Bank Polska S.A. 46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

„Przegląd Biblioteczny” można otrzymywać:

- składając zamówienie na dowolny okres lub na poszczególne zeszyty zarówno archiwalne, jak i bieżące; odbiorca wnosi wówczas opłatę po otrzymaniu przesyłki (zeszytu) wraz z rachunkiem
- za gotówkę bezpośrednio w Dziale Sprzedaży Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP

Cena prenumeraty na 2024 r. – 196 zł

Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP. Warszawa 2024

Łamanie: Ewa Majewska

Druk i oprawa: Fabryka Druku Sp. z o.o.

www.fabrykadruku.pl

